

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE
A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

CATEDRA DE SOCIOLOGIE A UNIVERSITĂȚII BUCUREȘTI

PROCESUL DE URBANIZARE ÎN R. S. ROMÂNIA

Zona Slatina—Olt

COLECTIVUL DE AUTORI :

ACULIN CAZACU
STELA CERNEA
SEPTIMIU CHELCEA
MIRON CONSTANTINESCU
VIRGIL CONSTANTINESCU
GHEORGHE CONSTANTIN
ȘTEFAN COSTEA
NATALIA DAMIAN
ION DRĂGAN
FLORIAN GEORGESCU
POMPILIU GRIGORESCU
HENRI H. STAHL
PETRE STÂNCULESCU
LEON ȚOPA

Sub redacția prof. univ. MIRON CONSTANTINESCU
prof. univ. H. H. STAHL

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREȘTI - 1970

Scanare Mădălina Manea

Colecția „BIBLIOTHECA SOCIOLOGICA” apare sub îndrumarea
prof. univ. **MIRON CONSTANTINESCU**
și a prof. univ. **HENRI H. STAHL**

C A P I T O L I N T R O D U C T I V

Unul dintre marile procese sociale care se desfășoară în lumea contemporană și care este un fenomen general și necesar, este procesul urbanizării. Acest proces este *general* pentru că el cuprinde și lumea socialistă, și lumea capitalistă, iar, tot mai accentuat, și lumea țărilor recent eliberate, foste colonii. Este *necesar*, pentru că el derivă din însăși dezvoltarea în istoria contemporană a forțelor productive, și, cu diferențierile corespunzătoare, această dezvoltare există în toate „lumile” contemporane. Procesul de urbanizare are trăsături diferite în orinduirea socialistă și în orinduirea capitalistă, și urmările acestui proces de asemenea sînt deosebite, așa că încercarea de a pune semnul egalității sau al unei mari apropieri între procesul acesta în formațiunea capitalistă și în formațiunea socialistă nu ar putea duce decît la aprecieri cu o valabilitate foarte redusă. O primă obligație metodologică este aceea de a sesiza și preciza diferențele profunde care există între procesele sociale de urbanizare în diferitele orinduirii economice și sociale, pornind de la deosebirile *de natură* dintre relațiile sociale.

Catedra de sociologie a Universității București s-a orientat încă din anul 1966/1967 spre studierea pe teren a procesului de urbanizare, de schimbare a poziției unor pături sociale în procesul socialist de producție, de reprofesionalizare și recalificare, de schimbare a muncilor agrare în cele industriale, de trecere a unor mase rurale spre viața urbană, de transformare a mentalității, *de restructurare a relațiilor dintre oameni* — problemă socială de mare însemnătate în România. Acest proces îmbrățișează aspecte de sociologie industrială, precum și aspecte de sociologie rurală. Implicit sînt atinse și probleme de sociologie a familiei, a culturii, de sociologia învățămîntului etc., deci o arie deosebit de complexă a studierii relațiilor sociale.

Procesul urbanizării însoțește și, în același timp, cuprinde aspecte esențiale ale procesului de *industrializare socialistă* și de *transformare cooperatistă a agriculturii*; totodată, el este strîns legat de ridicarea nivelului de trai și a nivelului de cultură al poporului. Urbanizarea implică o continuă mișcare între diferitele compartimente ale economiei naționale, regrupări sociale, acțiuni de calificare profesională precum și de perfecționare, curente de migrație socială și teritorială etc. În fond, procesul de urbanizare este un proces de *restructurare socială*, iar urbanizarea este, în esență, o problemă de *structură socială* dinamică.

Marxismul a demonstrat de mult faptul că oamenii, spre deosebire de animale, sînt acea specie care-și *crează propriul mediu*¹, care folosesc obiectele naturii pentru a le transforma în obiecte necesare vieții umane, care-și făuresc din materiale puse de mediul natural un mediu propriu (nu numai habitatul, cîmpurile de cultură agricole, ci și unitățile de producție, mijloacele culturale). Din această inițiativă umană s-au născut așezările omenești, localitățile de diverse tipuri, *orașele*.

În cadrul campaniilor de vară s-a urmărit procesul de urbanizare în trei zone ale țării și pe trei trepte de dezvoltare: „faza avansată” (zona Brașov — 2 campanii), „faza mediană” (zona Slatina — 3 campanii) și „faza incipientă” (zona Vaslui — 2 campanii).

După trei ani de studii, *pe baza concepției materialismului dialectic și istoric*, aplicate la *studiile sociologice de teren*, sîntem astăzi în faza finală a cercetărilor și a elaborării și publicării lucrării.

Mai întii este necesar să facem o cît mai netă distincție între cele două medii caracteristice: mediul urban și mediul rural. Elementul fundamental care le distinge este de ~~ordin~~ ocupațional sau profesional. Spre deosebire de agricultor, care este esențialmente ~~legat de~~ muncile agricole, de prelucrarea solului, de cultivarea și valorificarea culturilor cerealiere sau animaliere, orășeanul aparține mai ales producției industriale, domeniilor semiindustriale, transporturilor, comerțului etc. Chiar atunci cînd orășeanul este ocupat în profesii intelectuale, el este cuprins adesea în rețeaua activităților industriale sau a serviciilor de deservire ale acestora. Ca atare, *spre deosebire de activitatea din mediul rural, unde omul acționează direct asupra naturii și trăiește efectiv într-o ambianță naturală, în cadrul mediului urban se prelucurează obiecte „neinsuflabile”, acționîndu-se asupra acestora într-un flux tehnologic continuu*. Astfel, în timp ce în mediul rural oamenii practică diferite activități legate de creația și dezvoltarea biologică (plante utile, animale domestice) în mijlocul naturii, înăuntrul naturii, în mediul urban se lucrează asupra unor obiecte *extrase din natură, scoase din fluxul ei vital*. De aceea, în mediul urban nu se resimte, în aceeași măsură, la succesiunea etapelor muncii, înrîurirea factorilor climaterici și nu și lasă amprenta asupra produselor materiale mișcarea regulată de sens unidirecțional a anotimpurilor unui an, ci producția se desfășoară într-un ritm neîntrerupt și într-o dinamică continuă, ieșită din însăși legitatea tehnologiei sale. O astfel de legitate lăuntrică fluxului tehnologic impune un orar regulat al prestării activităților productive și o ordine riguroasă a executării momentelor muncii.

În *mediul rural*, orarul muncilor curente și suma actelor productive întreprinse de om asupra naturii exterioare depind de sezoanele climaterice și de anumite caracteristici ale vremii, ceea ce face ca — în acest context — *oamenii să depindă mai mult de fenomenele naturale, în timp ce, în ambianța urbană, oamenii depind în tot mai mare măsură de creațiile lor proprii, de propriile lor produse (mașini, instalații etc.)*. Acestea toate fac posibilă o planificare a procesului de producție și o relativă predicție asupra rezultatelor muncii,

¹ Marx, Engels, *Opere*, vol. 20, București, Edit. politică, 1964, p. 341

(acestea depinzînd integral de o sumă dată de condiţii tehnice), în timp ce în mediul rural apar elemente ale insecurităţii culturilor agrare şi stări de incertitudine relativă datorate unor fenomene pedoclimatice.

Cele două comunităţi la care ne referim, *oraşul* şi *satul*, se deosebesc de asemenea în ce priveşte *actul mutaţiilor profesionale*. Astfel mediul urban se caracterizează printr-o mai accentuată mobilitate profesională, printr-un mai nuanţat proces de recalificare şi reprofesionalizare personală, datorate în special continuei perfecţionări tehnice, ceea ce nu întîlnim în textura relaţiilor rurale. Aici există o mai îndelungată constantă de ordin ocupaţional şi o transmitere din generaţie în generaţie a meseriei de agricultor, ceea ce conferă acestui mediu o stabilitate în acţiuni şi o relativă repetare în conţinut a activităţilor productive, cu modificările impuse de progresul tehnic. De aceea, în mediul rural, există o ataşare teritorială mai accentuată, ceea ce nu există în mediul urban, unde apar frecvente deplasări de populaţie dintr-o regiune în alta, dintr-o zonă în alta, în funcţie de implantarea unor mari obiective industriale şi în urma unor solicitări de forţă de muncă, fie calificată, fie spre a o califica la locul de muncă.

Procesul muncii industriale duce la o tot mai complexă şi diferenţiată *diviziune socială a muncii*. Astfel, în cadrul marilor unităţi productive, ca în orice sistem complex productiv, fiecare om execută o muncă diferită, care se încadrează însă în mod sincronic într-un ansamblu coerent de producţie materială, păstrîndu-se însă într-o anumită măsură individualitatea persoanei. Faţă de o atare situaţie existentă în mediul urban, în contextul situaţiilor rurale, procesul de diviziune a muncii este mai puţin semnificativ, iar efortul de diferenţiere acţională şi tendinţa de personalizare a individului sînt mai puţin accentuate atunci cînd oamenii îndeplinesc anumite acţiuni comune. În agricultura socialistă, care se industrializează treptat, procesul tinde spre o înnoire structurală, cu importante urmări asupra activităţii oamenilor

Ne referim, în continuare, la *relaţiile de familie*. Datorită faptului că în mediul rural familia mai păstrează încă anumite funcţii economice (astfel, în brigăzile C.A.P., pe sate sau pe cătune, adesea modul de grupare a oamenilor este influenţat de relaţiile de rudenie), fără a mai vorbi de gospodăria personală, unde familia e factorul de muncă, relaţiile de neam, incringăturile de ordin familial etc. se păstrează cu mult mai pregnant decît în mediul urban, unde „neamurile” nu constituie de multe ori şi grupul de vecinătate, formînd în general o comunitate de interes economic şi o comunitate de efectuare a muncii de ansamblu.

La oraş, dimpotrivă: relaţiile grupului de muncă nu coincid cu relaţiile de ordin familial, întrucît, în procesul de producţie industrială şi în munca intelectuală, relaţiile de familie (care în mediul rural erau pe prim plan) nu mai păstrează aceeaşi importanţă. Totodată, sistemul relaţiilor interdivizi din mediul urban e grupat în special pe unităţi productive, pe întreprinderi economice, în timp ce în contextul rural ţesătura relaţiilor interpersonale are o întemeiere teritorială, cu o întindere zonală.

În fine, la sate, datorită faptului că unităţile de producţie economică şi aria activităţii efective constituie şi coordonate ale unităţii teritoriale, asis-

tăm la un *pregnant fenomen de cunoaştere şi intercunoaştere*, la un evident fenomen de observare şi percepţie reciprocă între membrii vecinătăţii.

În sistemul de relaţii urbane apare o dificultate de cunoaştere a altor persoane datorită complexităţii modurilor de percepţie socială şi mobilităţii accentuate. Modelul sau modelele vieţii urbane sînt mai mobile, mai dinamice, în timp ce modelele de viaţă rurală au un caracter mult mai reliefat de stabilitate şi de constanţă

După cum arătam mai sus, cercetările sociologice ale catedrei au început într-o *zonă anumită a ţării, în zona Oltului*, avînd ca centru Slatina.

Este deci mai întii necesar să încercăm o definiţie a conceptului sociologic de „zonă”.

Zona delimitează în general realităţi şi unităţi teritoriale, dispuse în fişii concentrice, avînd caractere fizice, economice şi sociale specifice.

Aceste unităţi economice-sociale şi geografice au anumite trăsături caracteristice comune; ceea ce este esenţial este *intercon condiţionarea* tuturor acestor trăsături şi elemente în cadrul unei zone, *interdependenţa* şi *interacţiunea* lor.

Astfel, zonalitatea geografică pe *orizontala* (latitudinală) a acestor unităţi este determinată în primul rînd de *factorul climatic*, variabil ca urmare a deosebirilor care există între cantităţile de energie solară primite de suprafaţa pămîntului. Zonalitatea pe *verticală* (altitudinală) se datoreşte în primul rînd reliefului.

În raport cu schimbarea climei, există o zonalitate geografică a celor trei elemente bioclimatice principale: solurile, vegetaţia şi animalele, cu caractere specifice fiecărei zone latitudinale şi altitudinale. Există zone ale tipurilor de sol (zona cernoziomurilor), zone ale tipurilor de vegetaţie (zona savanelor), ale tipurilor de animale etc., zona pădurilor de foioase etc. Zona naturală este sinonimă, în felul acesta, cu zona geografică, ce poate coincide, uneori, cu regiunea în sens larg, aceasta din urmă imbinînd caracterele factorilor zonali şi azonali (relieful). Dar forţele materiale exercită impactul lor direct asupra societăţii prin intermediul *forţelor productive sociale*.

Noţiunea de „zonă” a fost extinsă şi în ordinea fenomenelor social-economice atunci cînd acestea sînt analizate ca realităţi teritoriale, ca forme ale raportului oameni-natură, mijloace de forţele de producţie.

O zonă cuprinde un complex de relaţii economice şi sociale specifice, conluate pe baza anumitor coordonate

De data aceasta nu clima, ci munca socială, considerată ca o necesitate a existenţei sociale, „organizează” natura în vederea producţiei sociale sau a construcţiei vetrelor de sate şi oraşe. În felul acesta, principalele activităţi economice create de societate în peisajul geografic — agricultura, industria, căile de comunicaţie şi transporturile — se întemeiază pe potenţialul factorilor naturali zonali, dar nu îmbracă toate caracterul zonalităţii naturale. Create de om şi adaptate în general structurii şi potenţialului componentelor naturale, aceste *ari de întinsă şi intensă activitate umană* au fost definite ca zone „func-

ţionale". Au fost deosebite zone funcţionale mari cu profil agricol sau zone cu profil industrial. Zonele agricole ţin cel mai mult seama de caracterul zonali-tăţii geografice latitudinale şi altitudinale².

Activitatea industrială este desprinsă, într-o anumită măsură, de caracterul zonal al factorilor naturali graţie autonomiei relative a tehnicii. Noţiunea de zonă industrială are uneori mai puţine aderenţe cu zonele naturale, definindu-se, în consecinţă, ca o zonă funcţională tipică.

Zonele urbane sînt forme specifice de îmbinare a spaţiilor cu caracter productiv şi a spaţiilor cu caracter rezidenţial, a căror definire şi delimitare în spaţiu diferă. În general, zona urbană cuprinde :

— oraşul propriu-zis, aglomerare de populaţie, de locuinţe şi de activităţi economice, concentrate pe spaţii foarte restrinse. După destinaţia pe care o capătă spaţiul intravilanului (oraşului propriu-zis), s-au deosebit în cadrul oraşului numeroase zone funcţionale : zona rezidenţială (a caselor de locuit), zona industrială (arii de maximă concentrare a întreprinderilor industriale), zona comercială, zona culturală, de agrement etc. Uneori, aceste zone se împletesc şi se suprapun.

Oraşul se înscrie în peisaj printr-o anumită întindere, formă, structură (reţea stradală şi case aliniate în jurul ei), fizionomie, care toate răsfrîng aceste funcţiuni specifice la nivel corespunzător :

— o arie de convergenţă sau arie de relaţii reciproce dintre oraşul propriu-zis şi acea arie numită adesea hinterland, cu care oraşul are strînse şi intime legături economice reciproce şi pe seama cărora se dezvoltă, în parte, oraşul. Această arie de relaţii teritoriale reciproce se prezintă sub aspecte şi funcţiuni deosebite de la caz la caz şi a fost denumită zona preorăşenească, periurbană, periurbană etc.

Tot în legătură cu oraşul au fost delimitate, pe criteriul frecvenţei de participare la alimentarea populaţiei urbane şi a industriei, zonele : de aprovizionare imediată (periurbană, preorăşenească), apropiată şi îndepărtată.

Legăturile economice reciproce dintre cele două părţi constitutive — asocierea teritorială şi funcţională oraş, aria de convergenţă (de atracţie a mîinii de lucru, a produselor agrcalimentare şi a materiilor prime) — definesc zona de integrare teritorială urbană sau zona urbană. (S-a propus şi expresia de „oraş-regiune” (*city-region, cité région, cita regione*), de „complex urban” sau de „regiune urbană”).

În literatura de specialitate există o varietate mare de definiţii pentru noţiunea „zonă”, dar pe care le considerăm insuficiente.

Deficienţele acestor definiţii constau în modul *static* de a încerca definierea zonei. După părerea noastră, zona în sens sociologic trebuie definită ca o *unitate dinamică* în raport cu procesele care se produc în interiorul ei.

Limitele, conturul, aria, sfera zonei sînt determinate tocmai de mişcările *corelate* care se produc înăuntrul acestei unităţi teritoriale şi sociale.

² Şcoala românească de geografie umană a fost una din primele care s-a ocupat de problemele sociale ale oraşelor şi zonelor (Vintilă Mihăilescu, Victor Tuleşcu, I. Conea, C. Herbst, I. Bacănanu şi alţii); sociologii români au putut beneficia astfel de rezultatele cercetărilor geografice.

Noțiunea de zonă este studiată și definită mai ales în accepția sa de „zonă rurală”. În acest scop există o serie de variabile stabilite de autori: demografice, economice, culturale, administrative

Întrunirea unui număr de caracteristici sau variabile, ca și a unor anumite valori constituie temeiul încadrării unei arii sau subarii în unul din tipurile propuse

În ce privește clasificarea ariilor, subariilor în zona urbană, există diferite teorii și variante. Principalele sînt inventariate de R. Morris³

În țările socialiste industrializarea și procesul de urbanizare au stimulat o bogată literatură de specialitate⁴.

În țara noastră, recenta împărțire teritorial-administrativă distinge:

— orașul (municipiul și orașul propriu-zis).

— comuna suburbană,

— comuna,

pornind de la criterii științifice riguroase.

Recensămîntul populației din 1966, publicat de curind, pentru a asigura comparabilitatea cu trecutul, a rezolvat practic problema desemnînd:

— mediul urban = municipii, orașe, comune suburbane,

— mediul rural = comunele

³ Amintim aici cîteva lucrări mai importante:

Morris R. *Urban Sociology*, Allen & Unwin Ltd., Londra, 1968

Mumford Lewis. *The Urban Prospect*, Brace & World Inc., New York, 1968.

Lefebvre Henri. *Le droit à la ville*, Paris, 1968

Mitchell, Duncan G. *A dictionary of Sociology*, Londra, Routledge & Kegan Paul, 1968,

Chombart de Lauwe. *Les hommes et les villes*, Paris, 1968.

Burgess și Hoque, *Urban Sociology*, 1968.

John Madge. *The Origins of scientific Sociology*, 1967

Faris Robert. *Handbook of modern Sociology*, Chicago, 1966

Isard Walter. *Methods of regional analysis An introduction to regional science*, 1966.

Hauser, Philip M., Duncan, Otis. *The study of population An inventory and appraisal*,

Chicago, 1969.

Manuel de la recherche sociale dans les zones urbaines, Directeur de publication Hauser, Philip M., Paris, UNESCO, 1965

Gottman Jean. *Megalopolis. The urbanized northeastern seaboard of the United States*, New York, The XX Century Fund, 1961.

Pierre George. *Précis de géographie urbaine*, Paris, P.U.F., 1961, 284 p

Pierre George. *La ville. Les faits humains à travers le monde*, Paris, P.U.F., 1952.

⁴ Menționăm cîteva studii:

Baranov N., *Principiile urbanismului sovietic*, Stroiizdat, Moscova, 1966;

Baranov N., ș.a., *Sistemizarea și construirea cartierelor de locuit*, Stroiizdat, Moscova, 1967;

Lavrov V., *Orașele își schimbă structura*, Arhitektura, SSSR (URSS), 1966, nr. 11;

Ing arh. Jaromir Stvao, *Urbanizarea și structura orașului*, Cehoslovacia, Editura VOVA, Praga, 1967;

Jalowiecki Bohdan, *Etaloane ale urbanizării*, Republica Populară Polonă, 1966;

Novak Peter, *Situația actuală și sarcinile cercetărilor cu privire la știința așezărilor*, Republica Populară Ungară, 1967;

Karpaty A și Konrad G., *Analiza a 12 noi zone de locuit*, Republica Populară Ungară, 1966

Stahl H Henri, *Organizarea administrativ-teritorială*, București, Edit. științifică, 1969

Rezultatele definitive ale Recensămîntului populației și locuințelor din 15 martie 1966, I. Populația, D.C.S., 1970.

Avantajele comparabilităţii nu pot însă compensa unele nepotriviri faţă de situaţia actuală.

În paginile anterioare am încercat o caracterizare a acestor două medii.

Revenim acum la obiectul cercetării noastre. De ce a fost aleasă această zonă a Slatinei? Pentru că Slatina, care are o existenţă documentară cu un secol mai veche decât a Bucureştiului (a împlinit nu de mult 600 de ani de existenţă documentară), timp de 590 de ani s-a dezvoltat foarte încet, în ritm de melc, iar în ultimul deceniu a progresat rapid şi puternic. Voi cita trei cifre: în 1956 Slatina avea o populaţie de ordinul a 10 000 de locuitori, pentru ca în 1967, când ne-am deplasat acolo cu prima noastră echipă de cercetare, să aibă o populaţie dublă, de ordinul a 20 000 de locuitori, iar în momentul de faţă să aibă 27 000 de locuitori. În oraşul Slatina populaţia la 1 ianuarie 1970 reprezintă 27 427 de locuitori faţă de 20 267 de locuitori cîţi erau în 1965.

Dinamica populaţiei oraşului faţă de 1965 se prezintă astfel:

1965	1966	1967	1968	1969	1970
100%	121,5	129,3	144,9	158,0	164,5%

Dar nu este vorba numai de o acumulare, de o aglomerare de populaţie. Triplarea aceasta cantitativă este numai un aspect al problemei. Ceea ce interesează mai profund este *structura*, adică restructurarea profundă a populaţiei. Slatina, sute de ani, a fost un mic târg ţărănesc, comercial, meşteşugăresc, or, astăzi ea a devenit un puternic centru industrial³.

În 1963 au început lucrările pentru implantarea în această zonă a unei uzine de aluminiu bazată pe metoda electrolizei aluminei. Din 1963 a început marea *aflucnţă a populaţiei*. În primul rînd au venit constructorii, s-au deschis şantiere de construcţii, după aceea au apărut primele linii de producţie, de electroliză — două linii; astăzi există patru linii; apoi a început construirea unei uzine de prelucrare a produselor uzinei de aluminiu în fabricate de aluminiu, o nouă uzină care va intra, probabil, într-un sistem de combinat cu prima.

Din cei aproape 2 000 de lucrători care au venit pe şantierele de la Slatina la început, o parte au rămas în întreprinderile de construcţii, alţii s-au recalificat pentru industria chimică, pentru Uzinele de aluminiu Slatina.

În tot acest proces au existat atît la şantiere, cît şi la Uzinele de aluminiu Slatina *nuclee de cadre calificate* care au exercitat un rol formativ important, care au format şi instruit în meserie pe noii veniţi.

Iată un aspect fundamental care mi se pare *esenţial* în acest proces: acela al *profundeii restructurării sociale care s-a produs*. Dar procesul acesta nu este de loc simplu şi nu este de loc liniar, ci este un proces contradictoriu, cu fluxuri şi refluxuri: oameni veniţi din mediul rural, dintre care unii se întorc în mediul rural, iar alţii rămîn definitiv în oraş —, deci aspecte diferite şi complexe.

³ O interesantă monografie a Slatinei vechi este cea scrisă de G. Pochean, *Istoria oraşului Slatina*, ed. a II-a, Slatina, 1908.

Timp de trei ani echipele de cercetare ale Universității București, ale Catedrei de sociologie din Facultatea de filozofie au studiat această zonă a Slatinei. Trebuie să subliniez de la început că este o diferență fundamentală față de vechile cercetări pe care le întreprindea școala profesorului D. Gusti: în primul rind cercetările acelei școli erau cercetări în mediul rural cu caracter semi-etnografic, iar noi urmărim tocmai procesul invers, de urbanizare, orașul fiind în centrul atenției, împreună cu zona sa periurbană și cu tot hinterlandul său; metoda pe care o folosea școala profesorului Gusti era aceea a monografiilor sociologice, în timp ce ceea ce urmărește Catedra de sociologie a Universității București astăzi este studierea proceselor sociale. Procesele sociale însă nu pot fi studiate profund într-un singur loc, într-o singură zonă: imediat ce forțele noastre⁶ au permis să se studieze această problemă în două locuri, din 1968, am trecut la studierea concomitentă în zona Brașovului și zona Vasluiului. Aceasta permite o confruntare, o comparare a rezultatelor.

Anul acesta (1970) studiem procesul în șapte zone: Brașov, Vaslui, Pitești-oraș, Pitești-zona periurbană, Pitești-fosta plasă Dimbovnic, zona Iașilor (a bazinului Bahluului) și pe o arie a județului Timiș.

Aceste zone, economic și social diferite, reprezintă faze ale procesului general de urbanizare; ele aparțin unor regiuni deosebite ale țării. Vom urmări deci simultan același proces pe trepte succesive de dezvoltare și în mai multe regiuni istorice și geografice ale țării. Sunt zone în care procesul de urbanizare este incipient, altele în care este mai dezvoltat și, în fine, altele în care este foarte avansat. Metoda comparativă va înlesni studierea realității în diversele zone pe baza aceluiași tehnici de cuprindere și de investigare.

Procesul de urbanizare este un proces cuprinzător, a fost stabilit (ales în vederea cercetării tocmai pentru că ni se pare cel mai amplu proces social în momentul de față — el ridică atât problemele dezvoltării economiei și sociologiei industriale, cât și problemele dezvoltării economiei și sociologiei agrare, precum și relațiile dintre diferitele sectoare ale economiei naționale și ale societății, toate acestea văzute în dinamica lor, în dezvoltarea lor — deci acest proces cuprinde întreaga realitate socială. În societatea socialistă, procesul de urbanizare este în primul rind strins legat de procesul de industrializare; dinamismul său depinde de ritmul și amploarea industrializării, după cum progresul urbanizării sprijină și stimulează industrializarea.

⁶ Mă refeream la forțele de cercetare; într-o vreme sociologia a fost lovită de o interdicție; această interdicție a fost ridicată de Congresul al IX-lea al P.C.R., care a însemnat o înnoire a întregii vieți economice, politice și culturale a țării. În decursul a 18 ani anteriori nu au putut fi pregătite cadre de cercetare în acest domeniu, acestea au fost pregătite în ultimii 3 ani din rindurile tineretului. Cercetarea din 1967 a început cu studenți care absolviseră anul I; în momentul acesta deslășurăm cercetarea cu studenți din toți anii. Cum au crescut forțele? De la primii 23 de studenți în 1967 la 80 în 1968, la 125 în 1969 și la peste 150 în momentul de față. Aceasta explică și posibilitatea de a ne extinde în mai multe zone ale țării.

Industrializarea socialistă în România se caracterizează prin faptul că, pe lângă un ritm rapid de dezvoltare, care în ultimul deceniu a fost între 10—13%, a avut loc dezvoltarea accelerată a *principalelor ramuri industriale*: energetică, chimie, siderurgie, construcţii de maşini. Pe lângă industria grea, s-au dezvoltat în mod *armonios* şi industria uşoară, industria alimentară, transporturile şi alte ramuri economice. Agricultură românească s-a transformat total devenind *societistă*.

Un accent deosebit s-a pus pe dezvoltarea prioritară a acelor ramuri care au o bază de *materii prime în ţară*.

Industrializarea rapidă a ţării a avut ca urmare şi un proces accentuat de urbanizare, *populaţia oraşelor atingând în ultimul timp o pondere de aproape 40% din totalul populaţiei*.

Procesul de urbanizare are un *caracter social profund transformator*; în cursul acestei transformări se produc subprocesele sociale atât în mediul urban, cât şi în mediul rural. Astfel: un subproces este acela al urbanizării vechilor oraşeni, al transformării populaţiei vechilor cartiere, ridicarea pe o nouă treaptă a urbanizării lor; un alt subproces este cel al urbanizării unor suburbane (unele foste comune rurale); cel mai amplu subproces este acela al cuprinderii maselor de rurali în acest proces general.

Procesul de urbanizare trebuie examinat *unitar* şi în acelaşi timp *divizat*, pentru că el cuprinde subprocesele de o foarte mare importanţă.

Sociologia veche socotea că urbanizarea constă în deplasarea din mediul rural în mediul urban, deci considera acest proces ca pe o migraţie mai ales teritorială. Este o formulă simplistă, care, ca toate formulele simpliste, cuprinde o parte de adevăr, dar este departe de a cuprinde tot adevărul, pentru că viaţa socială este mult mai complicată. În primul rînd este un subproces de urbanizare a vechilor oraşeni, adică a oraşenilor din Slatina; slătinenii de astăzi, din 1970, nu mai seamănă decît foarte puţin cu oraşenii dinainte de implantarea uzinelor şi fabricilor în aceste zone; viaţa lor economică, viaţa lor socială şi chiar psihologia lor, viaţa culturală sînt profund transformate de industrializare.

Apoi este un subproces în sate. El nu constă numai în aceea că oamenii din sat pleacă să lucreze la fabrici şi la uzine, dar în însuşi satul se produce o *urbanizare subterană*, adică înăuntrul satului toţi oamenii aceştia care fac naveta de la fabrică la sat, de la şantier la sat — şi aceştia sînt mii şi mii pentru zona Slatina — sînt tot aţiţia agenţi transformatori ai satului, ai fiecărei gospodării din sat, ai fiecărei familii. Însuşi satul este transformat interior de procesul acesta de urbanizare.

Deplasarea teritorială, migraţia de la sat la oraş, este o consecinţă, aş spune, secundară; în acest proces, fondul problemei este această restructurare profund socială: apariţia unor noi structuri sociale în lumea contemporană ca urmare a industrializării şi a socializării.

Cum se oglindeşte acest proces al modificării structurii sociale în urma industrializării oraşului Slatina?

* T A B E L E *

populației din orașul Slatina pe ocupații

		Salariați	Muncitori
1	Populație totală	27 365	
		14 394	8 020
2	Industria	5 251	3 023
3	Construcții	2 936	1 408
4	Transporturi (C F R Autobază + + drumurile)	1 113	1 039
5	Telecomunicații	292	226
6	Circ. mărfurilor	1 546	1 174
7	Gospod. comunala	867	755
8	Agricultură cooperatistă și țărani individuali		1 069
9	Agricultură (Dir. agricolă)	105	47
10	Silvicultură	20	9
11	Învățământ	756	250
12	Ocroțirea sănătății	634	30
13	Instituții financiare	260	7
14	Administrație	541	29
15	Alte ramuri	73	21

Atit din tabelul de mai sus, cit și din cel privitor la persoanele apte de muncă :

Total populație aptă de muncă,	17 787
din care :	
— muncitori	8 020
— țărani	1 069
— intelectuali	1 051
— alte categorii	4 254
— neocupate (casnice și altele)	3 393

se desprinde concluzia importantă a sporirii considerabile a populației salariaate (14 394 din 27 394) și, mai ales, a muncitorilor (8 020 din 17 787 populație aptă de muncă).

Fără îndoială că procesul de urbanizare presupune și un subproces de reprofesionalizare a oamenilor : un om care a fost cultivator de cereale sau legumicultor devine muncitor într-o fabrică chimică — uzina de electroliză este o fabrică chimică —, deci el trebuie să facă cursuri de calificare în domeniul chimiei. A apărut la Slatina un puternic grup școlar profesional de chimie, care recalifică și policalifică oameni care pînă mai ieri coseau finul sau cultivau legumele. Procesul recalificării, al transformării profilului profesional al oamenilor este o caracteristică fundamentală a întregii transformări.

De fapt, în procesul acesta de urbanizare se întilnesc și se confruntă două mari tendințe ale lumii contemporane, ale istoriei contemporane : o tendință de industrializare, care este generală și mondială, și o tendință de mecanizare a agriculturii. Mecanizarea agriculturii eliberează forța de muncă din agricultură și o lasă la dispoziția șantierelor de construcții, la dispozi-

ția fabricilor, a uzinelor. Deci, în timp ce mecanizarea agriculturii *eliberează* forță de muncă, crearea noilor unități industriale *solicită* forță de muncă. Această confruntare nu este atât de simplă, pentru că, în fond, nu este aici o ecuație legată de semnul egalității, pentru că proporțiile în care solicită industria și proporțiile în care eliberează mecanizarea agriculturii forță de muncă sînt foarte diferite.

De asemenea, în țările socialiste — și acesta este un aspect specific al țărilor socialiste —, procesul de cooperativizare a agriculturii eliberează forță de muncă și permite angajarea în construcții și în industrie a unei părți din forța de muncă din C.A.P., din agricultura socialistă. Mișcarea aceasta a oamenilor s-a bucurat, de asemenea, de atenția deosebită a cercetătorilor. Pentru șantiere, în momentul de față, recrutorii de forță de muncă discută cu președinții cooperativelor agricole de producție și iarna fac contracte pentru angajarea oamenilor din gospodării la șantierele ce se vor deschide primăvara.

Iată deci cum din această confruntare, din această întîlnire a două tendințe existente în întreaga societate umană contemporană, dar cu particularități deosebite în orînduirea capitalistă și în orînduirea socialistă, din această confruntare rezultă un proces foarte amplu, foarte complicat și diferentiat, care, după părerea noastră, merită să fie studiat și care își pune pecetea asupra multor evenimente sociale și istorice din diferite țări.

În primul rînd, acest proces de urbanizare este un proces dinamic, este o *mișcare* produsă în întreaga societate. Esența acestei mișcări constă într-o profundă *restructurare socială*, într-o adevărată reclassare socială — oamenii trec dintr-o clasă în alta, dintr-o pătură socială în alta, *ei își schimbă poziția și locul în procesul de producție, își schimbă poziția și locul în procesul muncii*. Acest proces de restructurare este profund contradictoriu. Masele de oameni care participă la el contribuie la crearea noului și în același timp sînt, într-o anumită măsură, cuprinse de vestigiile trecutului și de mentalitatea veche. Din cauza aceasta se produc o serie de *momente critice* în cursul acestui proces.

Procesul de urbanizare cuprinde două laturi fundamentale, care constau: prima în integrarea noilor veniți în uzine, fabrici, întreprinderi, unități profesionale, sub forma unei integrări profesionale și, a doua, în integrarea într-un mediu nou, care este mediul urban. Se creează în felul acesta zone noi, aglomerări urbane noi, localități noi, se produce și o trecere din mediul rural în mediul urban.

Fără îndoială că tineretul este profund atras și angajat de procesul de urbanizare; la aceasta contribuie ridicarea nivelului învățămîntului de cultură generală. Nivelul învățămîntului general și obligatoriu a crescut în țara noastră de la 4 ani la 7 și la 8 ani; acum este în curs trecerea la cel de 10 ani. Pe măsură ce s-a produs această creștere a nivelului învățămîntului general obligatoriu, atracția tineretului spre profesiunile industriale și intelectuale a crescut; atractivitatea sectoarelor industriale și de știință și cultură asupra tineretului a sporit.

Acțiunea mijloacelor de comunicație de masă — televiziune, radio, cinematograful, presă — imprimă o nouă orientare asupra tineretului și în

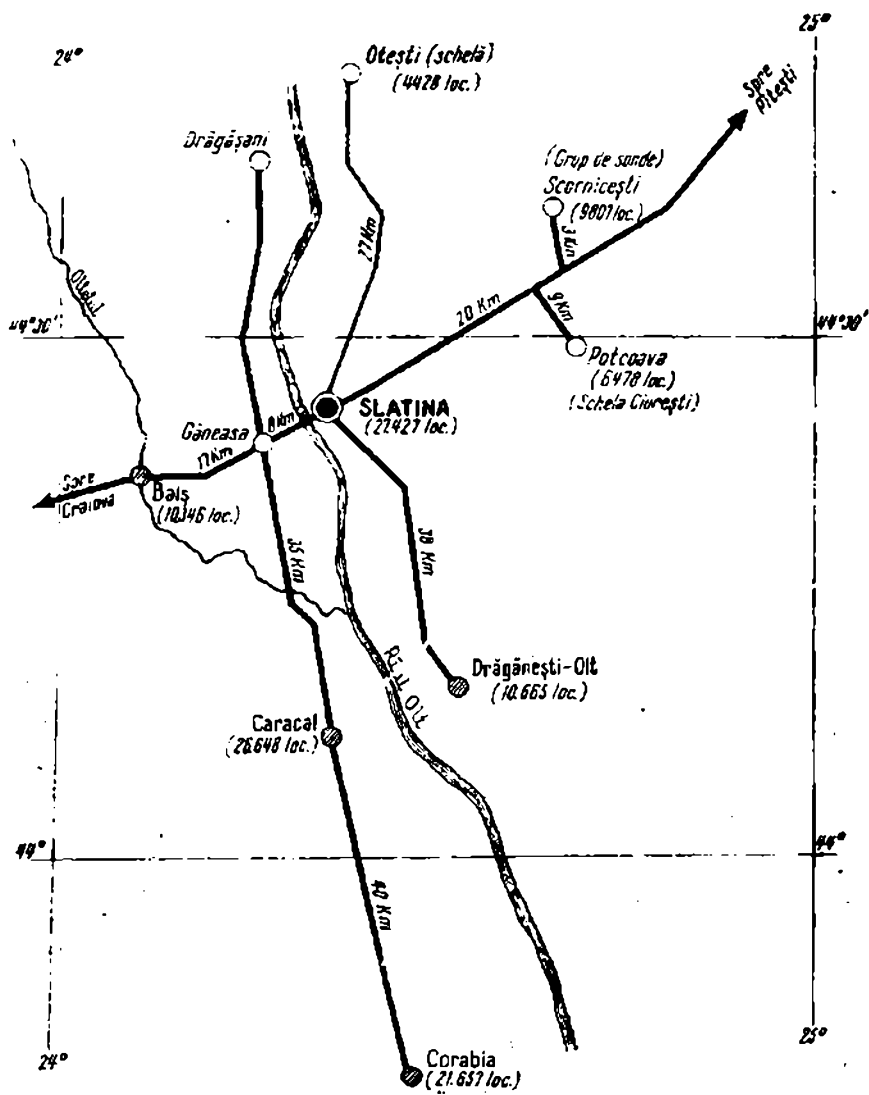

Fig. 1.
Constelația localităților principale în zona Slatina-Olt.

general, dar și în special, a tineretului din mediul rural, tot în sensul cuprinderii lui în acest vast proces de urbanizare. Se introduc în contextul rural modele noi de comportament și modele noi, sociale și culturale, ale vieții urbane. Se petrece o transformare a modului de trai, a modului de viață,

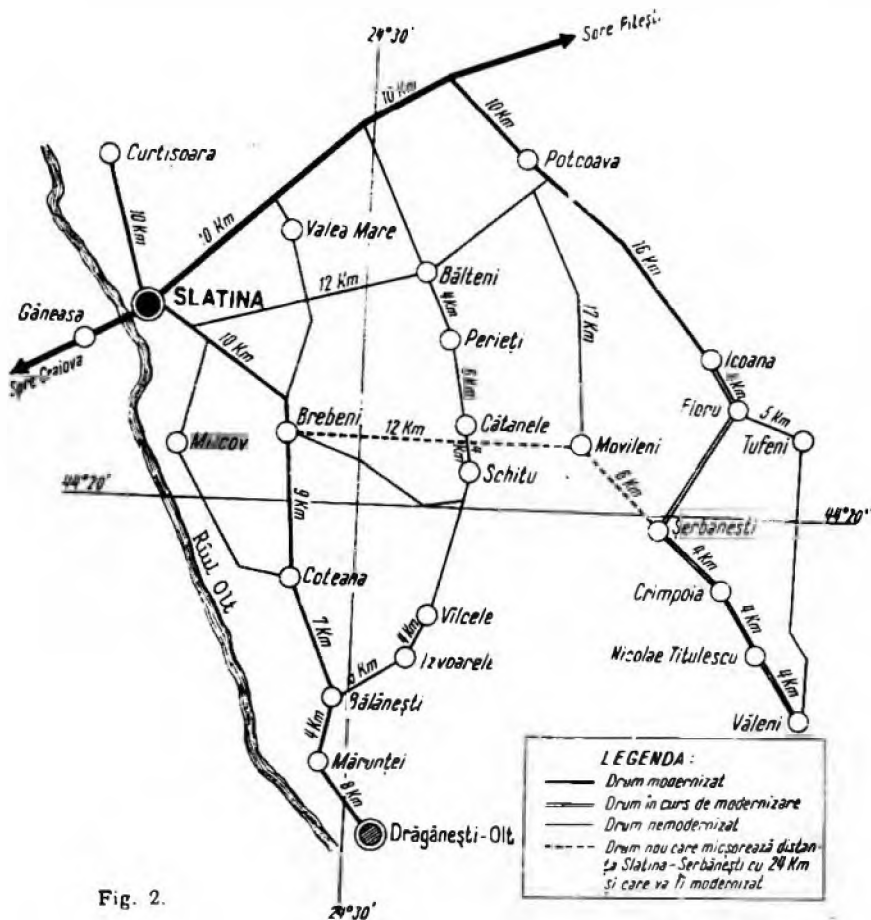

Fig. 2.

Zona din care vin la lucru mase mai mari de oameni în orașul Slatina.

relațiile dintre oameni se transformă, chiar relațiile de familie suferă o schimbare; viața culturală a colectivelor umane se amplifică și se diversifică, se produce o împletire tot mai originală a culturii populare și a culturii urbane. Se produc o reierarhizare pe scara valorilor intelectuale, culturale și politice, o sporire a nivelului de trai și de cultură.

Procesul de urbanizare poate fi considerat ca un complex de variabile în mișcare; corelațiile interne ale complexului se schimbă neconținut. Realizarea procesului nu este simultană, ci parțială și treptată.

Această dezvoltare cu caracter general care îmbrățișează un număr mai mare de centre și fostul lor „hinterland”, care se transformă acum într-o zonă tot mai urbanizată, ne amintește ideea lui Friedrich Engels :

„Numai repartizarea pe cit posibil mai uniformă a populației pe tot cuprinsul țării, numai legătura strinsă dintre producția industrială și cea agricolă și, o dată cu aceasta, extinderea devenită necesară a rețelei de comunicații, firește, cu condiția ca modul de producție capitalist să fie desființat, este în stare să smulgă populația rurală din izolarea și inapoierea în care ea veștează de milenii fără ca să intervină vreo schimbare. Nu este o utopie să susții că eliberarea oamenilor de cătușele în care i-a ferecat trecutul lor istoric va fi deplină abia atunci cînd va fi desființată opoziția dintre oraș și sat”.⁷

O dată cu concentrarea forțelor productive, în anumite zone se produce și o concentrare a populației în curs de urbanizare. Se creează cartiere sau chiar localități noi; apare o adevărată *constelație de localități urbane*, între care există strînse legături de producție, sociale și altele.

Prezentăm alături această constelație de localități care se industrializează rapid și se transformă în sens urban în zona Slatina.⁸

După cum se va vedea în această carte, întreaga zonă este cuprinsă rapid de procesul urbanizării socialiste.

Rolul principal transformator îl are, *prin acțiunea de repartizare și utilizare a venitului național, statul socialist*, care, pe baza directivelor Partidului Comunist Român, plantează noile fabrici, uzine și șantieri în diferite regiuni ale țării. Criteriul principal al repartizării forțelor productive pe teritoriul Republicii Socialiste România este necesitatea unei armonioase dezvoltări a tuturor zonelor țării noastre.

După luarea deciziei de implantare a noilor unități productive legate de posibilitățile și resursele umane și materiale ale fiecărui județ, urmează acțiunea practică, în care un rol de prim ordin îl au organele județene de partid și de stat, de organizare și control social asupra desfășurării procesului practic al industrializării și urbanizării.

Între aceste două procese este o indisolubilă legătură, care în țările socialiste dă un conținut profund mișcării vii spre comunism

MIRON CONSTANTINESCU

⁷ K. Marx și F. Engels, *Opere alese*, vol. I, ed. a 3-a, București, Edit. politică, 1966, p. 571.

⁸ A se vedea la paginile 16 și 17 cele două hărți.

PROCESUL DE FORMARE A ECONOMIEI SOCIALISTE

1. INDUSTRIALIZAREA CA FACTOR DETERMINANT AL URBANIZĂRII ORAȘULUI ȘI ZONEI SLATINA

a) EVOLUȚIA VECHILOR FUNCȚII URBANE ALE ORAȘULUI SLATINA

VAMIA SLATINEI ȘI VECHIMEA SA

Poziția geografică a orașului Slatina explică, în bună măsură, apariția aici, încă din faza prefeudală, a unei localități cu funcție de centru al unei „zone de convergență”.

Într-adevăr, Slatina se află așezată la punctul de contact, pe de o parte, între *Platforma Colmenii*, făcând parte din piemontul getic și *Cîmpia Boianului*, parte nord vestică a Cîmpiei Române; de asemenea, pe de altă parte, între terasele văii Oltului și valea însăși.

Este știut că asemenea „diferențe formate în mod natural” ușurează dezvoltarea unui „schimb reciproc de produse”¹, deci și a unui târg local.

Deopotrivă localizarea geografică a orașului Slatina trebuie pusă și în legătură cu faptul că fruntea terasei, care mărginește Oltul, este foarte abruptă, circulația transversală neputînd fi făcută decît numai în punctul Slatinei, unde un torent local a făcut o spărtură, care permite ieșirea ușoară la „vadul de la Slatina”.

Pe Olt sint, desigur, și alte vaduri, precum cel de la Călimănești-Jiblea, de la Rîmnicu-Vilcea Rîureni sau cel de la Cremenari la Gura Topologului, dar la nici unul din aceste vaduri nu există drumuri în direcția est-vest, regiunea fiind deluroasă și tăiată de cursuri de ape, în văi adînci. Vadul Slatinei este deci primul vad din cîmpie care permite întemeierea unui drum de rocadă interioară care să lege Muntenia de Oltenia, Bucureștii de Craiova. Vechimea drumului ne este adeverită prin numele tătărăsc pe

¹ K. Marx și F. Engels, *Opere*, vol. VII, p. 387—388. Folosim aci notele redactate de profesorul I. Băcănar

care-l poartă : „**Drumul Olacului**”, mărturie a existenței sale încă dinaintea formării statelor noastre autohtone.

Pe acest drum „al Olacului” Slatina avea în vechime o deosebită însemnătate, comercială și administrativă, căci aici era întrerupt de ceea ce se numește un „accident de drum”, adică de o obligație de a descărca mărfurile și călătorii pentru a le permite trecerea peste riu, urmînd apoi a fi reincărcate pe malul celălalt. În asemenea puncte de oprire și descărcare obligatorie, în cadrul vechilor mijloace de transport, e firesc ca cei vechi să se fi gîndit să instaleze și un punct de vamă.

De altfel, tot în această zonă și tot în acest punct al Slatinei, drumul est-vest era întretăiat de o rețea de alte drumuri, acestea cu direcția nord-sud ; astfel „drumul sării”, care lega ocele din regiunea de munte de pescăriile de la Dunăre ; „drumul oilor”, folosit de păstorii transbumanți, în coborîrea lor de la munte la balta Dunării ; „drumul buților”, legînd podgoria de cimpie.

Pină și negustorii vechiului Brașov, trecînd pe la Rucăr-Dragoslavele, cu intenția de a bifurca spre vadurile oltene, care duceau mai departe, spre Adriatică, trebuiau să ia drumul Slatinei.

De fapt prima mențiune documentară despre existența orașului Slatina se referă tocmai la calitatea sa de „vamă”. Este vorba de privilegiul comercial acordat brașovenilor de către Vladislav I în 1368 prin care negustorii brașoveni sînt scutiți „de toată vama de la Slatina”.

E de la sine înțeles că importanța ca vamă a acestui oraș a trebuit să scadă o dată cu scăderea însăși a comerțului cu Adriatică și a drumului de rocadă interioară. Totuși vama de la Slatina nu a fost oficial desființată decît prin **Regulamentul organic, în 1831**.

Vadul Slatinei a rămas totuși important, aci construindu-se în 1888—1891 cel dintîi pod de fier peste Olt, înlocuind pe cel de lemn, distrus încă din 1864.

CARACTERUL AGRAR-RURAL AL VECHII SLATINE

Centrul urban al Slatinei, pierzîndu-și importanța ca vamă și nod de comunicații important în sistemul de transporturi rutiere al țării, s-a „ruralizat” în sensul că o bună parte din locuitorii orașului aveau ca principală ocupație agricultura. Miezul urban al acestui centru era el însuși subordonat agriculturii, dat fiind că principala îndeletnicire a comercianților consta în desfacerea produselor cerealiere ale zonei, iar meșteșugăria se specializase în producția unor mărfuri cerute de rurali.

De altfel, caracterul agricol al orașului Slatina nu s-a șters cu desăvîrșire nici astăzi, producția agricolă deținînd încă o pondere apreciabilă.

Vatra propriu-zisă a orașului („intravilanul”) era în 1895 de 150 ha, pe cînd teritoriul său agricol cuprindea 1 500 ha, din care 910 arabil și 250 vii.

În 1910 recensămîntul înregistrează pentru vatră 219 ha, și 2 413 ha agricole, iar în 1912 hectarele agricole cresc la 2 624. De altfel Slatina a cuprins, treptat, în teritoriul său urban cîteva sate propriu-zise, precum Clo-

cociovul, Pirlitii, Cireașovul și Slătioara, astfel că în 1969 teritoriul său atingea o suprafață de 4 793 ha, din care 3 543 agricole.

Acest caracter „rural” se vedește și prin proporția importantă a populației agricole a orașului. În 1895 erau 812 agricultori dintr-o populație evaluată la 1 450 de capi de familie (față de 120 funcționari și 245 comercianți). Până și la ultimul recensământ din 1966 situația rămâne semnificativă pentru importanța agricolă a orașului. Au fost înregistrați atunci un număr de 1 353 agricultori (533 activi și 820 inactivi) la un total de 19 250 de locuitori (7,02%). De altfel, Slatina de astăzi cuprinde și o cooperativă agricolă de producție, pe care o vom analiza-o ulterior mai în amănunt.

SLATINA, CENTRU COMERCIAL-MEȘTEȘUGĂRESC, DE CARACTER RURAL

Ca centru comercial, Slatina, prin târgul său „de țară” cu data fixă de 23 aprilie și cu durată de două săptămâni, a dominat, până la cel de-al doilea război mondial, rețeaua de târguri din zonă (Corbu, Dobrotinet, Optași, Cîmpu-Mare, Drăgănești, Potcoava, Stolnici), integrîndu-se modest în rețeaua mai vastă a orașelor înconjurătoare (Pitești, Rîmnicu-Vîlcea, Drăgășani, Caracal, Corabia, Roșiori, Turnu-Măgurele).

Pe la începutul veacului al XVIII-lea, un negustor cum era „Ionașcu Cupețu”, avea o activitate comercială destul de importantă, ca de la el să ne fi rămas, mărturie pînă în ziua de azi, ctitoriile lui : Școala Ionașcu, Biserica Ionașcu, Spitalul Ionașcu.

Dar Slatina era mai ales un *centru meșteșugăresc*, de deservire a zonei rurale, dispunînd de un număr destul de mare de „meșteșugari” organizați în „bresle”.

În 1820 sînt semnalati astfel 36 de breslași (argăsari, cojocari, cismari, croitori și boiangii), iar în 1836, pe lîngă 52 de „negustori”, existau 57 de meșteșugari (28 de cojocari, 8 cismari, 5 croitori, 4 boiangii, 3 brutari, 3 lumnînari, 2 bărbieri, 1 brînar și un ișlicar), a căror specialitate arată limpede caracterul mai mult rural și în tot cazul mult premergător fazei manufacturiere.

Caracterul acesta meșteșugăresc al Slatinei se mentine multă vreme. În 1895 numărul prăvăliilor crescuse, desigur, atîngînd cifra de 330, dar meseriași continuau a avea același caracter (17 cismari, 16 cojocari, 10 potcovari, 15 fierari, 9 covrigari, 9 croitori, 8 brutari, 8 zidari, 3 zugravi, 6 cărămidari, 3 cofetari, 3 dogari și cîte unul sau doi boiangii, armurieri, bragagii, ceasornicari, giuvaergii, pălărieri, căldărari, curelari, plăpumari, șelari, mecanici, bărbieri, lăutari etc.).

ÎNCEPUTURILE INDUSTRIALIZĂRII ORĂȘULUI

Caracterul meșteșugăresc mărunt al orașului se păstrează în continuare încă o lungă perioadă de vreme, deși, încetul cu încetul, încep să apară unele „ateliere”, mai întii tot de caracter țărănesc-meșteșugăresc, pre-

cum, de pildă, „ferăstrăul” instalat pe marginea Oltului pe la începutul veacului al XIX-lea, distrus ulterior de inundație și apoi „modernizat” în 1887. Apar nu numai „mungeriile” (fabricile de luminări), dar și o „Fabrică de bere”, care ne e semnalată a fi fost incendiată în 1876.

În 1912 recensământul înregistrează existența a 225 de „patroni”, folosind forța de muncă a 102 lucrători și 88 de ucenici (din total, 48 fiind bulgari și 18 evrei).

Tot la acea epocă ne este semnalată o „Fabrică de cherestea sistematică” (Th. Ruaux), care dispunea în 1914 de forță mecanică și de 200 de muncitori, precum și o moară sistematică (Al. Iliescu).

O cotitură în industrializarea incipientă a Slatinei o putem înregistra abia în 1930, când „Societatea anonimă Oltul” deschide o moară modernă, cu o capacitate zilnică de măcinare de 12 vagoane.

Construirea liniei ferate care leagă Bucureștii de Craiova, via Pitești-Slatina deschizând noi perspective de dezvoltare a orașului, Societatea industrială anonimă „Unirea” din București înființează un atelier de reparații de locomotive și vagoane lângă gara Slatinei.

Recensământul din 1930, în afară de aceste întreprinderi ceva mai mari, înregistra și o puzderie de ateliere meșteșugărești, tăbăcării, pielării, tâmplării, denumite totuși „întreprinderi”, în ciuda caracterului lor mărunț.

Cele 140 de astfel de „întreprinderi” continuau a avea caracterul de mici ateliere în care lucrau înșiși patronii și care nici în comparație cu nivelul atins de industria României din acea perioadă nu puteau fi considerate ca „industriale” în înțelesul propriu al cuvântului.

Procesele tehnologice, precum și înzestrarea tehnică erau atât de rudimentare, încât nu se puneau probleme în legătură cu formarea puținelor lucrători utilizați. Cu excepția celor 2-3 întreprinderi și a atelierelor care foloseau permanent munca salariată, în rest forța de muncă era recrutată din rîndul membrilor familiilor de meșteșugari-patroni la care se adăugau puținii ucenici care-și însușeau meseria după sistemul rutinier tradițional.

Cu această „zestre industrială” viața orașului nu a putut beneficia, pînă după instaurarea republicii, de un impuls suficient pentru a scoate această „urbe” din amorțeala în care vegetau atâtea alte mici localități urbane în timpul orînduirii capitaliste.

Datorită nivelului său scăzut de dezvoltare, „industria” existentă nu putea influența creșterea orașului sau în orice caz nu putea oferi o bază în acest sens; cerințele sale modeste, slaba diversificare, precum și nivelul scăzut al producției erau de asemenea piedici importante în schimbarea structurii economice a orașului.

Slaba dezvoltare industrială s-a repercutat de altfel asupra întregii vieți a Slatinei. Neavînd o funcție economică cu pondere însemnată în economia națională, orașul a continuat să joace rolul său de tîrg al unei zone tradițional agricole.

Această stare de lucruri a menținut Slatina, decenii de-a rîndul, într-o dezolantă stagnare urbanistică și demografică. Concomitent, viața cotidiană, la nivelul colectivității urbane, ca și al familiei, a rămas dominată de tra-

dițiile mediului rural, de care se afla legată prin însăși ocupația unei mari părți a populației.

În acest stadiu de dezvoltare industrială, Slatina nu dispunea de resursele necesare pentru a prelua funcții urbane mai importante sau spre a se desprinde din anonimatul la care părea condamnată de regimul capitalist, în timp ce zona înconjurătoare, caracterizată printr-o agricultură înapoiată, continua să-și trimită surplusul de forță de muncă spre alte centre mai îndepărtate.

Inceputurile urbanizării moderne a Slatinei sînt legate de trecerea la construirea socialismului în România. Pornind de la luarea în considerare a condițiilor specifice și a cerințelor dezvoltării țării noastre, bazîndu-se pe studierea legilor sociale obiective, conducerea de partid și de stat a pus în centrul programului economic industrializarea socialistă a României ca obiectiv de importanță vitală pentru înflorirea economică și socială a patriei.

Realizarea consecventă a programului de industrializare socialistă a țării, urmărind aplicarea în practică a principiului repartizării geografice raționale a forțelor de producție, astfel ca rolul industriei să devină hotărîtor și în dezvoltarea orașelor și zonelor rămase în urmă, a permis Slatinei să facă un hotărîtor salt calitativ.

b) PRIMA ETAPĂ A PUNERII BAZELOR INDUSTRIEI SOCIALISTE

În 1948 se aflau în ființă „Moara Aluta” și Fabrica de cherestea „Carpatina”, care dispuneau în total de 6 motoare diesel (580 HP) și 8 generatoare electrice (400 HP).

După naționalizarea de la 11 iunie 1948, fosta „Aluta” s-a transformat în „Steaua roșie”, avînd o secție de panificație și o secție producătoare de paste făinoase, iar fosta „Carpatina” s-a transformat în Întreprinderea „Oltul”, cu secții de mecanică, tîmplărie și mori țărănești.

Vechile ateliere meșteșugărești s-au organizat și ele în cooperative meșteșugărești („Arta lemnului”, „Steaua”, „Drum nou”, Cooperativa „21 Decembrie”), care funcționează și astăzi în forma pe care vom arăta-o la locul potrivit.

În sfîrșit, Întreprinderea „ARLO”, adică Uzina de aluminiu, a intrat în funcțiune la 30 iunie 1965, ceea ce va avea drept efect schimbarea radicală a înfățișării orașului.

c) REALIZAREA PLANULUI DE INDUSTRIALIZARE

Datorită finanțării de către statul socialist a investițiilor necesare dezvoltării industriale și edilitar-gospodărești, s-a asigurat Slatinei o bază materială sigură pentru crearea și amplasarea în perimetrul acestui oraș a unor întreprinderi moderne de importanță republicană. Fondurile alocate, începînd cu perioada punerii bazelor economiei socialiste, au sporit treptat, înscriind ve-

chiul tîrg pe orbita industrializării și sporind industrială a țării; dar ceea ce este caracteristic în dezvoltarea amplă și rapidă a forțelor productive și noilor relații de producție socialiste.

Numai în decurs de 4 ani (1965 — 1968) investiții în sumă de 1 066 089 000 de lei. Pentru îndeplinirea planului financiar al statului în dezvoltarea industriei și de urbanizare a Slatinei este deosebit de semnificative rezultatele și câștigurilor efectiv realizate (vezi Tabelul nr. 1).

În fiecare din anii perioadei la care ne referim sunt caracteristici importante privind structura investițiilor.

— Majoritatea fondurilor au fost alocate în grupă A deține majoritatea, fapt care este expunerea investițiilor spre dezvoltarea ramurilor principale și a unor întreprinderi cu mare putere economică.

În aceeași perioadă se evidențiază o sporire a investițiilor pentru dezvoltarea grupei B. Efectul acestei investiții este sporirea și dezvoltarea producției globale a ramurilor.

— Concomitent investițiile efectuate în grupă B sunt specifice altor ramuri ale economiei naționale. Astfel au fost alocate fonduri unor ramuri și activități în creștere ale industriei: s-au dezvoltat activități și investiții. Primele pentru asigurarea legăturilor și zonelor inconjurătoare, care-i furnizează forța motrică și sporirea capacității transporturilor C.F.R. Timpul și investiția și modernizarea mijloacelor de comunicație și învechite și insuficiente față de creșterea cerințelor relației din ce în ce mai numeroase.

— Dezvoltarea planificată a economiei naționale și a economiei naționale — a condus de asemenea

Tabelul nr. 1

Investiții ale economiei, efectuate în orașul Slatina* în perioada 1965 - 1968

(în mii lei)

Investițiile pe ani (prețuri 1966)								Investiții în anii 1965 - 1968	
1965		1966		1967		1968		Total	%
1	%	Total	%	Total	%	Total	%		
1968	100,0	140 661	100,0	312 261	100,0	280 169	100,0	1 066 089	100,0
1967	93,7	120 726	85,8	289 948	92,8	242 987	86,7	965 703	90,58
1966	96,8	119 061	98,6	282 235	97,3	221 118	91,0	931 869	96,5
1965	3,2	1 665	1,4	7 713	2,7	21 869	9,50	33 834	3,5
	-	-	-	102	0,03	155	0,05	257	0,02
1962	-	114	-	1 828	0,6	7 274	2,6	9 248	0,8
1960	1,24	998	0,7	3 708	1,2	4 666	1,7	13 522	1,3
1966	3,6	16 730	11,9	9 215	2,9	18 989	6,8	56 960	5,3

se vor pune treptat de către oraşul pornit să atingă tot mai mult cotele unei urbanizări moderne.

Principalul efect al programului de industrializare socialistă şi al investiţiilor efectuate în oraşul Slatina a constat în construirea unor unităţi economice moderne, în dotarea vechilor întreprinderi cu noi maşini şi utilaje şi sporirea capacităţii lor de producţie.

Vechea fabrică de cherestea „Carpatina”, transformată în Întreprinderea industrială „Oltul”, îşi sporeşte capacitatea de producţie şi totodată îşi largăşte sortimentul de produse, între care bunuri şi materiale de uz gospodăresc, mobilă, lămpi fluorescente şi altele. Moara „Aluta”, reorganizată şi dezvoltată, devine Întreprinderea de morărit şi panificaţie „Steaua roşie”, a cărei producţie are o pondere importantă în cadrul industriei alimentare a oraşului.

Începînd din 1962 se deschide seria unor noi construcţii şi unităţi industriale, care cuprinde, între altele, moderne uzine şi obiective industriale de importanţă republicană. Astfel: în 1962 şi 1963 se dau în funcţie primele două staţii de amplificare de 110 Kv, cu capacitate de 10 Mw fiecare, o staţie de întreţinere auto; se dezvoltă fabrica de cărămidă, se construieşte un complex comercial, staţia de 220 Kw, Fabrica de gheaţă, un complex de deservire şi altele. Această serie de obiective se continuă din 1969 cu construirea Uzinei de carbonoase, a Uzinei de prelucrare a aluminiului, a unui nou cartier de blocuri pentru locuit şi altele. Numărul întreprinderilor din Slatina a sporit astfel de la 4 în 1965 la 8 în 1968, dintre care 5 sînt de subordonare republicană, una locală şi două cooperatiste.

Dar de hotărîtoare importanţă rămîne faptul intrării în 1965 în funcţiune a Uzinei de aluminiu („ALRO”), cu o capacitate de producţie iniţială de 50 000 de tone anual, treptat extinsă la 77 000 de tone anual în 1968, urmînd să ajungă în final nivelul de 200 000 de tone anual.

Ceea ce trebuie remarcat, pe baza situaţiei create prin dezvoltarea industrială a Slatinei, este faptul că prin amplasarea noilor obiective industriale partidul şi guvernul nostru urmăresc să îmbine armonios criteriul economic cu cel social-politic spre a asigura astfel obţinerea unei eficienţe economice ridicate, dezvoltarea economică şi social-culturală a judeţului Olt, întocmai ca a tuturor judeţelor, a zonelor şi a oraşelor ţării.

Fenomenul cel mai interesant şi poate cel mai remarcabil sub raport social, care se desprinde de altfel şi din analiza structurii investiţiilor — este *progresul în lanţ* — pe care-l declanşează dezvoltarea industriei socialiste în toate sectoarele vieţii socialiste. Studiile sociologice de teren ne-au relevat că dezvoltarea industriei, crearea unor întreprinderi moderne constituie doar prima fază, necesară atingerii unui moment „critic”, de la care se declanşează o dezvoltare în lanţ a tuturor domeniilor de activitate.

Acest progres în lanţ apare cu atît mai important cu cît el reflectă cerinţele pe care le impune dezvoltarea industriei faţă de celelalte ramuri şi totodată efectele, în majoritate previzibile, asupra vieţii populaţiei oră-

șenești sau aflate în strinsă legătură cu componentele structurii economice și sociale a orașului.

Pe această cale *industrializarea* se evidențiază ca factor principal al urbanizării. Este de altfel demn de luat în considerare nivelul investițiilor raportate la un locuitor ca element sintetic care exprimă în modul cel mai lapidar rolul economic și social al acestei relații. Astfel, media anuală a sumelor alocate sporește de la 130 351 000 de lei în medie în perioada 1960—1964 la 266 522 000 între 1965 și 1968, dublare care dovedește importanța investițiilor pentru realizarea unui avânt economic și social. În aceleași perioade media fondurilor investite pe un locuitor a sporit de la 41 489 de lei la 58 095 de lei.

Progresul în lanț a implicat în principal:

- dezvoltarea treptată a tuturor activităților economice semiindustriale și neindustriale, spre a corespunde atât cerințelor industriei, cit și colectivității urbane;

- dezvoltarea activităților social-culturale necesare pentru crearea unor condiții favorizante integrării în munca industrială și viața urbană a forței de muncă provenite din sectoarele neindustriale și extraurbane;

- îmbunătățirea activității sectoarelor care au ca obiect de activitate condițiile de viață ale populației;

- intensificarea lucrărilor de sistematizare și amenajare urbană

Efectele și particularitățile acestei veritabile reacții în lanț sînt oglindite și de evoluția și structura producției globale industriale realizate în orașul Slatina.

Tabelul nr. 2

Structura și dinamica producției globale a industriei socialiste din orașul Slatina pe principalele ramuri, între 1963 și 1968 *

Ramura industrială	1960	1965	1967	1968	Dinamica 1965/1968
Total	100	100	100	100	546,3
din care					
— Metalurgia neferoasă	—	50,8	81,4	83,7	900,9
— Constr. de mașini și prelucrarea metalelor	4,2	5,1	3,0	2,4	253,1
— Electronică	—	3,0	2,0	1,7	311,9
— Expl. și prel. lemnului	9,4	2,9	0,9	0,8	156,1
— Alimentară	74,5	35,8	12,0	10,6	161,7

* Sursa: Caietul statistic al orașului Slatina

Metalurgia neferoasă, reprezentată de Uzina de aluminiu, nu numai că s-a impus ca principală ramură a industriei slătinenene, încă din primul an al intrării în producție a noii întreprinderi, dar a determinat și o răsturnare a vechii structuri a producției industriale. Pînă în 1965 — considerat an de cotitură în viața orașului —, poziția predominantă în producția industrială

era deținută de industria tradițională : alimentară, care era urmată la mare distanță de exploatarea și prelucrarea lemnului. Numai pe planul al treilea urmau construcțiile de mașini și prelucrări ale metalului. După 1965, concommitent cu sporirea aportului Uzinei „AL.RO”, care realizează integral producția specifică metalurgiei neferoase, industria alimentară, deși trece sub aspectul ponderii în producția industrială pe planul doi, realizează o sporire însemnată de producție. Își sporește foarte mult rolul economic și industria construcțiilor de mașini, cu subramura prelucrării metalelor, precum și electrotehnica.

Noua structură a industriei dovedește o diversificare sporită a producției și o sporire a importanței ramurilor principale în economia orașului.

În cazul orașului Slatina își desfășoară activitatea două tipuri de întreprinderi : 1) care sînt dotate cu o tehnică modernă (Uzina de aluminiu etc.) și au o producție de serie mare, cu randament mare și 2) întreprinderi de interes local, cu o dotare și o tehnologie mult diferită, în care sarcinile manuale sînt mult mai importante. Efectele pe care le generează aceste două tipuri de întreprinderi sînt din această cauză diferite. Cererea de forță de muncă și modul de formare al acesteia vor diferi net după tipul întreprinderii. De asemenea mișcarea migratorie spre oraș, modul de integrare în industria orașului, precum și stabilizarea rezidențială vor purta influența condițiilor respective.

Modificările care au loc în dezvoltarea urbană sînt mai puternic influențate de marile unități. Acestea vor impune construcții de locuințe și transporturi organizate pentru că altfel nu vor putea să-și desfășoare activitatea în bune condiții și deci să dea randamentul scontat decît dacă au forța de muncă asigurată și dacă toate legăturile cu celelalte sectoare se realizează cu maximum de siguranță.

Toate acestea se repercutează asupra orașului : îi impun o activitate planificată și organizată, îi trasează anumite căi de dezvoltare precise și paralele cu evoluția industriei, îi determină problemele care trebuie rezolvate pentru ca populația care deservește industria sau celelalte sectoare să poată beneficia de condiții de viață care să favorizeze dezvoltarea indivizilor, a familiilor lor, precum și a vieții sociale. De asemenea industria dă atribuții noi orașului, îi completează și-i lărgește funcțiile, îl transformă în centru social important.

Exemplul orașului Slatina constituie o dovadă a faptului că „dezvoltarea industriei duce la înflorirea orașelor noastre, la transformarea lor în puternice centre economice și culturale”.

Procesul de urbanizare vizează însă, datorită complexității sale, cele mai diferite transformări care au loc în viața socială a populației. Pe măsura cunoașterii factorilor care acționează în cadrul acestui proces și totodată a trăsăturilor sale esențiale se vor desprinde regularitățile și legitățile care guvernează acest proces și vor face utilă munca sociologului în procesul dezvoltării sociale.

2. TRANSFORMAREA SOCIALISTĂ A AGRICULTURII

a) CARACTERIZAREA GENERALĂ A ZONEI AGRICOLE

Hinterlandul agricol al oraşului Slatina este situat într-o regiune de tranziție dintre două zone naturale geografice, un piemont la nord și o cîmpie la sud, cu caractere fizico-geografice destul de complexe.

Zona noastră este străbătută de un sistem de văi și lunci, dintre care lunca Oltului prezintă o importanță agro-economică deosebită. Aici se află întinse terenuri agricole cu soluri aluvionare fertile, irigabile, foarte indicate pentru culturi intensive remuneratorii (legumicultura, culturi furajere, semîncerii etc.) care ar putea să utilizeze în mod rațional multe brațe de muncă din satele limitrofe. În situația actuală sînt numai parțial productive, în majoritate sînt inundabile, necesitînd lucrări de îndiguire și desecare.

Terasele și cîmpurile plane se caracterizează prin importante depuneri de loess, pe care s-au format soluri fertile, unde se practică agricultura.

Satele care ne interesează se înșiră pe linia de contact a luncii cu terasele, pentru a utiliza atît cîmpurile înalte, neinundabile, cît și terenurile fertile și umede din luncă.

Ca așezare morfologică, terenurile agricole din zonă pot fi împărțite în patru categorii :

- 74% din suprafața totală sînt terenuri situate pe terase și cîmpuri înalte, terenuri plane, mecanizabile, cu fertilitate bună și foarte bună ;
- 12% sînt situate în lunca Oltului și a celorlalte văi, terenuri aluvionare, foarte fertile ;
- 10% terenuri cu relief ondulat, erodate, cu fertilitate mai redusă, doar parțial mecanizabile ;
- 4% terenuri în pantă, cu eroziuni excesive, fertilitate foarte redusă, nemecanizabile.

Din punct de vedere pedoclimatic, ne aflăm în zona de silvostepă, care reprezintă o tranziție de la clima secetoasă a stepei la clima subumedă a zonei forestiere. Formula climatică a zonei indică următoarele caracteristici : climă continentală, cu ierni aspre (temperaturile minime absolute coboară chiar pînă la -30°), veri foarte călduroase (media lunii iulie este mai mare de 22° , maximele absolute ajungînd pînă la $39-40^{\circ}$), deci cu amplitudini termice de aproape 70° . Temperatura medie anuală este de $10-11^{\circ}$ (media pe țară $9,5$). Precipitațiile medii anuale ajung la 515 mm (medie pe țară : 638 mm), caracteristic pentru zona de silvostepă, cu precipitații cuprinse între 500 și 600 mm anual.

Din datele stațiunii meteorologice Slatina reiese că în 66% din ani precipitațiile sînt mai mici de 500 mm anual, deci au un caracter de stepă. Primăverile sînt secetoase și bătute de vînturi, ploile de vară, torențiale și temperatura ridicată, ceea ce provoacă evaporarea intensă a apei din sol și accentuează caracterul secetos al climei.

Dar din punct de vedere agricol, în condițiile agrotehnicii moderne, clima acestei zone este favorabilă agriculturii, cunoscînd și faptul că zona de

silvostepă în care ne aflăm este foarte indicată pentru amenajarea unor sisteme întinse de irigații.

Tipurile de sol caracteristice zonei Slatina numite „cernoziemuri legivate” și soluri „brun-roșcate de pădure” sînt solurile cu cea mai mare fertilitate naturală din toate tipurile din sol din țara noastră, în special primele.

Zona agricolă Slatina face deci parte din zonele cele mai favorabile pentru cultura plantelor agricole din România atît din punct de vedere climatic, cît mai ales din punctul de vedere al calității solurilor.

Zona este în priitul rînd cerealiară, plantele cele mai răspîndite fiind grîul și porumbul. Reușesc însă foarte bine și plantele industriale, ca : floarea-soarelui, sfecla de zahăr, cinapa și inul, de asemenea leguminoasele pentru boabe, plantele furajere și altele.

În ceea ce privește cultura pomilor roditori și a viței de vie, această zonă atinge, cu limita ei nordică, marginile sudice ale dealurilor care coboară în cîmpie : această subzonă de tranziție este proprie pentru pomicultură și viticultură ; dar în rest, partea cea mai mare, nu este prielnică pentru astfel de producții.

În concluzie, din punct de vedere climatic sîntem într-o regiune în care economia agricolă este ramura predominantă, capabilă de dezvoltare intensă, dar în care factorul apă este problema numărul unu a producției plantelor cultivate.

b) MODUL DE UTILIZARE A TERITORIULUI

Teritoriul hinterlandului luat în considerare însumează o suprafață totală de circa 30 000 ha, din care peste 26 500 ha (88%) reprezintă terenuri proprietate obștească a cooperativelor agricole de producție.

În anul cercetării, acest teritoriu avea următoarele folosințe principale :

	Ha	%
Total	26 500	100,0
din care :		
Teritoriu agricol	21 450	80,0
Terenuri neagricole (silvice, drumuri, terenuri construite etc.)	5 050	20,0

Analizînd teritoriul agricol, din însemnarea datelor parțiale de la cooperativele agricole din zonă, rezultă următoarele categorii de terenuri agricole :

	Ha	%
Total terenuri agricole	21 450	100,0
din care :		
Terenuri arabile	18 290	85,0
Vii, livezi	1 060	5,0
Pășuni și fînețe naturale	2 100	10,0

În dinamică (perioada studiată 1964–1968), situația folosințelor teritoriului în general și ale celui agricol în special nu a suferit decît mici schimbări de suprafețe, neesențiale.

Această situație nu a determinat, desigur, variații mari în utilizarea forței de muncă în agricultură în satele menționate.

Prezentăm, în continuare, dinamica structurii culturilor (modul de utilizare al terenului arabil), alt factor care influențează asupra efortului de muncă.

Tabelul următor arată în dinamică ponderea suprafețelor ocupate de cereale, plante tehnice (floarea-soarelui ; sfeclă de zahăr) și grădini de legume la cooperativele studiate

Ani	% din suprafața totală arabilă			
	Cereale	plante tehnice	legume	plante de nutreț și alte
1965	70	7,2	1,7	21,1
1966	66	8,1	1,5	24,4
1967	69	8,2	1,6	21,2
1968	71	8,5	1,5	19,0
1969	69	9,1	1,6	20,3

Se constată caracterul cerealier accentuat al economiei agricole din această zonă, invariabil aproape în decursul anilor.

Plantele tehnice, culturi care consumă multe brațe de muncă pe perioade lungi de vegetație, prezintă proporțional o ușoară creștere în ultimii ani.

Cerealele, împreună cu aceste plante, ocupînd mai mult de trei sferturi din terenurile agricole ale întregii zone, sînt planificate conform planului de producție impus de organele agricole județene. Producția lor nu are desfacere directă în Slatina. Din acest punct de vedere, cooperativele agricole de producție din zona noastră nu se deosebesc de alte cooperative agricole aflate la depărțări mari de centrele urbane sau industriale.

Suprafețele înregistrate cifric cu „legume” cuprind și culturi de cartofi, pepeni etc ; grădinile de zarzavat propriu-zise ocupă suprafețe mult mai mici. Ponderea lor este foarte mică în raport cu alte culturi, dar și invariabilă an de an.

Să analizăm, din acest punct de vedere, situația la două cooperative mai depărtate de centrul Slatina (Priseaca și Ipotești) și la două mai apropiate (Slătioara și Curtișoara).

CAP/ANI	1965	1966	1967	1968	1969
Priseaca	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5
Ipotești	1,0	1,6	2,0	1,6	2,5
Slătioara	2,5	1,5	1,2	1,9	1,7
Curtișoara	3,3	3,3	3,3	2,8	3,3

Cu excepția cooperativei din Priseaca, unde se înregistrează slabe preocupări pentru cultura legumelor, nu constatăm deosebiri esențiale în ponderea suprafețelor ocupate cu legume între o cooperativă agricolă depărtată de Slatina și alta apropiată, deși pentru aprovizionarea acestui centru urban și industrial sînt necesare cantități crescînde de legume proaspete.

În concluzie, corelînd datele de mai sus, se constată că, în ceea ce privește modul de utilizare a terenurilor agricole de care dispun, cooperativele agricole din zona Slatina nu s-au adaptat cerințelor ce reies din procesul de urbanizare al zonei.

Această constatare se întărește și prin faptul că culturile cerealiere și plantele tehnice se mențin an de an pe acel ași suprafețe, stabilite prin planul de producție al județului. Situații asemănătoare găsim și la alte cooperative agricole de producție aflate în alte zone cerealiere din țară.

Inițiativa cooperativelor nu se face simțită; terenurile agricole nu sînt utilizate cu culturi sau soiuri de plante agricole sau horticole, care ar fi absorbit forța de muncă locală, desfacerea producției putînd fi asigurată în centrul urban și industrial din apropiere.

O asemenea structură a culturilor influențează în mod hotărîtor utilizarea forței de muncă a cooperativelor. Din cauza gradului înaintat de mecanizare a lucrărilor în cultura cerealelor, plante care ocupă cea mai mare parte a terenurilor de cultură, resursele de muncă de care dispun cooperativele agricole de producție nu sînt utilizate la capacitatea maximă.

Brigadierul de la C.A.P. Milcov-Ipotesti arată: „În perioadele de vîrf este suficientă forța de muncă, iar în alte perioade n-au de lucru”. Contabila C.A.P. de la Comănița declară: „Există brațe de muncă destule în tot timpul anului”. Președintele C.A.P. Dranovăț spune că: „...excedent de forță de muncă nu avem niciodată, dar nici nu apelăm la brațe de muncă din afara cooperativei. Deficite avem uneori la muncile de toamnă (culesul porumbului și altele), dar vara, la seceră, nu întîmpinăm greutăți, în primul rînd pentru că recoltăm cu combinele”.

c) INFLUENȚA MECANIZĂRII LUCRĂRIILOR AGRICOLE

c) Este cunoscut faptul că mecanizarea lucrărilor agricole eliberează forță de muncă omenească, care își găsește utilizarea în propria cooperativă, la diferite categorii de muncă nemecanizabile, sau emigrează spre alte munci neagricole, în centre urbane sau industriale.

În zona Slatina, echipamentul tehnic al cooperativelor studiate a crescut anual. Considerînd indicatorul număr HP (cai putere) la unitatea de suprafață, creșterea procentuală se arată în tabelul de mai jos:

Anii	% HP la 100 ha
1965	100,0
1966	100,0
1967	123,0
1968	156,5
1969	171,5

Aceste date sintetice caracterizează progresul tehnic al cooperativelor din zonă, manifestat prin forța tractoarelor și a altor mașini utilizate în muncile agricole și în lucrările curente gospodărești.

În situația actuală se execută mecanizat o parte importantă din lucrările agricole de bază, cum sînt, de pildă, arăturile, semănatul și recoltarea păioaselor. Mecanizarea ultimelor categorii de lucrări eliberează foarte multe brațe de muncă în perioadele zise „de vîrf”.

Întreprinderile de mecanizare a agriculturii (fostele S.M.T.-uri) și-au sporit continuu volumul lucrărilor agricole executate pentru cooperativele agricole de producție. Ca exemplu, I.M.A. din Recea, a cărei rază de activitate cuprinde o mare parte din zona studiată, a executat în dinamică, procentual față de primul an, lucrări ca :

	Arături	Discuit	Semănat porumb	Prăsit
1965	100 0	100 0	100,0	100 0
1966	99,0	140 00	25 0	149 0
1967	95,0	166 0	24 0	242,0
1968	103 0	155,0	144 0	190,0
1969	102,0	180 0	146 0	198,0

Aceste lucrări și altele au sporit gradul de mecanizare a lucrărilor agricole (100% cultura cerealelor păioase, 90–92% cultura plantelor prășitoare etc.), dar mai rămîn multe munci agricole care se execută manual, dintre care menționăm : o parte din lucrările de întreținere a plantelor prășitoare și tehnice, recoltatul acestora, majoritatea lucrărilor în legumicultură, zootehnie etc.

Această situație, coroborată cu specificul structurii culturilor, imprimă muncilor agricole din zona Slatina un accentuat caracter de sezonabilitate.

Fără a intra în prea multe amănunte, din graficele care arată depunerea pe luni a eforturilor de muncă, exprimate prin numărul de zile/muncă folosite, se poate vedea aspectul caracteristic al felului cum cooperativele din acest hinterland, își realizează planul de producție. Într-adevăr, graficele primilor ani de intrare în producție a cooperativelor ne arată existența unei curbe a numărului de zile/muncă depuse, al cărui vîrf se plasează în lunile iunie și iulie (lucrări de întreținere a plantelor prășitoare, recoltări etc. în general lucrări de cîmp).

Celelalte categorii de munci curente (creșterea animalelor, în ateliere) nu influențează caracterul de sezonabilitate al muncii, determinat de caracterul dominant cerealier al producției acestor cooperative.

În ultimii ani au survenit unele modificări în utilizarea teritoriului și în structura culturilor, fețe cu vii, livezi, porumb și cu plante tehnice - fapt care a dus la o creștere a efortului depus. S-a constatat un nivel înalt de consum de zile-muncă și în general o creștere a efortului de muncă depus, deși este încă depășit de capacitatea și de potențialul coeficient resursele de muncă de care dispun cooperativele.

În ambele cazuri, constatăm o mare cantitate de timp pierdut în perioade destul de lungi, situație caracteristică agriculturii și care poate fi considerată, desigur, ca o pierdere care se îndreaptă către ocupații neagricole, dar pe care trebuie să o analizăm în detaliu.

Această constatare se confirmă și prin compararea numărului participanților pe luni la lucrările agricole. Este evidentă, dovedind că în perioadele de muncă mai puțină mai mulți oameni față de media acelor perioade depun efort mai mare de muncă, restul ocupându-se în activități neagricole, în afara localității.

d) REPARTIZAREA CONSUMULUI DE ZILE-MUNCĂ ÎN ȘI SECTOARE DE PRODUȚIE

Un alt aspect al urmărilor pe care cauzele le au asupra activității și organizării a sectoarelor de producție este repartizarea asupra utilizării forței de muncă a cooperativilor și se îndreaptă eforturile lor.

În tabelul următor se redă procentual distribuția zilelor-muncă pe ramuri de producție și sectoare de activitate în zona Slatina.

Analizând în continuare repartizarea consumului total producției vegetale, pe principalele culturi, rezultă următoarea repartizare procentuală :

Anul	Total %	Consumul de zile-muncă	
		Cereale %	Legumicult. %
1964	100.0	49.0	12.0
1965	100.0	43.0	12.5
1966	100.0	42.6	13.8
1967	100.0	44.0	15.2
1968	100.0	44.4	15.3

Ponderea consumului de zile-muncă pentru culturile sensibile aceeași în decursul anilor ; a crescut puțin ponderea zile-muncă pentru cultura legumelor ca urmare a intensificării producției de legume.

În general, efortul de muncă preponderent depus pentru culturile cerealiere, ca urmare a utilizării cerealiere a teritoriului agricol, măsură nu numai caracterul sezonier al muncilor cooperative, ci și caracteristici care vor fi analizate mai departe.

e) RESURSELE DE MUNCĂ

Resursele de muncă în agricultură ale populației rurale reprezintă rezerva de muncă de care dispun cooperativele agricole, potențialul lor în brațe de muncă, ceea ce înseamnă numărul de persoane fizice care pot participa la munca în C.A.P. Acestea sunt apți de muncă care nu lucrează permanent în afara cooperativei.

Dinamica resurselor de muncă din cooperativele agricole se arată în tabelul de mai jos :

acestora reprezintă numai 0,9% din cel inițial. Procentele dintre sexe rămân aproximativ aceleași.

O parte din aceștia sînt „cooperatori apți de muncă”, oameni care pot participa la lucrările din C.A.P. Este interesant de urmărit evoluția în dinamică a numărului lor și a raporturilor dintre aceștia și numărul membrilor de familie.

Cooperatori apți de muncă (fără cei ce lucrează permanent în afara cooperativei)

Anii	Total		Bărbați		Femei	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
1964	11 630	100,0	5 260	45,2	6 370	54,8
1965	9 350	100,0	4 020	43,0	5 330	57,0
1966	8 350	100,0	3 250	39,0	5 100	61,0
1967	8 070	100,0	2 900	35,9	5 170	64,1
1968	7 520	100,0	2 680	35,6	4 840	64,4

Procesul de emigrare din agricultură se vede clar din cifrele de mai sus. Față de primul an luat în considerare, procentul celor care au rămas reprezintă 65% ; bărbații au rămas mai puțini, numai 56%.

În datele de mai jos se redă în dinamică ponderea rezervelor de muncă în agricultură (cooperatori apți de muncă care nu lucrează permanent în afara cooperativei) față de totalul membrilor familiei din anii respectivi (pe sexe).

Anii	Total		Bărbați		Femei	
	Membri de familie %	Rezerve de muncă %	Membri de familie %	Rezerve de muncă %	Membri de familie %	Rezerve de muncă %
1964	100,0	53,0	100,0	52,0	100,0	55,0
1965	100,0	43,0	100,0	40,0	100,0	48,0
1966	100,0	42,0	100,0	33,0	100,0	45,0
1967	100,0	40,0	100,0	30,0	100,0	45,0
1968	100,0	38,0	100,0	27,0	100,0	40,0

Ca urmare firească a procesului menționat mai sus, procentul rezervelor de muncă din totalul membrilor de familie scade sistematic an de an. Dintre membrii de familie bărbați, la sfîrșitul perioadei cercetate au rămas numai 27%. Fenomenul este mai intens în satele din imediata apropiere a Slatinei. De exemplu, la Slătioara, din 804 cooperatori, reprezentînd volumul de forță de muncă de care dispune această cooperativă de producție, 172 sînt bărbați și 632 femei.

La unele cooperative, femeile reprezintă rezerva de muncă cea mai importantă. De exemplu, președintele cooperativei din Găneasa, tovarășul

I. Ene, declară : „În cooperativa noastră, cam 99% din membrii activi sînt femei. Majoritatea bărbaților lucrează la Uzina de aluminiu Slatina, la Întreprinderea de industrie locală Slatina și la Piatra-Olt. Femeile au rolul principal în cooperativă. Ele sînt brigadiere, șefe de echipă, lucrează și la contabilitate”.

„Avem însă și femei cooperatoare care nu vin să lucreze în C.A.P. Acestea au soți salariați și zic că nu mai au nevoie de produsele cooperativei”.

„La noi, navetiștii nu reprezintă o piedică în munca cooperativei, deoarece există suficiente femei care să lucreze”.

Femeile încep să presteze și munci considerate a fi numai pentru bărbați : „În anul 1967, Mărculescu Florica, 45 de ani, șefă de echipă, a cerut femeilor să lucreze pe combină ; datorită exemplului ei, în campania de recoltare 12 femei au lucrat pe combină” (Crăciun Zoica, 20 de ani, cooperatoare C.A.P. Brebeni).

La C.A.P. Comănița : „Nu au existat cazuri de refuz din partea unor femei de a presta zile-muncă” (Maria Chelaru, contabilă C.A.P.).

În general, rezervele de muncă în agricultura zonei Slatina sînt suficiente pentru îndeplinirea sarcinilor de producție. Inginerul agronom de la C.A.P. Curtișoara declară : „Cu forța de muncă pe care o avem, chiar dacă pleacă navetiștii, noi ne îndeplinim planul”.

La alte cooperative agricole se întreprind și importante acțiuni sociale din cauză că rezervele de muncă sînt suficiente și n-au probleme din acest punct de vedere. De exemplu, la Brebeni, Stoian Petre (38 de ani, cooperator, contabil-ajutor la C.A.P.) relatează : „Fetele care au terminat o școală și în general cele pînă la 20 de ani au tendința de a pleca din comună, zicînd : — «de ce să rămîn la țară» ? În adunările generale U.T.C. s-au indicat locurile de muncă unde pot merge. C.A.P. a sprijinit plecarea fetelor care au cerut să plece pentru că are forță de muncă suficientă. Sînt perioade cînd nu se poate da de lucru tuturor cooperabililor”.

În concluzie, emigrarea forței de muncă rurale, în special a bărbaților, către întreprinderile industriale din Slatina nu a afectat pînă acum rezervele de muncă din cooperativele agricole de producție. Paradoxal, motivul ar putea fi tocmai neadaptarea producției agricole a cooperativelor respective la noile situații social-economice create de dezvoltarea centrului Slatina din raza lor de desfacere directă. Au rămas, după cum s-a arătat mai înainte, tot la același mod cerealier, extensiv, de utilizare a terenului cu culturi mecanizabile, care nu numai că nu au solicitat sporuri de forță de muncă, dar au eliberat-o într-o oarecare măsură. În plus, deficitul teoretic de forță de muncă creat prin plecarea bărbaților este compensat prin munca femeilor.

f) PARTICIPAREA COOPERABILILOR LA LUCRU

Specificul muncilor într-o astfel de agricultură imprimă caracterul de sezonalitate al eforturilor de muncă depuse de cooperabili în diferite perioade ale anului.

Este necesară deci a se vedea cum este utilizat timpul populației active în agricultură și care sînt factorii care influențează utilizarea rațională și completă a timpului de lucru. Aceștia influențează și asupra participării la lucru a cooperatorilor, arătînd gradul de utilizare a rezervelor de muncă. Cît din timpul de lucru disponibil al cooperătorilor este folosit efectiv în producție și cu ce rezultate?

Din analiza datelor culese în zona Slatina relativ la consumul de zile-muncă reiese că în nici o lună, nici chiar în luna de vîrf, nu se folosește integral volumul de forță de muncă de care dispun cooperativele. De exemplu, calculele arată că în luna de vîrf, iulie, numai 78% din volumul total de muncă este utilizat, iar în lunile de iarnă gradul de utilizare scade pînă la 6—10%.

În unele cazuri, efectuarea muncilor din lunile de vîrf se asigură tot din rezervele de forță de muncă de care dispune cooperativa: „La noi, la C.A.P. Găneasa, în unele perioade de vîrf — recoltatul roșiilor, al cerealelor, al cartofilor etc. — lucrează și acei membri cooperatori care în restul timpului nu prestează prea multe zile-muncă. Unii dintre salariați, cam 10%, lucrează în C.A.P. în timpul concediului” (I. Ene, președintele cooperativei). La fel se întîmplă și la Slătioara, Drănovăț și altele. Dar nici cu aceste participări nu se epuizează rezerva de muncă.

Ceva mai mult, numai în lunile maxime numărul de zile lucrate ce revin pe un cooperator este egal cu numărul zilelor lunii. În celelalte luni se efectuează între 14 și 19 zile pe lună. Restul timpului nu este utilizat în producția agricolă; oamenii caută de lucru în altă parte, fenomen obiectiv rezultat din specificul desfășurării procesului de producție în agricultura cerealiară.

Situațiile arătate și altele ce vor fi analizate mai departe duc către stabilirea unor raporturi între numărul cooperătorilor ațți de muncă ce reprezintă potențialul de forță de muncă al cooperativei și cei care participă efectiv la lucrul în C.A.P.

Mai întii remarcăm că la toate cooperativele sînt membri cooperatori care nu efectuează nici o zi muncă în C.A.P., deși sînt ațți de muncă, și nici nu lucrează permanent în afara cooperativei.

Cifric, numărul acestora în dinamică, pe întreaga zonă, se redă în tabelul de mai jos:

Anul	Total	%
1964	2 228	19,3
1965	2 004	21,6
1966	719	9,2
1967	787	10,3
1968	393	5,2

(% = ponderea față de cooperatorii ațți de muncă din anul respectiv).

Este semnificativă însă rapidă descreștere a acestora de la peste 2000 în 1965 (21,6%) la sub 400 în 1968 (5,2%).

Ponderea bărbaților și femeilor la această categorie de cooperatori se vede din cifrele ce urmează (în dinamică):

Anul	Total %	Bărbați %	Femei %
1964	100,0	59,0	41,0
1965	100,0	70,0	30,0
1966	100,0	43,0	57,0
1967	100,0	59,5	40,5
1968	100,0	39,4	60,6

Aceștia sînt cooperatorii care se angajează ca zilieri nepermanenți la diferite întreprinderi de construcții, transporturi, la I.A.S. etc. Femeile din această categorie sînt ocupate cu creșterea copiilor și cu treburi gospodărești.

Variația anuală a numărului și a ponderii acestei categorii de cooperatori nu se corelează cu dinamica altor situații sociale sau economice din colectivitatea omenească din care fac parte. Se pare că uneori neparticiparea lor la lucru este în legătură cu valoarea produselor obținute de pe lotul ajutător dat în folosință personală familiei respective.

În continuare se analizează gradul de participare la lucru a cooperativitorilor care au lucrat efectiv în C.A.P. Acest lucru se apreciază după numărul zilelor-muncă efectuate în decursul anului.

Dinamica participării cooperativitorilor la lucru

Anii	1	2	3	4
1964	38,4	48,0	8,6	4,0
1965	36,0	47,5	10,0	6,5
1966	34,5	44,0	12,3	8,2
1967	40,0	44,5	10,0	5,5
1968	32,5	49,0	13,4	5,1

(Semnificațiile rubricilor: 1 = ponderea cooperativitorilor care au efectuat pînă la 80 de zile-muncă din total cooperativitori care au participat la lucru; 2 = ponderea cooperativitorilor care au efectuat 80—200 de zile-muncă; 3 = ponderea cooperativitorilor care au efectuat 200—300 de zile-muncă; 4 = ponderea cooperativitorilor care au efectuat mai mult de 300 de zile-muncă. Atragem atenția asupra tendinței pozitive de creștere la rubricile 2 și 3.)

Prima categorie este formată din cooperativitori care lucrează puține zile-muncă în cooperativă. Aceștia sînt cei pe care „nu se contează” permanent la lucrările curente din cooperativă, ei dînd sporadic ajutor în lunile de vîrf sau la anumite lucrări. Ei sînt preocupați mai mult de treburile personale în gospodăriile proprii și își completează veniturile prin diferite munci la oraș sau tot în agricultură: „La noi, cam 40—50 de oameni pleacă să muncească

pe bani la I A S Brebeni și Roșu. Lucrează la prășit și la recoltat mazăre și porumb" (Dumitrescu Florea, inginer agronom la C. A. P. Coteana).

În dinamică, această categorie de cooperatori deține o pondere medie de circa o treime dintre cei ce lucrează în C. A. P., pondere destul de constantă, totuși destul de ridicată, fiind vorba, în cifre absolute, de cîte 250—550 oameni într-o cooperativă sau peste 2000 oameni în zonă. Ei constituie o rezervă de forță de muncă pentru întreprinderile neagricole din centrele urbane sau industriale.

Dintre acești cooperatori, bărbații reprezintă procentual 22,5% (1966) pînă la 30, 3% (1964). Deci femeile dețin majoritatea celor care efectuează zile-muncă puține în C. A. P., ocupate fiind cu treburile gospodărești, unde depun o bună parte din efortul lor de muncă.

Grupa de cooperatori cu ponderea cea mai mare este a celor care efectuează 80—200 de zile-muncă pe an. Aceștia sînt cei ce lucrează în sectorul producției vegetale; se poate spune că acești cooperatori „duc greul” muncilor agricole și ei realizează, împreună, volumul cel mai mare de muncă în decursul anului.

Puținul timp ce le rămîne îl folosesc pentru exploatarea lotului ajutător.

Categoriile ultime, „permanenți” la muncile din C. A. P., sînt cooperatorii care lucrează în sectorul zootehnic, la ateliere, construcții, brigadierii și șefii de echipă etc. Dar ponderea lor este destul de redusă, mai ales a celor cu peste 300 de zile-muncă anual (în dinamică, ponderea lor variază între 4,0% și 8,2%). Dintre aceștia, proporția cea mai mare o dețin bărbații, chiar pînă la 98—99%.

În general, proporția diferitelor categorii de cooperatori grupați după numărul de zile-muncă efectuate anual rămîne aproximativ aceeași în dinamică, ceea ce confirmă faptul că existența și dezvoltarea unui mare centru urban și industrial în apropiere nu au schimbat încă în mod sensibil viața de muncă a cooperativelor agricole din zonă.

Este interesant de urmărit dinamica indicatorilor economici în legătură cu efortul de muncă depus de cooperatori.

Astfel, numărul mediu de zile-muncă ce revine anual pe un cooperator care a lucrat variază între 121 și 153 :

Anii	Nr.	%
1964	121	100,0
1965	121	100,0
1966	153	126,0
1967	141	113,0
1968	151	125,0

Se înregistrează într-adevăr o creștere a efortului mediu depus de cooperatori, dar creșterea este destul de mică, numai 25% în cinci ani.

Cooperatorii de lângă Slatina nu se comportă toți la fel : numărul mediu de zile-muncă ce le revine de persoană variază anual și de la sat la sat, astfel :

Anul	Valea Mare		Slătioara		Curtișoara	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%
1964	165	100,0	111	100,0	111	100,0
1965	142	86,0	103	93,0	133	120,0
1966	236	143,0	147	132	141	127,0
1967	161	97,0	154	139,0	135	122,0
1968	163	99,0	179	161,0	112	101,0

Orientativ, numai circa o treime din zilele anului sînt utilizate de populația activă în agricultură pentru realizarea producției, restul reprezintă disponibilitățile de timp și implicit de forță de muncă pentru alte îndeletniciri neagricole.

Diferite condiții locale, ca în exemplele de mai sus, determină unele deosebiri în efortul individual depus, dar aceste deosebiri, modeste, nu sînt semnificative.

Un alt indicator interesant este : „numărul cooperatorilor apti de muncă care au lucrat la 100 ha agricol”, ceea ce înseamnă în fond densitatea populației active în agricultură la unitatea de suprafață. În medie pe întreaga zonă, la cooperativele studiate situația se redă mai jos :

Anul	nr.	%
1964	67	100,0
1965	57	85,5
1966	54	81,0
1967	55	82,0
1968	44	66,0

Se constată o tendință de micșorare a numărului de cooperatori care lucrează la unitatea de suprafață, ca urmare a extinderii mecanizării la cultura plantelor agricole care ocupă cele mai mari suprafețe.

Comparativ, acești indicatori au următoarele valori, în diferite regiuni din țară : în regiuni industrializate 23- 20 de cooperatori activi la 100 ha agricole, iar în regiuni agricole 49-51. După cum vedem, în zona Slatina, densitatea este mai mare, ceea ce arată slaba influență a centrului Slatina asupra activității în agricultură a populației rurale.

Apropierea imediată de orașul Slatina nu a influențat în dinamică densitatea cooperatoilor activi la unitatea de suprafață. Ca exemplu se redă, comparativ, situația pe ultimii trei ani de la o comună mai depărtată (Ipotești) și de la una foarte apropiată (Curtișoara).

Anul	Ipoțești		Curtișoara	
	nr	%	nr	%
1966	37	100,0	67	100,0
1967	33	90,0	68	102,0
1968	37	100,0	68	102,0

Aceste date, ca și altele, confirmă ideea enunțată că cooperativele agricole din această zonă nu au fost influențate în utilizarea forței de muncă de care dispun de către centrul urban și industrial Slatina.

La Curtișoara este chiar o densitate mai mare decât media de bază, fără a se înregistra o scădere datorită faptului că ar pleca oamenii la lucru în Slatina. Cei care pleacă, în special navetiștii, nu fac parte din categoria cooperabililor „pe care se contează” și a căror lipsă de la lucru ar dăuna bunului mers al procesului de producție. „Nu întâmpinăm greutăți din partea navetiștilor, că pe ei nu-i punem la socoteală pentru muncile din C.A.P. În concedii sau în zilele libere, cam 50 de bărbați navetiști ajută la muncă în C.A.P.” (președintele C.A.P. Teslui) Același lucru se întâmplă și la alte cooperative, ca la Dranovăț: „Sint mulți navetiști care lucrează și în C.A.P., mai ales în concediu”.

În alte părți, „navetiștii nu mai lucrează în C.A.P. nici în zilele de sărbătoare, nici în concediu, dar nu avem nevoie de ei” (Maria Chelaru, contabilă C.A.P. Comănița).

g) VENITURILE COOPERABILILOR

Veniturile cooperabililor sint corespunzătoare participării lor la lucru. Valoric, ele sint determinate în mare măsură și de rezultatele economice ale cooperativei. Acestea, la rîndul lor, se răsfrîng asupra retribuiriî zilei-muncă.

Pentru cooperativele din zona Slatina, retribuiriî zilei-muncă, variabilă de la an la an, oglindește mai cu seamă oscilațiile anuale ale producției vegetale (producția medie la hectar). Aceasta ca urmare a structurii culturilor: producțiile marilor suprafețe cultivate cu cereale și alte plante de cîmp sint influențate în cea mai mare măsură de ploile căzute în anii respectivi. De pildă în anul secetos 1965, retribuiriî zilei-muncă a fost cea mai mică din perioada studiată

În datele de mai jos se arată, în procente, față de primul an luat în considerare, dinamica retribuiriî zilei-muncă (medii anuale pe întreaga zonă):

Anii	1964	1965	1966	1967	1968
	100,0	62,0	83,0	72,0	122,0

Caracterul aleatoriu al venitului personal al cooperatorilor, care derivă din faptul că valoarea zilei muncă depinde, în fiecare an, de valoarea totală a bunurilor produse, mai mare în anii buni, mai modestă în anii de secetă, este determinat și de gradul de participare a fiecărui cooperator la muncile agricole necesare.

Trebuie ținut seama și de faptul că în cooperativele din zona studiată, avem de întipănit o situație specială, determinată de numărul foarte mare de „navetiști” bărbați mergând să lucreze în întreprinderile din orașul Slatina. Cooperativele din hinterlandul Slatinei reușesc să acopere nevoile în produse ale cooperatorilor, nu însă, în mod satisfăcător, și veniturile în bani; aceasta spre deosebire de alte cooperative (de pildă cea din Curtișoara, căreia, în paralel cu investigația făcută în Slatina, i s-a închinat o cercetare specială, care și ea va vedea lumina tiparului). Familile din zona hinterlandului Slatinei își procură deci banii necesari din salarii, munca în cooperativă făcându-se în special de către femeile rămase în sat, care însă nu pot efectua decât un număr restrins de zile/muncă.

Aceasta face ca grupul cooperativilor cu venituri mici să fie în special compus din femei cu zile/muncă puține, trecerea spre veniturile mari făcându-se odată cu sporirea procentului de bărbați, care prestează un număr mare de zile/muncă.

Pe de altă parte, caracterul cerealier, extensiv și planificat de organele agricole județene al producției cooperativelor din zonă, la care se adaugă și, tot din această cauză, neadaptarea acestor unități productive obștești la ritmul de dezvoltare urbanistică a zonei Slatina, explică în mare măsură disponibilitățile de forță de muncă pe care agricultura le oferă activităților economice industriale din zona Slatina.

Există inițiative locale foarte judicioase, care, realizate, ar absorbi în mod eficient brațe de muncă, ar spori veniturile cooperativilor și i-ar lega mai mult de satul lor. Spre pildă, președintele cooperativei agricole din Brebeni, Nica Ion, spune: „Oamenii sînt muncitori, dar condițiile în care lucrăm fac ca valoarea zilei-muncă să fie mică, dar nevoile cooperativilor cresc”.

„Ne-am gîndit că, dacă s-ar putea ca, o dată cu I.A.S.—ul să fie ajutat și cooperativa noastră să facă lucrări de irigații, am putea contribui și noi cu bani”.

„Dacă s-ar putea să fim sprijiniți să facem o fabrică de cărămidă! Avem pămînt bun de cărămizi, sursă de apă și de energie electrică în apropiere de locul unde am vrea să facem fabrica. Aceasta ar spori valoarea zilei-muncă și mulți ar rămîne în sat să lucreze”.

„Dacă am face o pepinieră doar de un hectar pentru trandafiri altoiți, doar cu 10 oameni, ar însemna 100 000 bucăți trandafiri, care, vîduți cu 5 lei bucata, ne-ar aduce un venit de 500 000 lei, ceea ce nici 200 de vaci nu ne-ar aduce... Concret, dacă am fi sprijiniți, în această direcție, eu mă angajez să dau acești bani lichizi!”

„Dacă s-ar realiza măcar în parte propunerile făcute, ar fi mare lucru. Cu oameni trăiți bine, faci orice !”

Datele cifrice și interpretările de mai sus ne duc la concluzia finală că deplasările de populație din satele cuprinse în zona Slatina sînt efectul folosirii incomplete a potențialului existent de forță muncă în agricultură. Cooperativele agricole de producție au rămas cu același mod de folosire al teritoriului și cu aceleași culturi, ramuri de producție și sectoare de activitate ca în primii ani de funcționare.

Poate că dezvoltarea centrului industrial Slatina nu a solicitat încă o reprofilare a producției agricole din zonă sau o specializare mai accentuată în culturi intensive, care ar fi absorbit un volum mai mare de forță de muncă și ar fi reținut mai mulți cooperatori la muncă în C.A.P.

La cele arătate se mai adaugă și sentimentul de nesiguranță pricinuit de variația anuală a veniturilor pe care le obțin cooperatorii din muncile în C.A.P., tot ca urmare a structurii culturilor, cu producții supuse în mare măsură și condițiilor climatice.

Extinderea mecanizării la culturile care ocupă cele mai mari suprafețe de teren agricol este încă o cauză de seamă a eliberării forței de muncă a cooperatorilor.

3. AGRICULTURA CARTIERELOR MĂRGINAȘE DIN ORAȘUL SLATINA*

Pînă în momentul cooperativizării agriculturii și chiar la implantarea Uzinei de aluminiu în spațiul perimetric al orașului Slatina, cele două cartiere studiate se caracterizau printr-o producție economică de factură agrară și printr-un mod de consum casnic similar genului de viață rural. De fapt unul dintre aceste cartiere, cu zona care-l înconjură, a fost relativ recent trecut sub administrația urbană, iar infuziunea elementelor caracteristice acestor zone în dimensiunile lui de conținut este de dată apropiată momentului actual. De aceea activitățile economice de factură agrară, precum și practicile specifice mediului sătesc n-au fost integral suprimate în determinările lor interioare și n-au fost eludate total deprinderile comportamentale construite pe suportul relațiilor agricole de tip tradițional, ceea ce ne indică necesitatea unei analize desfășurate într-o perspectivă teoretică de sociologie rurală și într-o viziune analitică de natură rural-urbană.

Din acest punct de vedere, se poate preciza că — sub aspect economic — cele două cartiere sînt cuprinse în resorturile organizatorice ale Cooperativei agricole de producție din Slatina. Ca suprafață agricolă de teren posedat, în registrele agricole figurează un număr de 1920 ha, dintre care numai 1665 ha sînt pămînt arabil, iar restul reprezintă finețe, pășuni și porțiuni nearabile, așa cum indică tabelul nr. 1. Tot de aici putem reține și date economice utile privitoare atît la forța de muncă întrebuințată în gospodăria socialistă, cît și la

* Paragraf elaborat de Virgil Constantinescu

producția totală obținută pe 100 ha. Astfel, se poate observa că în 1963 au lucrat 48 de cooperatori la 100 ha, pentru ca în 1964 să fie folosiți 41 de cooperatori, crescînd în anul 1967, iar în 1968 să apară o scădere numerică, însumînd cifra de 33. Această fluctuație constantă a participării forței de muncă în cadrul C.A.P. -ului nu se datorește vreunui proces de accentuată mecanizare a activității de producție și nici vreunui element superior de organizare a muncii, ci unor randamente economice limitate, care nu atrag pe cooperatori la prestarea permanentă de activități agrozootehnice în cadrul cooperativei și nu le stimulează efortul lor productiv. Așa cum indică tabelul nr. 1, cantitatea de cereale obținute la 100 ha, precum și cantitatea de produse lactate, de lînă, carne etc. sînt sub nivelul posibilităților reale existente.

Cu toate acestea, au putut fi repartizate cooperabilor, pentru fiecare zi muncă prestată, dacă nu sume de bani satisfăcătoare, în tot cazul produse cerealiere destul de multe, mai ales în ultimii ani (cu excepția anului 1969), atît la grîu cît și la porumb. Astfel, în anii 1967 și 1968, cota parte repartizată la ziua muncă a fost de 4 kg de grîu pentru fiecare participant la muncile agricole, iar la porumb s-au repartizat între 3 și 4 kg fiecărui cooperador ce a depus vreo activitate în cadrul gospodăriei socialiste. La acestea se adaugă diverse cantități de produse legumicole, precum și unele cantități de plante furajere, care se acordă cooperabilor spre folosință individuală și care întregesc gama bunurilor obținute de către membrii gospodăriei socialiste. Dar, primind sume reduse și observînd o continuă fluctuație de la an la an a cuantumului de bani posibil de oferit de către economia C.A.P. -ului, mulți dintre membrii gospodăriei socialiste apreciază aceste sume ca fiind insuficiente pentru acoperirea necesarului curent apărut în familia lor și ca restrînse ca pondere generală în acoperirea nevoilor de aprovizionare cu cele trebuincioase traiului. Aceasta se datorește faptului că zonele la care ne referim, fiind în sfera imediată de influență a orașului și fiind antrenate în fluxul cuprinzător al resorturilor urbane, resimt mai pregnant nevoia posedării banilor și sînt mai presant atrase spre sursele prin care pot să-i dobîndească. În acest sens, mulți dintre cooperabili sînt determinați să caute plasamente la diverse instituții economice și industriale din oraș, să se angajeze la uzina de aluminiu etc., chiar dacă nu au o calificare profesională corespunzătoare și chiar dacă nu au certitudinea continuității în muncă. Unii dintre ei se angajează ca paznici de noapte, în timp ce alți cooperabili preferă navete extrem de costisitoare la Riureni, Rimnicu-Vilcea, Craiova și chiar la Turnu-Severin. Dintre cei ce se angajează în diverse întreprinderi, o parte își lasă soțiile să lucreze mai departe în cooperativă, pentru a obține produse cerealiere și pentru a beneficia de avantajele lotului ajutător de folosință individuală, în timp ce alții și le rețin exclusiv pentru treburile gospodărești și menajul casnic. Acest din urmă aspect comportă consecințe negative atît pentru familie, cît și pentru economia cooperativei agricole de producție: Pentru familie, intrucît o privează de o sursă de venituri materiale, prin care să se adauge un surplus de bunuri necesare suplimentării traiului cotidian și

sporirii confortului menajer; pentru cooperativa agricolă de producție, intrucit scade volumul forței de muncă din cadrul gospodăriei socialiste, estompind tendințele dezvoltării economice a acesteia, cu atât mai mult cu cât există un evident deficit de brațe utilizabile și o greutate marcantă de a acoperi necesarul mîinii de lucru în perioadele de maximă solicitare sezonieră la activitățile agricole. Aceasta, cu atât mai mult cu cât I.M.A. „Recea” nu poate asigura integral cerințele de mașini și unelte pentru toate unitățile pe care le servește și nu poate să suplinească intervenția omului în toate activitățile de întreținere a speciilor agrozootehnice posibile de realizat în condițiile tehnicii actuale.

Deficiențe privitoare la procurarea forței de muncă și la participarea integrală a femeilor la procesul de producție se datoresc și faptului că în ambele cartiere cercetate lipsește un cămin de zi sau o grădiniță sezonieră, deși în cartierul Clocociov există o clădire modern construită cu această destinație și condiții optime pentru împlinirea acestui deziderat, dar din motive neraționale stă încă de la terminare în situația de neutilizare. De aceea, în decursul completării formularelor noastre de anchetă revenea, din partea tuturor mamelor solicitarea repetată ca un laitmotiv al unui deziderat neimplinit cerința de a deschide căminul de zi, iar la Pirlîți se insistă asupra necesității de a deschide o grădiniță de copii cu orar normal, pentru a se putea elibera femeile de la supravegherea copiilor și a putea să exercite o muncă cu caracter productiv.

Aceste deficiențe, greu motivabile pentru condițiile actuale de dotaj instructiv-educativ, situează respectivele cartiere sub condițiile civilizatoriu chiar ale multor sate de pe întinsul țării, unde funcționează grădinițe cu orar normal, de-a lungul celor trei anotimpuri de muncă, oferindu-se posibilități mamelor cu copii de vîrstă mică de a participa la activitățile de producție curentă cerute de către dinamica gospodăriei agricole de producție și de a avea în același timp — asigurată — supravegherea și educarea copiilor de vîrstă mică. De aceea se impune ca o inițiativă de urgență imediată organizarea în cadrul cartierului Pirlîți a unei grădinițe sezoniere, fie chiar și într-un local improvizat, dar care să aibă o altă destinație. Aceasta, cu atât mai mult cu cât, în ancheta pe care am întreprins-o în cele două cartiere, printre alte motive invocate în legătură cu neparticiparea actuală la activitățile gospodăriei socialiste și printre argumentele invocate mai ales de către mame privind eventuala neparticipare în viitor la acțiunile cooperativei agricole de producție, se numără și lipsa căminului sau a grădiniței de zi. De fapt, din tabelul nr. 2 rezultă că chiar și acele persoane care își desfășoară permanent activitatea în cadrul C.A.P.—ului și care au ca principale surse de venituri produsele obținute din această întreprindere nu sînt continuu atrase de toate acțiunile organizate de către consiliul de conducere și nu-și fac simțită prezența la toate inițiativele cooperativei agricole de producție. Astfel, din totalul subiecților anchetați care au declarat că lucrează cineva din familia lor în C.A.P., numai 34 au declarat că au participat la ultima adunare generală care a avut loc și numai 2 au luat cuvîntul în cadrul acestor adunări. Totodată, la întrebarea privitoare la intenția subiectului anchetat de a lucra pe mai departe sau

nu în cadrul C.A.P. —ului, un număr de 227 intervievați au răspuns în mod negativ, un număr de 8 cooperatori au spus că vor să se angajeze într-o întreprindere, iar 5 persoane supuse sondajului nostru investigator n-au formulat nici un fel de răspuns (a se vedea tabelul nr. 2 din anexă).

Tabelul nr. 1

Anii	Cereale	din care :		Legumi- noase	Legume	Cartofi	Fin	Paie	Coceni
		grâu	porumb						
1969	—	2,5	4	—	—	—	—	—	—
1968	—	4	4	—	—	—	—	—	—
1966	7,620	5	2,620	—	—	0,660	—	2	1
1965	4,012	2,6	2,6	—	—	0,470	—	0,500	—
1964	8,050	4,300	3,750	0,115	—	0,383	—	2,800	—
1963	7,750	4,6	3,746	0,018	—	0,079	0,477	—	2,632
1962	3,075	3,360	3,500	—	—	0,140	0,500	—	2
1961	6,860	3	4	0,080	0,270	0,340	—	4	5
1960	7,360	—	—	0,070	—	0,599	—	5	5
1959	9,900	—	—	0,070	0,070	—	7,500	0,05	0,006
1958	9,270	—	—	—	—	—	—	19	—
1957	3,600	—	—	—	—	—	—	—	—
1956	3,040	0,060	—	—	—	—	1,620	5	2
1954	5,500	—	—	—	—	—	—	—	—
1953	6,371	—	—	—	0,463	0,642	—	0,457	2,81
1952	4,510	—	—	—	0,180	0,700	—	5	2,600

De altfel, dacă am urmări să redăm dinamica participării oamenilor la activitățile de ansamblu ale gospodăriei socialiste și dacă am raporta această dinamică la anumiți indicatori economici principali ce caracterizează mecanismul acestei cooperative agricole de producție, am putea reține elemente utile pentru înțelegerea deficiențelor organizatorice existente în cadrul acestei unități și ne-am edifica asupra motivelor pentru care nu există o participare constantă a cooperabililor la activitățile desfășurate în grup. Astfel, din datele existente în dările de seamă se poate observa că cel mai mare număr de neparticipanți la muncile agrare îl are anul 1963, când 460 de bărbați n-au prestat nici măcar o zi de muncă în cadrul C.A.P. —ului și când 584 de cooperabili apti de muncă n-au efectuat numărul minim de zile muncă prevăzute de vechile forme de normare a activităților cooperatiste. De fapt, acesta este anul de început al procesului de implantare al Uzinei de aluminiu în acest oraș și marchează momentul deschiderii unor vaste șantiere de construcții, care solicitau o imensă cantitate de muncă umană, exercitând un act de înfrigurare atractivă asupra locuitorilor din aceste cartiere, cu atât mai mult cu cât multora dintre ei li se oferea perspectiva apropiată a unei calificări profesionale și posibilitatea trecerii în rândurile clasei muncitoare. Acest număr descrește apoi treptat, ajungându-se ca în anul 1966 să existe numai 66 de cooperabili care să nu fi depus nici un fel de activitate în cadrul C.A.P. —ului și numai 95 de bărbați se numărau printre cei care n-au efectuat un număr minim de zile muncă în gospodăria socialistă, așa cum indicau normativele anterioare. Dar, în anii următori, numărul celor care n-au prestat nici o activitate de factură cooperatistă

Tabloul
Corelația dintre profesioni

Profesiuni	Lucrază cineva în C.A.P.?							
	Dacă da, cine anume?							
	Soțul și soția	Soțul permanent	Soția permanent	Soțul după orele de serviciu	Soția după orele de serviciu	Soțul cîteodată	Alți membri ai familiei	Nu
1	2	3	4	5	6	7	8	
Țărani ind.								1
Țărani coop.	4	9	5			3		15
Muncit. necalif.	1	2	5		3	3	1	35
Muncit. calif.	1	2	3	4	1	1	4	88
Funcționari	—	—	3	—	—	—	—	30
Tehnicieni	—	—	—	—	—	—	—	—
Pers. med. aux.	—	—	—	—	—	—	—	—
Cădru didact.	—	—	—	—	—	—	—	—
Mici mes.	—	—	2	—	—	2	1	5
Pensionari	—	1	1	—	—	1	—	50
Medic	—	—	—	—	—	—	—	—
Cărbuși	—	—	1	—	—	—	—	—
Casnică	—	—	4	—	—	—	1	1
Ofițer	—	1	—	—	—	—	—	1
Total	6	15	24	4	4	10	7	211

a început să crească treptat, devenind 72 în anul 1967, 91 în anul 1968, cărora li s-au asociat 123 și, respectiv, 199 de femei. Este însă de ținut seama de faptul că, față de posibilitățile de câștig pe care le oferă întreprinderile din Slatina, CAP-ul local nu poate concura; ceea ce face ca, cel puțin deocamdată, munca în agricultură să nu ofere suficiente avantaje, care să determine pe cooperatori să-și închine întreaga lor capacitate de muncă exclusiv agriculturii.

De asemenea trebuie să rețină atenția și faptul că valoarea fondului de bază consemnează o creștere nesemnificativă de la an la an, iar veniturile bănești indică o fluctuație continuă, care exprimă o inconstanță a procesului de producție și incertitudine în ceea ce privește volumul veniturilor obținute. Astfel, datele statistice existente în tabelul anexat precizează că, în anul 1964, sumele bănești obținute prin diverse forme de valorificare a produselor agrozootehnice se ridicau la 94 000 de lei, ca în anul imediat următor să scadă la 79 003 de lei, cunoscînd o ușoară creștere în anul 1966, cînd se consemnează suma de 87 625 de lei. Anul 1967 apare cu un total de venituri financiare de 103 600 lei, dar numai un an mai târziu această sumă descrește la 79 344 lei. Situații similare se pot observa și la ceilalți indicatori valorici, cum ar fi: producția globală în lei, valoarea proprietății obștești, fondul de consum, fondul de acumulare etc.

Atare date statistice trebuie ratașate la faptul că muncile agricole de sezon sînt efectuate cu prea mult timp peste limita de pășuire— spre a fi recol-

nr. 2

și participarea la activitățile agricole

Ați participat la ultima adunare generală		Doriți să lucrați pe mai departe în C.A.P.		Doriți să vă angajați într-o întreprindere		Produsele de pe lot vă sînt suficiente pentru necesarul casei		Obișnuți să mai vindeți din produsele pe lot		
Da	Nu	Da	Nu	Da	Nu	Da	Nu	Da	Nu	Cîte-odată
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	1		1		1	1			1	
	6	16	5	8	13	11	10	3	18	
3	47	12	38	26	24	27	23	7	43	
6	98	12	92	—	—	36	78	5	99	
3	30	3	30	14	19	15	18	—	32	1
—	6	—	6	—	—	1	5	—	5	1
—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—
—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—
2	8	2	8	6	4	6	2	—	6	—
1	50	2	49	1	49	24	26	5	45	1
—	1	1	—	—	—	—	1	—	1	—
4	2	2	4	1	5	4	2	1	5	—
—	1	1	—	1	—	1	1	—	1	—
34	252	51	232	57	115	126	168	21	258	3

tate — a sorturilor cerealiere (cum ar fi seceratul grîului și culesul porumbului), ceea ce determină o diminuare a volumului de produse și o scădere sensibilă a sumelor de bani percepute de către cooperatori din veniturile gospodăriei socialiste. Totodată, sectorul zootehnic (care ar putea să reprezinte o importantă sursă de venituri pentru cei care prestează vreo activitate în cadrul C.A.P. — ului și ar putea să aprovizioneze în mare măsură piața orașului Slatina cu produse lactate și chiar cu carne) este destul de restrîns în raport cu condițiile lui de realizare și se dezvoltă într-un ritm intermitent comparativ cu alte unități de profil similar aflate în vecinătățile imediate, ceea ce face ca mulți chiar dintre cei care lucrează cu regularitate în cadrul acestei gospodării să-și orienteze atenția spre alte activități productive mai rentabile și cu rate certe de percepere a retribuției materiale scontate. Într-o atare perspectivă, putem aprecia că unitatea productivă dată nu este considerată de către toți membrii cooperatori ca o realitate economică cu semnificații deosebite și nici nu este intuită ca un sistem obiectiv de referință comportamentală care dă sens și orientează întregul complex de tendințe individuale apărute la membrii gospodăriei cooperatiste. Ca atare, gospodăria agricolă socialistă din aceste cartiere n-a devenit încă o întreprindere productivă care să conțină o gamă variată de funcțiuni valorice și nu s-a transformat într-o instituție cu elemente reprezentative față de care să se raporteze în permanență activitatea țăranimii de acolo, ci integrarea unor persoane în contextul funcțional al gospodăriei este provizorie și de multe ori ocazională.

La aceasta se adaugă și unele deficiențe organizatorice și în special lipsa unui spirit de inițiativă constructivă, de mai largă proporție și de mai lungă perspectivă, totul limitându-se la măsuri administrative mărunte și la executarea unor lucrări de rutină. E de semnalat totuși că inginerul agronom local face eforturi — dar de multe ori desfișurate în mod solitar — spre a depăși starea actuală din cooperativă.

Inginerul agronom intenționează să orienteze unitatea socialistă pe care o conduce din punct de vedere tehnic într-o întreprindere profilată pe îngrășătorie de bovine, prin care să compenseze deficitul din celelalte sectoare economice de producție agricolă. Totodată ni se pare utilă și interesantă intenția aceluiași inginer de a crea un sector temporar avicol pentru creșterea de păsări — puet pînă ajung în faza ouătoare, pentru ca imediat ce au ajuns aci să poată fi vîndute pe piață. Cu acest prilej s-ar oferi locuri de muncă adecvate unui mare număr de brațe feminine, care, datorită faptului că întreprinderile industriale din oraș, precum și alte instituții economice din centru, n-au un profil corespunzător activităților productive desfășurate de femei, generează nu numai nevalorificarea unei cantități impresionante de forță de muncă umană și determină nu numai un deficit financiar în rîndul familiilor existente în situația unei singure surse de venit bugetar, ci produce și unele anomalii cu caracter social. De aceea ni se pare utilă intenția inginerului agronom Iulian Popescu de a organiza în viitor o seră de produse legumicole care să folosească pentru întreținerea și valorificarea speciilor grădinărești forță de muncă feminină și care să dea un profil specializat Cooperativei agricole de producție din Orașul Slatina, ceea ce ar fi în consens evolutiv cu dezvoltarea procesului de urbanizare în această zonă.

PROBLEMELE DEMOGRAFICE ALE ORAȘULUI ȘI ZONEI SLATINA

1. TRANSFORMĂRI ÎN RÎNDURILE VECH POPULAȚII A ORAȘULUI

Modificările în existența socială se oglindesc în modul cel mai divers și totodată cel mai pregnant în viața comunității umane care formează principalul factor transformator și în același timp în permanentă transformare al oricărei localități urbane.

Populația formează elementul esențial al orașului. Ea se constituie sub forma unui ansamblu uman care se distinge tocmai prin particularitățile și prin trăsăturile pe care le imprimă spațiului social pe care-l compune.

Urbanizarea — ca proces complex — fie el spontan sau organizat — este reflectată îndeosebi de diversitatea raporturilor dintre schimbările ce au loc în structurile economice și cele sociale ale societății.

Orașul însă nu poate fi considerat ca un simplu conglomerat de indivizi, ci ca o colectivitate umană, ai cărei membri se află legați printr-un sistem complex de relații. Perfecționarea vieții urbane, a relațiilor care o caracterizează înseamnă o continuă ajustare reciprocă a oamenilor și a activităților lor la cerințele procesului tendențial de realizare a nevoilor colective ce constituie obiectivul funcțiilor urbane.

Procesul de urbanizare (în special de urbanizare a populației), deci de dezvoltare a orașului ca formă a vieții sociale, nu poate fi considerat ca o sumă de fenomene. Importanța și complexitatea procesului de urbanizare și a problemelor pe care le generează imprimă ideea după care „analiza urbanizării ca proces istoric și legitim ar rămâne pentru destinele societății, în mare măsură (subl ns), în afara cercetărilor sociologice”¹.

Dimpotrivă, așa cum susțin, ca și noi, mulți alți cercetători ai vieții urbane, rolul sociologului este esențial în studierea și planificarea societăților urbane².

¹ Vezi articolul *Urbanizarea, societatea și revoluția tehnico-stiințifică* de Ahiezer, A. S. ș. a., în „Voprosi filosofii”, 1969, nr. 2, p. 43—53.

² Raymond Ledrut, *L'espace social de la ville*, Paris, 1969, p. 19 și urm.

Investigațiile întreprinse asupra procesului de urbanizare în orașul și zona Slatina au permis o adâncire a cunoașterii sociologice a transformărilor sociale petrecute în rindul populației acestui centru urban, a cărui dezvoltare este semnificativă pentru soarta orașelor mici și mijlocii din țara noastră.

Începând din 1967, Slatina, în baza numărului de locuitori, și-a înscris numele în rindul orașelor de mărime mijlocie din România.

Creșterea demografică este într-adevăr înaintea de orice fenomenul care a reținut atenția sociologilor. Și chiar dacă o considerăm ca fiind doar un efect al dezvoltării economiei orașului, sporirea populației are o însemnătate majoră, care nu poate scăpa nici unui cercetător al vieții urbane.

Creșterea demografică a Slatinei a cunoscut tendințe diferite de la o perioadă la alta. Odată cu sporirea populației rezidente în Slatina — aspect care constituie nota dominantă a dezvoltării sale demografice — s-au produs și o serie de transformări cu caracter structural-funcțional și care au căpătat o intensitate deosebită mai ales în deceniile 5 și 6.

După primele evaluări mai importante ale populației stabile în Slatina, aceasta se ridică în 1895 la cifra de 5 500* de persoane, iar în 1899 la 8 150 de persoane**.

Deși pentru aceste surse nu avem o suficientă certitudine, ele ne dau totuși o imagine aproximativă despre începuturile formării nucleului urban al Slatinei mai întâi ca târg și centru administrativ.

Dezvoltarea meșteșugurilor și apoi a funcțiilor sale administrative și economice constituie la începutul secolului factorii stimulatori ai creșterii demografice. În componența populației târgului predominau însă cei ocupați în agricultură.

Tabelul nr. 1
Dinamica populației orașului Slatina între anii 1912 și 1969¹

Nr. crt.	Anul	Total locuitori	Dinamica absolută în lanț (+ -)	Indici	
				de bază	în lanț
1	1912 (19 XI)	9 825	—	100,0	—
2	1930 (29 XI)	10 851	+ 1 026	110,4	110,4
3	1941 (6. IV)	13 918	+ 3 067	141,6	128,3
4	1948 (25 I)	13 136	- 782	133,7	94,4
5	1956 (21 II)	13 381	+ 245	136,2	101,9
6	1966 (15 III)	19 250	+ 5 869	195,9	143,8
7	1967 (1 VII)	20 334	+ 1 048	207,0	105,6
8	1968 (1. VII)	22 989	+ 2 655	234,0	113,0
9	1969 (1 VII)	23 789	+ 809	242,0	103,5

* Dicționarul geografic al județului Olt, 1895

** Recensământul cu caracter fiscal din 1899

¹ În urma recenteii legi de reorganizare teritorial administrativă a țării, s-a alipit orașului Slatina și suburbana Slătioara, astfel că volumul total al populației orașului a fost evaluat la 25 954 de locuitori (*Județele României socialiste*, București, Edit. politică, 1969, p. 396)

În intervalul 1912—1969 (vezi tabelul nr. 1), populația Slatinei cunoaște ritmuri diferite de la o perioadă la alta, dependente de factorii economico-sociali care au acționat.

Între anii 1912 și 1930 sporul de populație a înregistrat o rată medie anuală destul de scăzută (54 de persoane). Observăm aici urmările primului război mondial, precum și ale slabei activități economice. Este perioada în care se distinge o sporire a preocupărilor pentru dezvoltarea unei mici industrii locale, precum și pentru sporirea producției meșteșugărești, folosind posibilitățile pe care le oferă așezarea geografică a orașelului.

Dezvoltarea funcției economice a orașului a continuat să stimuleze creșterea demografică și între anii 1930 și 1941, perioadă în care rata medie anuală se ridică la 296 de persoane. Dar, cu toate că în acest interval cronologic se află și anii de „virf” pentru economia capitalistă a României, industria care începuse să-și afirme prezența și în urbea Slatinei nu era încă predominantă asupra micii producții meșteșugărești și din această cauză nu putea influența în mod hotărîtor viața orașului.

Anii celui de al doilea război mondial lasă urme adânci în rîndurile slătinenilor. În intervalul 1941—1948, populația diminuează în raport chiar cu nivelul anului 1941. Este un moment de criză determinată de consecințele anilor 1940—1944 pe plan demografic (rata medie de scădere anuală: - 103).

Efectele războiului se vor resimți încă și în anii următori. Nivelul populației din 1941 nu este atins decît după anul 1956.

Se întrevede încă în această perioadă începutul unei epoci de înflorire a orașului.

Trecerea economiei pe baze socialiste începînd din 1948 și inițierea aplicării politicii de industrializare pe baza planului de stat deschid treptat noi perspective și pentru dezvoltarea orașului Slatina (rata medie de creștere anuală între 1956 și 1966 — + 467)

Înscrierea sa pe orbita industrială îl scoate din starea de stagnare și-l transformă în centrul industriei aluminiului românesc. Această schimbare sub aspect economic nu a atras după sine doar o schimbare de renume, ci a avut și adînci rezonanțe sociale.

Se declanșează o afluență puternică de forță de muncă spre noile posturi de lucru create. Se produc schimbări ample în rîndul populației atît sub aspect profesional, cît și social. În cursul desfășurării acestui proces transformator se produce și o adevărată „explozie” a creșterii demografice a Slatinei. După un interval de 44 de ani (1912—1956), în care numărul rezidenților în acest oraș a sporit doar cu 36%, se poate vorbi de o revitalizare intensă. Din 1956 pînă în 1966, populația a sporit cu 43,8%, iar dacă luăm în considerare perioada 1956—1969 (13 ani), sporul este de 808%.

Fără îndoială că a avut loc o schimbare radicală a tendinței în evoluția demografică. Tendința slab evolutivă care a fost caracteristică pentru etapele anterioare anului 1948 a lăsat locul unei noi tendințe (vezi grafic nr. 1), care reflectă o intensitate de tip exponențial. Sporul mediu anual al populației a

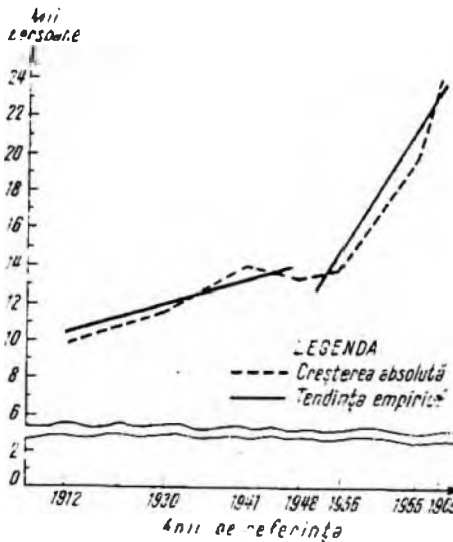
evoluat în cele 3 perioade pe care le distingem între 1948 și 1969 astfel:

1948 — 1956 = 322 persoane anual

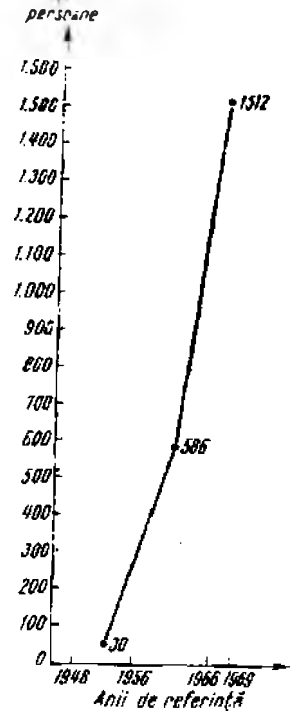
1956 — 1966 = 467 persoane anual

1966 — 1969 = 1780 persoane anual

Redarea grafică a acestui fenomen (vezi graficul nr. 2) ne întărește și mai mult numai convingerea că dezvoltarea economică determinată de industrializa-

Graficul nr. 1 Dinamica populației din Slatina 1912 — 1969

Graficul nr. 2 Sporul mediu anual al populației Slatina în dinamica pe perioadele 1948 — 1956 — 1966 — 1969

a generat o tendință specifică a creșterii demografice a Slatinei, ci ne conduc la concluzia că aici se manifestă o legătură sociologică a procesului de urbanizare. Aceasta se reflectă în raportul foarte strâns dintre concentrarea forțelor de producție și concentrarea populației, respectiv dezvoltarea aglomerației urbane slătinenene.

Considerând că actualul ritm al dezvoltării economice a Slatinei se va menține ridicat o perioadă îndelungată, putem afirma că acest oraș și-a putea dubla populația în următorii 10—15 ani. De aici decurg o serie de preocupări care trebuie avute în vedere în activitatea de planificare urbană, cum ar

fi adaptarea și dezvoltarea spațiului social la cerințele populației în permanentă sporire, stabilirea ritmului de realizare a noi spații de locuit, servicii etc., în așa fel ca acestea să devanseze în permanență ritmul ce se va prevedea pentru sporul populației.

Concentrarea de populație în orașul Slatina — ca fenomen obiectiv generat de implantarea industriei moderne în acest centru — s-a realizat în principal datorită afluenței apreciabile a unor noi contingente de persoane provenite din alte localități, îndeosebi rurale

Aceasta a constituit nu numai principala cale de sporire a numărului de locuitori, ci și de schimbare a compoziției vechii populații a Slatinei.

a) MIȘCĂRILE MIGRATORII ALE POPULAȚIEI SLATINEI

Recensămîntul din 1930 ne indică un puternic curent de imigrație încă din perioada cînd Slatina nu era un centru urban industrial puternic. Într-adevăr, din cei 12 243 de locuitori înregistrați, scăzînd 180 de oameni care nu au declarat locul de naștere, restul de 11 063 se distribuiau astfel:

	M	%	F	%	Total	%
Născuți în Slatina	2 482	46,6%	2 841	53,4%	5 323	48,1
Născuți în alte localități	3 328	57,9%	2 412	42,1%	5 740	51,9

Este de semnalat că din cei 5 740 de migranți în Slatina, 150 de bărbați și 94 de femei erau născuți în afara granițelor țării

Pe totalul populației Slatinei, de 12 243 de locuitori, proporția dintre bărbați și femei era de 47,3 femei și 52,7 bărbați, deci diferită de proporția din sinul grupei de migranți, în care procentul bărbaților este încă mai mare, ceea ce se poate înțelege mai clar dacă comparăm între ele, deosebit, grupa localnicilor și grupa migranților; constatăm astfel o inversare de situație: localnicii denotă o preponderență a femeilor (53,4%), pe cînd, dimpotrivă, migrații au o preponderență masculină (57,9%).

Cei 5 740 de nou veniți în Slatina din 1930 se distribuiau pe următoarele zone de proveniență:

Tabelul nr. 2

Loc de origine	Total	%	M	%	F	%
Județul Olt rural	2 395	41,8	1 304	39,1	1 091	45,4
Oltenia	1 172	20,4	627	18,8	545	22,7
Muntenia + Dobrogea	954	16,6	595	17,9	359	15,0
Moldova	312	5,4	172	5,2	126	5,2
Bucovina	16	0,3	16	0,5	—	—
Transilvania	661	11,5	464	14,0	197	8,2
Alte regiuni	230	4,0	150	4,5	94	3,5
Total	5 740	100%	3 328	100%	2 412	100%

Aria de recrutare principală a orașului Slatina era deci zona rurală a fostului județ Olt, apoi Oltenia, Muntenia și Transilvania.

Avem deci de-a face încă din 1930 cu un foarte puternic curent de strămutare a unei populații în majoritate rurală, care își alege loc de domiciliu în orașul Slatina.

Procesul acesta social va continua și în perioadele următoare, luând amploare în special după industrializarea orașului.

Într-adevăr, deși nu tot atât de analitic, recensământul din 1966 ne arată o creștere substanțială a imigranților născuți în altă localitate și actualment domiciliați în Slatina

Situația e următoarea :

Născuți în Slatina	6 419	33,3%
Născuți în alte localități	12 831	66,7%
Total	19 250	100%
Dintre cei nenăscuți în Slatina sunt		
Născuți în raionul Slatina	4 986	25,9%
Născuți în alt raion din regiunea Pitești	3 843	19,9%
Născuți în alte regiuni	3 989	20,7%
Nedeclarați	13	—
Total	12 831	100%

Imigranții, în număr de 12 831, reprezintă deci o pondere de 66,7% din total, deci încă mai mulți decât cei 57,9% din 1956.

În lipsa unei detalieri pe sexe, nu putem decât presupune că și în 1966 avem de-a face tot cu o masă de populație, în special de sex masculin, venită în Slatina ca efect al industrializării.

b) MIȘCAREA NATURALĂ A POPULAȚIEI SLATINEI

Schimbările petrecute în rîndul populației slătinenene se află într-un raport direct și cu fenomenele demografice desfășurate pe plan local.

Mișcarea naturală reflectă, la rîndul său, schimbările petrecute în viața orașului, înregistrînd valori semnificative.

Natalitatea cunoaște, în cele două perioade luate în analiză, o evoluție diversă. Astfel, între anii 1930 și 1940 se înregistrează o oarecare stabilitate pînă în anul 1938 (vezi graficul nr. 3), după care în anii premergători celui de-al doilea război mondial începe să diminueze. Nivelul natalității din această perioadă reflectă în mod evident influența componentei populației — în majoritate de origine rurală —, precum și a legăturilor cu tradițiile sătești.

În general, pentru perioada menționată nivelul natalității se situa aproape de media pe țară a mediului urban. Din păcate însă, nivelul atins pe acest plan

Tabelu! nr. 3

Mișcarea naturală a populației Slatinei între anii 1930 și 1940 și 1958 și 1969

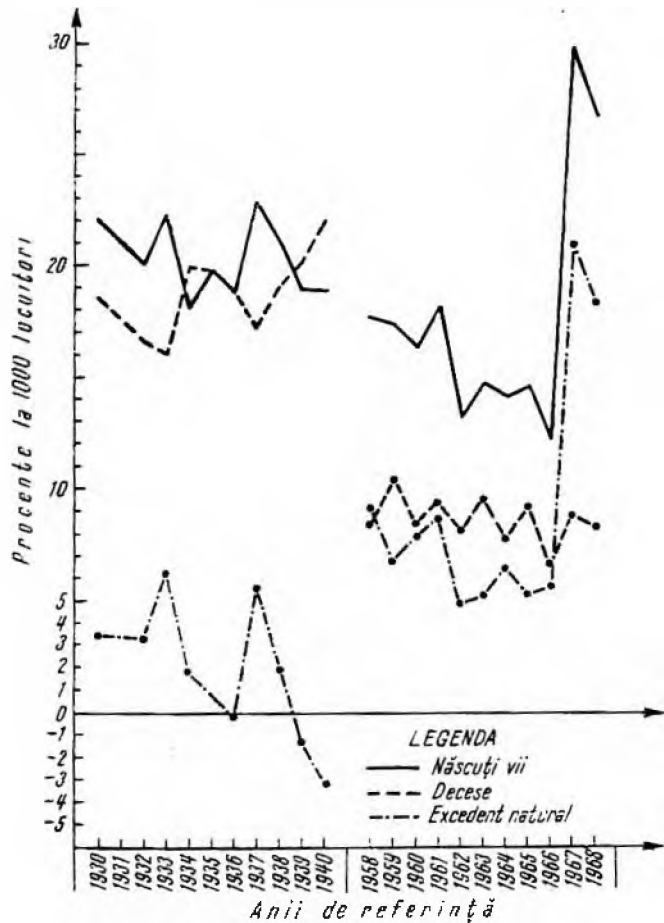
Nr. ord.	Anii	Populația calculată la 1 iulie	Proporții la 1 000 locuitori		
			Născuți vii	Decese	Excedent natural
1	1930	10 597	22,1	18,6	3,5
2	31				
3	32	11 070	20,1	16,7	3,4
4	33	11 115	22,3	16,1	6,2
5	34	11 139	18,1	20,0	1,9
6	35	11 127	19,0	19,8	0,8
7	36	11 133	18,8	18,9	-0,1
8	37	11 155	22,9	17,3	5,6
9	38	11 214	21,1	19,1	2,0
10	39	11 196	19,0	20,3	-1,3
11	1940	11 402	18,9	22,1	-3,2
1	1958	14 781	17,6	8,5	9,1
2	59	14 938	17,3	10,4	6,9
3	60	15 058	16,3	8,4	7,9
4	61	15 206	18,1	9,3	8,7
5	62	15 452	13,1	8,2	4,9
6	63	15 813	14,7	9,5	5,2
7	64	16 345	14,1	7,8	6,4
8	65	16 743	14,5	9,2	5,3
9	66	19 543	12,1	6,5	5,6
10	67	20 334	29,7	8,8	20,9
11	1968	22 989	26,7	8,3	18,4

n-a produs un efect în aceeași măsură asupra evoluției numerice a populației, deoarece a fost în mare parte anihilat de o mortalitate generală foarte ridicată, determinată de condițiile de viață scăzute și de asistența socială insuficient dezvoltată în vechiul oraș. Cu deosebire mortalitatea infantilă a înregistrat nivele care au oscilat între 120 și 211 la mia de locuitori, ceea ce a însemnat chiar depășirea nivelului mediu pe țară al mortalității infantile

Opoziția accentuată a acestor fenomene, după cum se observă din înscrierea lor în grafic, a avut drept principal rezultat constituirea unui „clește demografic” ce reflectă diminuarea excedentului natural sau soldul deficitar apărut în unii ani. În întreaga perioadă analizată (1930 — 1940) excedentul natural — cu excepția anilor cu deficit — a fost cu mult sub media orașelor României. Deficitul natural este foarte puternic în anii 1939—1940, ani în care sporirea numărului deceselor a depășit natalitatea, aflată în scădere continuă.

Realmente orașul Slatina cunoștea atunci o perioadă de criză demografică, rezultat al condițiilor generale economice-sociale defavorabile, generate de relațiile de producție capitaliste și care își puneau din plin amprenta asupra vieții acestei localități.

Slatina nu dispunea de forțe care să-i asigure menținerea unui nivel vital normal. Fără transfuzia demografică a mediului rural, situația sa rămânea precară.

Graficul nr. 3. Proportii la 1000 locuitori

Prin comparație, în perioada 1958–1960 asistăm din primii ani la desfășurare echilibrată a fenomenelor demografice, oglindită de altfel în excedente naturale însemnate în toți anii. Deși natalitatea populației se afla în 1958 la nivelul de 17.6 la mie, prezintă în anii următori o scădere lentă până în 1967. Aici trebuie să avem în vedere însă că este vorba de aspectul relativ, deoarece, cu toate că numărul de nou-născuți în acest oraș nu cunoaște decât o scădere foarte ușoară, prin raportarea lor la o populație care înregistrează sporuri din ce în ce mai mari de la un an la altul, indicele reflectă o relativă descreștere.

Mai este încă un aspect care vizează evoluția acestui fenomen. Sporirea numerică a populației a avut loc în principal pe seama stabilirii în oraș an de an a numeroase persoane provenite din mediul rural. Pe de o parte, acest aflux migratoriu a provocat un dezechilibru între sexe în favoarea sexului masculin la grupele de vîrstă fertile, deoarece noii veniți erau în cea mai mare parte bărbați tineri; pe de altă parte, majoritatea noilor familii de proveniență rurală — datorită legăturii strînse pe care o păstrează cu mediul de origine au preferat ca nașterile să aibă loc în localitățile în care se află principalul grup familial, deoarece în asemenea prilejuri acesta oferă un sprijin prețios. Astfel, datorită unui complex de factori sociali obiectivi și subiectivi, aparențele dau o imagine deformată a realității.

Începînd cu anul 1967 se înregistrează un salt brusc al natalității datorită inițierii noii politici demografice în țara noastră.

Îmbunătățirea radicală a asistenței sanitare și sociale a determinat la rîndul său, nu numai o reducere la minimum a mortalității infantile, ci și a mortalității generale în rîndurile populației orașului. Rezultatul a fost obținerea an de an a unor sporuri naturale de populație. Cu deosebire sporul natural din anul 1967 și 1968 a depășit chiar nivelul natalității din toți anii precedenți.

Slatina cunoaște astfel și în ceea ce privește sporul natural al populației un reviriment remarcabil și o perspectivă pe măsura dezvoltării sale în viitor. Cu toate acestea, rolul cel mai important în creșterea demografică din perioada postbelică a revenit mișcării migratorii. Distingem aici urmarea de necontestat a impulsului creat de noua dezvoltare economică-socială a Slatinei, rezultat al politicii generale de edificare a socialismului în România.

Mișcarea migratorie care caracterizează Slatina între anii 1958 - 1968 este un fenomen complex și uneori contradictoriu. Această mișcare, departe de a fi pur și simplu „mecanică”, are întotdeauna o motivație pe cît de diversă, pe atît de obiectivă

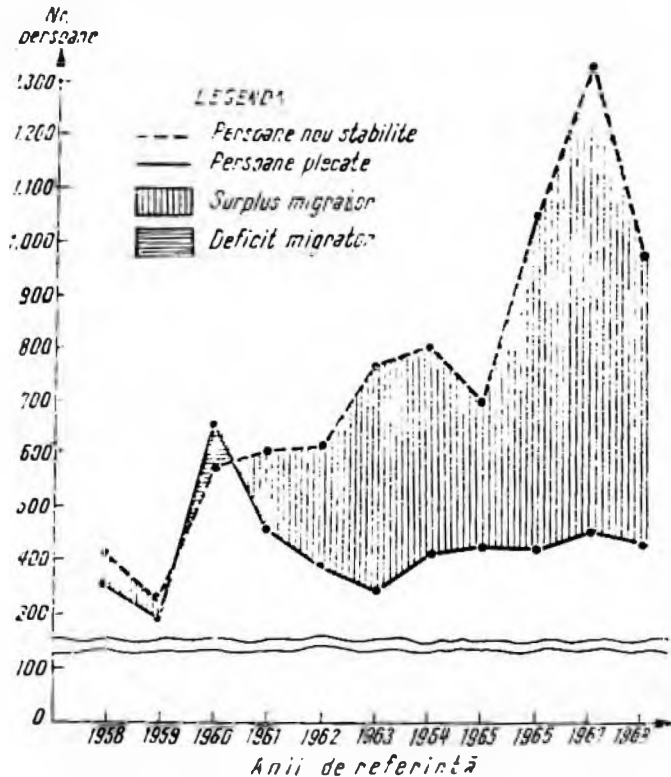
Tabelul nr. 4

Mișcarea migratorie a populației în orașul Slatina (1958 - 1968 *)

Anii	Nr. persoane		Sold migrator	Sold migrator la 1 000 persoane
	Sosite	Plecate		
1958	412	358	54	3,6
1959	326	295	31	2,1
1960	576	652	-76	-5,0
1961	607	462	145	9,5
1962	619	390	229	14,8
1963	767	345	422	26,7
1964	800	412	388	23,7
1965	698	427	271	16,2
1966	1 043	424	619	31,7
1967	1 308	457	851	41,8
1968	977	433	544	23,7

* Sursa: Cartul statistic al orașului Slatina

Cei doi curenți ai migrației, deși opuși în ceea ce privește efectul lor asupra creșterii demografice, sînt determinați în mod direct sau indirect de aceiași factori social-economici. Intensitatea procesului de urbanizare și forța de atracție a orașului au influențat în mod hotărîtor ritmul mișcării migratorii.

Graficul nr. 4. Mișcarea migratorie între anul 1958 - 1968

După 1959, o dată cu trecerea la dezvoltarea industrială și urbanistică a Slatinei, sînt sporite nu numai cerințele de personal, ci și condițiile de locuit. Dintre miile de persoane care afluează în acești ani spre centrul industrial al județului — pentru că cea mai mare parte provin din zone apropiate — fiind atrași pentru munci în construcțiile noi sau pentru profesionalizare industrială, tot mai numeroși sînt aceia care se stabilesc în acest oraș. Migrația spre oraș a devenit una din căile utilizării superioare a resurselor de forță de muncă existente în această parte a țării.

Deși concomitent a avut loc și emigrarea unor persoane din Slatina, acest fenomen nu poate fi considerat negativ în raport cu transformările care au avut loc pe ansamblul economiei naționale.

Numeroase alte centre industriale apropiate sau nu de Slatina se dezvoltă și atrag populația

Esentialul in desfășurarea fenomenului migratoriu este că plecările cu excepția anului 1960* s-au redus, rămânind aproape constante după anul 1963 (vezi graficul nr 4). Acest regres a început să se producă în același moment cu sporirea numerică a noilor stabiliți în oraș, ceea ce dovedește că noua dezvoltare a orașului răspundea și cerințelor unei părți a persoanelor care alegeau până atunci calea migrației spre alte localități ale țării.

Sporurile migrației s-au menținut ridicate mai ales în ultimii ani ai deceniului al 6-lea, cu perspective de a cunoaște o creștere încă mai mare în anii următori, datorită amploarei pe care o ia dezvoltarea industriei prin construcția de noi obiective.

Populația Slatinei a înregistrat între 1958 și 1968 un spor migrator de 3478 de persoane, ceea ce semnifică un indice de înlocuire de 23,8%** în raport cu populația de la începutul acestei perioade.

Acest indice dovedește o intensitate însemnată în schimbarea originii populației rezidente — respectiv o reînnoire a populației orașului cu persoane din alte localități, ceea ce semnifică o influențare a nivelului cultural-profesional anterior, apariția unor probleme noi privind comportamentul, integrarea, deservirea unei populații mult sporite și totodată impregnată de elemente numeroase care luau contact cu viața urbană pentru prima dată.

c) STRUCTURA POPULAȚIEI PE SEXE, CATEGORII ȘI GRUPE DE OCUPAȚII

Sporul natural, pe de o parte, și sporul migrator pe de altă parte — ultimul fiind determinant pentru evoluția demografică a Slatinei —, au generat schimbări atât în compoziția pe sexe și vârste a populației, cât și în raportul dintre populația activă și cea întreținută.

Tabelul nr. 5

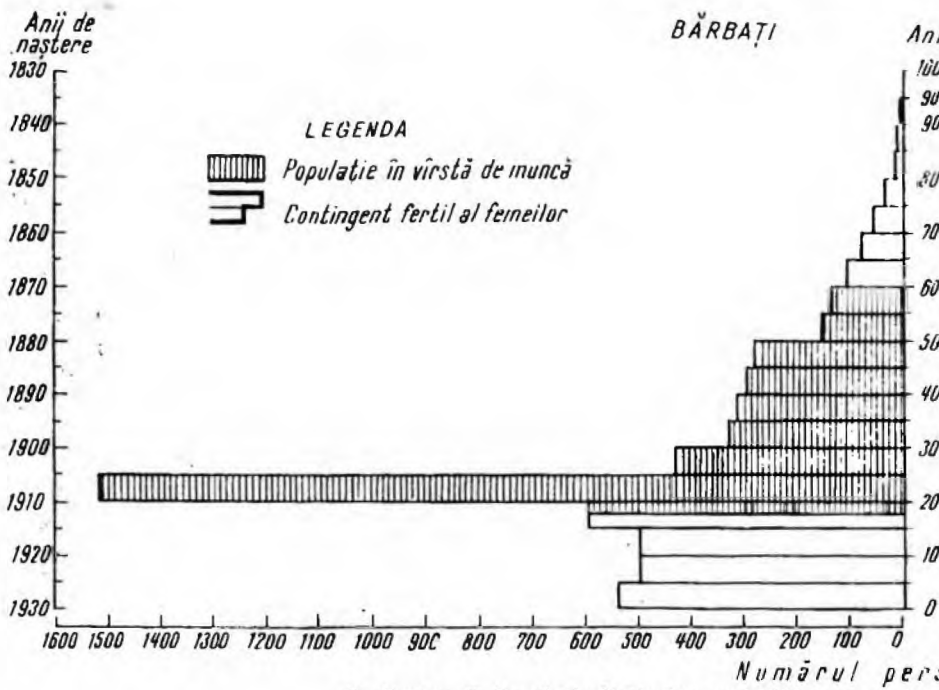
Compoziția populației orașului Slatina, pe sexe, în 1930, 1956, 1966

Ani	Total populație	Pe sexe	
		masc.	fem
1930	11 243	5 920	5 323
%	100,0	52,7	47,3
1956	16 103	7 688	8 415
%	100,0	47,7	52,3
1966	19 250	9 918	9 332
%	100,0	51,5	48,5

* Este necesar să avem în vedere și faptul că datele reflectă mutația scriptică și că între aceasta și cea reală nu există o concordanță, ultima precedind cu o durată mare de timp formalitățile specifice.

** Indicele de înlocuire are în vedere determinarea proporției în care a pătruns o populație nou venită (Pn) în compoziția unei populații existente la începutul perioadei (Pv)

$$I = \frac{P_n \times 100}{P_v}$$

Graficul nr. 5. Populația Slatinei în anul 1930 pe grupe de v

Schimbările în componența pe sexe redau într-o lumină aparte raportul dintre structura populației și activitatea productivă în care se află antrenată, precum și modificările care au loc în reproducția naturală a populației.

În 1930 (vezi tabelul nr. 5), populația de sex masculin deținea o foarte ușoară superioritate numerică față de cea feminină (111,2 bărbați la 100 femei), superioritate care s-a schimbat în decursul timpului sub influența factorilor de care în parte am amintit, astfel că în 1956 proporția bărbaților era sensibil inferioară celei deținute de femei (91,4 bărbați la 100 femei) și redevine superioară în anul 1966 (106 bărbați la 100 femei). Aceste schimbări, care la nivelul întregii populații a orașului apar estompate, au avut la bază disproporțiile mari care există în cadrul unor grupe de populație *.

Astfel, comparând structurile pe sexe în cele trei momente la care se oprește analiza, observăm că disparitățile dintre sexe apăreau în 1930 în toate grupele de populație. Ceea ce atrage atenția sînt însă predominanța bărbaților în grupele de vîrstă 5—14, 20—24 și 60—64 și predominanța femeilor în toate celelalte grupe și cu deosebire în cele dintre 25 și 39 de ani. Rezultă că în grupele de vîrstă ale populației active predominau femeile. Acest fenomen este specific pentru poziția și rolul orașului din acea perioadă. Slatina era, cum am mai arătat, centrul unei mari zone agricole, astfel că nu putea asigura o utilizare completă a brațelor de muncă locale. Din acest motiv, chiar slătinenii înșiși migrau în căutare de lucru spre alte centre și zone ale României.

În 1956, structura populației reflectă atît efectele negative ale războiului, cît și condițiile noi create în țara noastră prin trecerea la industrializarea socialistă. Slatina nu începuse încă să cunoască noua febră a dezvoltării industriale. Migrația locuitorilor continua să fie însemnată, mai ales că unele centre mai apropiate, cum sînt Craiova și Pitești, exercitau o atracție puternică pentru forța de muncă. Anul 1956 a fost de altfel și anul în care deficitul migratoriu al orașului a atins nivelul cel mai ridicat (176 persoane). Această situație s-a reflectat în structura pe sexe, determinînd menținerea la toate grupele de vîrstă peste 19 ani (exceptînd grupa 25—29 de ani) a unui dezechilibru în favoarea sexului feminin. Aceasta este de altfel și unul din factorii care au avut o mare influență asupra natalității.

Cu totul deosebită ne apare componența pe sexe la numai un an de la intrarea în producție a Uzinei de aluminiu. Recensămîntul din 1966 surprinde transformările petrecute sub influența imigrației în Slatina după anul 1960. Principalele caracteristici ale noii structuri pe sexe au fost sporirea ponderii persoanelor de sex masculin în rîndurile tinerețului și cu deosebire a celor între 15 și 19 ani și 25 și 44 de ani. Remarcăm în această grupă în special influența sporirii numărului de elevi în școlile profesionale ale orașului — reorganizate și dezvoltate în această perioadă.

* Calculele pe grupe de vîrstă sînt înscrise în tabelul nr. 6.

Tabelul nr.

Populația Stației

în anii 1920, 1956 și 1966 pe grupe de vîrstă și sexe

Nr. crt.		U.M.	1930		1956		1966			
			TOTAL	M. F.	TOTAL	M. F.	TOTAL	M.		
A	B	C	1	2	3	4	5	6		
1	Total populație		11 243	5 920	5 323	13 381	8 361	4 020	19 250	9 918
2	0 - 4		1 080	536	544	1 253	627	626	1 219	628
3	5 - 9		959	494	465	1 015	499	514	1 412	703
4	10 - 14		925	494	431	964	476	488	1 491	759
5	15 - 19		1 273	592	681	1 548	842	706	3 247	1 964
6	20 - 24		2 010	1 519	491	912	426	486	1 124	530
7	25 - 29		982	424	558	1 223	625	598	1 778	912
8	30 - 34		698	326	372	1 104	522	582	1 563	875
9	35 - 39		745	311	434	727	307	420	1 520	859
10	40 - 44		600	289	311	999	454	545	1 313	654
11	45 - 49		558	274	284	848	392	456	762	344
12	50 - 54		321	118	173	736	361	375	1 016	506
13	55 - 59		304	132	172	644	277	367	868	405
14	60 - 64		192	102	90	452	182	270	652	308
15	65 - 69		166	71	95	415	162	253	522	202
16	70 - 74		105	50	55	313	132	181	337	116
17	75 - 79		67	32	35	138	44	94	257	98
18	80 - 84		23	7	16	58	20	38	121	40
19	85 - 89		12	3	9	21	10	11	29	8
20	90 - 94		3	2	1	8	2	6	2	2
	95 - 99		3	—	3	3	1	2	—	—
21	100 și peste		—	—	—	—	—	—	1	—
22	Vîrstă nedeclarată		217	114	103	—	—	—	13	5

Alluena de forță de muncă prin excelență masculină necesară în noua uzină a determinat o sporire a ponderii bărbaților în cele mai importante grupe de vîrstă ale populației active.

Analiza morfologică a populației orașului așa cum se afla la recensămîntul din 1966 ne reflectă o serie de schimbări cu totul deosebite, dar care în același timp sînt, după părerea noastră, specifice oricărei localități urbane care a cunoscut o evoluție asemănătoare Slatinei:

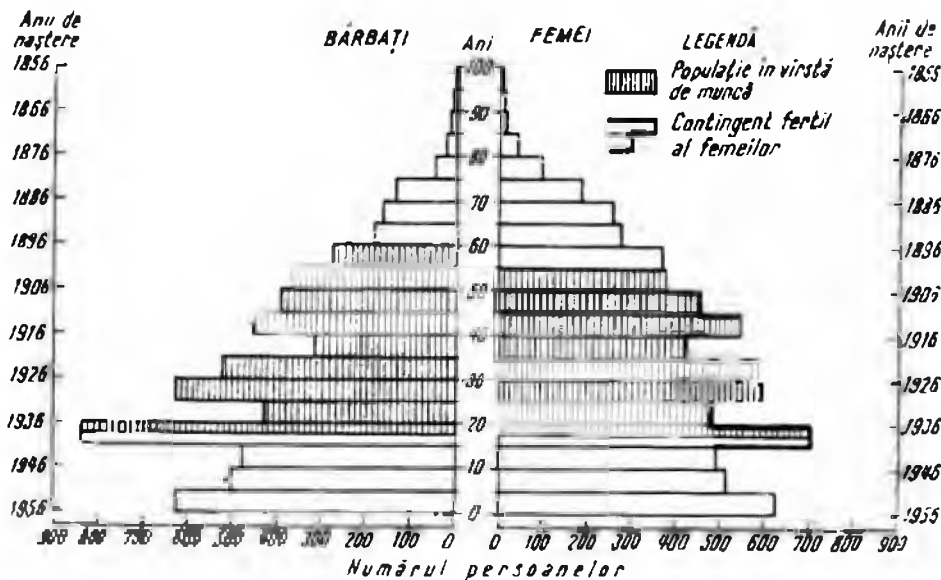
1) Ponderea populației de sex masculin a sporit brusc modificînd vechiul raport între sexe la principalele contingente active în favoarea bărbaților.

2) Pe ansamblul orașului, populația activă de sex masculin a sporit cu 34,6% comparativ cu anul 1956, iar cea de sex feminin a sporit cu 62,1%.

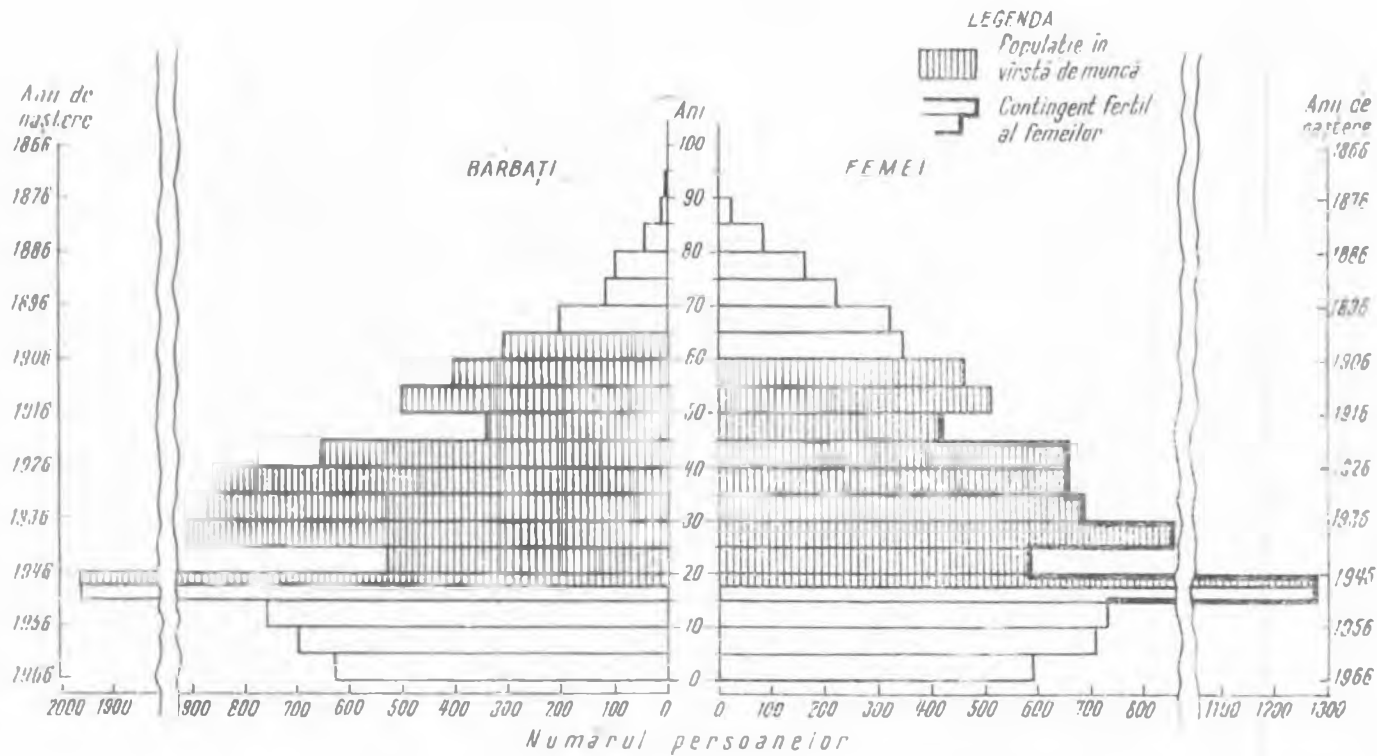
3) Paradoxul neconcordanței dintre creșterea numerică a populației în vîrstă de muncă și schimbarea ponderii populației active în favoarea populației întreținute.

Utilizînd piramida vîrstelor pentru scoaterea în evidență a acestor caracteristici (vezi graficele nr. 6 și 7), devine foarte clară această evoluție pe plan structural, în sensul că nu trebuie înțeleasă în mod static.

Pornind de la acest considerent, putem concluda că recensămîntul din 1966 la care ne-am raportat nu a constituit decît un moment critic care reflectă transformările petrecute anterior, respectiv primul puseu pe care l-a dat intrarea în funcțiune a primului obiectiv industrial. Această

Graficul nr. 6. Populația Slatinei în anul 1956 pe grupe de vîrstă și sexe

Graficul nr. 7. Populația Slatinei în anul 1966 pe grupe de vîrstă și sexe

d) POPULAȚIA INDUSTRIAL-URBANĂ

Modificările în componența colectivității umane aflate în spațiul urban sînt direct legate de schimbările ce se produc în viața socială a populației rezidente. Acestea au un sens nou, determinînd mutații morfologice de ordin social în concordanță cu particularitățile dezvoltării orașului.

O primă caracteristică a acestui proces este „constituirea” așa-numitei populații industriale ocupate în principalele ramuri de activitate dezvoltate aici după anul 1956. Avem în vedere integrarea în munca industrială a unui contingent masiv al populației active, reprezentînd în anul 1956 = 20,2% din totalul acestei categorii de populație, iar în anul 1966 = 30,4%.

Sporul relativ al acestei grupe de populație în cei 10 ani este de 213,8%. Dublarea grupe de populație ocupate în industrie nu reflectă numai o orientare spre industrie, ci reflectă în același timp o tendință de îmbunătățire a utilizării forței de muncă prin atragerea în acest sector, care dă posibilitatea realizării celei mai înalte productivități a muncii, un înalt nivel profesional obligatoriu pentru acest sector și creșterea rolului muncii industriale în veniturile populației.

Această ultimă remarcă este în concordanță cu faptul că în familiile în care există salariați industriali întîlnim și un număr mai mare de întreținuți. Din totalul populației întreținute existente în 1966, 21,2%

Tabelul nr. 8

Populația activă din ceașal statului pe ramuri ale economiei naționale

Ramuri	1956		1966		°/° 1966/56
	Activi		Activi		
	Abs.	%	Abs.	%	Activi
Total	5 426	100	7 721	100	142,3
Industria	1 099	20,2	2 350	30,4	213,8
Construcții	113	2,1	961	12,4	850,4
Agricultura			533	6,9	
Silvicultură	1 242	22,9	19	0,2	44,4
Transporturi	378	6,9	475	6,1	162,2
Telecomunicații			138	1,8	
Circulația mărfurilor	720	11,5	1040	13,5	144,4
Gosp. com. de loc. și alte prestări de serv. neprod.	250	4,6	576	7,5	230,4
Inst. cult. și artă, Știința și deserv. șt.	478	8,8	668	8,6	139,7
Ocrotirea sănătății, asist. med. și cultură fizică	302	5,6	434	5,6	143,7
Insttit. fin. și de asig.	107	1,9	149	1,9	139,3
Adm. centr. și locală de șt. și coop.	527	9,7	244	3,2	46,3
Alte	120	2,2	134	1,7	111,7

— grupa cea mai mare — era dependentă de populația ocupată în industrie.

Formarea unei structuri industrial-urbane a populației a fost determinată de asemenea și de dezvoltarea celorlalte ramuri de activități — care fie că răspund unor cerințe directe ale dezvoltării industriei sau celor ale dezvoltării urbane — și-au sporit importanța angrenând un număr mare din locuitorii orașului.

Una dintre acestea este ramura construcțiilor. Pondera populației active ocupate în acest domeniu a sporit de la 2,1% în 1956 la 12,4% în 1966, respectiv cu 750%.

Profesiunile specifice muncii în ramura construcțiilor încep să dețină, alături de cele industriale, o funcție importantă pe planul integrării urbane. În primul rând pentru că acestea asigură o permanentizare a populației în sectoarele respective de activitate, iar în al doilea rând pentru că exercită o atracție directă asupra acelei forțe de muncă din zona periurbană care nu se poate îndrepta în mod facil spre industrie.

Luind în considerație și alte sectoare de activitate, cum sînt transporturile, telecomunicațiile, gospodăriile comunale și servicii, prestări de servicii etc. etc. (vezi tabelul nr. 8), se poate afirma că dezvoltarea orașului a generat schimbări în structura populației, în sensul unei urbanizări profesionale a acesteia.

O mare parte a vechilor locuitori ai orașului Slatina, precum și a noilor veniți și-au schimbat nu numai domeniul de activitate sau profesiunea, ei însuși tipul muncii, caracterul muncii. Astfel, dacă ne referim la faptul că populația Slatinei păstra o structură foarte adaptată vechilor caracteristici economice-sociale ale orașului, un număr însemnat continuînd încă în 1956 să practice meserii sau să lucreze în agricultură, sectoare care continuau să ocupe un loc important nu numai în economia, ci și în viața locuitorilor Slatinei, putem să înțelegem complexitatea procesului de reconversiune care a avut loc în rîndurile populației active.

Formarea unei structuri specific urbane este redată și de creșterea rolului populației ocupate în sfera serviciilor, care sporește de la 17,1% în 1956 la peste 27% în 1966.

Efectele unor asemenea transformări au fost, între altele: reducerea populației ocupate în agricultură cu 56% între 1955 și 1966, precum și transformarea unei părți însemnate a populației ocupate din activitățile neindustriale sau din sectoare particulare în profesii noi și cu deosebire în întreprinderi sau cooperative de producție meșteșugărească.

Raportul dintre populația industrială și populația de ansamblu a orașului tinde în permanență să se schimbe ca urmare a sporirii numărului de salariați industriali. Astfel, numărul acestora a sporit între 1960 și 1968 cu 390,6%. Putem spune că această grupă de populație se distinge ca fiind cea mai importantă pe plan social în cadrul orașului și totodată aceea în cadrul căreia se formează, sub influența industriei, noile valori specific urbane ale forței de muncă.

Distingem aici dublul rol pe care-l are munca în industrie : ca sector ce reprezintă nu numai o perspectivă socială, ci și o funcție transformatoare a societății.

Ancheta efectuată de noi în rindul populației ocupate în întreprinderile din orașul Slatina ne-a permis să distingem o serie de aspecte care pun în lumină procesul de constituire a noii structuri a valorilor umane în rindul populației.

Astfel, în cadrul grupului de salariați investigați, muncitorii dețineau o pondere de 57,8%.

În ordinea grupei de mărime, în structura salariaților anchetați, tehnicienii și maștrii dețineu 6,3%, funcționarii 11,6%, intelectualii 4,2, după care urmează alte grupe de ocupații.

Formarea carierei profesionale a acestora scoate în evidență noua tendință după care, alături de bărbați, în profesii în care pînă nu de mult erau considerate ca exclusiv „masculine”, se integrează treptat și populația feminină.

Astfel, în rindul tehnicienilor și maștrilor, încă de pe acum a 6-a parte este ocupată de femei. În același timp, în rindul funcționarilor ponderea femeilor deține peste 50%, iar în rindul intelectualilor mai mult de 15% din total.

Faptul că această tendință este în cazul orașului Slatina de dată mai recentă, o dovedește ponderea femeilor cu vârste tinere, care este superioară în general celei a bărbaților din grupele de vîrstă respective (sub 25 de ani)

Comparînd modul cum se desfășoară acest fenomen în rindul salariaților stabili în oraș, cu cei navetiști, rezultă că în rindul acestora din urmă se manifestă mult mai slab — este chiar negliabil.

Tendința de urbanizare profesională se observă și în rindul populației aflate sub influența orașului, respectiv în rindul salariaților cu domiciliul în hinterlandul Slatinei. Astfel, existența unui număr însemnat de navetiști (32,3% în totalul eșantionului) este caracteristică pentru atracția pe care o exercită profesiunile neagricole, fapt care apropie prin intermediul locului de muncă satul (forța de muncă provenită de la sat) de centrul industrial.

Cea mai mare proporție de navetiști o găsim în cadrul întreprinderilor de construcții, după care urmează întreprinderile industriale

Apropierea de profesii specific urbane și integrarea în viața urbană se fac de foarte multe ori — și această constatare este specifică pentru dezvoltarea orașului Slatina — prin intermediul întreprinderilor de construcții.

Comparînd structura socială a populației Slatinei în două intervale diferite — înainte și după începerea procesului de industrializare masivă — putem să vedem că majoritatea populației a cunoscut o polarizare în jurul sectoarelor de activitate specifice principalelor funcțiuni social-economice ale orașului.

„Vechea” structură socială a orașului cuprindea — în anul 1956 — în principal următoarele grupe de populație :

- a = muncitori — 26,5%
- b = funcționari — 45,6%
- c = agricultori — 13,2%
- d = meseriași — 11,6%
- e = liber profesioniști — 0,7%
- f = comercianți — 0,7%
- g = alții — 1,6%.

Deceniul care a urmat acestei situații a dus la crearea unei noi structuri sociale, mult mai urbane. În primul rând a fost diminuată ponderea agricultorilor și a meseriașilor.

Procesul de transformare a orașului a atras după sine de asemenea sporirea și situarea pe primul plan a grupelor sociale ale muncitorilor și intelectuali-funcționarilor.

Noua structură socială a populației se prezenta în 1966 astfel :

- muncitori — 50,3%
- intelectuali-funcționari — 31,5%
- țărani cooperatori — 9,8%
- țărani individuali — 0,4%
- meseriași — 5,8%
- alții — 2,3%.

Schimbările structurale au însă și un alt aspect. În cadrul diverselor grupe sociale a avut loc o schimbare de echilibru între grupul persoanelor active și cele întreținute.

Astfel, analizând din acest punct de vedere acea parte a populației care formează grupa muncitorilor, observăm că, în comparație cu anul 1956, numărul total al persoanelor din această grupă înregistrase un spor de 172,9%, în timp ce numărul persoanelor active și pasive aparținând acestei grupe au cunoscut un spor de 163,8% și, respectiv, 180,7%.

Ce rezultă de aici? Are loc, așa cum am mai văzut și în analiza făcută pe ansamblul populației, o tendință de sporire a numărului de persoane întreținute?

Răspunsul este afirmativ, aceasta fiind o tendință specifică vieții urbane și se manifestă și în orașele aflate la începutul procesului de industrializare.

Referindu-ne în mod special la grupa socială a muncitorilor — reprezentativă azi pentru orașul Slatina —, acest fenomen ne apare ca un rezultat al transformărilor petrecute în cadrul acestor familii, care în mare parte provin din mediul rural. Această trecere la mediul urban determină și însușirea unor noi modele de viață diferite de cele cunoscute până atunci.

Extinzând analiza noastră la toate celelalte grupe sociale, constatăm repetabilitatea acestui fenomen și totodată continua adaptare a ac-tualelor structuri la condițiile de viață ale orașului.

Caracteristica principală a populației Slatinei rezidă în constituirea unei structuri pe cit de bine adaptate funcțiilor orașului, pe atit de flexibilă la transformările ce au loc în situația lor economică.

De asemenea, avem în vedere și rolul social pe care și-l asumă fiecare grup social, relațiile, funcțiunile care se constituie pe plan urban.

Spre deosebire de orașul modern capitalist, în orașele noastre — și Slatina constituie în această privință un model —, fiecare grupă socială își aduce o contribuție importantă la desfășurarea vieții sale.

2. „POPULAȚIA DE ZI” ȘI „POPULAȚIA DE NOAPTE” A ORAȘULUI SLATINA

Ceea ce caracterizează însă populația orașului Slatina nu este numai creșterea masivă a populației sale prin imigrație, ci și faptul că totuși această populație stabilizată și recențată în Slatina nu este suficientă pentru a acoperi nevoile de forță de muncă ale întreprinderilor și serviciilor locale.

Se face de aceea apel la muncitori care se deplasează, în „navetă” de la locul lor de domiciliu, aflat în zona rurală a orașului, la locul lor de muncă în oraș.

Volumul demografic al orașului Slatina este deci în realitate cu mult mai mare decît cel înregistrat prin recensăminte. Acestea nu ne dau seama decît de ceea ce se numește „populația de noapte”, adică de numărul celor ce locuiesc în oraș, nu însă și de „populația de zi”, a navetiștilor, care, deși își duc munca peste zi în unitățile urbane, sînt totuși recențați ca locuitori ai unor comune rurale.

Este de la sine înțeles că această „populație de zi” a orașului pune probleme deosebit de importante, muncitorii navetiști trebuind să fie transportați zilnic între casă și loc de muncă, orașul trebuind, în plus, să le asigure și o serie de servicii urbane: alimentare, îngrijire medicală, transport în cadrul orașului, acțiune culturală etc.

Este deci util să analizăm situația Slatinei din acest punct de vedere, pentru a vedea în ce măsură și în ce chip unitățile (industriale, comerciale, administrative, culturale etc.) au reușit să-și asigure forța de muncă necesară prin recrutarea și angajarea unor salariați navetiști

a) PONDEREA SLATINEI ÎN SISTEMUL DE ARII DE RECRUTARE A FORȚEI DE MUNCĂ

Problema „navetiștilor” nu este atit de simplă cît ar putea să pară la prima vedere. Strămutarea populației rurale în căutare de locuri de muncă are un destul de lung istoric. La început nu era vorba decît de o mișcare necoordonată, de caracter haotic „brownian”, sâtenii din

județul vechi al Oltului plecând spre alte centre, industriale sau agricole, așezate mult în afara hotarelor județului. Până la urmă, acest proces de migrație se concretizează în curente migratorii care se polarizează din ce în ce mai mult spre orașele locale și în special spre Slatina, pe măsură ce acest oraș ajunge să fie din ce în ce mai mult în situația de a putea oferi locuri de muncă mai multe decât orașele concurente.

Pe de altă parte, migrații cei vechi, plecați în căutare de lucru, au fost la început simpli salariați, mină de lucru necalificată. Abia sub efectul industrializării s-au transformat din ce în ce mai mult în muncitori industriali calificați.

Pentru urmărirea acestui foarte complex proces social va fi necesară o analiză mai amplă decât cea privind exclusiv Slatina de azi.

Căci, într-adevăr, pare să fie o caracteristică a întreg județului Olt această deosebit de puternică mișcare pendulatoare, marele volum de forțe de muncă aflate în strămutare de la o localitate la alta, predominând pendularea între sat și oraș, dar și de la sat la sat și de la oraș la oraș.

Atât istoric, cât și teritorial geografic, analiza corectă a situației Slatinei nu e deci cu puțință decât printr-o privire de ansamblu mai larg cuprinzătoare.

b) POZIȚIA SLATINEI ÎN REȚEAUA URBANĂ A JUDEȚULUI OLT

Orașul Slatina, recent declarat capitală a noului județ Olt, se află înconjurat și în oarecare măsură concurat de un grup de orașe, din care 5 sînt în cuprinsul județului, ca într-un cerc cu rază relativ mică.

Orașul Balș (la 25 km), considerat pînă în 1921 comună rurală, are astăzi o populație stabilă de 10 139 de locuitori.

Orașul Caracal (la 45 km), fostă capitală a județului Romanati, are o populație de 26 007 locuitori (deci mai multă decât a Slatinei).

Orașul Corabia (la 90 km), cu o populație de 21 309 locuitori.

Orașul Drăgănești-Olt (la 40 km), pînă în 1968 comună rurală, are astăzi 10 623 de locuitori.

Dincolo de limitele județului Olt, dar stînd totuși în legătură cu Slatina, se mai află :

Orașul Drăgășani (la 54 km) cu 13 825 locuitori.

În mod deosebit trebuie menționat orașul *Pitești* (la 81 km), cu mult mai puternic decât Slatina, formînd de fapt un centru local distinct, avînd totuși o zonă rurală proprie de recrutare a forței de muncă în partea de nord a județului Olt.

Ariile teritoriale în care are loc mobilitatea geografică a populației, spre Slatina și celelalte centre urbane sînt, desigur, condiționate în bună măsură și de rețeaua de transporturi existentă în regiune.

POZIȚIA SLATINEI ÎN REȚEAUA DE TRANSPORTURI

În rețeaua celor 5 orașe care formează cerc în jurul ei, Slatina deține o poziție centrală.

Din acest punct de vedere, alegerea Slatinei ca centru județean este justificată.

Amplasarea Slatinei în cadrul rețelei de transporturi (linii de CFR și șosele naționale) se prezintă însă mult mai nefavorabil.

Desigur, existența unui vad și a unui pod peste Olt face ca punctul geografic al Slatinei să fie obligatoriu pentru orice trecere, din Muntenia spre Oltenia, operată prin această zonă.

Dar nodurile principale ale rețelei de căi ferate nu se află totuși la Slatina, ci în alte două puncte:

— pe malul drept al Oltului, la *Piatra-Olt* (17 km) placă turnantă în direcțiile Craiova, Sibiu, Corabia, Pitești;

— pe malul stîng al Oltului, la *Costești* (59 km), de asemenea loc de bifurcație, spre Slatina—Piatra-Olt, ca și spre Roșiori, Turnu-Măgurele și Giurgiu.

Slatina se află deci prinsă între aceste două noduri de cale ferată, într-o poziție de dependență față de ele.

Accastă situație va avea, fără îndoială, o întiurire asupra fluxurilor de translație a navetiștilor, dispersîndu-le.

Fără îndoială că, dacă Slatina ar fi fost principalul nod de cale ferată al zonei, afluxul navetiștilor spre acest centru ar fi fost mult ușurat.

În schimb, din punctul de vedere al rețelei de drumuri, situația Slatinei este ceva mai bună. Cu condiția însă ca drumurile locale să fie toate asfaltate și pe toate să circule mijloace de transport auto în comun; nu se poate spune însă că acest deziderat se și află realizat în momentul de față.

Există, desigur, o dublă șosea asfaltată pe amîndouă malurile Oltului, întretăiate de șoseaua magistrală București-Pitești-Slatina-Craiova; dar între ele mai sînt încă spații neorganizate rutier, în special în zona sudică a orașului, ceea ce, din nou, va influența asupra posibilităților de recrutare rațională a forțelor de muncă din hinterland.

În cadrul deci al acestui sistem complex de rețele de centre urbane industriale, de căi ferate și căi de transport auto, să urmărim felul în care Slatina a reușit să-și rezolve problemele, organizînd în jurul său o zonă de recrutare a forței de muncă în navetă.

Pentru urmărirea problemei, dispunem de cîteva surse de informație, care însă, din păcate, nu sînt întotdeauna deplin acoperitoare.

c) STATISTICA NAVETIȘTILOR

ÎNREGISTRAREA ADMINISTRATIVĂ A MIGRANȚILOR

Autoritățile centrale ale județului Olt au procedat în 1969 la efectuarea unei inventarieri a forței de muncă prinse în proces de migrație internă, printr-o înregistrare operată în toate comunele rurale ale județului.

Grație acestei numărători a putut fi înregistrat, în cele 96 de comune rurale (din care trei suburbane) ale județului, un număr de 15 011 oameni.

Prelucrând datele brute cuprinse în această inventariere, rezultă următoarea situație globală :

Se deplasează spre orașele din județ	9 650,	adică 64,28%
Spre orașe din afara județului	4 239	28,23%
Spre alte comune rurale	1 122	7,47%
	15 011	100%

Detaliind situația prin luarea în considerare a ramurilor de muncă spre care se îndreaptă acești oameni, constatăm următoarele :

Ramura economică	Orașe				În rural	Total	%
	din județ		din afara județului				
Industrie	3 089	32,01%	1 751	41,3%	111	4 951	32,9
Transport	2 228	23,08%	949	22,38%	109	3 286	21,9
Construcții	2 409	24,96%	950	22,41%	42	3 401	22,6
Petrol	358	3,70%	88	2,07%	137	583	3,9
Agricultură	657	6,80%	413	9,74%	643	1 713	11,4
Alte	909	9,41%	88	2,07%	80	1 077	7,2
Total	9 650	100%	4 239	100%	1 122	15 011	100%

Din acești 15 011 navetiști, 3 256 se îndreaptă spre Slatina.

Slatina deține, așadar, 21,7% din totalul general al migranților și 33,7% din totalul care se îndreaptă spre orașele din județ.

Cei 3 256 de navetiști spre Slatina, înregistrați pe cale administrativă, se deplasează spre următoarele locuri de muncă :

Industrie	1 370, adică	42,0%
Transporturi	279	8,6%
Construcții	1 200	36,9%
Agricultură	56	1,7%
Alte munci	351	10,8%
Total	3 256	100%

Atragem atenția asupra faptului că în această inventariere, executată pe cale administrativă, nu a putut fi înregistrată totalitatea cazurilor de mobilitate geografică a populației, și anume pentru următoarele motive :

Nu au fost făcute numărători decât în cadrul comunelor rurale din județ. Nu au fost deci cuprinși migranții din comunele urbane și nici cei veniți din afara județului.

Înregistrările nefiind făcute prin tehnica recensământului propriu-zis, adică nefiind o înregistrare întemeiată pe liste nominale alăturate, prin vizitarea fiecărei gospodării în parte, ci bazându-se doar pe cunoștințele avute de către organele comunale locale, cifrele înregistrate sînt

uneori cu foarte mult sub cele reale ; ceea ce s-a putut constata în comunele unde operația de înregistrare a fost refăcută de către echipele noastre, precum și prin confruntarea cu celelalte surse de informație, pe care le vom analiza de îndată

Rămân însă în tot cazul dătătoare de seamă, dacă nu înseși volumele demografice înregistrate, în tot cazul ponderea procentuală a diverselor categorii, în cadrul volumului de populație înregistrat.

ÎNREGISTRĂRILE CONTABILE ALE GĂRII C.F.R. ȘI AUTOBAZEI IRTA-SLATINA

Informațiile obținute prin compulsarea abonamentelor de transport eliberate de către gara C.F.R. și Autobaza Slatina prezintă un caracter de mai mare certitudine.

Aceste abonamente de transport zilnic se eliberează pe temeiul unor cereri individuale, însoțite de o adeverință a instituției sau întreprinderii unde lucrează solicitanții, cu arătarea (în cazul abonamentelor de C.F.R.) și a profesiei lor.

Fiind vorba de înregistrări cu caracter contabil, ele sînt mai sigure decît inventarierea administrativă, cu mențiunea totuși că nici această sursă nu ne va putea da decît un volum minimal, dat fiind că nu toți navetiștii circulă cu mijloace de transport în comun și că nu dispunem decît de abonamentele eliberate de către Slatina, nu și de cele ale altor gări sau autobaze.

Potrivit acestei surse de informații, rezultă că pe intervalul lunii iulie 1969 au fost eliberate următoarele abonamente :

	CFR	IRTA	Total
În direcția Slatina	581	619	1 200
În alte direcții	13	139	152
Total	594	758	1 352
100%	40.9%	59.1%	100%

ÎNREGISTRĂRILE FĂCUTE DE SERVICIUL DE AUTOTRANSPORTURI AL UZINEI DE ALUMINIU SLATINA

Întreprinderea de bază a Slatinei, Uzina de aluminiu, și-a organizat un serviciu de transport zilnic, cu camioane auto, pentru salariații săi care fac naveta din comunele lor de domiciliu spre Slatina.

Sînt astfel transportați zilnic, în patru direcții deosebite, un număr de 688 de salariați, și anume :

Direcția	Nr. salariați	
Curtisoara-Cherlești	162	23,6%
Valea Mare-Petrieți	296	43,0%
Coteana	138	20,1%
Găneasa-Pleşoiu	92	13,3%
	688	100%

d) ARIILE HINTERLANDURILOR RURALE ALE ORAȘELOR DIN JUDEȚUL OLT

Este de la sine înțeles că, dată fiind varietatea surselor de informație de care dispunem, unele mergînd pînă la evidențe nominale, altele constînd doar în cifre globale, o cumulare a tuturor datelor, cu înlăturarea dublelor înscrieri, nu va putea fi făcută cu rigurozitate.

Am fost nevoiți să optăm pentru o soluție minimală, admițînd, pentru fiecare comună în parte, cifra care se dovedește a fi maximă în vreuna din sursele noastre. De pildă, dacă cifra abonamentelor eliberate pentru o anume comună se dovedește a fi mai mare decît cea înregistrată administrativ, o vom menține pe ea, și invers.

În felul acesta am stabilit o listă-inventar a tuturor comunelor urbane și rurale din județ, precum și a celor din afara județului (acestea depistate exclusiv prin compulsarea abonamentelor), care de asemenea nu ne poate da decît limitata certitudine că volumul total al migranților nu poate fi în nici un caz mai mic decît cel admis în inventarul nostru, oricînd fiind însă admisibil un volum mai mare.

Aceasta înseamnă, în realitate, că, pentru a putea analiza în mod corect această problemă, ar fi fost necesar un recensămînt sistematic, special închinat acestei probleme, de hotărîtoare importanță pentru buna administrare a fluxurilor de forțe de muncă, ce ar trebui îndrumate rațional, iar nu lăsate, ca în momentul de față, să se desfășoare prin soluții empirice, locale, individuale, de moment și, după cum vom vedea, ducînd la rezultate precare.

A fost deci depistat, pe această cale, un total de 15 997 de oameni care se deplasează astfel :

În județul Olt		%
Slatina	4 462	27,9
Caracal	1 586	9,9
Balș	1 292	8,1
Corabia	1 214	7,5
Schela Ciurești	358	2,2
Drăgănești	160	1,0
Total	9 072	56,7%

În afara județului Olt		%
Craiova	1 784	11,1
Pitești	1 235	7,7
Drăgășani	351	2,2
Râmnicul-Vilcea	192	1,2
București	176	1,1
Sibiu	145	0,9
Brașov	121	0,7
Turnu-Măgurele	110	0,6
Medgidia	70	0,4
Fetești	30	0,1
Constanța	30	0,1
Timișoara	31	0,1
Hunedoara	28	x
Govora	28	x
Deva	13	x
Roșiorii de Vede	12	x
Spre alte centre urbane, în total	4 355	27,2
În rural	2 570	16,1
Total general	15 997	100%

Așadar, în cadrul județului Olt, Slatina este predominantă. Dar concurența celor două orașe, Craiova și Pitești, este totuși foarte puternică. În special Craiova atrage mai multă forță de muncă din județul Olt decât orașele Caracal, Balș și Corabia (fără a mai vorbi de Drăgănești, care se află abia la primele începuturi ale industrializării sale).

Situația este explicabilă și prin faptul că s-a adăugat recent județului Olt o bună parte a fostului județ Romanați, ale cărei legături cu Craiova erau de mult stabilite. De asemenea Pitești formează și el un punct de atracție deosebit de important, dat fiind că este vorba de un centru industrial mai puternic decât Slatina; Piteștiul pînă de curind era un centru de regiune administrativă, pe cîtă vreme Slatina nu avea decât un rang raional.

Totuși proporția de 27,2% de navetiști plecînd spre centre din afara județului nu este rațională. Dacă ținem seama de faptul că dezvoltarea industriilor locale necesită din ce în ce mai multe forțe de muncă, logic ar fi ca polii de atracție spre urban să fie astfel dispuși încît să fie înlăturate deplasările pe prea mari distanțe.

De subliniat și faptul unui destul de mare procent (16,1%) de deplasări făcute din rural, în rural în special spre centrele unde se află instalate întreprinderile de mecanizare agricolă, acestea putînd fi și ele socotite ca un aspect al procesului de „industrializare” a agriculturii.

ARIILE HINTERLANDURILOR RURALE ALE ORAȘELOR DIN JUDEȚUL OLT

Informațiile privind județul Olt fiind strinse pe comune, e cu puțință o cartografiere a zonelor din care pleacă navetiștii spre anumite centre urbane locale, astfel încât putem avea o primă schiță a ariilor periurbane locale, în special interesându-ne cea a orașului Slatina, despre care încă de pe acum știm că domină, ca volum demografic, întreaga mișcare locală, principalele curente de migrație îndreptându-se spre acest centru.

De asemenea putem identifica zonele din care o recrutare a forțelor de muncă nu se face decît în mai mică măsură, precum și a acelor de unde migrația se face în direcția altor centre decît cele ale județului.

e) DELIMITAREA ARIEI DE RECRUTARE A FORȚEI DE MUNCĂ NECESARĂ SLATINEI

Slatina deține deci ponderea cea mai mare din volumul total al celor aflați în strămutare de lucru din întreg județul Olt.

Dar Slatina mai primește forță de muncă navetistă și din afara județului Olt, pe care însă nu o putem număra decît în măsura în care navetiștii circulă cu abonamente de C.F.R. sau I.R.T.A.

Zonele de unde vin acești navetiști sînt următoarele :

a) Pe linia București-Pitești-Slatina sosesc 32 de navetiști, (din care 11 din București).

b) pe linia Rimnicu-Vilcea-Piatra-Olt-Slatina vin 31.

c) pe linia Craiova-Slatina, vin 22.

Deci în total 85 de navetiști trebuie adăugați celor 4 462 proveniți din cuprinsul județului.

În linii mari, vin deci la Slatina navetiști

a) de pe malul drept al Oltului	1 241
b) de pe malul stîng al Oltului	3 221
c) din afara județului	85

Total 4 547

Cartografiind volumele de navetiști proveniți din fiecare comună rurală în parte, se poate constata deci că principala zonă de recrutare a forței de muncă pentru Slatina o constituie grupul restrîns al comunelor aflate pe stînga Oltului, cu excepția Slătioarei (suburbană a Slatinei), care și ea furnizează un volum important de forță de muncă. Celelalte comune de pe malul drept al Oltului, chiar atunci cînd dau un număr important de navetiști spre Slatina, pendulează totuși în principal spre alte centre. Găneasa, de pildă, trimite 226 spre Slatina, dar încă mai mulți, 258 spre Balș și alte centre locale.

Calea ferată Pitești-Slatina-Craiova pare a fi axa principală a acestor deplasări. De pildă, sosesc, pe bază de abonamente C.F.R., 460 de oameni zilnic din direcția Pitești și doar 153 din direcția Piatra-Olt.

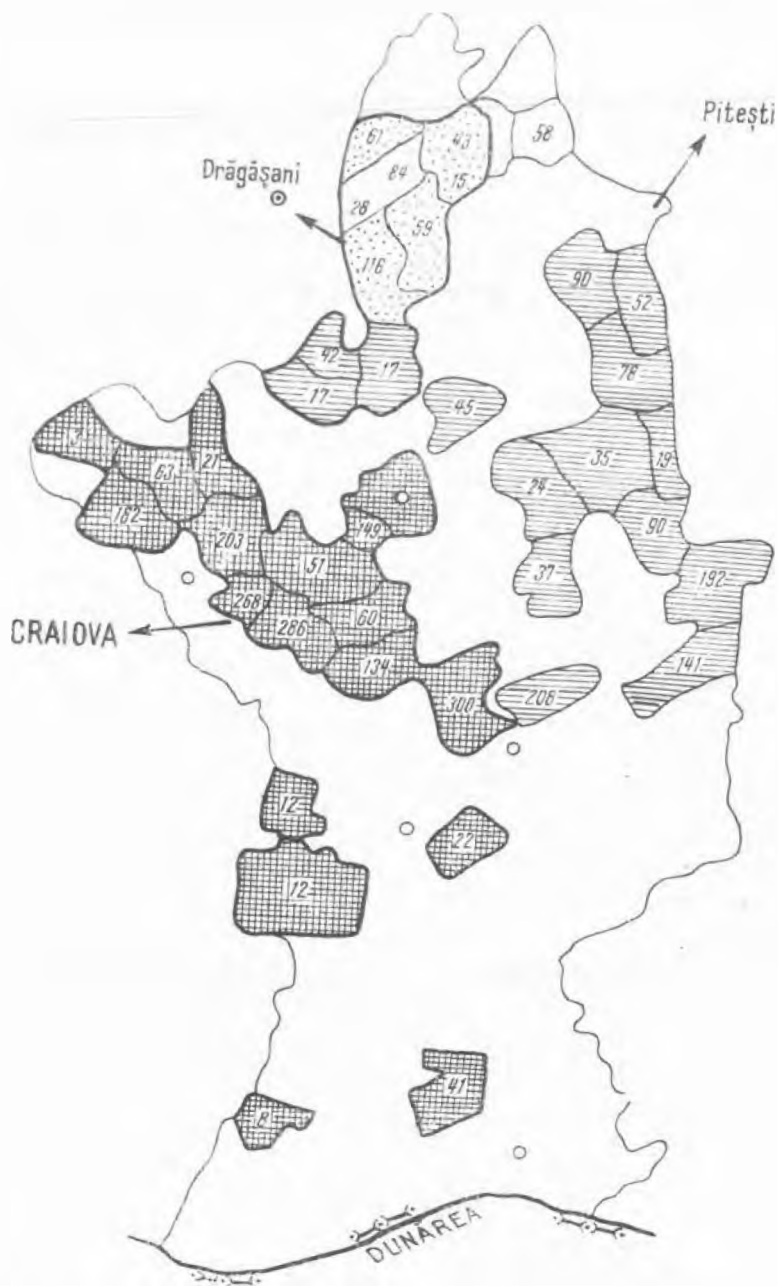

Fig. 1. — Ariile de navetiști spre centre urbane în afara jud. Olt

De remarcat situația singulară, de insulă izolată, a satului Izvoarele, care dă Slatinei un atît de mare număr de forțe de muncă, în majoritatea lor însă muncitori în construcție, domiciliind în timpul săptămîinii în bărăcile șantierelor locale.

În concluzie, la cei 25 054 populație de noapte (evaluarea din 1969) Slatina își adaugă o populație de zi de minimum 4 547, ceea ce face în total o populație efectivă de circa 30 000.

f) ANALIZA A 7 COMUNE DIN ARIA PERIURBANĂ A SLATINEI

Cu prilejul studierii hinterlandului rural al orașului Slatina, în comune limitrofe s-a procedat, pe baza unor liste nominale și a unui control la teren, casă de casă, la inventarierea navetiștilor, ceea ce a permis și o ulterioară stabilire a unor eșantioane, care au fost analizate mai amănunțit.

Din punctul de vedere care ne interesează acum, putem folosi următoarele informații statistice privind un eșantion de 2 964 navetiști

Comuna	Total	Deplasându-se astfel							
		M.	zilnic	săptăminal	temporar	F.	zilnic	săptăminal	temporar
Curtișoara	483	473	409	34	30	10	8	2	—
Valea Mare	597	575	543	27	5	22	19	3	—
Slătioara	537	489	465	8	16	48	47	1	—
Milcov	290	267	218	36	13	23	12	1	10
Găncasa	471	454	408	41	5	17	14	2	—
Teșluț	208	206	71	41	94	2	1	—	—
Priseaca	378	347	290	31	26	31	12	13	6
Total	2 964	2 811	2 404	218	189	153	113	22	18

Așadar, navetiștii sînt în proporția copleșitoare de 94,83% bărbați și femeile atîngînd abia 5,17% din total.

Majoritatea navetiștilor se deplasează zilnic, în proporție de 84,9% zilnic, săptăminal și cu mult mai puțin pe mai lungă durată (respectiv 8,0% și 6,1%).

Din acești 2 964 de migranți, doar 2 253 își au locul de muncă în Slatina, adică doar 76,0% din total.

De remarcat deci că din aceste comune, deși imediat apropiate de Slatina, o masă destul de mare, anume 711 (24,0%), se îndreaptă spre alte locuri de muncă, și anume 343 (11,6%) spre localități situate în cuprinsul județului Olt și 368 (12,4%) spre centre aflate în afara județului, uneori la distanțe foarte mari.

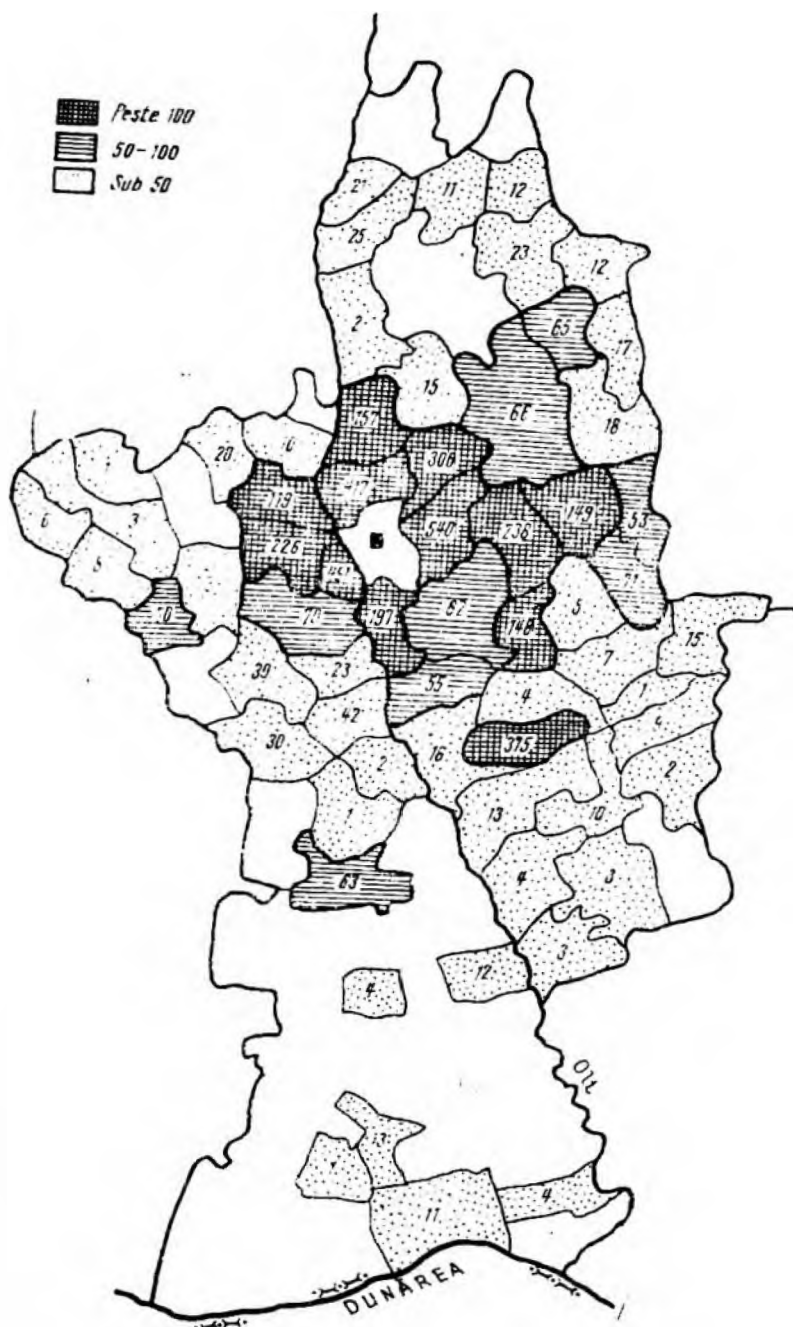

Fig 3 — Aria de recrutare a navetiștilor spre Slatina

Semnalăm astfel câteva cazuri deosebit de semnificative

Din Găneasa pleacă la Craiova	20
Din Teslui la Braşov	21
.. .. la Bucureşti	12
.. .. la Drăgăşani	12
.. .. la Piteşti	15
.. .. la Sibiu	39
Din Priseaca la Piteşti	24
Din Valea Mare la Craiova	12

Masa celorlalți, în număr mic de fiecare comună, cuprind o arie teritorială cu puncte atât de îndepărtate cât sînt cele marcate prin localități ca Constanța, Hunedoara, Iași, Sibiu, Braşov, Lupeni, Orşova, Mangalia, Porțile de Fier, Ploiești, Sighișoara, Turnu-Severin, Tulcea, Timișoara etc.

În total au fost înregistrate 82 de localități diverse spre care se diriguiesc aceste curente demografice, din care 49 localități exterioare județului Olt.

Ținînd seama de necesitatea sporită în forțe de muncă a orașului Slatina, normal ar fi fost ca, măcar din aria imediată a acestui oraș, aproape totalitatea forței de muncă disponibilă să fie atrasă spre acest centru, masa de 711 oameni care se deplasează în alte direcții fiind evident nejustificată. Dacă din această masă 343 (11,6%) se duc în cuprinsul județului, deci spre alte hinterlanduri urbane locale, faptul mai poate fi înțeles. Faptul că 368 se deplasează în afara județului (12,4%) este însă cu totul irațional, punînd Slatinei o problemă deosebit de importantă, care își așteaptă rezolvarea.

Pentru explicarea acestei situații locale trebuie să se țină seama de faptul că avem de-a face cu curente de strămutare de populație foarte vechi, începute încă din perioada dintre cele două războaie, ajunse a fi în bună măsură tradiționale și deci greu de schimbat.

În câteva sondaje făcute pe o zonă mai întinsă decît cea a celor 7 sate limitrofe ale Slatinei au putut fi culese informații care merită să fie ținute în seamă într-un capitol special, pentru a se înțelege de ce Slatina nu a reușit încă să îndrepte direcțiile de strămutare a populației județului înspre propriile sale nevoi de aprovizionare cu forță de muncă.

3. TRANSFORMĂRI ÎN RÎNDURILE POPULAȚIEI RURALE DIN ZONĂ

Gradul în care un oraș a reușit să determine, din haosul inițial al deplasărilor de populație, hinterlanduri rurale, rezervor constant de forțe de muncă, constituie un excelent indicator pentru precizarea a însuși nivelului de „urbanizare” atins de acel oraș.

În cele ce urmează vom căuta, pe alte căi decît ale statisticii, să analizăm acest proces social, de formare a hinterlandului rural din jurul Slatinei, anume pentru a aprecia la ce stadiu se află acest oraşel în drumul său de transformare în „oraş” de tip modern.

Va fi nevoie însă pentru înţelegerea justă a problemei să dăm cîteva informaţii, atît teoretice, cît şi faptice, care depăşesc aria teritorială propriu-zisă a Slatinei, precum şi intervalul de timp istoric în care s-au cristalizat curentele migraţiei spre Slatina.

a) VECHILE MIGRAŢII DE CARACTER AGRAR DIN ZONA SLATINEI

Fără a face istoricul integral al problemei, semnalăm doar acele migraţii care se pot constata prin consecinţele lor actuale.

Sînt mari mase de ţărani care s-au stabilit în această zonă în veacul al XVIII-lea şi XIX-lea, venind fie de peste Carpaţi, fie de la sud de Dunăre

Migraţii dinspre nordul Carpaţilor. Zona Slatinei era străbătută pe vremuri de un drum de transhumantă, purtînd pînă astăzi numele de „drumul oilor”, coborînd de la munte, spre bălţile Dunării.

Nu e deci de mirare dacã pe acest drum şi în preajma lui, unele grupuri de oieri s-au oprit, făcînd sat, precum, de pildă, este cazul satului Teslui (numit după apa locală) din imediata vecinătate nordică a Slatinei, pe care hărţile vechi, din 1791, ni-l semnalează sub numele revelator de „Ungureni”. Dicţionarul geografic al judeţului semnalează aci în 1895 şi un „drum al ungurenilor”. Tot „Ungureni” era şi vechiul nume al actualului sat „Ungheni”.

Migraţii de populaţii alogene sud-dunărene. Este ştiut că, în condiţiile destrămării feudalismului, strămutări ale unor sate întregi de pe o parte a Dunării pe cealaltă au avut loc, dînd naştere, pe malul stîng al acestui fluviu, unei serii de sate, ba chiar şi oraşe (Alexandria), cu o populaţie în majoritatea ei venită de la sud de Dunăre.

Dacă nu în platforma Cotmenei, la nord de Slatina, în tot cazul în cîmpia Burnasului, la sud de Slatina, pînă la Dunăre, în această zonă, unde unii cercetători recunosc şi urmele unor vechi populaţii cumane, există o serie de sate populate cu familii a căror tradiţie, etnografică, socială şi culturală, este vădit sud-dunăreană. Limba bulgară se mai vorbeşte încă (de pildă în satul Coteana), desigur, în special de femei şi bătrîni, dar totuşi înţeleasă fiind şi de cei de tineri. Numele satelor arată deseori caracterul acesta alogen al locuitorilor, precum, de pildă, „Brebenii Sirbi”, deosebiţi de „Brebenii Români”, sau Corlăteşti, recenzaţi în 1912 sub numele de „Corlăteşti-Sirbi”.

Sînt de amintit şi migraţiile ţăranilor bulgari care veneau an de an spre a face legumicultură în „bulgării” arendate de la proprietarii locali şi aşezîndu-se în special în jurul oraşelor, precum, de pildă, este cazul bulgarilor grădinari care veneau, pînă la cel de-al doilea război

mondial, în satul Curtișoara, pe Malul Oltului, în imediata apropiere a Slatinei.

Un al doilea tip, de asemenea foarte vechi, de strămutări de populație, de caracter agricol, întâlnit în zona Slatinei, este al țăranilor din regiuni sărace (cum e cea a platformei Cotmeana) plecând spre zone mai bogate, pentru a obține, în schimbul muncii prestate, cereale, fin, vin, fructe sau alte produse agricole. Se pleca fie individual, dar mai ales în „cete” organizate. În anume perioade de vîrf, la seceriș la cositul fînului, la culesul viilor etc., mase mari de oameni se aflau deci în strămutare sezonieră. Astfel de translații demografice continuă și astăzi, în special întreprinderile agricole de stat fiind deseori avizate a recurge la acest mod de a-și recruta forța de muncă în perioade de vîrf.

Se forma astfel, în zona Slatinei, un schimb regulat de produse, fie prin luări de contact direct, fie printr-un comerț ambulant, fie prin frecventarea țărilor locale, a căror rețea era destul de densă.

În afara marilor țirguri urbane (Slatina, Pitești, Caracal, Drăgășani, Turnu-Măgurele și Roșiori), ne sînt semnalate mari țirguri, unele locale, altele „de țară”, precum, de pildă, în Dobrotinet, Cîmpul Mare, Optași, Potcoava, Stolnici, care și-au pierdut astăzi importanța trecută, menținîndu-și totuși utilitatea locală.

b) ÎNCEPUTURILE UNOR MIGRAȚII CU CARACTER INDUSTRIAL

O nouă categorie, cu totul deosebită, de migrații rurale, începe o dată cu lenta industrializare a orașelor și deschiderea unor șantiere de lucru.

De data aceasta, ruralii nu se mai strămută, părăsind vechile lor așezări în căutarea altora noi, și nici pentru a se aproviziona cu cele necesare în schimbul unor munci prestate sau al unor mărfuri schimbate, prin troc sau pe bani, direct la clienți sau în piață, ci avem de-a face cu țăranii care, gonii de sărăcia de acasă, își căutau servicii grație cărora să-și salveze gospodăria deficitară.

S-a dezvoltat astfel, într-o primă fază a acestei migrații în căutarea de bani, o trecere a ruralilor spre slujbe mărunte: servitori, argați, personal de serviciu, hamali în gări și porturi, măturători, gunoieri etc. sau salahori în șantierele de construcție ale căilor ferate, ale drumurilor sau în cărămidării și construcții de case.

Din masa acestora din urmă ajungeau să se califice cițiva care încetau a fi simpli „săpători” sau „salahori”, deprinzînd pe șantiere meserii ceva mai calificate, precum „pavatori”, „zidari”, „dulgheri”, „tîmplari”, „vopsitori” etc.

O parte dintre ei formau nucleul permanent al șantierelelor de lucru, astfel că, o dată cu terminarea unei lucrări și începerea alteia, se deplasa sau la mari distanțe, locuind în bărăci, dar continuînd a deprinde meserii de mai înaltă calificare.

De fapt ei încetau a mai face parte din populația rurală excedentară, pe care Marx o numește a fi „latentă”, porniți fiind pe calea încadrării lor definitive în clasa muncitorească.

O nouă categorie de migrații are un caracter însă mai „urban”, în dese cazuri chiar „muncitoresc” propriu-zis.

Distingem și aici mai multe tipuri.

Ruralii puteau veni la oraș cu gândul de a se căpătuși prin exercitarea unui negoț sau a unei meserii. Începând cu negustori ambulanti sau ucenici în comerț și meșteșuguri, o parte din ei reușeau să-și aducă sau să-și formeze o familie mutându-se în oraș, altă parte eșuau, ajungând a forma lumpenproletariatul urban, locuind în cartierele mizere ale mahalalelor și trăind din expediente mai mult sau mai puțin licite.

Masa cea mai interesantă a vechilor migrații este însă cea care se angaja în întreprinderi industriale, calificându-se și formind de fapt proletariatul, în creștere, atât numeric, cât și ca nivel social-cultural.

Toate aceste mișcări de populație, unele avind doar un caracter de „mobilitate geografică”, altele avindu-l și pe cel de „mobilitate socială”, adică de trecere de la o clasă la alta, și, în sinul aceleiași clase, de la o categorie la alta, au avut loc între cele două războaie mondiale fără de vreun plan director, strămutările făcându-se din inițiativă particulară, haotic, prin plecări în aventură personală, abia pe încetul formându-se câteva nuclee de atragere, de polarizare în jurul unor centre urbane și industriale.

c) CRISTALIZAREA CURENTELOR MIGRATORII SPRE SLATINA

Situația se schimbă însă, printr-un adevărat salt calitativ, o dată cu procesul de industrializare planificată a țării și de mecanizare a cooperativelor agricole socialiste.

Pe de o parte, mecanizarea agriculturii, cel puțin a marilor culturi cerealiere, eliberează o masă de forță de muncă rurală ajunsă a fi disponibilă pentru industrie. Pe de altă parte, noile industrii au nevoie de brațe de muncă din ce în ce mai multe și mai bine calificate.

Este deci firesc să asistăm la o scurgere graduală și din ce în ce accelerată a unei mase rurale spre centrele urbane, avind drept efect nu numai creșterea urbelor, ca volume de populație și nivel de viață, ci și lenta dispariție a vieții „rurale”, agricultura modernă avind cu totul alt caracter decît cel tradițional.

Un dublu proces de „deruralizare” și „urbanizare” are deci loc, care se cuvine a fi urmărit cu toată atenția, spre a putea fi îndrumat astfel, încît ritmul ei să fie accelerat, eșecurile să fie evitate și mai ales pentru a se putea forma curente demografice rațional chibzuite, prin evitarea deplasărilor inutile sau insuficiente și, mai ales, prin evitarea dezechilibrărilor demografice ce se pot ivi atât în locurile de unde pornesc curentele migrații, cât și în locurile unde ele se opresc.

Un asemenea proces social a avut loc și în zona Slatinei. Constatăm că și aici, în faza în care nu existau încă locuri de muncă suficiente în cadrul orașe-

lor locale, oamenii județului Olt plecau în Ardeal, la construcții de drumuri și căi ferate.

În majoritatea cazurilor însă, aceste migrări de muncă se făceau la simplul hazard, plecarea unuia antrenând și pe a altora. Dar rutele, o dată fixate, ajungeau a fi tradiționale, în bună parte ele păstrându-se și astăzi.

„Este o tradiție în Mogoșești: părinții noștri au lucrat prin Constanța, în București înainte vreme. Având relații acolo, cunoscând mai bine orașul, s-au învățat și copiii lor. Lucrau la Constanța în port încă dinainte de război. Și azi mai lucrează cîțiva acolo”.

„Majoritatea celor din Poborul lucrează la construcția de drumuri. Sînt pavatori calificați. Lucrează la Făgăraș, Brașov, Sibiu, în Banat, Hunedoara, Turnu-Severin, Porțile de Fier, Constanța”. „Din satul Creți, cu oameni săraci, neavînd posibilități locale, plecau încă dinainte de război pe șantiere sau iarna la întreprinderi forestiere”.

„În Comănița a fost unul poreclit «somerul», care a plecat la Pitești și apoi a tras după dînsul și pe alții. Se cîștigau bani grei. Spre Constanța au fost recrutați tot prin relații personale”.

„A fost un inginer din comuna Negreni care lucra la Brașov și s-au antrenat oamenii unul de la altul”.

„La C.F.R. au început cam de prin 1942, de cînd era un ordin că cei care vor lucra la C.F.R. vor fi considerați mobilizați pe loc. Apoi oamenii au început să prindă gust, au văzut că se trăiește mai bine la oraș, că au posibilități de civilizare. Mulți dintre ei, din muncitori, au ajuns tehnicieni” (Comănița).

„A plecat cineva, prin 1950, la Colorom în Codlea, și acesta a început să aducă și pe alții după el. Au plecat foarte mulți la Codlea; sînt patru familii care locuiesc acolo. Se aranjează unii pe alții, să se poată plasa în diferite munci”.

„La Slatina se pleacă abia de prin 1961—62. Am avut sarcină să recrutm oamenii pentru Slatina. La Pitești, la negru de fum au început să plece de prin 1965—66”.

„De fapt plecările au început încă de mult, însă în proporție mică. Din 1948 au început mai mult. În 1952 tineri necăsătoriți au plecat la Brașov. Slatina nu avea încă întreprindere. Piteștii nu-i atrăgea. Brașovul însă da, datorită faptului că erau cîteva familii plecate acolo și ocupau acolo posturi administrative și sub influența lor au plecat și alții, unul după altul” (Mogoșești).

„Acum vreo 14 ani luase avînt fuga fetelor spre filatura din Cîsnădie, 10—12 au și rămas acolo. Dar acum nu se mai duc fetele acolo, majoritatea preferînd să urmeze școlile profesionale, liceul” (Comănești).

„Vom desființa satul Creți. Au rămas prea puțini, mai mult bătrîni. Sînt toți muncitori la drumuri și la pădure”.

„În Poborul, majoritatea sînt șoferi, electricieni, taxatori”.

„Din Surpeni au plecat unii la Bicăz și apoi s-au ținut de echipa lor, prin alte șantiere” (Poborul).

„La alte munci, în construcții, cam de prin 1963 de cînd au luat amploare T.R.C.—urile, cu șantiere întinse în diferite orașe” (Comănești).

Toți informatorii noștri sînt însă de acord să afirme că plecările din sat, în special ale tineretului, au început să devină masive abia în urma mecanizării agriculturii, pe de o parte, și, pe de altă parte, și mai ales, în urma construirii în Slatina a Uzinei de aluminiu.

„Tendința spre plecare în afara satului a început o dată cu întreprinderea aluminiului. Înainte nu prea plecau departe și nici mulți. Cite 3—4 la C.F.R. sau la mine” (Priscaca).

„Au început să plece masiv de prin 1962, o dată cu mecanizarea agriculturii și s-a accentuat cînd s-au pus bazele Uzinei de aluminiu” (Teslu).

„Au început să plece masiv cam de prin 1966—1967. În special o dată cu începerea lucrului la Aluminiu. Înainte înclinau cetățenii spre C.F.R., și anume la Sibiu, Brașov și foarte puțini la Drăgășani, Slatina, Piatra-Olt”.

„La Slatina avem și fenomenul transferării celor de la Brașov. Se stabiliseră mai întîi la Codlea și acum se transferă la Slatina. Majoritatea lor sînt calificați. La Codlea au rămas puțini. Erau vreo 40 de persoane prin 1952—54, necăsătoriti. Acum s-au căsătorit și se mută la Slatina, să fie mai aproape de comună și de rude” (Mogoșești).

„Pleacă în special de prin 1963, de cînd s-a construit Aluminiul.

Înainte plecau la București, la construcții, la poduri, la drumuri. Apoi la Brașov. Mai sînt încă și acum mulți plecați; mai vin acasă la o lună, două”.

„Cei de la Slatina vin numai sîmbăta acasă. Lucrează la trustul raional de construcții, la I.C.P., vin cu autocamioane” (Negreni).

„Din 1960 au început oamenii să plece mai mulți, în special spre Slatina și Pitești. Cam 600 pleacă

Nu s-au prea dus spre Craiova sau Roșiorii de Vede, pentru că în Ardeal au văzut un mod de viață deosebit față de cel din vechiul regat. De aceea 2/3 merg la Sibiu și 1/3 la Brașov și Făgăraș. La Slatina nu merg decît de cînd cu Uzina de aluminiu (Potcoava)”.

d) ASPECTUL DEMOGRAFIC AL PROBLEMEI

ZONE DEMOGRAFIC DEFICITARE

Este însă normal ca recrutarea forței de muncă din zona rurală să fie în bună măsură corelată cu capacitatea demografică a comunelor rurale din hinterlandul urban: un *disponibil* de forțe de muncă poate fi „relativ” (în legătură cu capacitatea tehnică atinsă de C.A.P.-urile locale), dar și „absolut” (în legătură cu volumul total al populației, cu capacitatea sa biologică de sporire și cu structura sa pe sexe și vîrste).

Din acest punct de vedere, este neîndoios că marile strămutări de populație care au avut loc în această zonă încă din perioada anterioară celui de al doilea război mondial au trebuit să lase urme asupra demografiei locale, situația de azi fiind în bună parte o consecință și a unor condiționări sociale mai vechi.

Ne putem documenta asupra acestei probleme folosind datele succesi-velor recensăminte și prin compulsarea și interpretarea datelor cuprinse în diversele registre de stare civilă existente la comune.

Vom analiza pe rând: volumele de populație, structura lor pe sexe și vârste și în special fenomenul migrațiilor.

DENSITATEA SPECIFICĂ A POPULAȚIEI RURALE PE KM²

Potrivit informațiilor mai vechi, județul Olt a înregistrat o sporire substanțială a densității pe km² a populației sale, dat fiind că în 1859 avea o densitate de 35,1 oameni pe km², de 50,2 în 1889, de 59,7 în 1912, de 64,1 în 1930 și de 72,9 în 1948, ajungând să dețină astăzi densitatea de 86,8 peste media pe țară, care nu e decât de 83.

În situația de astăzi constatăm totuși existența unor zone relativ deficiente.

Pe cartograma alăturată se pot vedea astfel zone în care densitatea populației pe km² se află sub media pe țară, atingând chiar nivele de mai puțin de 60 de locuitori pe km². În special este destul de grav afectată zona de la nord de Slatina, din platforma Cotmenii, dar coborînd spre sud, pînă în imediata preajmă a orașului Slatina.

De asemenea la nord de Balș, la sud de orașele Caracal și Drăgănești, alte zone, destul de largite, prezintă aceleași caracteristici, precum de altfel se întimplă și cu zona de la vest de Corabia.

S-ar părea că zonele imediat vecine cu orașele sînt cele mai puțin dens populate, ca și cum orașele ar fi avut darul să pompeze de aci populația locală.

Impresia aceasta este întărită prin compararea zonelor cu densități specifice scăzute, cu zonele în care înregistrăm în paralel și o scădere a volumelor de populație, în special în perioada ultimei decade, dintre 1956 și 1966, mergînd pînă la valori de -10% și chiar de 25%. Este de fapt vorba, în linii mari, de aceleași zone în care se constată și o slabă densitate de populație, după cum se poate constata din alăturarea celor două tabele și cartograme anexe.

MIȘCAREA VOLUMELOR DE POPULAȚIE RURALĂ

Situația Oltului

Z O N A	1956	1966	1956-1966
I	43 502	41 011	94,27
II	35 393	36 616	103,45
III	39 728	41 021	103,25
IV	64 100	65 196	101,70
TOTAL	182 723	183 544	100,44

Dreapta Oltului

ZONA	1956	1966	Indici
I	47 663	45 823	96,13
II	32 189	33 551	104,23
III	52 647	54 570	103,65
IV	66 946	68 890	102,90
TOTAL	199 445	202 834	101,69
TOTAL GENERAL	382 168	386 378	101,10

DENSITATEA PE KM² A POPULAȚIEI RURALE

Dreapta Oltului

ZONA	1956	1966	1956 - 1966
I	805	761	94,53
II	779	798	102,43
III	620	647	104,35
IV	1 112	1 125	101,16
TOTAL	3 316	3 331	100,45

Dreapta Oltului

ZONA	1956	1966	1956 - 1966
I	1 011	975	96,43
II	666	720	108,10
III	1 106	1 142	103,25
IV	1 309	1 342	102,52
TOTAL	4 092	4 179	102,12
TOTAL GENERAL	7 408	7 510	101,37

Situația devine mai clară dacă socotim densitățile pe km² și mișcarea volumelor de populație *pe comune*, așa cum se poate constata din cartogramele alăturate.

Așadar, în total, pe întreaga zonă din dreapta Oltului avem o *stagnare* a populației rurale (ca de la 100 la 100,44), iar pe dreapta Oltului o foarte *slabă urcare*, ca de la 100 la 101,10.

Fig. 4. — Densități pe km²

Fig. 5. — Creșteri și scăderi ale volumelor de populații 1956—1966. Zone rurale

Dimpotrivă, orașele înregistrează un spor considerabil, Slatina deținând întâietatea :

Orașul	1956	1966	Indici
Slatina	13 381	19 250	143,86
Bals	6 956	9 174	131,88
Caracal	19 082	22 714	119,03
Corabia	11 502	14 502	126,08
Drăgănești-Olt	6 108	7 056	115,52
Total	57 029	72 696	127,47

Este deci clar că avem de-a face cu o puternică acțiune de strămutare a populației rurale spre urban, balanța demografică înclinând net spre orașe.

În aceeași problemă a capacității demografice a zonei rurale de a furniza forță de muncă industrial-urbană este de ținut seama și de structura pe sexe

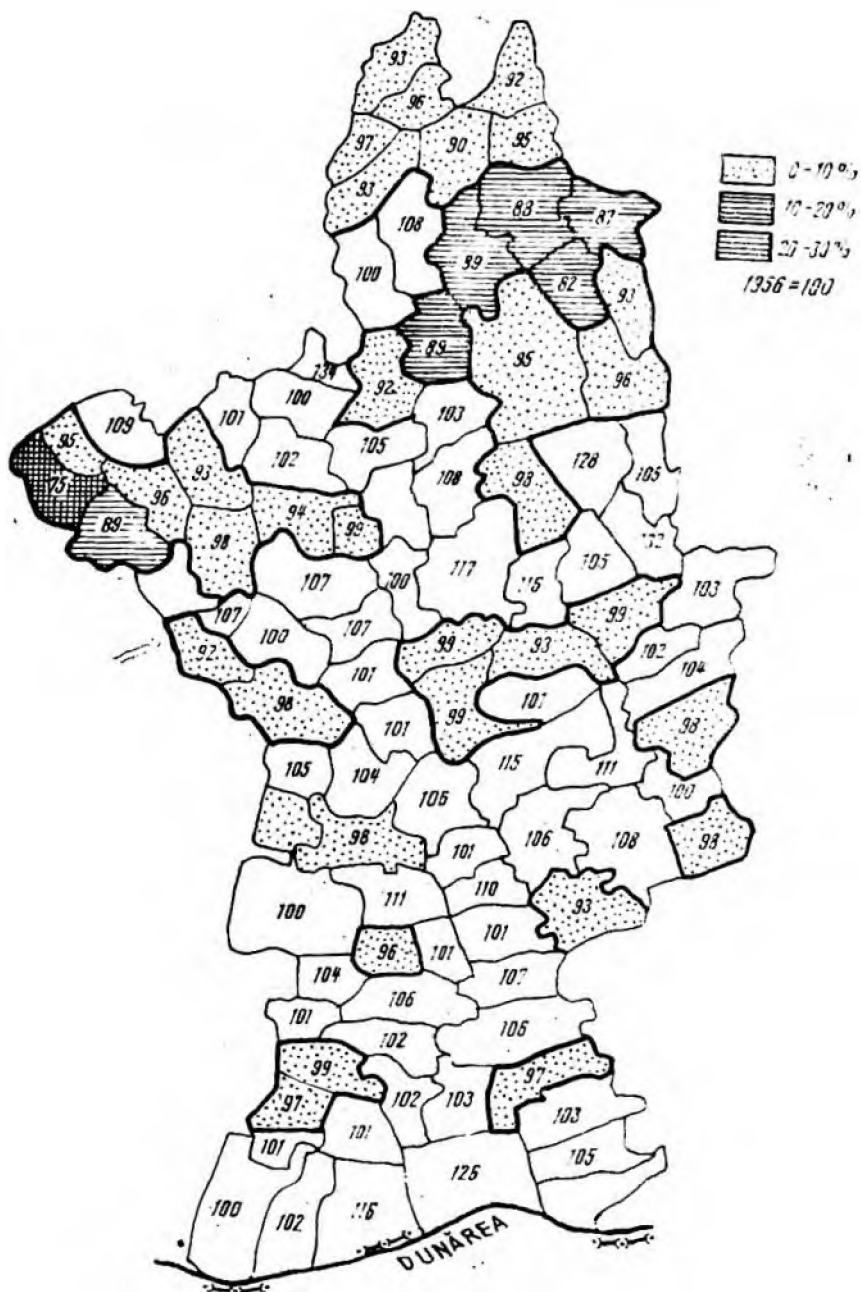

Fig. 7. — Creșteri și descreșteri ale voturilor demografice

a ruralilor, care de asemenea arată o anume dezechilibrare a volumelor de bărbați și femei din comunele zonei, denotînd un proces de pompare în special a forțelor de muncă masculine de către centrele industriale.

Global, socotită pe zone, proporția dintre bărbați și femei se prezintă astfel :

Pe dreapta Oltului

Zona	Total	Masculin	Feminin	M
				F. 100
I	54 997	25 787	29 210	88
II	33 551	16 007	17 544	91
III	77 284	37 264	40 020	93
IV	82 282	39 858	42 424	93
Total	248 114	118 916	129 198	92

Pe stînga Oltului

I	41 011	18 167	22 844	79
II.	58 729	28 837	29 955	96
III.	41 021	19 520	21 501	90
IV	75 962	36 750	39 212	93
Total	216 786	103 274	113 512	90
Total general	464 900	222 190	242 710	91

Deficitul de bărbați, care este general pentru întreg județul, afectează în special anume zone, precum zona de nord de pe stînga Oltului, care nu are decît 79 de bărbați la o sută de femei.

Mai detaliat se poate vedea situația ariilor cu deficit de bărbați mai accentuat din cartograma următoare în care acest *sex ratio* a fost socotit pe fiecare comună în parte.

e) STRĂMUTĂRI ALE POPULAȚIEI RURALE

Reamintim faptul că populația Slatinei nu este alcătuită exclusiv din localnici, născuți și rămași în acel oraș, o foarte mare parte a populației fiind nou venită în Slatina. Astfel, la recensămîntul din 1930, 51,9% din populație era venită din alte localități, în 1966 procentul acestora ridicîndu-se la 66,7%.

Din acest punct de vedere nici satele din zonă nu prezintă un deosebit grad de stabilitate, suferind, desigur, același proces de pritorire demografică, deși, în proporție mai mică. Astfel, în 1930, populația rurală a fostului județ

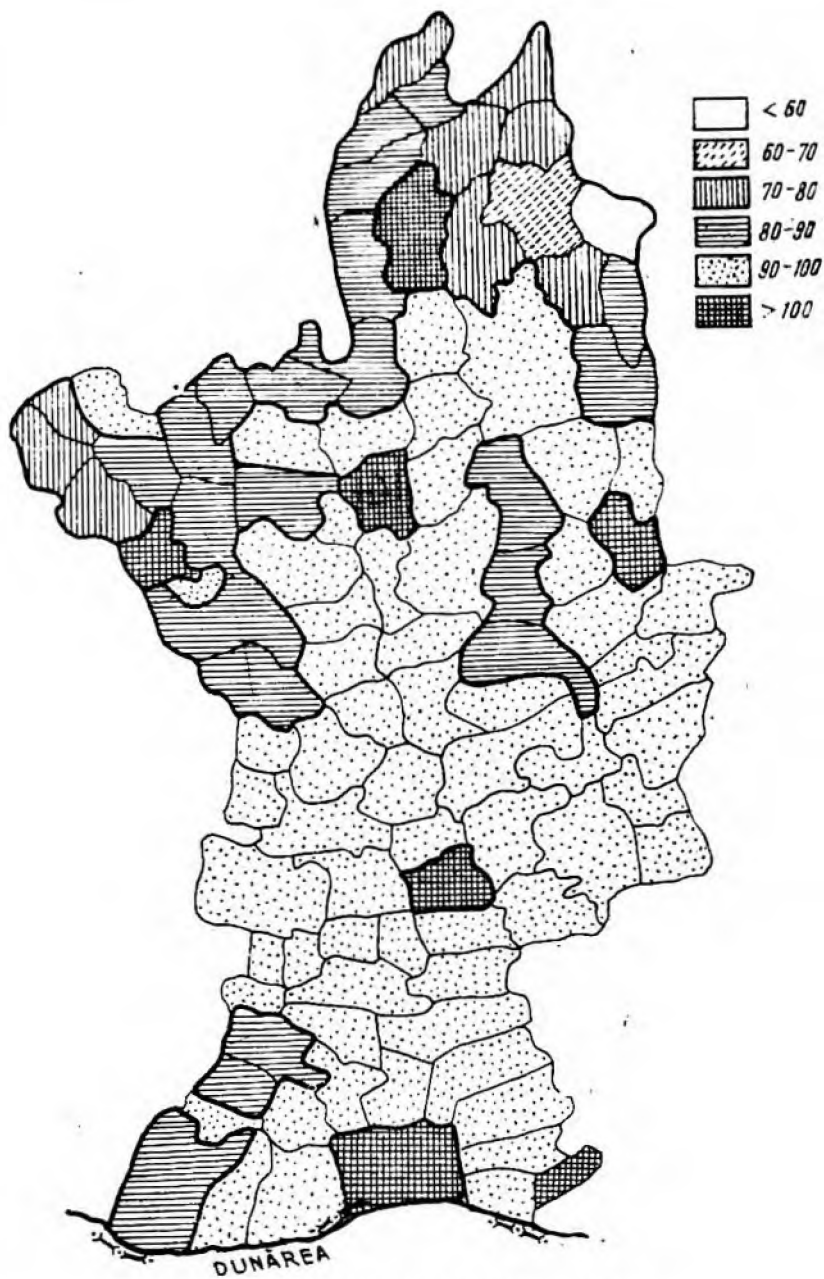

Fig. 8 — Procentul de bărbați la sută de femei

Olt era alcătuită din 86,6% localnici stabili, dintre care bărbații în pondere de 49,5%, iar femeile de 50,6%.

În 1966, proporția celor născuți și recenzați în aceeași comună rurală, a scăzut la 83,50%, ceea ce înseamnă o destul de mare accentuare a acestui proces de strămutare a populației rurale.

Pentru a vedea în ce măsură avem de-a face cu o strămutare nu de la oraș, ci de la sat la sat, putem folosi registrele de stare civilă, operație ce nu s-a putut face decât doar cu privire la câteva comune din preajma Slatinei. Dăm deci, cu valoare doar de simplu sondaj, situația stabilită pentru comuna Curtișcara.

Comparând populația calculată (populația de recensămint plus născuții, minus decedații) cu populația recenzată ulterior, obținem următorul tabel:

Anii	Populația calculată	Populația recenzată	Sold
1930	3 236	3 539	+ 303
1941	4 332	4 020	- 312
1956	5 032	4 718	- 314
1966	5 177	4 981	- 196
Total			+ 303 - 832

Așadar, în perioada dintre 1912 și 1930 înregistrăm un spor de populație imigrată, pe cînd, dimpotrivă, în perioadele următoare, asistăm la o scădere de populație prin emigrație.

E din nou o socoteală de cifre minime. În fapt, pe totalul populației, migrațiile pot fi cu mult mai mari, în măsura în care plecările și venirile se echilibrează între ele, situație care scapă calculului făcut mai sus, care deci nu e dătător de seamă decât pentru soldurile totale dintre volumele de populație calculate și cele efectiv numărate.

Pentru o mai atentă analiză a acestei atât de importante probleme s-au folosit în alt scop registrele de stare civilă: în măsura în care în anume perioadă de vreme au fost înregistrate în actele de stare civilă, de căsătorie și de decese, localitățile de naștere a celor în cauză, se poate stabili pe această cale numărul nelocalnicilor.

Rezultatele obținute sînt concretizate în următoarele cifre semnificative:

Din totalul de 498 decedați în comună în perioada dintre 1956 și 1968, 175 erau născuți în alte comune (83 bărbați, adică 35,6%, și 92 femei, adică 34,7%).

În ceea ce privește căsătoriile pe aceeași perioadă de timp, din 550 de căsătorii, 200 erau efectuate între nelocalnici (36%), și anume de 63 de soți localnici cu soții nelocalnice, de 110 soții nelocalnici cu soți nelocalnici, 27 de căsătorii fiind cu ambii soți nelocalnici.

Deci, din totalul de 1 100 de persoane căsătorite, cei 90 de soți nelocalnici reprezintă 16,4% dintr-un total de 550, iar cele 137 de femei nelocalnice reprezintă 24,9% din totalul similar al celor 550 căsătorite. În total, avem deci 227 de căsătorii nelocalnici, ceea ce reprezintă 20,5% din totalul de 1 100.

4. PROBLEMA CONTINUUMULUI RURAL-URBAN LA SLATINA

Revoluția tehnică-științifică contemporană, cu consecințele ei multilaterale și cu implicațiile ei profunde, a afectat într-un mod inegalabil relația lăuntrică dintre sat și oraș, determinând un permanent proces de înriurire reciprocă între cele două unități menționate și o continuă extindere spațială a zonelor citadine asupra celor necitadine. Astfel, satul nu-și mai durează existența sa materială într-o postură izolată și nu se mai manifestă ca o entitate închisată în sine, ci permanent asimilează în sine modele culturale ale vieții orășenești. Ca atare, el este inclus continuum în fluxul influent al proceselor urbane și este asociat unor continue cerințe realizatorii ale spațiilor de atribute nonrurale, fiind antrenat într-un circuit de valori sociale diferit de cel de tip tradițional și de multe ori chiar opus acestora. Dar un astfel de proces de atragere a satului în direcțiile evolutive impuse de expansiunea orașului se realizează de la țară la țară și de la orînduirea capitalistă la orînduirea socialistă. În orînduirea socialistă, transferul permanent de elemente dinspre oraș către sat și asocierea continuă a zonelor rurale la executarea unor cerințe de ordin urban se desfășoară în baza unei finalități specifice structurii acestei orînduiri și implică obiective distincte comparativ cu relațiile materiale existente în orînduirea capitalistă. De aceea tratarea analitică a relației reciproce dintre sat și oraș, precum și relevarea modalităților efective prin care se interferează spațiile de atribute urbane cu gama variată a caracteristicilor rurale nu se pot concepe în *abstracto* și nu se poate schița neglijîndu-se determinările de conținut ce țin de specificul orînduirii sociale, ci este necesară o permanentă raportare a investigației faptice la direcțiile reale de evoluție a tipului de orînduire socială și la cerințele obiective ale dinamicii acestei orînduiri. Altfel, totul se transformă într-un balast scolastic de factură pseudoteoretică și într-un inutil efort de investigație curentă, așa cum se procedează în multe din lucrările actuale care se preocupă de studiul continuumului rural-urban. În ce ne privește, credem nu numai că nu se poate face abstracție de tipul orînduirii sociale în care se desfășoară continuumul rural-urban și nu numai că e imposibilă evitarea referințelor la caracteristicile acestui tip, dar că este tot atît de imposibilă neglijarea modului de manifestare a acestui continuum în interiorul fiecărei țări analizate, în forma aparte de manifestare a acestui continuum de la zonă la zonă, de la regiune la regiune etc.

Aceasta se datorește faptului că trecerea graduală de la oraș către sat și invers — de la sat către oraș — se desfășoară în baza unui dublu caracter procesual: caracter social-politic și caracter tehnic-industrial, ceea ce impune o cercetare diferențiată și o abordare localizată în timp și spațiu, pentru a surprinde în mod adecvat maniera reală de includere a zonelor periurbane și a celor subur-

bane în contextul de conținut al relațiilor urbane. Astfel, în regiunile cu un înalt grad de industrializare socialistă și situate într-un punct superior pe panta urbanizării se va realiza cu mult mai intens actul de asimilare în cuprinsul lor de elemente a cartierelor periferice, a suburbanelor, a fesiilor interurbane etc., atenționând continuu tendințele dihotomice dintre urban și nonurban, dintre nucleul orașului — pe de o parte — și porțiunile rezidențiale situate în zonele imediat limitrofe satelor înconjurătoare — pe de altă parte. Dimpotrivă, în cadrul orașelor cu potențial economic limitat și cu perspective modeste de evoluție ulterioară, asistăm la un proces de urbanizare mai lent și cu trepte de asimilare mai puțin ritmică a „modului de viață urbană”, ceea ce face ca să apară zone teritoriale cu însușiri duble (rural — urbane) mult mai prelungite decît în orașele cu veche activitate industrială și să se observe existența unor realități materiale legate de meserii tradiționale sau simple schimburi comerciale — ceea ce face ca punctele spațiale cu profil agrar-industrial să se extindă în aceste orașe pînă în imediata limită teritorială a cartierelor centrale sau pînă în cadrul punctelor centrale ce constituie partea cea mai urbanizată a zonei la care ne referim.

În sensul celor de mai sus, continuumul rural-urban, conceput ca tip real cu o construcție în sine a sa dual de elemente rural-urban, are o existență cu caracter strict determinat, manifestîndu-se într-un context dat de elemente, efectiv încadrat de dimensiuni materiale, care se caracterizează atît prin valențe de ordin social-politic cît și prin trăsături tehnico-industriale aparte.

Acesta face necesară o anume analiză determinată a continuumului rural-urban și o apreciere adecvată a acestei realități și nicidecum o tratare abstractă a elementelor sale de conținut sau o apreciere a unor astfel de raporturi, fără o fixare a lor în timp și fără o localizare a lor în spațiu, ceea ce conferă acestor studii o nuanță sterilă și o amprentă școlastică. Pentru a evita formulele cu caracter indefinit în legătură cu tema studiată și pentru a nu ne pronunța „în general” asupra unor componente existente în manieră particulară, am procedat la o investigație faptică eşalonată pe o perioadă de trei ani, în intenția vădită de a surprinde atît sub aspect obiectiv, cît și sub aspect subiectiv — coordonatele definitorii ale acestor realități.

a) PROFESIONALIZARE ȘI RECONVERTIRI DE PROFESIUNI LA SUBIECȚII DIN ZONELE RURURBANE

În cercetarea întreprinsă de către noi în două cartiere mărginașe ale orașului Slatina, am constatat că, pînă la implantarea Uzinei de aluminiu în această localitate și pînă la reprofilarea economică a acestei zone, marea majoritate a locuitorilor din cartierele cercetate se ocupau cu agricultura, iar statutul lor social se înscria integral în condițiile activităților de tip tradițional. După cooperativizarea agriculturii, aproape toți locuitorii celor două cartiere au devenit membri ai C.A.P.-ului Slatina, încadrîndu-se în resorturile ei funcționale și schimbîndu-și statusurile lor ocupaționale. Ca atare, ei au devenit țărani cooperatori, abandonînd formele tradiționale de activitate productivă

și desprinzându-se de structurile raporturilor interpersonale construite în contextul existenței proprietății private asupra mijloacelor de producție.

În momentul construirii Uzinei de aluminiu însă, mulți dintre locuitorii existenți aici s-au angajat ca muncitori în diferite sectoare productive ale uzinei amintite, beneficiind de condiții avantajoase de calificare profesională și dobîndind o sursă sigură de venituri financiare. Astfel, așa cum indică datele statistice din tabelul nr. 1, 30% din foștii țărani individuali au devenit muncitori necalificați, 7,7% dintre ei sînt muncitori calificați, iar 9,4% apar ca funcționari. Totodată, observăm din datele coloanei b ale aceluiași tabel care analizează evoluția profesională a persoanelor încadrate în categoria „țărănilor cooperatori” că 45% dintre aceștia s-au angajat ca muncitori necalificați, 9,6% s-au calificat într-o profesiune oarecare, iar 8,9% sînt pensionari. Reconver-

Tabelul
Mobilitatea

Profesiunea anterioară	Profesia					
	Total	Țăran indiv.	Țăran coop.	Muncit. necalf.	Muncit. calif.	Funcț.
	N %	N %	N %	N %	N %	N %
Țăran individual	39 (13,9)	3 (100)	— —	18 (30)	8 (7,7)	3 (9,4)
Țăran cooperativ	46 (16,4)	— —	5 (71,4)	27 (45)	10 (9,6)	
Muncit. necalificat	55 (19,7)		1 (14,3)	14 (23,3)	30 (28,8)	3 (9,4)
Muncit. calificat	80 (28,7)			1 (1,6)	52 (50)	4 (12,5)
Funcționar	36 (12,9)				3 (2,8)	19 (59,4)
Tehnician	4 (1,4)				1 (0,9)	3 (9,4)
Personal medical						
Cadru didactic						
Mic meseriaș	4 (1,4)					
Pensionar	6 (2,1)					
Medic						
Cărăuș						
Casnică	7 (2,5)		1 (14,3)			
Ofiter	2 (0,7)					
TOTAL	279 (100)	3 (1,1)	7 (2,5)	60 (21,5)	104 (37,3)	32 (11,4)

Tabelul

Profesioni și ocupații

Profesiunea actuală	Total	Au o meserie ocazională	Lucrează la o inovație	Ocupații		
				Lotul ajutător	C. A. P.	Zilcer
Țăran individual	3 (1,1)	—	—	—	—	—
Cooperator	21 (7,1)	—	—	13 (9,7)	3 (27,3)	2 (50)
Muncitor necalificat	50 (16,9)	1 (20)	—	26 (19,5)	2 (18,2)	—
Muncitor calificat	104 (35,1)	2 (40)	1 (100)	44 (33,1)	4 (36,3)	—
Funcționar	33 (11,1)	—	—	13 (9,7)	—	—
Tehnician	5 (1,7)	—	—	2 (1,5)	—	—
Personal medical	1 (0,3)	—	—	1 (0,7)	—	—
Cadru didactic	1 (0,3)	—	—	1 (0,7)	—	—
Mic meseriaș	10 (3,3)	1 (20)	—	2 (1,5)	—	1 (25)
Funcționar	53 (17,9)	1 (20)	—	24 (18,1)	2 (18,2)	—
Medic	—	—	—	—	—	—
Căraș	1 (0,3)	—	—	1 (0,7)	—	—
Casnică	7 (2,3)	—	—	3 (2,3)	—	—
Olișer	7 (2,3)	—	—	3 (2,3)	—	1 (25)
TOTAL	296 (100)	5 (1,7)	1 (0,3)	133 (44,9)	11 (3,7)	4 (1,3)

efectuează diverse munci în cadrul C.A.P.-ului, 25% vind diverse produse pe piață și 6,9% sînt preocupați de diverse treburi gospodărești.

Din datele cuprinse în rubricile coloanei „muncitori calificați” se desprind aspecte și mai reprezentative pentru cazul care ne interesează. Astfel, dintre cei 104 muncitori calificați cuprinși în eșantionul nostru de lucru, 40% practică o meserie ocazională, 33,1% lucrează lotul ajutător, 36,3% prestează muncă în C.A.P., 75% sînt ocupați cu vinderea de produse pe piață, 32,7% au treburi gospodărești și numai un singur subiect e preocupat de realizarea unei inovații industriale, alături de alți doi subiecți anchetați care sînt interesați de a se informa cu noutățile profesionale. De fapt, marea majoritate a subiecților cuprinși în eșantionul nostru de lucru (136 din 290) declară că în intervalele de timp extraprofesional lucrează lotul ajutător, 58 sînt preocupați de treburi gospodărești, 11 dintre ei prestează diverse munci în cadrul C.A.P.-ului etc.

diare între acelea ale agricultorilor și acelea ale cetățenilor¹. Dar, deși aceste persoane continuă să presteze — într-un fel sau altul — un volum imprecis de muncă agrară și sînt titularii unor proprietăți de folosință personală, totuși ei nu mai pot să fie încadrați în aceeași clasă socială din care au făcut parte înainte de a deveni muncitori industriali și nu mai pot fi raportați la aceleași criterii ocupaționale ca urmare a modificării profilului lor profesional și a încetării exercițiului activităților de tip tradițional. În virtutea acestui fapt, ei s-au desprins din grupul lor social de activitate anterioară și au abandonat sistemul lor specific de relații interpersonale pe care le întrețineau cu membrii grupurilor de muncă agrară, nemaigăsindu-și completa lor identitate cu poziția socială în care se fixaseră înainte de a deveni muncitori și nemaiincluzându-se în gama variată a unor acțiuni de cooperare cu membrii acestui grup. Totodată însă subiecții care nu mai prestează în mod exclusiv o activitate agrară nu se încadrează integral nici în grupa muncitorilor din mediul urban propriu-zis și nici nu se asociază complet adecvat la programul lor de activitate, întrucît situația lor de muncitori-țărani² îi face inapți de a se alătura persoanelor cu o stabilă monovalență profesională. Ca atare, muncitorii-țărani, deci persoanele cu statute duble³, caracterizate printr-o postură socială dedublă și printr-o stare activatorie semiagrară și semiindustrială, nu se vor asocia total la deciziile luate de grupul industrial de muncă și nu se vor include fără abateri comportamentale în suita curentă de activități uzinale. În unele perioade de maximă solicitare a muncilor agricole de sezon, aceștia fie că absentează nemotivat de la programul de lucru stabilit de către întreprinderea industrială, fie că au întârzieri repetate la începerea turei de lucru, ceea ce determină o deformare accentuată a regulilor organizatorice statuate în uzină și o carențare a regimului disciplinar impus acolo. Dar, în același timp, nici elementele de conținut ale activităților agrare nu sînt integral satisfăcute. Rezervîndu-le timpul — spre a le împlini — de după tura de serviciu și stabilîndu-le un orar de efectuare neorganizată, munca prestată în sectorul agrar va fi de calitate dubioasă și cu un profil economic limitat, ceea ce face ca reușita efortului lor acțional să nu fie deplină nici într-un domeniu nici în celălalt.

Cu toată această persistență de valori tradiționale însă și cu toată prelungirea anacronică de caractere agrare într-un context social de factură industrială, cartierele mărginașe din orașul Slatina rămîn sub înfrîurirea urbanizatorie a cartierelor centrale și sub dependența funcțională a nucleelor citadine, deși nu au decît parțial atributele caracteristice ale acestor cartiere și nu posedă în principal decît serii hibride de valențe nonrurale. Aceste constatări efectuate asupra unor realități cu caracter obiectiv ne determină să fim în complet dezacord teoretic cu punctul formulat de către sociologul englez R. E. Pahl,

¹ Cf. P. Rambaud et Monique Vincienne, *Les transformations d'une société rurale (L. Miuriane)*, Paris, A. Colin, 1964, p. 70.

² Vezi, pentru amănunte, P. Rambaud et M. Vincienne, *op. cit.*; Jean Bernard Charrier, *Citadins et ruraux*, Paris, P.U.F., 1964, p. 105—110, 120—122.

³ Vezi, pentru ideea de mai sus, Virgil Constantinescu, *Deruralizarea zonelor rurale-urbane prin procesul industrializării (cu privire specială la persoanele cu statute duble)*, în „Analele Universității București”, seria Sociologie, 1969.

care, deși înclină să creadă că există „o serie de continuuuri”⁴ rural-urbane, care ar stabili o corelație procesuală între cele două comunități analizate și cu toate că recunoaște existența unui transfer permanent de elemente dinspre oraș către sat și invers, exclude totuși orice afirmare posibilă a vreunui continuum rural-urban pe motivul unei pretinse absențe de fapte probatoare. „Desigur — notează gânditorul englez — că am găsit puține dovezi mon-diale asupra continuumului rural-urban, care chiar și ca un procedeu de clasificare pare a fi de mică valoare”.

Continuându-și ideea de mai sus, lui R. E. Pahl i se pare mai potrivită utilizarea — în locul celor doi termeni menționați — idei de înfruntare „între local și național”, între particular și general, pentru a surprinde în mod mai adecvat și a reda într-o formulă mai fidelă, după opinia autorului, imaginea de proces, și nu atât pe cea de tip. „De mai multă importanță — scrie autorul — este noțiunea de deosebire fundamentală între local și național, pe care am semnalat-o ca apărind mai des într-un sat migrator decît într-un îndepărtat sat turcesc”⁵. Și apoi: „În trecut, continuumul rural-urban, înțeles ca proces de urbanizare, prezenta o puternică înclinare spre spațial sau fizic, după cum o dovedește și numele ce-l poartă. Elementului temporal în acest proces nu i se acordă suficientă atenție, probabil că acesta este motivul principal pentru accentul care s-a pus în trecut pe tipologie, și nu pe proces”⁶.

După cite se poate observa, sociologul englez repropoază cercetărilor anterioare de a fi accentuat în mod deosebit asupra coordonatelor extensive, adică asupra dimensiunilor spațiale, și mai puțin au relevat valențele temporale și determinările de conținut cu funcțiuni procesuale. Or, potrivit punctului de vedere exprimat de către R. E. Pahl, în cercetările ce poartă asupra relației lăuntrice din mediul urban și comunitatea rurală, trebuie să se insiste de pre-dilecție asupra elementelor distinctive, asupra momentelor diferențiatore decît asupra celor ce le apropie. „Dacă există un continuum — menționează cercetătorul englez —, atunci este mai posibil ca el să aibă mai mult o bază temporală decît una spațială; mai mult, dacă există un continuum, atunci, ca sociologi, sîntem interesați în studiul proceselor sociale ce duc la diferențiere”⁷.

Decurge — din opinia cercetătorului citat — că el neglijează în mod premeditat continuitățile rural-urbane și exacerbează unilateral discontinuitățile lor. De aceea, el insistă asupra procesualității, dar nu surprinde momentele efectiv procesuale: el vede condiția, dar nu-i asociază cauzele condiționării. Totodată, R. E. Pahl fixează polaritățile stricte ale celor două comunități și le circumscrie din punct de vedere teritorial aria lor efectivă de extindere, dar nu relevă concomitent și relațiile lor interpolare; el vorbește despre procese înăuntrul realităților polare, dar nu reține cadrele tipice care includ

⁴ R. E. Pahl, *The Rural-Urban Continuum*, în *Readings in Urban Sociology*, Edited by R. E. Pahl M. A., Ph. D., senior Lecturer in Sociology, Univ. of Kent at Canterbury, 1968

¹ R. E. Pahl, *op. cit.*, p. 285.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

aceste procese⁸. În același timp, sociologul englez substituie raporturile reale care corelează unitățile sociale cu funcțiile lăuntrice care apar în cadrul acestor raporturi, preferînd raportului dintre entități, suportul lor. De aceea, R.E. Pahl înclină spre opinia forțată a existenței nealterate a unei dihotomii nuanțate între comunitățile rurale și cele urbane, excluzîndu-se într-o viziune trunchiată continuitățile în avantajul unilateral al discontinuităților. Or, în opoziție totală cu opiniile lui R.E. Pahl, precum și ale altor sociologi occidentali, ca : Paul Stirling⁹, H.B. Barclay¹⁰, P.M. Hauser¹¹, Charles T. Stewart¹², care absolutizează dihotomiile și hipostaziază discontinuitățile dintre mediul urban și zonele rurale, noi am observat că, în afara unor trăsături distinctive între ele și dincolo de un anume coeficient de opoziție obiectivă existent între ele, apar momente reale de interferență procesuală între cele două comunități menționate și puncte cu valoare în sinea lor duală. De aci rezultă apariția unor spații sociale în care se îngemănează atribute ce aparțin atît civilizației rurale, cît și civilizației urbane, care indică existența unei contopiri organice într-o realitate unitară a unor caracteristici neunitare¹³. Această juxtapunere eterogenă pe funcții agrare cu atribute obiective de natură urbană se face vizibilă pînă și în incinta cadrului gospodăresc, pînă și în interiorul locuințelor posedate de subiecții investigați, unde, alături de existența unor bunuri tradiționale de utilitate personală și concomitent cu păstrarea unor construcții cu destinație agrară, se întilnesc și obiecte casnice de origine urbană, a căror sumară analiză sociologică se impune în mod ineluctabil.

b) DOTAJ REZIDENȚIAL ȘI CONDIȚII MATERIALE DE ORDIN UTILITAR

Din cercetarea sociologică întreprinsă în cele două cartiere menționate, am constatat că atît din punctul de vedere al complexului gospodăresc, cît

⁸ Bantou — scrie Pahl — subliniază că între satele urbane, casă și pozițiile locului de muncă în marile orașe industrializate pot exista severe discontinuități, astfel că grupurile sînt legate de alte grupuri numai prin relativ puține raporturi restrictive de rol. Parafrazîndu-l pe Durkheim, el (adică Bantou — n. n.) descrie pereții despărțitori „opaci” ce există între medii și vede crescînd nivelul de interdependență socială în cîteva insulițe sociale și între ele, aceasta (adică interdependența n. ns) scăzînd la un nivel în general mai coborît decît nivelul societății sătești” (op. cit., p. 289).

⁹ Paul Stirling, *Turkish Village*, Londra, 1965, p. 84.

¹⁰ H. B. Barclay, Buuri al Lamaab, A., *Suburban Village*, în *The Sudan*, Ithaca, New York, Cornell U. P., 1964.

¹¹ P. M. Hauser, *Observations on the Urban-Folk and Urban-Rural Dichotomies as forms of Western Ethnocentrism*, în P. M. Hauser and L. Schnore, *The study of Urbanization*, Londra, John Wiley, Sons Inc., 1965.

¹² Charles T. Stewart, Jr., *The Urban-Rural Dichotomy: Concepts and Uses*, în „Am. Journ. of Sociology”, 64, sept. 1958, p. 152—158.

¹³ Această constatare întărește opinia acelor cercetători care, refuzînd dihotomiile între rural și urban și accentuînd tranzițiile graduale dinspre zonele urbane către cele rurale, și invers, susțin posibilitatea de manifestare a continuumului rural-urban și a corelației lor de conținut. Pentru aceștia menționăm pe Atis Dudley Duncan, *Community size and the rural-urban continuum*, în volumul Jack P. Gibbs, *Urban Research Methods*, D. Van Nostrand Company, Inc. Princeton, New-Jersey, 1961, p. 470; Stuart A. Queen and B. Carpenter, *The American City*, New York, McGraw-Hill Book Co. 1953, p. 9.

și sub aspectul dotajului casnic întâlnim o suită variată de stări și situații în care se îmbină linii de factură pseudourbană cu caractere transfigurată rurale, indicînd — și sub această perspectivă — asciețirea efectivă a unor caractere pseudourbane cu caractere transfigurată-rurale și coexistența alăturată a unor atribute spațiale de origine duală. De o parte, grupuri de locuințe construite după exigențe urbane, dar care sînt înconjurate de acareturi rurale, iar de altă parte construcții gospodărești cu pronunțate caractere rurale, dar cu încercări manifeste de amenajare urbană. Astfel, de-a lungul străzilor existente pe care se aliniază locuințele de aci se alătură într-o manieră informă și într-o succesiune hibridă locuințe de factură urbană cărora li se acordă o întrebuințare de nuanță rurală (camere rezervate pentru oaspeți, mobilă procurată de la oraș, dar ținută ca simplu ornament rezidențial etc.) și o apariție de locuințe cu pronunțate linii rurale, cărora li se adaugă ornamente de factură urbană, accentuînd în plus caracterul polimorf al acestor zone rururbane și nuanțînd gama variată de similitudini atât cu valențe definitorii ale spațiilor agrare, cît și cu ariile centrale ale punctelor urbane. Totodată, prin acest caracter neunitar de construcții rezidențiale se evidențiază atât influențele de sens contradictoriu exercitate de viața socială asupra cadrului lăuntric gospodăresc, cît și rolul pe care-l au locuința și echipamentul ei utilitar în comportamentul curent al locuitorilor de aci, lăsîndu-ne a înțelege că avem de-a face — în atare condiții sociale — cu structuri nominale de factură rurală, ce tind să devină realități funcționale cu destinație urbană. Astfel, producătorul și posesorul de produse obiectuale nu se mai identifică integral, cum era cazul în cadrul societății tradiționale, iar timpul activităților productive nu mai este echivalent cu timpul muncii în general și nu mai apare ca o durată continuu raportată la creșterea și valorificarea speciilor de plante din gospodăria personală, ci se instituie o sciziune¹⁴ reală între spațiul habitațional cu destinație producătoare de același cadru menajer cu semnificație consumatoare. În același timp însă, complexul rezidențial din zonele rururbane devine și o sursă reală de compensație materială a sumelor financiare obținute din activitățile nonagrare și un context de raporturi materiale care consolidează tipul de comunitate originară. Aceasta face ca aici să întâlnim ceea ce J. B. Charrier denumea „o periferie medie în curs de urbanizare, unde genurile de viață rurală se juxtapon cu cele de viață urbană și căreia îi corespunde un peisaj caracteristic: vechi sate, care nu sînt încă digerate complet în masa urbană, care-și păstrează loturile, locuințele individuale sau «mari ansamble», mai ales «menținerea spațiului» sub formă de terenuri virane... grădini individuale sau terenuri de zarzavaturi, aerodromuri, cîmpuri de gunoi”¹⁵. Într-o atare perspectivă funcțională, locuitorii zonelor rururbane acordă

¹⁴ Cf. Monique Vincienne, *Un aspect de l'exode rural: l'image de la ville chez les immigrants*, în „Etudes rurales” 1962, nr. 18, p. 93.

¹⁵ J. B. Charrier, *op. cit.*, p. 78

Corelația dintre venitul mediu lunar

Venit mediu lunar (în salariu)	Total		Proprietar	
	N	%	N	%
— 250	54	18,8	52	19,1
251 — 300	42	14,4	35	12,8
301 — 400	71	24,7	66	24,1
401 — 500	39	13,6	36	13,2
501 — 600	27	9,4	27	9,9
601 — 700	20	6,9	20	7,3
701 — 800	12	4,2	12	4,4
801 — 900	9	3,1	9	3,3
901 — 1 000	9	3,1	9	3,3
1 001 — 1 500	4	1,4	4	1,4
1 501 — 2 000	2	0,6	2	0,7
+ 2 000	1	0,3	1	0,3
TOTAL	287		273	95,1

* Tabelul se referă la situația din 1988 și cuprinde doar veniturile

spațiului lor habitational o destinație duală : de o parte, o utilizare economică de tip primar, unde posesorul și tine o prezență obiectivă inextricabilă, favorizând menținerea unor structuri sociale de tip tradițional și apariția unui statut de proprietar și unul de muncitor ; de altă parte rezidențial tinde să dea o întrebuințare urbană unor clădiri de valențe agrare și să traducă într-o semnificație actuală de proveniență primară.

Astfel din tabelul de mai sus, privind corelația veniturilor lunare ale subiecților anchetați și între propria citată de către aceștia, se observă că marea majoritate a eșantionul nostru de lucru sînt posesori de locuințe pe care numai șase persoane sînt în situația de a fi chiriași. În anexelor care o înconjură li se adaugă lotul ajutător de grădina alăturată, căreia i se acordă tot o întrebuințare. O atare situație socială indică faptul că vechile imperii pămîntului n-au fost decît parțial estompate în dimensiuni și n-au fost efectiv reduse decît doar ca pondere cantitativă în sinea ei calitativă. De aceea pămîntul și casa de locuit în zone — ca deposedate de atributele lor originare și nu sînt de semnificații de factură actuală, ci rămîn tributare unor valori de valoare atemporală. Dar, alături de aceste formule cu care concomitent cu procesul evaluativ al acestor situații, se evidențiază atît avantajele din domeniul rural, cît și avantajele din cadrul complexului rezidențial. De aceea, atît locuința rurală, cît și lotul ajutător de folosință individuală sînt componente ale economiei de subzistență familială, unde se consumă și se produce și se produce fără tendința realizării vreunui profit. De aceea, așa cum va rezulta și din analizele ulterioare, subiecților intervievați care au venituri bănești medii r

avantajele sau dezavantajele personale de factură materială, la indici stabili de beneficiu financiar, care să ofere certitudinea bazei sale existențiale.

Această postură intrucitva refractară a subiecților anchetați la introducerea elementelor novatoare în acest context se explică și prin aceea că marea majoritate a celor intervievați nu numai că posedă venituri medii reduse și nu numai că folosesc ca mijloc real de subzistență materială complexul rezidențial de factură agrară, ci și prin aceea că marea majoritate dintre cei angajați în diverse întreprinderi industriale au soțiile lor casnice, nepracticând nici un fel de activități profesionale și neparticipând nici la muncile de sezon în cadrul cooperativei agricole de producție, de unde să adauge un venit anual din echivalentul activității depuse. Astfel, așa cum se poate observa din tabelul nr. 4, privind corelația dintre profesiunea soțului și a soției, dintre cei 283 de subiecți anchetați, capi de familie bărbați, 184 dintre ei declară că soțiile lor sînt casnice, fără a presta vreo activitate cu caracter productiv și fără a fi preocupate de a lucra măcar în cadrul C.A.P.-ului Slatina. Din acestea, cel mai mare număr de femei care nu sînt încadrate în vreo întreprindere de stat și care nu lucrează nici în cadrul agricol organizat apare la rubrica muncitorilor calificați (39,8%), urmînd după aceea — într-un mod nesemnificativ din punct de vedere social — soțiile de pensionari (18,47%), eșalonîndu-se apoi — în ordine — soțiile muncitorilor necalificați (17,39%), soțiile de funcționari (11,95%), ale micilor meseriași (4,26%) etc.

După cîte se poate observa din datele statistice mai sus menționate, un mare număr de persoane, care — deși sînt perfect valide din punct de vedere organic pentru prestarea de activități sociale și deși au nevoie de o sursă suplimentară de venituri bănești — preferă să execute simple treburi gospodărești pe timp nelimitat sau să întrețină speciile de plante de pe lotul ajutător, decît să se califice din punct de vedere profesional sau să se angajeze în vreo întreprindere economică de stat, în scopul de a realiza un adaos material la venitul familial. În multe cazuri, unele femei din aceste zone nu efectuează în totalitate nici cerințele de ordin rezidențial și nici nu sînt preocupate de a-și impune un program stabil de muncă pe lingă casă, ci asociază muncii o imagine cu totul înjositoare. Multe dintre femeile acestor cartiere, considerîndu-se ca fiind „orășence” și asociînd statusului femeii de la oraș posibilitatea de a nu presta nici un fel de activitate productivă, se presupun într-o postură similară celeia care caracterizează vechea protipendadă orășenească și căreia îi era străină orice preocupare pentru a se încadra în vreo acțiune ocupațională. Unele din soțiile subiecților investigați imită ținuta vestimentară ce caracteriza acea protipendadă orășenească și-și însușesc atît jargonul ei verbal, cît și modelele ei comportamentale. O atare situație socială indică faptul că multe laturi obiective ale celor două cartiere se află într-o situație de regresie factorială, într-o fază confuză de incompletă adaptare la exigențele organice ale ambianței urbane, ignorînd în unele împrejurări — prezentul, în avantajul specios al unor scheme trecute, ceea ce face posibilă manifestarea anacronică de forme abandonate ale fostelor orașe într-un context de raporturi actuale.

Tabelul nr. 4

Corecția dintre profesia soțului și a soției

Profesia soțului	Profesia soției							
	Total	Casașă	Lucrează în C.A.P.	Funcț.	Muncit. necalif.	Muncit. calif.	Corp medical auxiliar	Cadru didactic
Tăran individual	3 1,06	3 1,63	—	—	—	—	—	—
Tăran cooperator	21 7,42	11 5,97	7 25,92	—	3 15,78	—	—	—
Muncit. necalificat	50 17,66	32 17,39	8 29,72	—	—	—	—	—
Muncit. calificat	104 36,74	72 39,13	6 22,22	1 16,66	13 68,42	3 60	2 66,67	1 50
Funcționar	33 11,66	22 11,95	2 7,40	3 50	2 10,52	1 20	—	—
Tehnician	5 1,76	2 1,08	—	2 39,33	—	1 20	—	—
Cadru didactic	1 0,35	1 0,54	—	—	—	—	—	—
Personal medical auxiliar	1 0,35	—	—	—	—	—	1 33,33	—
Mic meșterăș	10 3,53	6 4,26	2 7,40	—	—	—	—	—
Pensionar	53 18,72	34 18,47	1 5,26	—	1 50	—	—	1 50
Medic	—	—	—	—	—	—	—	—
Căruș	1 (0,35)	—	1 (3,50)	—	—	—	—	—
Ofiter	1 (0,45)	1 (0,54)	—	—	—	—	—	—
TOTAL	283	184 65,01	27 9,54	6 2,12	19 6,71	5 1,76	3 1,06	2 0,70

În același timp însă, persoanele fixate în contextul de relații ale celor două cartiere studiate nu rămân nici în afara dinamicii antrenante a fluxului urbanizator și nici nu manifestă o inhibiție integrală față de attributele novatoare pe care acesta le produce, ci se observă și un coeficient oarecare de inclinare spre a le asimila. Dovada ineluctabilă o constituie numărul de profesionalizări și reorientări profesionale, indicele crescut de opțiuni subiective de a se angaja în ocupații nonagricole etc. Totodată, așa cum indică tabelul nr. 5, subiecții anchetați (indiferent de profesia actuală deținută și dincolo de mediul social de proveniență rezidențială) posedă un divers echipament casnic caracteristic ambianței urbane și o gamă variată de obiecte gospodărești de origine nonagrară, indicind prezența reală a unor dimensiuni urbane care tind să reconvertească valorile de conținut proprii ruralului. Astfel, 12 țărani cooperatori dintre cei anchetați au introdus în locuințele lor curent electric, 8 dintre ei și-au procurat aragazuri, 5 posedă televizoare etc.

Rubrica nr. 3 precizează că 8 muncitori necalificați și-au cumpărat aragazuri, 1 subiect posedă frigider, 7 și-au procurat televizoare, 11 sînt proprietari de aparate de radio etc.

La rubrica nr. 4 observăm că, din 104 muncitori calificați, 81 dintre ei au introdus în locuințele lor curent electric, 35 și-au procurat aragazuri, 27 posedă televizoare, 14 au mașini electrice, de spălat rufe etc. etc.

Aprecieri intrucitivă asemănătoare privitoare la echipamentul casnic se pot formula și cu privire la ceilalți indicatori analitici cuprinși în rubricile sintetizatoare ale tabelului nr. 5, ca : materiale de construcții, bucătărie etc.

Într-o astfel de situație obiectivă, existentă în contextul real de raporturi date, sîntem inclinați să credem că nu este vorba de un simplu act ocazional de pătrundere a unor valențe urbane într-un cadru constituit de relații nonurbane și nici de un efort gratuit al acestor subiecți de a împrumuta în mod artificial attribute ce caracterizează spațiile urbane, ci de o expresă ascensiune socială a acestor cartiere și de o mișcare a lor materială într-o direcție contrară formulelor de talie tradițională. Totodată, prezența imediată a acestor elemente relevă, o tot mai accentuată dominare a modului de viață urban, dincolo de limitele orașului¹⁶, determinînd un act eficient de nuanțare a ritmului de evoluție cumulativă de către aceste cartiere — a trăsăturilor citadine și un proces de sinteză relațional cu amprente novatoare. Astfel, treptat, dar ritmic, se observă cum locuitorii acestor cartiere sînt tot mai mult cuprinși în resorturile antrenante ale mișcării urbane și determinați să-și fixeze drept cadru orientativ de referință comportamental alte grupe de comparație decît factorul local și alte sisteme sociale de factură extralocală. Ei se raportează

¹⁶ Ideea aparține lui L. Wirth, care notează : „Dezvoltarea tehnică în domeniile transporturilor și comunicațiilor, care marchează efectiv o nouă epocă în istoria umană, a accentuat rolul orașelor ca elemente dominante în civilizația noastră și a extins enorm modul de viață urban dincolo de limitele orașului însuși.” (*op. cit.*, p. 49)

pe ei la un complex de atribute evaluative cu sens integrativ în cadrul obiectiv cu funcții orientative, care codifică în sistematice și cumulează în conținut elemente valorice urbane și determină mișcarea unui proces permanent de infuziune socială a unor valori sociale de factură actuală. În această concepție se află ideea lui Placide Rambaud, potrivit căreia urbanizarea este un proces complex, desfășurată într-o diversitate de coordonate și determinată prin finalitatea sa mai mult decât prin punctul său de plecare.

Paralel însă cu acești indicatori de evoluție urbană există și o gamă existentă de caractere rurale și o suită apreciabilă de caracteristici adiționale, care împiedică și restrâng căile de penetrație procesuală în aceste zone a caracteristicilor spațiilor urbane. Astfel, în afara faptului că majoritatea celor investigați sunt proprietari de locuințe personale și în afară de faptul că toți posedă loturi ajutătoare pentru folosința individuală, există și faptul că 34 de locuințe sunt construite din bîrne, că 106 sunt pe terenuri care nu au apă caldă și 119 au pămînt pe jos etc. Totodată, gradul precar de dezvoltare este marcat și de lipsa unor dependențe de utilitate cu caracteristici rurale și de conținutul hibrid al peisajului rururban. În acest sens, s-a constatat că din locuințele înregistrate în eșantionul nostru de lucru, 717 sunt fără nici un fel de instalații sanitare, 286 nu au baie, 107 nu au în camera de locuit, 95 posedă bucătărie de vară în curtea din fața casei cea mai simplă posibilă etc.

Din această situație se observă existența unei limite de dezvoltare zonală exercitate de către nucleele centrale asupra acestor zone și un proces prea lent de pătrundere în aceste zone a caracteristicilor spațiilor urbane¹⁸. De asemenea, acestea relevă suprapunerea

universuri sociale distincte și întâlnirea contradictorie a unor dimensiuni caracteriale ce țin de civilizații diferite. Totodată, se pune în evidență faptul că în aceste zone de semnificație interferentă, atît sub aspectul nominal, cit și din punct de vedere funcțional, se îngemănează într-un raport egalitar de potențe reale ce țin de spații sociale cu localizare aparte. Astfel, mutațiile de ordin profesional dinspre mediul industrial către mediul rural și introducerea unor obiecte casnice de uz familial din contextul urban în cartierele rururbane țin de un anume nivel superior de evoluție socială, de un cadru cultural de factură neagrară, ce permite aproximarea capacității de ascensiune socială a acestor zone și dă posibilitatea întuirii direcțiilor ulterioare de evoluție a lor spre modele culturale de natură orășenească.

În același timp însă, există și situații în care omul se identifică pe sine cu proprietatea parcellară pe care o deține și face din semnificațiile ei de conținut un mijloc esențial de existență materială petru sine și familia sa, are loc și o apropiere spontană a individului de valorile funciare, unde proprietatea personală stă încărcată cu o sporită afectivitate umană, cum spunea P. Rambaud și unde un singur om cumulează atît statusul de proprietar¹⁹, cit și pe cel de lucrător. În acest sens, munca agricolă apare ca un personaj cu caracter suveran ce comandă și se impune cu forță dominantă ca un element major de înriurire procesuală, unde proprietatea se valorizează prin muncă de tip tradițional și unde relațiile de tip tradițional stimulează proprietatea socială de factură atemporală, astfel încît una se întreține prin elementul de conținut al reciprocei sale corelative. Astfel, folosind cuvintele lui P. Rambaud pentru cazul ce ne interesează, am putea spune că difuziunea socială a proprietății și difuziunea spațială a parcelării acestei zone favorizează în mod neîndoielnic persistența paradoxală a unor raporturi agrare și întreține viabilitatea calitativă a unui sistem de relații rurale, care, deși nu modifică integral conținutul procesului de urbanizare, totuși îl atenuază în mod sesizabil în dimensiunile lui de conținut. Valoarea proprietății în aceste zone mai coincide încă cu valoarea prestigiului uman, iar mecanismul intern al relației dintre proprietatea și persoana proprietară de bunuri mai apare, deocamdată, ca o relație caracteristică culturii acestor cartiere rururbane, ceea ce face posibilă prelungirea unor raporturi sociale de factură agrară, într-un context de situații ce tind să devină urbană. De aceea, se poate observa din datele tabelor anexate că pe suportul efectiv al unor relații primare se suprapun raporturi funcționale de factură novatorie, se brodează elemente de semnificație nontradiționale, care nuanțează caracterul complex contradictoriu al structurii comportamentele caracteristice acestor arii și întrețin permanența unor tendințe conflictuale între cerințele actuale de evoluție socială și între maniera comportamentală ce ține de un cadru atemporal specific subiecților investigați. Aceste elemente

polonez, deși are ca premiză inițială o idee judicioasă formulată cu privire la criteriul ce indică gradul de urbanizare într-o zonă dată, totuși el ajunge să definească urbanizarea prin indici de factură subiectivă și prin caracteristici de valoare secundară, contrazicîndu-și — în felul acesta — sensul realist al tezelor sale anterior enunțate.

¹⁹ P. Rambaud, *op. cit.*, p. 7.

se menţin în special în limitele intime ale cadrului rezidenţial, în modul curent de a se raporta la valenţele definitorii ale perimetrului habitaţional şi de a-i utiliza determinările lui de conţinut, fără a-l raporta la un sistem referenţial de factură urbană şi fără a-i direcţiona dimensiunile lui particulare în sensurile unor exigenţe normale.

Concomitent însă cu prezenţa materială a unor secvenţe reale de relaţii tradiţionale şi paralel cu acţiunea procesuală a unor momente primare, asistăm şi la un act de comutare naturală a unor valori de factură urbană într-o textură de împrejurări rururbane, la prelungirea unor note citadine într-un spaţiu uman cu caractere noncitadine, ceea ce determină un fenomen de desstructurare a structurilor anterioare şi cu un dinamism specific de integrare a acestor zone în mişcarea funcţională specifică nucleului urban. De aceea, zonele rururbanismului pe care le-am investigat asimilează în determinările lor de conţinut semnificaţii de valoare urbană şi le identifică pe cele cu tendinţe de evoluţie actuală într-o suită diversă de raporturi funcţionale care fiinţează în interiorul comportamentelor lor constitutive. Dar, datorită faptului că marea majoritate a subiecţilor anchetaţi sînt posesori de pămînt şi sînt legaţi prin tradiţie de mediul rezidenţial local, asistăm şi la un proces conservator de contracarare a acestor tendinţe novatoare, la o manifestare curentă de formule sedentare care restrîng aria diversă de pătrundere a variabilelor urbane şi diminuează potenţele lor cu destinaţii transformatoare. În acest sens am fi înclinaţi să credem că, în condiţiile în care spectrul evoluţiei urbane şi valorile lui culturale se impun atenţiei subiecţilor anchetaţi ca superioare sub aspectul prestigiului social pe care-l implică şi ca necesare din unghiul de vedere al unor avantaje materiale obţinute prin intermediul serviciilor profesionale prestate în întreprinderile industriale, persoanele din aceste cartiere şi le însuşesc. Prin acest act de asimilare a valenţelor urbane de către subiecţii din zonele rururbane se determină accentuarea procesului de creştere a interdependenţei celor două cartiere studiate cu punctele centrale din cadrul oraşului Slatina şi restrîngerea autonomiei locale în raport cu aceste puncte, introducîndu-se ritmic, prin intermediul acestor interdependenţe, modele parţiale de viaţă urbană în contextul de raporturi rururbane şi înlocuindu-se dimensiuni ale formelor de trai citadin într-o ambianţă umană cu caracter semicitadin. Dar, în acelaşi timp, subiecţii anchetaţi din aceste zone nu încetează de a se asocia unor norme de valori existente în cadrul colectivităţilor locale²⁰ şi nu abandonează integral situaţia lor socială şi nici nu renunţă total la unele avantaje economice de provenienţă agrară. Ei tind să asimileze semnificaţiile specifice unei vieţi urbane şi să adopte într-un fel sau altul unele formule de esenţă nonagrară, orientîndu-şi opţiunile lor viitoare şi proiectînd aspiraţiile lor de

²⁰ O idee similară, dar pentru un alt context de relaţii sociale, formulează Ryszard Turcki în studiul său *Industria şi transformările satului*, unde notează: „În sistemul tradiţional al vieţii sociale rurale, individul se alimentează cu valori şi modele de acţiune, cu aspiraţii etc. În principal din grupul social din care face parte; acest grup este, în genere, colectivitatea rurală locală. În acest sistem social, individul se referă pe el însuşi la situaţia sa şi se compară cu alţi oameni prin referire la grupul din care face parte. El se compară în proporţii minime cu oameni care fac parte din alte grupuri” (p. 353).

perspectivă spre cerințele unui mod de viață orășean. Dar, în același timp, apare și o dificilă disociere afectivă între sine și mica proprietate funciară ce o deține, o greoaie separare între postura sa socială de posesor al unei locuințe cu grădină, curte și acareturi și postura sa de persoană considerată pur și simplu salariată. De aici irupe și un mecanism al comparațiilor sociale²¹ structurat în manieră duală. Astfel, subiecții acestor cartiere se compară pe sine cu subiecții din alte grupe din care ei nu fac parte și-și evaluează propria lor situație socială în raport cu satisfacțiile observate la persoanele din cartierele centrale. Totodată însă, acești subiecți se raportează pe ei și la situația de a fi posesori privați ai condițiilor rezidențiale, la starea lor de a fi deținători ai unei suprafețe de teren care să le suplimenteze sursele materiale și să le compenseze eventualele neajunsuri financiare în condiții de nereușită acțională sau de micșorare a cuantumului de venituri lunare. În baza acestui mecanism de comparație situational se conturează și un sistem perceptiv cu conținut contradictoriu, o modalitate reflectorie inconstantă sub raportul cadrului obiectiv de referință orientativ, producându-se un cimp incoerent al percepției de sine și o arie indecisă a percepției altuia la subiecții anchetati.

c) PERCEPȚIA DE SINE ȘI PERCEPȚIA ALTUIA LA SUBIECȚII DIN ZONELE RURURBANE

Pe lângă intenția majoră de a surprinde particularitățile specifice de inserare a acestor cartiere în fluxul antrenant al procesului urbanizării și pe lângă preocuparea evidentă de a stabili indicatorii obiectivi ce definesc profilul existențial al zonelor menționate, ne-a preocupat și studierea modului specific în care subiecții incluși în eșantionul nostru de lucru conștientizează situația lor determinată, cu și modul în care și elaborează o percepție de sine în raport cu mediul lor ambiant. Concomitent cu surprinderea dimensiunilor percepției de sine, am urmărit să reținem și maniera de reflectare a ceea ce se află dincolo de zona lor rezidențială, reacția pe care o manifestă atunci când se raportează pe ei la situația cartierelor centrale și și elaborează o percepție a altuia. În acest sens, pe lângă investigarea factorilor obiectivi apti să circumscrie cadrul ontologic al celor două cartiere studiate, am intenționat să relevăm și rolul câtorva indici de ordin subiectiv, prin care să ne edificăm chiar și numai parțial asupra formelor de proiectare ideală a realității exterioare de către

²¹ Conform unei idei a aceluiași Turski, care notează: „Pe măsura prăbușirii izolării tradiționale a colectivității rurale, a creșterii gradului de participare a populației rurale la viața societății globale, se modifică în același timp și mecanismul comparației sociale, modul de a te vedea pe tine însuși și propria sa situație. În aceste condiții noi, individul se compară tot mai mult cu indivizii altor grupe din care fac parte, așa numitele grupuri de referință. Aceste comparații devin în premisa multor aprecieri, atitudini, între altele, a satisfacției sau lipsei de satisfacție față de sine, față de propria situație. Prin urmare, cristalizarea în rândurile populației rurale a fenomenului de referire comparativă constituie un aspect esențial al transformărilor sociale la sate, deosebi în faza proceselor sociale intensive de modernizare a satului și agriculturii” (*ibidem*).

subiecții intervievați. Această necesitate am resimțit-o atunci când încercam să ne explicăm motivele generice ale unor reprezentări ideale pe care le întilneam la subiecții intervievați și care se diferențiau atât de imaginile ideale ce caracterizează conștiința subiecților din mediul rural, cât și de configurația perceptivă a subiecților din centrul urban. Această particularizare a suitei de formule ideale existente la subiecții din zonele rururbane se explică prin aceea că însăși realitatea socială aflată aici diferă în raport cu celelalte zone menționate. De aceea, așa cum este arhicunoscut, conștiința socială nu poate fi altfel decît existența pe care o reflectă și nu se poate constitui decît oglindind în mod aproximativ coordonatele de conținut ale acesteia. Or, existența socială din aceste zone fiind diferită atât de caracteristicile efective ale zonelor rurale, cât și de particularitățile comunităților urbane, rezultă că și conștiința socială a subiecților cuprinși în aceste spații rururbane va fi cu totul distinctă.

În realizarea intenției noastre investigatorii, ne-am folosit de un set relativ restrîns de întrebări exploratorii, prin care să ne edificăm asupra direcțiilor de evoluție ale acestor procese ideale și să intuim modul în care sint reflectate de către subiecții intervievați tendințele procesului de urbanizare pe fondul unor cadre sociale cu amprente rurale. Aceasta se cerea cu atât mai mult cu cât, în momentul în care am întreprins investigația noastră faptică, organele locale de resort din orașul Slatina preconizau declanșarea de acțiuni edilitare în aceste cartiere și ratașarea lor comunicantă la funcțiile specifice urbanizatorii ale cartierelor nou construite. De aceea, cercetarea noastră s-a inițiat într-un moment de conjunctură dificilă, în care se întilneau într-un raport real de conflict tendențial două direcții cu valoare contradictorie și care implică aspecte de conținut cu consecințe perturbatorii: una care ține de aria tradițională a modelelor comportamentale și orientează sistemele perceptive spre o sferă de preocupări patriarhale, în timp ce alta viza introducerea unor factori novatori, apți să modifice radical configurația generală a celor două cartiere studiate și să impună alte cadre de referință comportamentului cotidian al subiecților de aci.

Rezumînd ideile ce se desprind din materialul faptic investigat, am putea spune că, la majoritatea subiecților supuși sondajului nostru investigator se observă expresia atitudinală a unei stări de nejustificată subapreciere, socială, postura lor limitată de anume lipsuri de ordin material, fiind invocată continuu atunci cînd se compară pe ei cu cei din cartierele centrale, din orașul respectiv. Această psihologie frecvent consemnată în etapa desfășurării investigației noastre de teren, se concretizează în două ipostaze în sinea lor similare, în două forme definitorii pentru conduitele lor curente și pentru profilul lor în general. Una dintre aceste ipostaze se referă la faptul că subiecții se consideră ca persoane cu surse de venituri restrînsse și ca atare ca oameni cu posibilități financiare modeste, care nu le permit o integrare convenabilă în textura de relații existente în cartierele centrale și nici o poziție socială de superioritate personală.

Aci, menționau ei, s-ar expune unor riscuri economice posibile și s-ar aventura în acțiuni cu finalități neașteptate. De aceea, aproape

în mod invariabil subiecții intervievați invocau lipsa banilor pentru a se putea stabili în centrul orașului, lipsa unor venituri materiale mai substanțiale pentru a fi feriți de riscurile unor eșecuri sociale și de eventualele discensiuni pe scara valorilor morale. În consecință, fixarea lor în cartierele centrale, precum și eventuale modificări momentane în statusul lor social le par ca niște aspecte inactuale și oricum imposibil de asociat stării lor economice de moment. În schimb, marea majoritate a celor anchetați nutresc impresia greșită dar puternică după care cei care locuiesc în cartierele centrale ar fi posesorii unor apreciable sume de bani, ar fi deținătorii unor venituri impresionante, care le-ar permite să se mențină la nivelul unor înalte exigențe sociale și să fie în consens cu anume reguli protocolare prezentate de contextul de raporturi instituite acolo. Acestea, aplicate cu severitate — în gândirea lor — ar suprima orice tendință formulată de către cineva din afară de a se include pe sine în interiorul lor și de a se considera de același rang social cu cei din cartierele centrale. De aceea, la întrebarea adresată de către noi: „Credeti că centrul orașului vă oferă mai multe satisfacții decât cartierul dvs.?” Pe care am asociat-o altor două întrebări corelative, alături de care se formează o imagine relativ complexă asupra percepției de sine și percepției altuia în aceste două cartiere, și anume: „comparativ cu centrul orașului, cartierul în care locuiți corespunde mai bine dorințelor dumneavoastră de viață?” și: „Copiii dv. doriți să locuiască în cartier?” Răspunsurile obținute sînt atît de contradictorii, încît e imposibilă o aranjare a lor perfectă în baza unui anume criteriu clasificator cu valabilitate universală. De aceea am încercat să redăm acest caracter polimorf al opiniilor exprimate în tabelul nr. 7 și să relevăm și cu acest prilej dispersia dezordonată a răspunsurilor obținute de la subiecții anchetați. Înainte însă de a invoca datele intabulate în sinteza anexată și înainte de a le descifra sensurile lor definitorii, se impune să menționăm faptul că marea majoritate a răspunsurilor calitative consemnate în decursul anchetei conțin referiri negative privitoare la starea lor financiară: „N-am bani pentru a trăi în centrul orașului” (formularul nr. 14); „Acolo-ți trebuie mulți bani” (formularul nr. 84); „Nu oricui și dă mina să locuiască în centru” (formularul nr. 164); „Acolo ar fi mai greu pentru mine, deoarece totul se cumpără; or, cu un singur salariu, n-am putea să acoperim tot necesarul casei” (formularul nr. 9) ș.a.m.d. sînt precizări notorii ce revin continuu ca un leitmotiv al unei situații uniforme.

Tot din răspunsurile consemnate mai sus se desprinde și cel de-al doilea aspect al acestui complex de inferioritate observată la subiecții cuprinși în eșantionul nostru de lucru și care comunică faptul că în percepția lor socială s-a păstrat ierarhizarea tradițională a vechiului oraș, în care funcționau o stratificare de clase distincte și o aranjare graduală după avere și unde centrul orașului aparținea protipendadei vremii, iar zonele periferice constituiau locul unde se instalau clasele exploatate. De aici și păstrarea unei imagini false despre cele două zone (centrală și periferică) ale orașului ca despre două lumi fundamentale distincte, două existențe, între care nu există nici un fel de similitudine de conținut și nici un fel de relație intersanjabilă care să le asocieze într-o unitate funcțională coerentă și într-un sistem individual omogen. Dim-

potrivă, una din aceste lumi (cea din cartierele centrale) este concepută în baza unor atribute valorice superioare și cu perspective de evoluție deosebită, asociindu-i un cadru aureolat de existență și o capacitate deosebită de a asimila nouitatea, în timp ce cartierele lor rezidențiale sînt calificate ca zone cu însușiri diminutive și cu șanse de evoluție modestă. De aici asistăm nu numai la apariția pregnantă în percepția lor a unor distanțe sociale exagerate între cartierele centrale și cele mărginașe și nu numai la crearea unor delimitări sociale tranșante și a unor separări teritoriale nete, ci și la operarea unei disjunctii funcționale între cele două componente urbane, la stabilirea unei perfecte dualități de stări și situații, care produc polii unei relații opuse. Din acest context de reprezentări duale irupe și o contradicție nuanțată între termenii și finalitățile existenței sociale din cartierele mărginașe și finalitățile și termenii valorici ai cartierelor centrale. Acestea din urmă sînt percepute de către subiecții investigați ca prilejuri certe de promovare socială, ca avînd surse sigure pentru afirmarea personală, printr-o suită favorabilă de împrejurări avantajoase, care facilitează reușita acțională și stimulează eforturile individuale către realizări optime. Numai că toate aceste însușiri menționate sînt considerate de către cei anchetați ca fiind intangibile pentru ei și fiind chiar în opoziție cu situația lor socială : „Acolo e altă lume” (formularul nr. 26) ; „N-am cu ce mă muta la bloc, n-am mobilă și nici alte lucruri trebuitoare. Acolo se duc alții” (formularul nr. 84) ; „Cu ce să trăiesc în centrul orașului ?, nu pot crește vite” (formularul nr. 38) ; „Nu știu cum arată orașul ; n-am fost de 5—6 ani. Posibil să fie frumos” (formularul nr. 37) ș.a.m.d.

În schimb, cartierele mărginașe apar reprezentate ca împrejurări potrivite pentru un ritm al vieții lente, ca mediu inert constituit, care nu oferă șansele necesare afirmării de sine și nu conține soluții pentru ieșire din anonim. Dar, compensativ, cartierul lor rezidențial apare — în percepția lor socială — ca un context real al unei siguranțe economice, ca sistem de reușite personale, fără riscul unor eventuale eșecuri acționale și fără spectrul unor pierderi materiale nescontate. Totul se desfășoară în baza unei experiențe anterioare și în sensul unor cerințe tradiționale care au fost verificate practic într-un număr infinit de situații și împrejurări. De aceea modelele comportamentale instituite aici reprezintă un *modus vivendi* obișnuit și generalizat, un stereotip cuprinzător de strategie acțională, care, deși nu au o anume individualizare nominală, totuși sînt ale fiecărui individ în parte. Aceasta indică faptul că modelele comportamentale existente la subiecții din aceste zone se impun printr-o anume similitudine de constituire și structurare, printr-o anume conținut de acte stabile, care se prelungesc în urma achizițiilor experienței anterioare.

În acest sens, 31 de subiecți, așa cum indică tabelul de mai sus, apreciază că, în mod real, cartierul lor rezidențial corespunde mai bine dorințelor lor de viață, întrucît e mai multă liniște, iar în centrul orașului nu există lot ajutător ; (37) apreciază că în zona lor e mai multă liniște ; (33) cred că aici pot crește păsări și porci, iar în centru nu există lot ajutător ; (77) înclină să creadă că în centrul orașului e prea mare aglomerație, în timp ce în cartierul lor e mai multă liniște (22) ; au grădină și curte (22) ; pot crește porci și păsări (16) ; lucrează lotul ajutător (8) ; s-au obișnuit aici (1).

Alături de aspectele menționate anterior și în perfect consens de elemente cu ele, apare o a doua grupă de determinări ale percepției de sine și ale percepției altuia la subiecții din zonele rururbane.

Astfel, din datele obținute în timpul cercetării, se poate deduce că, în posida unor reale rezerve privind aprecierea zonelor centrale și dincolo de un soi anume de respingere perceptivă a modelelor de viață existente acolo, se manifestă la unii subiecți investigați o relație dorită cu acest mediu, o exprimare cu sens optativ pentru avantajele observate în aceste zone. Ele exercită o influență irezistibilă, o presiune dominantă asupra celor din cartierele mărginașe, care — sub forma sporadică — tind într-un fel să le împrumute. Dar, concomitent însă, apare și un tip anume de retractabilitate precaută, și un fel de renunțare calculată din spirit de prevedere și din prezumție de experiență, neutralizînd orice tentativă de abandonare a formelor tradiționale de viață și de restructurare a unor modele comportamentale unanim recunoscute. În felul acesta, deși 41 de subiecți apreciază că centrul orașului oferă mai multe satisfacții, întrucît e un loc de cultură, totuși (12) dintre ei consideră că e potrivit și cartierul lor rezidențial, întrucît e mai multă liniște; (9) optează pentru aceste zone, deoarece au grădini și curte, (9) fiindcă pot crește păsări și porci, iar (7) fiindcă n-au bani. Ceilalți, din partea a doua a tabelului investigator, optează pentru cartierele centrale (10 subiecți), întrucît e un loc de cultură, iar cartierul lor nu corespunde exigențelor curente de viață civilizatorie, deoarece: străzile sînt neamenajate (2), casele sînt prost construite (3), mijloace de transport insuficiente (1), e praf (1) etc. Alți (42) de subiecți observă că în oraș e mai multă civilizație, dar din nou apar aceleași manifestări reticente și din nou cartierul apare ca destinat de a le oferi liniște (10 răspunsuri), condiții pentru curte și grădină, posibilitatea de a crește porci și păsări (11), de a lucra un lot ajutător (4) etc. etc., așa cum rezultă din datele sintetizate de noi.

Rezultă, potrivit celor notate, că, în viziunea subiecților anchetați, aceeași relație funcțională poartă în sine a valori materiale cu sensuri diferite. Orașul ar oferi soluții mai facile pentru un confort civilizator mai înalt și constituie un prilej pentru o muncă ordonată, motiv pentru care exercită o forță de atracție evidentă asupra subiecților cercetați. Dar, în același timp, produce asupra aceluiași subiecți un act nuanțat de inhibiție acțională, un fenomen de percepție negativă, care suprimă tentativa unei decizii practice orientată în direcția includerii în textura de relații existente în zonele centrale și estompează orice efort ductil către un atare obiectiv. Cu toate acestea, imaginea fascinantă pe care acești subiecți și-au elaborat-o despre centrul orașului nu este înlăturată și nici nu este diminuată de vreo carență a ei de conținut. De aceea, în imaginea lor reflectorie apare un fenomen de toleranță între laturi cu valoare diferită, un act de conciliere reciprocă între termeni cu semnificație distinctă din care irupe o neașteptată neutralizare strategică, ce lasă impresia unei suite anterioare de încercări nereușite. În acest sens, postura lor reținută față de avantajele pe care le-ar oferi centrul orașului (deși recunoscute de către subiecți și apreciate

în mod pozitiv) pune în evidență atitudinea lor precaută față de posibile nereușite ulterioare care ar produce modificări de sensuri nedorite în existența lor obișnuită.

O altă categorie de subiecți investigați se manifestă într-o postură comportamentală și mai contradictorie decît subiecții despre care s-au făcut referiri. Astfel, deși aceștia precizează că în comparație cu centrul orașului cartierul lor rezidențial nu corespunde tendințelor către o viață confortabilă, întrucît e praf (1), mijloacele de transport sînt insuficiente (4), străzile sînt neamenajate (7) etc. etc., totuși consideră că nici cartierele centrale nu sînt adecvate pentru o gamă variată de cerințe cotidiene. Printre acestea, subiecții intervievați menționează: lipsa lotului ajutător (8), imposibilitatea de a crește păsări, vite, porci (9) etc., aglomerația prea mare (6) ș.a.

La subiecții cuprinși în această categorie se observă că ei nu se raportează la centrul orașului ca la un factor peremptoriu de emancipare socială și nu se văd pe ei afirmîndu-se în acest context de relații urbanizate. Ca atare, centrul orașului nu este aureolat de un prestigiu mirific apt de a-i fascina în manieră irezistibilă și nu este asociat unor atribute impresionante care să-i atragă în sfera sa de relații circulatorii. Dimpotrivă, se observă numeroase motive, expres formulate, în baza cărora ei exprimă rezerve față de eventuale avantaje oferite de către cartierele centrale și manifestă puternice îndoieli față de perspectivele de afirmare în cadrul acestui mediu. În același timp, ei nu se declară satisfăcuți nici de starea actuală a cartierului lor rezidențial, pe care-l apreciază în termenii cei mai peiorativi posibili, și nici de atmosfera generală existentă aici, pe care o consideră ca prea puțin agreabilă în determinările ei de conținut și prea restrînsă din punctul de vedere al potențelor ei civilizatorii.

Cu toate acestea, ei acceptă să-și continue existența în aceste cartiere și să-și păstreze vechiul lor status social, fără ca o astfel de acceptare să aibă o pondere impunătoare de conținut și fără ca ea să indice un comportament social perfect adaptat la ambianța dată. Dimpotrivă, este vorba de un tip anume de conformism convențional, de un mod specific de aderare circumstanțială la un cadru efectiv de existență în lipsa altuia mai promițător. De aceea, mulți dintre subiecții anchetați consideră că măcar copiii lor să plece în orașe spre a avea o viață distinctă. În acest sens, la întrebarea privitoare la dorința de a rămîne sau de a nu rămîne copiii în cartier, se puteau primi și răspunsuri de forma: „Să meargă într-un oraș mai mare, să-și aibă case mai frumoase” (formularul nr. 3); „Să se mute la București și să aibă o viață mai bună, mai frumoasă” (formularul nr. 6); „Să meargă la oraș, să ducă o viață mai modernă” (formularul nr. 14); „Nu, măcar ei să trăiască mai bine” (formularul nr. 27) ș.a.m.d. De aici irupe o indefinibilă exteriorizare comportamentală, o indecisă inserare în contextul de raporturi date, care pune în evidență o atitudine socială cu un conținut în sine ei dual. De o parte, o disponibilitate de factură apreciativă în raport cu atributele zonelor centrale, de altă parte, o apreciere nuanțat negativă și un sentiment integral de insatisfacție la adresa cartierului lor rezidențial; de o parte, o percepție de respingere a valențelor de conținut ce

caracterizează centrul oraşului, de altă parte, o percepţie ostilă faţă de cartierul lor obişnuit. În felul acesta, ei nu se reflectă pe ei decît în relaţia de opoziţie continuă, în raporturi disarmonice, care creează spectrul unei pregnante neintegrări în mecanismul social de origine, dar şi un fel de refuz al opţiunii pentru cartierele centrale. Ei nu-şi găsesc un spaţiu convenabil de manifestare atitudinală şi nu-şi fixează percepţia într-un cadru dat de referinţă, ci durează într-un context real de incertitudine.

Această postură, de evidentă inconsecvenţă comportamentală exprimată într-o nuanţată indecizie în selectarea de soluţii proiective ne lasă a înţelege că astfel de subiecţi se consideră pe sine în postura unor persoane damnate, în starea unor inşi subordonaţi fatalităţii externe, care nu poate fi înlăturată prin nici un fel de iniţiere socială, prin nici un fel de efort de depăşire de sine, care să aducă modificări substanţiale în situaţia lor socială. Ei consideră că nu pot să întreprindă ceva prin care să înceteze de a mai fi ceea ce au fost. În felul acesta asistăm la apariţia unor atitudini de împăcare cu sine, la cristalizarea unei tentaţii de desemnare acţională şi de supunere faţă de ambianţa dată. Ca atare, ei consideră cartierul în care locuiesc — dincolo de criticile pe care i le adresează — un fel de zonă a unei mari siguranţe de sine, un fel de mediu al unor situaţii certe, care-i fereşte de temerea unor eventuale eşecuri economice şi-i protejează împotriva unor nereuşite sociale, motiv pentru care trebuie să accepte dezavantajele tradiţionale pe care le implică faptul de a locui în aceste cartiere.

În general însă, la marea majoritate a subiecţilor investigaţi s-au elaborat o percepţie de sine cu caracter negativ, o conştientizare deformată a realităţii lor sociale, creînd o distanţă socială exagerată între cartierele lor rezidenţiale şi între cartierele centrale. De aici apare şi o imagine reflectorie hipertrofiată, o reprezentare de-a dreptul hiperbolică despre zonele din centrul oraşului, generîndu-le un anume complex psihic de inferioritate, o suită de stări lăuntrice cu caracter depreciativ, care-i determină să construiască departajări surprinzătoare şi diferenţieri rigide între punctele centrale şi cele necentrale. De aceea, ei se localizează pe ei în punctele periferice ale oraşului nu numai din punct de vedere spaţial şi nu numai sub aspect teritorial, ci şi din punctul de vedere al unor diferenţieri de ordine socială, al unor ierarhii de roluri şi statusuri prin intermediul cărora operează delimitări tranşante şi distincţii rigide între ei şi restul oraşului. În baza acestei premise, ei se consideră nu numai locuind la marginea oraşului şi nu numai ducîndu-şi existenţa într-o zonă periferică, ci ca fiind integral la periferia societăţii, fiind de importanţă marginală. O atare percepţie de sine în opoziţie cu percepţia despre altul se datoreşte faptului că, în marea lor majoritate, subiecţii din zonele investigate prelungesc imaginea unor scheme cu funcţii tradiţionale într-un context istoric care a încetat de a mai fi tradiţional. Ei aplică formele conservatoare într-un mediu devenit neconservator, motiv pentru care construiesc între ei şi restul oraşului o departajare socială deformată şi o scară ierarhică falsă. De aici rezultă şi o reacţie

cu caracter negativ față de tendințele novatorii ce se anunță a fi întreprinse în această zonă, și o receptare circumspectă a unor acțiuni ce tind să extindă atributele spațiilor urbane propriu-zis și la nivelul zonelor mărginașe.

Pentru contracararea unor astfel de tendințe de ordin subiectiv și pentru antrenarea sub aspect obiectiv a celor două cartiere cercetate în resoriturile lăuntrice ale procesului urbanizării, se impun soluții acționale de forme administrative, se impun măsuri optime de organizare locală, prin care să se realizeze un larg proces de profesionalizare și reprofesionalizare, un efort mai larg de dotare spațială cu rețele de servicii sociale, care să ridice de la un nivel potențial la un cadru real dimensiunile urbanizării ale zonei cercetate. Totodată, se impun inițiative sociale mai eficiente de direcționare a acestor zone spre cerințe urbanizatorii mai înalte, se cere includerea lor nuanțată în efluviul pregnant al unor proiecte sistematizatorii, cum deja se preconizează de forurile locale de partid și de stat, prin care se schițează inițiile curbei evolutive și actele obiective de inserție a celor două cartiere în cadrul sistemelor reglatorii ce caracterizează orașul.

IMPLANTAREA INDUSTRIEI ALUMINIULUI

1. CONSTITUIREA SPAȚIULUI INDUSTRIAL. AMPLASAREA UZINEI DE ALUMINIU

Incidența dezvoltării industriei asupra urbanizării prezente și viitoare a Slatinei pune în fața analizei sociologice cerința de a explica modul în care se constituie „spațiul industrial” și în care acest spațiu, transformat într-o realitate socială înzestrată cu o semnificație nouă, contribuie la dezvoltarea funcțiilor orașului și la sistemul de relații interne și externe.

Progresul tehnic-științific face necesare asemenea forme de organizare a producției, care creează concentrări industriale teritoriale, contribuie la dezvoltarea combinării și cooperării în producție, la constituirea unor complexe industriale formate din mai multe întreprinderi industriale specializate.

O mare parte a cercetătorilor în domeniul sociologiei urbane acordă o atenție însemnată raportului dintre spațiul organizat și funcțiile urbane¹. Esențial ni se pare însă a fi aici însuși modul în care are loc transformarea spațiului, esența socială a acțiunii decizionale de repartizare teritorială a forțelor de producție, raportul de intercondiționare dintre spațiul industrial organizat și populație.

Înțelegerea acestor probleme trebuie să pornească — în condițiile țării noastre — de la luarea în considerare a trăsăturilor principale ale politicii de construire a economiei socialiste.

Dezvoltarea planificată a tuturor sectoarelor vieții economice creează premisele pentru dirijarea și influențarea evoluției tuturor celorlalte domenii ale activității sociale. Prin intermediul planului de stat se transpun în viață

¹ Raymond Ledrut, *Fonctions et pouvoirs dans les collectivités urbaines*, in: *Cahiers internationaux de Sociologie*, vol. XLV/1968; Alain Touraine ș.a., *Mobilitate des entreprises et structures urbaines*, in: *Sociologie du Travail*, nr. 4/1967 p. 369

liniile directoare și de perspectivă, se realizează o perfecționare continuă a dezvoltării în profil teritorial.

Luarea unor decizii în acest sens este dictată de interesele majore ale dezvoltării armonioase a tuturor orașelor și regiunilor țării, precum și de realizarea unor proporții optime între ramurile economiei naționale. Statul socialist dispune de toate pîrghiile economice, ca și de toate celelalte mijloace pentru a fundamenta politica sa economică-socială pe baze științifice și pentru a asigura continuitatea aplicării sale.

Decizia cu privire la dezvoltarea industrială a orașului Slatina s-a concretizat mai întîi în planul economic de stat care a precizat obiectivele industriale și volumul investițiilor alocate din bugetul de stat. Stabilirea locului de amplasare a obiectivelor respective a necesitat o preocupare specială a organelor de stat specializate și s-a realizat în baza unor criterii și a unor analize prealabile.

De bună seamă, amplasarea obiectivelor industriale trebuie să pornească de la luarea în considerare a unor „determinanți”, adică a acelor factori care constituie garanția obținerii unei ridicate eficiențe economico-sociale pentru noile întreprinderi. Astfel, implantarea unor uzine moderne în orașul Slatina — ca de altfel în general în cazul industriilor celor mai moderne — n-a fost orientată în mod absolut de prezența unor surse de materii prime, ci s-a ținut seama de un complex de determinanți.

În primul rînd, s-a avut în vedere apropierea de marile resurse de energie electrică, aceasta avînd rolul hotărîtor în procesul de producție modern care caracterizează aceste uzine.

În al doilea rînd, s-a ținut seama de existența potențialului uman care poate fi eliberat din agricultura hinterlandului Slatinei și integrat în noile întreprinderi industriale din zonă.

În al treilea rînd, se impunea necesitatea ridicării acestui orașel la o viață modernă și sporirea rolului său economic pe plan local și național prin transformarea sa într-un centru industrial.

Prin luarea în considerare a acestor determinanți, factorii decizionali — specifici economiei socialiste — au trebuit să stabilească direcțiile dezvoltării viitoare a orașului atît sub aspect economic, cît și urbanistic.

Caracteristicile activității de decizie sînt în exemplul orașului Slatina *integralitatea și multilateralitatea*. Respectiv, datorită rolului pe care-l dețin pe plan social instituțiile socialiste care au drept de decizie pot și trebuie să ia hotărîri care să țină seama nu numai de interesele generale, ci și de ale membrilor unei anumite colectivități umane, nu numai de o anumită cerință a dezvoltării, ci de toate celelalte elemente care privesc evoluția viitoare.

Organizarea și dezvoltarea spațiului industrial al Slatinei au pus în joc din plin toate funcțiile vechi ale orașului pentru crearea unor condiții corespunzătoare desfășurării activității economice mult sporite. S-au produs, în același timp, o schimbare și adaptare a acestor funcții la noile probleme puse de dezvoltarea orașului și de populația în continuă sporire.

Dintru început, problemele cele mai importante au fost generate de crearea spațiului industrial și de utilizarea lui. Acțiunea a început cu construirea Uzinei de aluminiu și a continuat cu alte uzine de importanță republicană, urmînd să constituie, în acest nou centru industrial, un complex al producerii și prelucrării aluminiului. Dintre noile unități industriale care sporesc potențialul economic al Slatinei, au și fost construite Uzina de carbonoase și Uzina de prelucrare a aluminiului, care lucrează în cooperare cu Uzina de aluminiu.

Spațiul industrial al Slatinei se caracterizează astăzi prin unitatea, concentrarea și nivelul tehnic înalt al producției realizate de noua grupare industrială. Realizarea acestor caracteristici are o importanță majoră atât pentru dezvoltarea urbanistică a orașului, cit și pentru relațiile dintre noile întreprinderi — populație și instituțiile urbane.

Aici trebuie să avem în vedere și legătura dintre crearea și echiparea spațiului industrial și dezvoltarea configurației spațiale a orașului. Aceasta din urmă se transformă, la rîndul său, foarte mult sub efectul industriei, se transformă sub acțiunea omului, și tocmai datorită acestui fapt exercită un rol de mediație socială constantă. Configurația orașului influențează asupra legăturii dintre membrii colectivității urbane, dar și dintre aceștia și spațiul industrial.

În această privință, amplasarea teritorială a industriei slătineze și delimitarea spațiului industrial a adus schimbări radicale în configurația orașului. S-a avut în vedere necesitatea de a lăsa deschisă posibilitatea dezvoltării viitoare a industriei și totodată de a se înlătura pericolul oricăror nocivități pentru cartierele orașului.

Transformările în viața orașului și începutul unei noi etape în desfășurarea procesului urbanizării moderne a acestuia au fost declanșate o dată cu deschiderea lucrărilor de construcție a noilor obiective. Organizarea șantierelor de construcții a generat cu mult înaintea apariției întreprinderilor industriale o efervescență care a pus în mișcare toate resorturile orașului necesitînd adaptarea diverselor sectoare la cerințele dezvoltării industriei. Întreprinderile de construcții care au luat în antrepriză noile obiective industriale au concentrat pe noile șantiere, începînd cu anul 1960, un contingent masiv de lucrători recrutați în cea mai mare parte din mediul rural.

La prima vedere, activitatea desfășurată de un șantier de construcții nu lasă să se întrevadă și rolul social al acestuia, funcția transformatoare pe care o exercită asupra elementului uman și asupra spațiului care intră direct sau indirect în sfera sa de influență.

Mai întii, majoritatea forței de muncă este recrutată din zona în care se află șantierul. Are loc astfel un fenomen de reconversiune a agricultorilor în muncitori constructori. Pe șantier, cea mai mare parte a lucrătorilor își însușesc meserii specifice care duc la schimbarea statutului și rolului lor în mediul sătesc.

Veniturile și tipul activității țăranilor angajați pe șantiere se schimbă, contribuînd totodată la schimbarea condiției lor sociale și a legăturii lor cu agricultura.

În al doilea rând, ei devin purtători ai influenței culturale a orașului, ai unor deprinderi și ai unui mod de viață pe care fie că încearcă să-l copieze — complet sau parțial —, fie că-l adaptează la condițiile lor tradiționale. Atitudinea lor față de îndrumarea și formarea noii generații reflectă de asemenea o hotărâtă înclinare spre profesii de tip urban cu un grad ridicat de stabilitate și siguranță a veniturilor.

În al treilea rând, întreprinderile de construcții integrează pe noii angajați din mediul rural într-un nou sistem de valori specifice industriei și le deschide perspectiva unei promovări profesionale, ceea ce are o mare forță stimulatorie.

În mod obișnuit, aceste întreprinderi specializate în construcții industriale au o rază mare de acțiune și în mod necesar o mare mobilitate teritorială. Aceasta face ca personalul angajat să provină din diversele localități aflate pe traseele pe care s-a desfășurat activitatea. De obicei se formează un corp permanent de salariați care se deplasează împreună cu șantierele. Alături de aceștia se constituie un grup masiv de muncitori temporari și sezonieri, recrutați din zona în care se desfășoară activitatea întreprinderii.

Intensitatea influenței pe care au exercitat-o șantierele de construcții ne este redată chiar de evoluția numărului de salariați în acest domeniu.

Tabletul nr. 1

Numărul mediu zilnic al salariaților din ramura construcțiilor în Slatina (1960—1968)

	1960	1965	1966	1967	1968
Total salariați	149	4 058	1 935	2 519	2 982
Muncitori	126	3 558	1 720	2 362	2 687

De la o activitate neînsemnată, construcțiile au devenit un sector principal de activitate. Oscilația numărului de salariați reflectă intensitățile diferite care s-au înregistrat în acțiunea de echipare industrială a orașului. Concomitent s-au extins lucrările pe plan urbanistic și a luat un avânt puternic construcția unor cartiere noi de locuințe tip bloc.

Numărul de salariați în construcții a fost sporit din nou după 1968, o dată cu trecerea la implantarea noilor uzine în cadrul complexului industrial slătinean. În acest fel s-a realizat dacă nu o permanentizare, cel puțin o continuitate a șantiierelor de construcții și montaj în decursul a aproape un deceniu.

Realizarea unei stabilități a personalului angajat pe șantier a făcut necesară o serie de măsuri, între care asigurarea de locuințe pentru salariații veniți din alte centre împreună cu întreprinderea, precum și pentru acei lucrători care nu erau dispuși să meargă zilnic în localitățile de domiciliu. Totodată a fost organizat transportul pentru angajații pendulari.

Munca pe șantier a permis unui număr însemnat de salariați, familii și nefamilii, să se stabilească în orașul Slatina, permanent sau tempo-

rar. În 1968, peste 1 200 de salariați ai șantierelor primiseră în folosință apartamente în noile blocuri. De asemenea, pentru alte 950 de persoane se asiguraseră locuințe temporare în oraș.

Întreprinderile de construcții asigurau, încă din anii de început ai șantierelor, transportul între locul de muncă și 17 localități rurale, aflate la distanțe între 10 și 100 km, pentru aproape 400 de lucrători. Alți 400 de salariați utilizau mijloace proprii de deplasare. Evantaiul localităților în care își aveau domiciliul salariații pendulari cuprindea încă 10—15 alte comune aflate pe rutele căii ferate sau ale autobuzelor.

În anul 1965 s-a încheiat prima fază a lucrărilor de construcție a Uzinei de aluminiu, care a și intrat în producție în același an. Aceasta constituie un moment important, deoarece marchează nu numai schimbarea poziției orașului în economia țării, ci și constituirea unui mare colectiv de lucrători industriali cu înaltă calificare.

Astfel Slatina devine „orașul metalului alb”, în care se obține întreaga producție de aluminiu a țării.

Noua uzină constituie nu numai pentru acest oraș, ci și în cadrul industriei un model prin înaltul nivel tehnic la care este înzestrată. A fost foarte normal ca în această situație mărimea sa să fie caracterizată de producția care se realizează în cadrul său, nu de numărul mare al persoanelor ocupate. Evoluția numărului de salariați a fost următoarea :

	1965	1966	1967
Total salariați	1 038	1 326	1 512
din care :			
ocupați în activități industriale	449	1 195	1 183
— ingineri și tehnicieni	56	145	154
— funcționari	33	79	78
— Pers. de serv. pază și pompieri	14	34	21

De aici se reflectă însăși lărgirea capacității de producție a uzinei, an de an, și menținerea unei structuri profesionale, în care locul principal este deținut de lucrătorii legați direct de procesul de producție și de personalul de specialitate.

Nu este lipsit de interes de a arăta aici că salariații uzinei au o dispersare rezidențială în întreaga zonă a orașului și chiar în afara ei, la distanțe mari. Astfel, în aprilie 1968 din totalul efectivului scriptic al salariaților 1 322 aveau domiciliul în mediul urban al județului Olt și 496 în mediul rural al aceluiași județ. Restul se distribuia în jud. Vâlcea (11), Argeș (8), Dimbovița (2), Dolj (5), municipiul București (6).

Integrarea noilor contingente de salariați industriali, ca și a celor ocupați în construcții și în alte domenii de activitate, în viața orașului a fost foarte diferită. Mai întâi fiindcă nu toți au rezidența în Slatina, iar în al doilea rând pentru că o mare parte dintre cei stabiliți în oraș au devenit stabili în ultimii 10 ani.

În scopul elucidării procesului de urbanizare desfășurat în Slatina după inițierea industrializării sale, am efectuat o anchetă în rîndul a peste 2.200 de salariați, din patru întreprinderi, o cooperativă meșteșugărească și o instituție publică.

Eșantionul studiat a cuprins peste 24% din totalul salariaților din Slatina și, respectiv, peste 50% din numărul celor ocupați în industrie în anul 1967. Pe această bază am constatat că pe ansamblul orașului salariații stabili dețin o proporție de 67,7%, iar navetiștii numai 32,3%. Această situație diferă de la o întreprindere la alta, construcțiile și întreprinderea de industrie locală înregistrînd ponderile cele mai mari de navetiști (76,1% și, respectiv, 32,4%).

Luînd în considerare anul stabilirii în localitate, a rezultat că salariații proveniți din alte localități și stabiliți aici în ultimii ani reprezintă pe total oraș 72%, spre deosebire de Uzina de aluminiu în care ponderea acestora este de 90,9%.

Distribuția acestora după anul stabilirii în localitate ne scoate pregnant în evidență funcția integratoare a industriei moderne și, respectiv, în cazul Slatinei rolul Uzinei de aluminiu, care marchează nu numai începutul industrializării Slatinei, ci și momentul declanșării urbanizării moderne a acestei străvechi localități.

Tabloul nr. 2

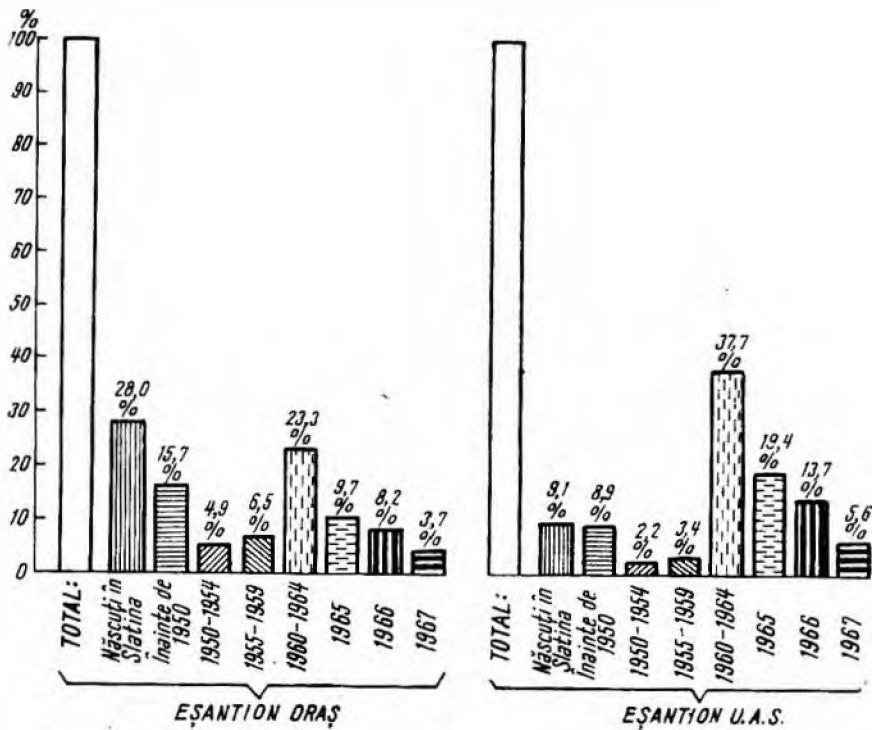
Salariații domiciliati în Slatina după anul stabilirii în localitate *

Anul stabilirii în localitate	Total oraș		U. A. S.	
	număr	%	număr	%
Născut în Slatina	368	28,0	45	9,1
Înainte de 1950	206	15,7	44	8,9
1950 - 1954	63	4,9	11	2,2
1955 - 1959	86	6,5	17	3,4
1960 - 1964	306	23,3	186	37,7
1965	127	9,7	96	19,4
1966	108	8,2	68	13,7
1967	49	3,7	28	5,6
Total	1.313	100,0	495	100,0

* Ancheta efectuată în orașul Slatina

Această periodizare redă relația dintre industrializarea Slatinei și stabilirea în oraș, ca locuitori permanenți, a celor angajați în întreprinderile cu sediul în această localitate și ne scoate în evidență sporirea în intensitate a fenomenului de stabilizare o dată cu crearea unei uzine de aluminiu. Impulsul determinat la această întreprindere s-a manifestat pe planul atragerii și stabilizării în urban a forțelor de muncă încă din anii anteriori intrării sale în funcțiune datorită necesității de a asigura contingentul necesar intrării sale în activitate.

Efectul creării nucleului industrial al Slatinei asupra urbanizării oraşului şi zonei şi-a pus amprenta în mod intens şi asupra constituirii, respectiv a procesului de formare a forţei de muncă industriale

Graficul nr. 1. Repartizarea salariiţilor domiciliaţi în Slatina după anul stabilirii în oraş

2. PROBLEME SOCIALE RIDICATE DE NECESITATEA RECRUTĂRII FORŢEI DE MUNCĂ

Procesul de industrializare a oraşului Slatina a pus însă, încă de la început, organelor decizionale o serie de probleme, dintre care amintim :

a) Lipsa de braţe de muncă masculină, necesare atât în perioada de început a dării în funcţiune a noilor întreprinderi, cât şi în perioadele următoare, în care industria se dezvoltă şi se sporesc capacităţile de producţie.

b) Lipsa tinerilor cu o formaţie profesională specifică activităţii industriale, aceasta ridicând încă de la început necesitatea reorganizării sistemului de pregătire şcolară şi adaptarea lui la noile cerinţe ale industriei.

c) Inexistența unei tradiții industriale în adevăratul înțeles al cuvântului, tradiție care ar fi facilitat o integrare a populației active mult mai ușoară în activitatea industrială.

În aceste condiții, formarea forței de muncă industriale a cunoscut un proces foarte complex, beneficiind, bineînțeles, de întreaga experiență acumulată de alte centre industriale ale țării, care în perioada trecerii la transpunerea în viață a politicii de industrializare au fost nevoite să rezolve asemenea probleme.

Analizând structura forței de muncă pe ramuri ale industriei, precum și evoluția sa în perioada 1960—1968, observăm mai întâi faptul că dinamica acesteia poartă în principal amprenta dezvoltării a două sectoare importante :

— dezvoltarea industriei aluminiului, care a devenit și ramura principală în cadrul industriei Slatinei și care, prin perspectivele dezvoltării sale, ne lasă să întrevădem în viitor o sporire puternică a cerințelor de forță de muncă cu calificare superioară ;

— industria ușoară și alimentară, care beneficiază, alături de industria prelucrării lemnului, de condiții favorabile dezvoltării prin valorificarea resurselor pe care le oferă județul.

În al doilea rând, rezultă că evoluția forței de muncă din industrie a determinat concomitent o modificare în numărul de salariați din toate celelalte ramuri de activitate. Astfel, se constată și aici influența directă pe care o determină industria asupra diverselor sectoare ale activității sociale, fie ca urmare a necesității de reorganizare a acestora corespunzător cerințelor industriei, fie ca rezultat al dezvoltării orașului și deci al adaptării lor la cerințele populației în creștere (vezi tabelul nr. 3).

Constituirea forței de muncă industriale și evoluția sa au determinat schimbări și în structura populației, între altele aspectul cel mai elocvent este sporirea numărului de salariați la 1 000 de locuitori de la 61 în 1959 la 155 în 1968. Aceste niveluri au schimbat poziția Slatinei pe acest plan în cadrul orașelor țării, apropiind-o de numeroase alte orașe care s-au dezvoltat în anii construcției socialismului.

Ancheta efectuată de către noi în orașul și întreprinderile din orașul Slatina a scos în evidență, între altele, ca principale surse de constituire a forței de muncă industrială angajarea salariaților prin rezervele de muncă și prin întreprinderi. Pe ansamblul întreprinderilor, ancheta ne scoate în evidență faptul că, din totalul salariaților, 86,4% au fost încadrați în activitate prin angajare directă și numai 13,6% prin sistemul rezervelor de muncă. Această proporție rămâne aproape identică și în cazul salariaților care nu au rezidența în oraș.

Uzina de aluminiu, care a intrat în 1965 în producție, a trebuit să-și rezolve problema forței de muncă în primul rând cu mijloace proprii, deoarece pe plan local serviciile de recrutare nu erau organizate corespunzător noilor cerințe pe care le punea acest vârstar al industriei socialiste moderne. Astfel, din totalul salariaților anchețați în Uzina de aluminiu, cu domiciliul în oraș, 90,7% fuseseră recrutați direct de întreprindere și

Tabelul nr. 3

Populația artistică pe sexe, categorii și grupe de ocupații în orașul Slatina

Orașul Slatina	1956		1966	
	Total	Din care femei	Total	Din care femei
Total	5 426	684	7 721	2 462
Personal de conducere al instit. unit. ec. și soc.-cult.	95	5	87	13
Activiștii organizațiilor de partid și de masă	59	6	62	9
Conducătorii serviciilor, secțiilor, atelierelor, sectoarelor, șantierelelor	129	9	139	8
Ingineri, arhitecți	24	1	99	13
Medici veterinari	—	—	6	—
Fizicieni, matematicieni, biologi, botaniști, geologi	—	—	1	—
Tehnicienii	—	—	312	34
Maștrii	—	—	110	4
Personal didactic Pers. științific cercetare	217	112	375	219
Personal de specialități din artă și cultură	62	11	46	20
Personal medico-sanitar, de asist. socială + cultură fizică	207	133	376	288
Personal juridic	65	6	36	—
Personal cu funcții economice și de evidență	547	139	825	315
Personal pentru lucrările de secretariat și administrație	—	—	318	158
Ocupații specifice cultelor	21	1	14	—
Ocupații specifice muncit. din ind. energ. electrice și termice	27	—	85	3
Ocupații specifice muncit. din extracția și prepar. cărb. și minereurilor	1	—	6	—

Orașul Slatina	1956		1966	
	Total	Din care femei	Total	Din care femei
Ocupații specif. muncit. din ind. petrol și gaze	6	—	9	1
Ocupații specif. muncit. din ind. metalurgici și coesochimică	—	—	194	14
Ocupații specif. muncit. din ind. constr. mașini și prelucr. metalelor	270	8	728	26
Ocupații specif. muncit. din ind. chimică, hîrtiei și celulozei	7	2	39	7
Ocupații specif. muncit. din ind. materialelor de constr.	26	7	26	10
Ocupații specif. muncit. din ind. exploatarea și prelucrării lemnului	219	53	230	30
Ocupații specif. muncit. din ind. sticlei, porțelanului și faianței	1	—	1	—
Ocupație specif. muncit. ind. textilă	22	9	31	23
Ocupații specif. muncit. confecții, text.	109	37	134	65
Ocupații specif. muncit. ind. pielăriei, blănăriei și încălțămîntei	82	4	46	2
Ocupația specif. muncit. ind. alimentară	172	64	213	104
Ocupații, specif. muncit. ind. săpunului, cosmeticii	—	—	1	1
Ocupații specif. muncit. ind. poli-grafică	1	—	19	11
Ocupația lucrătorilor din alte activități industriale	—	—	17	10
Ocup. specif. lucrăt. din construcții	132	8	718	25
Ocupațiile agricultorilor	1 211	374	415	249
Ocup. specif. muncit. silvicultură	17	1	4	1
Ocupații specif. muncit. transport telecom	300	36	662	100
Ocupația specif. muncit. circ. mărfurilor	446	111	648	316
Ocupații specif. gosp. comunale de locuințe și prestări de servicii	491	275	592	329
Ocupații comune multor ramuri și alte ocup. ale muncit	460	107	95	54
Ocupații nedeclarate	—	—	2	1

numai 9,3% pe alte căi. Din rindul salariaților navetiști, 88,2% fuseseră angajați prin întreprinderi (direct la întreprindere).

Imaginea cea mai deplină a procesului integrării forței de muncă din orașul și zona Slatina în noile întreprinderi — și cu deosebire în Uzina de aluminiu — ne este dată de motivația angajării acestora. Observăm că aici apare o deosebire între salariații rezidenți în Slatina și cei care-și păstrează domiciliul în mediul rural înconjurător. Astfel, în rindul primilor la motivele angajării, după răspunsurile celor anchetați, există următoarele ponderi :

- sporirea ciștigului — 23,3%
- dorința de a avea o meserie — 18,5%
- nevoia de a se apropia de familie — 18,3%
- dorința de a trăi în oraș — 7,7%
- insistențele familiei și sfaturile prietenilor — 1,7%
- alte cauze — 30,5%

În rindul salariaților pendulari, motivația prezintă o structură puțin diferită :

- sporirea ciștigului — 41,6%
- dorința de a avea o meserie — 19,1%
- nevoia de a se apropia de familie — 20,9%
- insistențele familiei și sfatul prietenilor — 0,4%
- dorința de a trăi în oraș — 1,5%
- alte cauze — 16,5%

Este convingător faptul că principala motivație, respectiv principalul factor convingător pentru integrarea în munca industrială rămâne sporirea ciștigului, desigur fără ca acesta să fie și majoritar. În timp ce salariații stabili în oraș își pun probleme cum sînt dorința de a avea o meserie sau nevoia de a se apropia de familie, salariații pendulari sînt preocupați în mod deosebit de asigurarea unui ciștig satisfăcător și de nevoia de a se apropia de familie. Explicația este dată de faptul că foarte mulți dintre aceștia din urmă erau nevoiți înainte de construirea industriei în orașul Slatina să caute de lucru în alte centre industriale îndepărtate. De asemenea, mulți dintre noii angajați proveniți din mediul rural — în cea mai mare parte tineri — își pun problema obținerii unor ciștiguri sporite față de acelea pe care le oferă munca din agricultură.

Diferențe importante și totodată motivații diferite apar atunci cînd corelăm starea civilă și cauzele angajării. Astfel, în rindul salariaților necăsătoriți — stabili, motivațiile principale pentru angajarea în munca industrială sînt insistențele familiei și sfatul prietenilor — 31,1%, dorința de a avea o meserie — 22,3%, nevoia de a se apropia de familie — 21,6% și numai în proporție de 15,2% sînt preocupați de ciștig etc. Aceeași grupă din rindul pendularilor prezintă ca motivație principală dorința de a avea o meserie — 37,2% și numai după aceasta sporirea ciștigului — 21,5%, apropierea de familie — 21,5% etc. Interesant este că dorința de a trăi la oraș apare la aceștia foarte slabă (5,8%), iar sfaturile familiei nu au

determinat decît în cazuri extrem de rare angajarea în întreprinderile din Slatina.

În ce privește pe salariații casătoriți — stabili, aceștia afirmă ca principală motivație sporirea cîștigului — 24,9%, pe planurile următoare aflîndu-se în ordine descrescîndă a ponderii: nevoia de a se apropia de familie — 18,0%, dorința de a avea o meserie 17,3% și altele. Deosebirea grupului de salariați pendulari căsătoriți constă, ca și în cazurile anterioare, în faptul că aceștia au ca motivație principală sporirea cîștigului — 45,3% și numai după aceasta apropierea de familie — 20,9%, dorința de a avea o meserie — 15,6%. Dorința de a trăi la oraș nu exercită o influență importantă în rîndul acestora în ce privește integrarea în munca industrială.

Faptul că observăm o asemenea structură a motivațiilor este explicabil ținînd cont, pe de o parte, de condițiile familiale ale acestor salariați, care devin determinante într-o anumită situație, impunînd acele hotărîri de care depînd cu deosebire condițiile de viață ale membrilor familiei. Ni se pare că este foarte normal deci ca hotărîrile legate de integrarea în munca industrială, în cazul analizei noastre, să depîndă în principal de perspectivele pe care profesiunile specifice muncii industriale le asigură dezvoltării individului, formării carierei sale etc.

Dacă dorința de integrare în munca industrială — respectiv acceptarea de a presta o muncă sau de a-și însuși o meserie care prin specificul său este legată de un anumit domeniu al producției industriale — deschide de fapt perspectiva a ceea ce numim „carieră profesională”, formarea acesteia este determinată în mod necesar de calificarea profesională pe care fiecare individ și-o însușește prin sistemul școlar existent sau prin sistemul de calificare organizat de întreprinderi.

Pornind de la ancheta efectuată în rîndul salariaților, constatăm că, în categoria salariaților stabili, principalele căi de dobîndire a calificării au fost în ordinea importanței:

- cursurile de scurtă durată cu o pondere 19,6%
- calificare la loc de muncă și ucenicie 12,9%
- școală profesională 6,6%
- specializare 3,3%

Dobîndirea calificării prin „alte forme” intervine cu o pondere de 37,7%, iar „necalificării” cu o pondere de 19,8%.

Spre deosebire de aceștia, salariații pendulari au ca principale căi de dobîndire a calificării pe primul loc cursurile de scurtă durată în proporție de 20,4%, calificare la locul de muncă 11,9% și școli profesionale în proporție de numai 4,4%. Rezultă o deosebire netă a influenței căilor de dobîndire a calificării care face ca ponderea salariaților necalificați în rîndul pendularilor să fie de 32,3%, fapt ce scoate în evidență imposibilitatea funcțională a unei părți a lucrătorilor, care și-au schimbat vechea ocupație agricolă cu ocupații industriale, de a se integra și, respectiv, de a-și însuși o profesiune industrială calificată. Pornind de la corelația dintre vechimea în munca industrială și căile dobîndirii calificării, observăm

că, pe măsura sporirii vechimii, are loc o creștere a ponderii salariaților calificați prin școli de scurtă durată și prin școli profesionale. Totodată este observabil faptul că, sub influența cerințelor industriei, vechimea în munca industrială nu mai rămâne ca un factor determinant pentru dobândirea calificării, ci cu deosebire numai pentru ridicarea calificării. Noile generații care sînt integrate în munca industrială sînt pregătite chiar de la începutul formării carierei lor astfel încît încă din primii ani ai activității în industrie să dețină o calificare corespunzătoare.

Problema calificării trebuie privită, desigur, și în funcție de relația „ocupații-studii”, deoarece în condițiile industriei moderne baza formării cadrelor industriale este dată de rețeaua școlară de studii generale și de specialitate. Tehnica modernă și nivelul înalt al tehnicității cu care sînt dotate noile întreprinderi fac necesară formarea unor cadre bine pregătite și cu posibilități de adaptare continuă la tehnologia în permanentă schimbare.

Astfel, din totalul muncitorilor stabili în oraș peste 47% au absolvit între 4 și 7 clase elementare și 33,1% școala profesională. La aceștia se adaugă muncitorii care au absolvit licee de specialitate, de cultură generală, școli medii tehnice și alte școli, care, la rîndul lor, reprezintă 10,1%. În rîndul maiștrilor și tehnicienilor, ponderea școlii medii tehnice profesionale și liceelor reprezintă 86,8%.

Consacrarea profesională pentru celelalte ocupații este dată în special de școlile de cultură generală (funcționari) și de învățămîntul superior pentru ocupații de înaltă calificare (83,6%).

Influența industriei asupra vieții sociale a orașului a determinat transformări importante și în structura familiilor de salariați și chiar în comportamentul tradițional al acestora. Astfel, faptul că Slatina a moștenit din trecut o proporție însemnată de populație ocupată în agricultură s-a reflectat în menținerea unei legături a actualilor salariați industriali și, respectiv, a familiilor lor cu agricultura. După dezvoltarea noii industrie în acest oraș, asistăm la o modificare a poziției acestora față de agricultură, respectiv față de munca pe lotul individual, pe care mulți îl mai dețin încă. Astfel, din totalul salariaților stabili, 8,3% dețin încă loturi pe care le lucrează cu membrii familiilor lor. Din ancheta făcută rezultă că în general cea mai mare parte a familiilor care dețin încă locuri agricole lasă munca acestor loturi pe seama soției agricole (35,7%) sau în seama altor membri din familie (10,2%). Cazurile în care lotul este lucrat de salariat și de soția lui reprezintă doar 17,4%. Fără a intra într-o analiză detaliată a acestui aspect, rezultă în mod convingător că munca în industrie transformă vechea legătură față de lotul individual într-un fenomen în continuă dispariție, cazurile în care se menține fiind, desigur, determinate de factori cum sînt integrarea recentă în munca industrială sau păstrarea gospodăriei agricole în mediul rural. În rîndul salariaților pendulari, proporția celor cu lot agricol este de 69,9%. Și în aceste cazuri însă, munca agricolă este lăsată în seama soției agricole (70,9%) și într-o măsură mai redusă este efectuată de ambii soți (15,3%) sau de

alți membri de familie (7,4%). Cazurile în care lotul este lucrat numai de salariat sau numai de soția salariată sînt foarte reduse chiar în comparație cu situația existentă în rîndul salariaților stabili în oraș.

Astfel, ponderea salariaților care își lucrează singuri lotul este de 2,7%, iar a celor la care soția salariată lucrează singură lotul, ponderea nu depășește 3,3%.

Această deosebire între salariații stabili și cei pendulari, deși pare oarecum paradoxală, ne scoate în evidență tendința salariaților din mediul rural de a se detașa de munca agricolă, fapt care determină, în majoritatea cazurilor, o dihotomie a ocupațiilor în familiile acestora: soția continuă să lucreze în agricultură, iar soțul lucrează, în majoritatea cazurilor, numai în industrie sau în alte domenii neagricole. Efectele implantării industriei aluminiului în Slatina se reflectă nu numai în ansamblu, generînd o transformare a orașului, ci determină chiar un proces intens de integrare a populației în noile tipare create de dezvoltarea economică, generează o asimilare a comportamentelor urbane și a modului de trai urban chiar la familiile care, deși nu domiciliază în oraș, sînt totuși legate de acesta prin locul de muncă ocupat de unii din membrii lor în diverse întreprinderi și instituții urbane.

3. PREGĂTIREA FORȚEI DE MUNCĂ PRIN ȘCOLILE PROFESIONALE ȘI TEHNICE

Cunoașterea modului în care preocupările forurilor politice și administrative privind eficiența socială a acțiunii educaționale în general și a școlilor profesionale și tehnice în special, privind locul și rolul deosebit pe care acestea le-au avut și le au în pregătirea și dezvoltarea resurselor umane angrenate în procesul industrializării din zona Slatina, precum și modul în care se integrează în procesul general de formare profesională din țara noastră reclamă o serie de investigații, încadrate realist în contextul social, politic și economic al fiecărei țări.

O asemenea investigație am încercat și noi în zona Slatina, în cadrul cercetării procesului de urbanizare și a ansamblului de procese sociale pe care acesta le angrenează.

a) EDUCAȚIA, SISTEMUL ȘCOLAR ȘI URBANIZAREA. IPOTEZE DE LUCRU

Integrate organic în ansamblul cercetării procesului urbanizării, investigațiile privind pregătirea cadrelor necesare dezvoltării economice, sociale și culturale prin sistemul școlilor din județ s-au axat, după cum era și firesc, pe principalele elemente care definesc locul și rolul instrucției sistematice în procesul urbanizării. În acest sens, am pornit de la ipoteza că învățămîntul se află în directă legătură cu unul din factorii esențiali care caracterizează din punct de vedere ontologic urbanul: elementul ocupațional sau profesional; întrucît instrucția și educația, pregătirea școlară și profesională acționează cu

o mare pondere în ... schimbarea de poziție în procesul de producție, (în) regruparea, restructurarea socială (care) caracterizează acest proces de urbanizare¹.

Am considerat apoi că școala este principala instituție socială investită cu rolul de a pregăti forța de muncă necesară tuturor domeniilor vieții și activității sociale, de a valorifica resursele umane și că prin intermediul școlii se creează condițiile esențiale (pregătirea de cultură generală, cultura profesională și pregătirea de specialitate - teoretică și practică) ale mobilității și mutațiilor profesionale, determinate de dezvoltarea economică, perfecționarea tehnicii și tehnologiei, de progresul tehnic în general.

Pe de altă parte, am acceptat teza după care învățământul are implicații directe și indirecte în complexul proces de diviziune socială a muncii, caracteristic marilor unități de producție materială, și ideea că, prin toate aceste elemente, învățământul este unul din factorii esențiali de integrare profesională, de integrare urbană și socială în general.

În investigațiile întreprinse am pornit și de la ipoteza că rolul instrucției și al educației crește în condițiile sporirii în ritm accelerat a volumului și complexității cunoștințelor umanității și ale desfășurării ample a revoluției științifice-tehnice contemporane, că societatea socialistă creează condiții noi — calitativ superioare în raport cu orinduirile sociale anterioare — pentru desfășurarea amplă și eficientă a muncii de educație, în vederea valorificării depline a potențialului uman de care această societate dispune, în interesul progresului material și spiritual al societății în ansamblul său și — prin aceasta — al fiecăruia din membrii colectivității sociale.

Am considerat în același timp că în sistemul general al practicii sociale acțiunea educațională nu este un gen oarecare de activitate socială periferică, ci tipul central de activitate umană care are menirea de a cultiva și valorifica omul, subiectul, agentul dezvoltării, singurul în măsură să determine transformări, să producă dezvoltarea pe toate planurile și în toate domeniile vieții sociale.

În sfârșit, am considerat că eforturile materiale, financiare și de muncă pe care le face societatea pentru pregătirea tinerelor generații, pentru cultivarea și valorificarea resurselor umane, sînt cheltuieli productive, au caracterul unor investiții pe termen lung, de înalt randament, întrucît — așa cum s-a demonstrat — educația, învățământul îndeplinesc multiple funcții economice-sociale, nu au numai un rol cultural-umanist general, cum s-a considerat multă vreme în trecut.

Pentru cunoașterea directă și mai profundă a condițiilor concrete și a modalităților în care are loc procesul pregătirii cadrelor în orașul Slatina, precum și pentru surprinderea problemelor majore pe care acest proces le ridică tuturor factorilor de concepție, de decizie, de execuție și de valorificare a rezultatelor ce se obțin în formarea forței de muncă, am efectuat și unele

¹ Miron Constantinescu, *Fapte, fenomene și relații sociale, în Sociologie generală - Probleme, Ramuri, Orientări*, București, Edit. științifică, 1970, p. 33

anchete în trei unități școlare din Slatina :

b) LICEUL DE CULTURĂ GENERALĂ „RADU GRECEANU”

A fost înființat în anul 1914, prin transformarea gimnaziului real, și a reprezentat multă vreme cea mai însemnată instituție școlară din județ.

În anul școlar 1918/1919, unitatea funcționa cu clasele I—VI cu un număr total de 325 elevi (289 în cursul inferior și 36 în cursul superior). La sfârșitul anului școlar au fost declarați promovați 184 de elevi, 66 au fost declarați repetenți și 75 s-au retras din școală. În acel an au absolvit cursul inferior 23 de elevi, iar în cursul superior nici unul.

După mediul de proveniență, 116 elevi (35,4%) proveneau din mediul urban și 209 (64,6%) din mediul rural.

După compoziția socială, colectivul de elevi al liceului avea următoarea structură : 54% erau fiii de agricultori mijlocii și mici ; 13,4% fiii de funcționari publici, 9,8% fii de comercianți, 7%, fii de profesori, institutori, preoți, 5,5% fii de mari proprietari și de arendași, restul de 9,3%, fiind copii de militari, de liber-profioniști sau având alte ocupații.

În anul școlar respectiv, liceul era încadrat cu 9 profesori, din care numai unul era definitiv, 4 provizorii și 4 suplinitori. Pe lângă aceștia mai erau încadrați și trei maiștri, toți cu titlu provizoriu.

În anul școlar 1919/1920 situația liceului n-a cunoscut modificări importante : numărul total de elevi era de 297 (253 în cursul inferior și 44 în cursul superior) ; proveniența după medii și structură socială a colectivului de elevi erau aproape aceleași ca și în anul școlar precedent

Atit în anii 1918/1919 cit și în 1919/1920 în unitate erau înscriși și elevi care se pregăteau în particular. Numărul acestora era relativ mare, mai ales în cursul inferior (231 în total în 1918 și 180 în 1919).

Deși liceul funcționa în cursul superior cu trei secții : clasică, modernă și reală, marea majoritate a elevilor urmau numai secția modernă.

În perioada 1920—1938, în evoluția liceului n-au intervenit decit unele modificări neseemnificative, efectivele de elevi, structura lor după mediu și origine socială menținându-se, aproximativ la același nivel. Numărul cadrelor didactice ajunsese în anul 1938 la 18.

În anul școlar 1946/1947, liceul funcționa cu 8 clase de elevi, 22 de cadre didactice (16 definitive și 2 fără gradații) și doi salariați pe posturi administrative.

În anii construcției socialiste, unitatea a cunoscut o dezvoltare susținută, înregistrând salturi notabile atit în ceea ce privește capacitatea de cuprindere, cit și în privința încadrării cu personal didactic, dotării cu echipament și material didactic. Edificatoarele sînt, în această privință, mai multe date.

Iată, spre exemplu, evoluția efectivelor de elevi ai liceului pe medii și pe secții de studii urmate, prezentată în anexă, privind evoluția efectivelor de elevi din Liceul Radu Greceanu din Slatina, în 1964—1969.

Sub raportul condițiilor materiale în care se desfășoară procesul de învățămînt în această unitate, notăm faptul că în acest an școlar liceul dispune de 24 de săli de clasă, 4 laboratoare, trei localuri de internare cu o capa-

citare de 400 de locuri și o cantină în care iau masa 300 de elevi. Biblioteca școlii dispune de circa 15 000 de volume. Liceul, dispune, de asemenea, de o sală de gimnastică cu dimensiunile 20/10 m și 5 m înălțime, bine utilată, cu vestiare pentru băieți și fete.

Încadrarea liceului cu personal didactic de conducere, de predare și administrativ este bună. În unitate funcționează în total 46 de cadre didactice, din care : 3 profesori stagiați, 36 de profesori definitivi, 6 cu gradul II și 1 cu gradul didactic I. După vechimea în învățămînt a personalului didactic, situația este următoarea :

— de la 0 la 3 ani —	1
— de la 4 la 10 ani —	6
— de la 11 la 20 de ani —	26
— peste 20 de ani —	13

Conducerea liceului este asigurată de un director (profesor de șt. naturale) și doi directori adjuncți (unul profesor de filozofie și unul de educație fizică). Anual, au absolvit cursurile liceale de cultură generală, în medie, 150 de elevi, o bună parte dintre aceștia reușind să-și continue studiile în învățămîntul superior sau în învățămîntul postliceal.

Prin toate acestea, unitatea contribuie efectiv la realizarea unor elemente esențiale ale procesului de urbanizare : atragerea unui important număr de tineri din mediul rural în oraș, pregătirea și formarea lor, teoretică și practică în condițiile muncii și vieții citadine, deprinderea de către aceștia a unor noi compartimente, orientarea generală a tinerilor spre domenii de studii sau de activitate care se desfășoară cu precădere în urban și care conduc — pentru cea mai mare parte din tineri — la integrarea lor în activitatea industrială și în viața urbană.

c) CENTRUL AGRICOL DIN SLATINA

Centrul agricol din Slatina continuă activitatea unora din cele mai vechi instituții de învățămînt agricol din țară : Școala practică de agricultură și Școala de meserii de băieți. Înființarea școlii de agricultură a fost prevăzută în anul 1864, dar ea a luat ființă abia în anul 1883 la Slatina-Strehareț, într-o zonă cu teren frământat, care se pretează pentru toate ramurile agriculturii și care permite astfel desfășurarea unor activități școlare agricole de profil larg. Ea este prima școală practică de agricultură înființată în țară, urmîndu-i apoi școala practică de agricultură din Roman, care își începe activitatea în anul 1885, și cea din Armășești-Ilfov, ale cărei cursuri au fost deschise pentru prima oară în anul 1887.

Durata studiilor era de 2 ani. Conținutul acestora era stabilit în concordanță cu principiul după care elevul trebuie să observe și să-și însușească în școală toate cunoștințele teoretice necesare, pe care să le poată pune în practică în ferma școlii sub supravegherea aceluiași propunător.

Desfășurîndu-se în perioada 1 septembrie — 30 iunie, activitatea didactică era organizată în sistemul : o jumătate de zi cursuri teoretice și în cealaltă jumătate de zi activitate practică în ferma școlii.

Durata studiilor a fost prelungită la 3 ani cursuri teoretice și un an și șase luni practică în ferme de stat sau proprietăți moșierești, prin Legea învățământului din anul 1901, iar școala este denumită școală inferioară de agricultură.

În anul 1929 școala are durata studiilor de 4 ani (3 ani pregătirea teoretică și un an pregătire practică).

În anul 1946 se transformă în școală medie de agricultură de gradul II, iar în 1947 în liceu agricol. În perioada 1948—1955 unitatea funcționează ca școală tehnică agricolă.

În anul 1955, unitatea este desființată ca școală tehnică, transformându-se în școală profesională de agricultură și zootehnie și apoi în școală tehnică de maștri cu același profil, de agricultură și zootehnie.

Din anul 1962 ea a funcționat ca școală tehnică agricolă și veterinară, iar de la 1 septembrie 1966 ca liceu agricol cu specialitățile: agricultură, zootehnie și veterinară.

În structura Centrului școlar agricol din Slatina este inclusă și Școala profesională de mecanici agricoli, care, împreună cu liceul agricol, formează centrul la care ne referim. Actuala școală profesională continuă activitatea școlii de meserii de băieți, înființată în anul 1910. De-a lungul anilor, această unitate a funcționat ca gimnaziu industrial, școală tehnică-industrială, liceu industrial de băieți, școală medie tehnică de mecanizare a agriculturii, școală profesională de mecanici agricoli.

Capacitatea de cuprindere a actualului liceu agricol a variat de la 100 de locuri în anul înființării la 150 în anul 1955 și la 500 în anul 1965.

Da la înființarea unității și pînă în anul 1948 au absolvit școala inferioară de agricultură în total 887 de persoane. Între 1948 și 1955 numărul absolvenților a fost de 1 242, iar între 1955 și 1965 el s-a ridicat la 828 absolvenți (vezi anexa).

În școala profesională, elevii au fost pregătiți, în perioada 1910—1955, în următoarele meserii: lăcătușerie, fierărie, ajustaj, tinichigerie, tâmplărie și rotărie. După 1955, specialitatea principală în care se pregăteau elevii a fost cea de mecanici agricoli.

În perioada 1955—1965, în unitate au fost școlarizați anual, în medie, 750 de elevi.

În anul 1967, cînd am efectuat ancheta, în Centrul școlar agricol din Slatina funcționau Școala profesională de mecanici agricoli, Liceul agricol cu anii I și II (fiind în dezvoltare) și Școala tehnică agricolă și veterinară (în lichidare) cu anii II, III și IV.

Efectivele de elevi și specialitățile în care se pregăteau aceștia erau în anul școlar 1966/1967, următoarele:

- în Școala profesională de mecanici agricoli: 549 — muncitori terasieri și muncitori mecanici agricoli;
- în Liceul agricol: 218 — tehnicieni agronomi, zootehniști, veterinari;
- în Școala tehnică agricolă și veterinară: 240 de elevi — tehnicieni agronomi și veterinari.

Activitatea didactică era asigurată de 69 de cadre didactice de specialitate și de cultură generală. Unitatea dispune de o bază didactică-materială bună: spațiu de școlarizare corespunzător pentru toți elevii, locuri în internat și la cantină, ateliere școlare și utilaje pentru efectuarea instruirii practice a elevilor.

În unitate învățau în anul școlar 1966/1967 un număr total de 1 007 elevi. Din aceștia au fost luați în cercetare 656 din anii I și III de la Școala profesională de mecanici agricoli, anii I și II ai Liceului agricol și anii IV de la Școala tehnică agricolă și veterinară.

Rezultate obținute. În privința ariei de proveniență a elevilor luați în cercetare s-a constatat că ei provin în principal din localități situate pe teritoriul actual al județului Olt și al județelor limitrofe. Erau prezenți și un număr restrâns de elevi din județe mai îndepărtate, cum ar fi Ilfovul, Ialomița, Mureș, Prahova ș.a., dar prezența lor aici era — cu excepția elevilor din Ilfov și Ialomița, transferați de la altă unitate care și-a încetat activitatea, — accidentală. Prin prisma aceasta se poate aprecia că aria de proveniență a elevilor și conturul ei sînt normale, fiind corelate cu rețeaua și profilul celorlalte unități școlare din zonă, dintre care unele, ca: Grupul școlar energetic Craiova, Grupul școlar C.F.R.-Craiova, Școala profesională a Uzinei „N.Tudose” — Pitești, Școala profesională de piese auto Ștefănești — Pitești ș.a., polarizează interesul unui mare număr de elevi din localitățile aparținînd zonei unde funcționează.

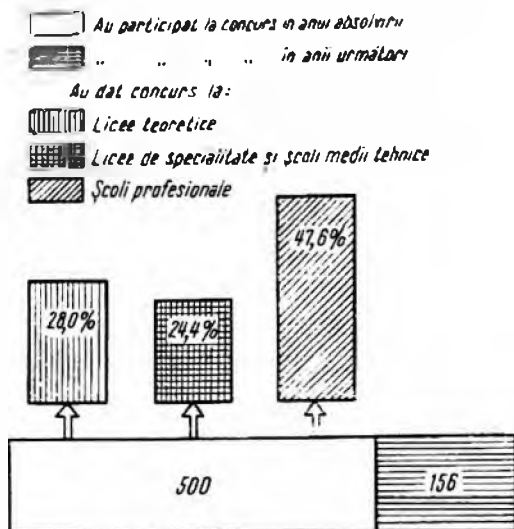
Datele privind mediul de proveniență al elevilor demonstrează clar că în majoritatea lor elevii provin din mediul rural, lucru firesc, dacă avem în vedere profilul specialităților în care se pregătesc și condițiile de muncă pe care elevii le cunosc din viața în familie. Prezența elevilor proveniți din mediul urban e determinată de situații aparte: unii elevi erau înscriși în unitate de conducerile caselor de copii de unde proveneau și care erau situate în urban, iar alții din urban au ajuns în unitate, după propria lor expresie, „de nevoie”, nereușind să obțină drept de acces — în urma concursurilor — în alte tipuri de școli.

Din totalul elevilor cercetați, numai 47,6% au dorit și au reușit din primul an după absolvirea școlii generale să urmeze cursurile școlii profesionale; 52,4% au intenționat să se înscrie în licee de cultură generală, licee de specialitate sau școli medii tehnice, dar nu au reușit (vezi graficul nr. 1: „gradul de participare la concurs și distribuția participanților după primele intenții în anul absolvirii școlii generale”).

Din punctul de vedere al condițiilor în care elevii au reușit să intre în școli de grad superior, datele culese de noi arată că numai 38,5% din total au reușit să promoveze concursul de admitere la prima încercare, restul de 61,5% fiind respinși la prima lor încercare de a accede într-o școală de grad superior. Din aceștia, 55,1% au intrat în școli superioare la a doua încercare, 6,1% la a treia și 0,3% la a patra.

Datele de mai sus impun analizei mai multe probleme majore. Mai întîi nu poate fi trecut cu vederea faptul că mai mult de jumătate din elevii anchetați n-au intenționat să vină în școli cu profil agricol, dar au ajuns aici

impotriva dorinței lor ; apoi, peste 60% din ei sînt din acei absolvenți ai școlii generale care n-au dovedit o pregătire pe baza căreia să poată fi admiși în școli la prima lor participare la concursurile de admitere, ceea ce conduce firesc la concluzia că ei nu au fost printre elevii de frunte ai școlii generale. Pentru ansamblul muncii de pregătire și formare a elevilor ca muncitori și

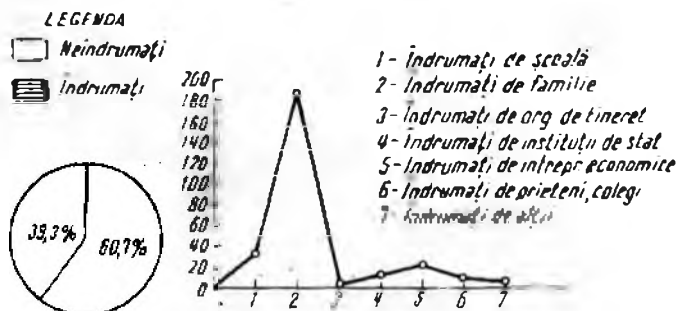
Graticul nr. 1. Gradul de participare la concurs și distribuția participanților după primele intenții în anul absolvirii școlii generale

tehnicieni în agricultură, semnificativă trebuie să fie și situația rezultată din datele culese cu privire la direcțiile inițiale de studiu spre care s-au îndreptat elevii anchetatei, înainte de a intra în școlile agricole. Din acest punct de vedere rezultă că marea majoritate au aspirat la studii profesionale și tehnice din domeniul industriei, transporturilor, construcțiilor. În răspunsurile lor figurează nu mai puțin de 16 unități școlare, la care elevii au dat concurs de admitere înainte de a da la școlile agricole.

Pentru condițiile concrete în care se desfășoară acțiunea de formare profesională și de valorificare optimă a disponibilităților generațiilor tinere, o importanță majoră o au modalitățile de orientare a acestora spre una sau alta din formele de pregătire sau profilurile de calificare. În cazul elevilor din Centrul școlar agricol, datele arată că în procent de 60,7% elevii au ajuns în unitate fără să fi fost îndrumați de nimeni ; 28% îndrumați de familie, 5,03% de alte persoane, 4,8% de cadrele didactice și 1,5% de către colegi (vezi graticul nr. 2, „Ponderea factorilor educativi și sociali în orientarea școlară și profesională a elevilor”).

Analizînd aceste date, rezultă că în acțiunea de orientare școlară și profesională a tinerilor anchetatei apar nu numai grave lacune (un mare număr de elevi care își aleg școala la întâmplare), ci și inversa proporționalitate a ponderii

factorilor educativi și sociali în această acțiune în raport cu cea pe care ar fi trebuit s-o aibă aceștia de fapt. Este vorba, în primul rând, de faptul că școala și cadrele didactice nu ocupă nici pe departe locul și rolul pe care ar fi trebuit să le ocupe în acest proces. Este vorba, apoi, de slaba eficiență a acțiunilor inițiate și desfășurate de organizațiile de tineret în acest scop, influența

Graficul nr. 2. Ponderea factorilor educativi și sociali în orientarea școlară și profesională a elevilor

acestora asupra orientării elevilor nefiind semnalată în nici unul din răspunsurile date de elevii anchetați. Mai mult decât atât, chiar în cazul factorilor citați ca având o influență asupra orientării școlare a elevilor, aceasta apare ca fiind sporadică, nesistematică și de un nivel scăzut.

Analiza de ansamblu a atitudinii elevilor față de activitatea școlară, față de conținutul și direcțiile în care aceasta se desfășoară reliefează pregnant că, în procent de peste 90% elevii preferă lecțiile teoretice de specialitate și instruirea practică în unitățile productive. Între disciplinele școlare mai puțin preferate de elevi se situează în ordine: matematica, limbile străine și geografia, la acestea adăugându-se în procente mici zootehnia și instruirea din atelierele școlare.

Intențiile de viitor ale elevilor din liceul agricol sînt dominate de dorința expresă de a continua studiile în învățămîntul superior agricol, în specialitățile agricultură, zootehnie sau medicină veterinară, pe care le urmează în cadrul unităților școlare respective.

Elevii din școala profesională preferă cel mai mult studiul disciplinelor teoretice de specialitate, îndeosebi studiul motoarelor, tehnologia meseriei și fizica și instruirea practică în unitățile productive. Marea majoritate resping studiul matematicii și au slabe preferințe pentru desenul tehnic. O parte din ei se pronunță și împotriva educației fizice.

În privința legăturilor pe care elevii din centrul școlar agricol le au cu viața citadină, analiza datelor culese de noi conduce la concluzia că acestea nu au nici frecvența și nici amplitudinea în baza cărora să se poată aprecia că — în perioada școlarității — elevii proveniți din mediul rural participă efectiv la viața de oraș. Ei locuiesc cu toții în internatele școlare. În mod obișnuit sînt liberi în oraș de două ori pe săptămînă: o dată la mijlocul săp-

tămîni și duminica după-masa. Cu ocazia ieșirilor în oraș, ei frecventează, cel mai adesea, cinematografele, vizionînd filme, manifestările sportive (mecii, ri de fotbal, concursurile sportive ș.a.) sau fac plimbări, în grup, în locurile de odihnă și în parcurile orașului. Cea mai mare parte a timpului ei o petrec în școală sau în unitățile productive unde se desfășoară instruirea lor practică, situate în mod obiectiv în afara orașului.

Dincolo de aceste aspecte ale modului concret în care se desfășoară procesul pregătirii muncitorilor și tehnicienilor agricoli prin școlile aparținînd Centrului școlar agricol din Slatina, ansamblul activității din aceste unități contribuie în măsură însemnată la realizarea unora din condițiile esențiale ale mobilității profesionale și sociale a tinerilor, asigurîndu-le o formație de cultură generală și profesională și pregătirea de specialitate necesare participării la activitatea productivă în condițiile continuei ridicări a nivelului de înzestrare tehnică și a mecanizării muncii în agricultură

d) ȘCOALA PROFESIONALĂ DE CHIMIE DIN SLATINA

d) Școala profesională de chimie din Slatina și-a început activitatea în luna noiembrie, anul 1963. Aparținînd Ministerului Chimiei, școala a fost înființată cu scopul de a pregăti muncitori calificați pentru industria chimică, ramură industrială complet nouă în peisajul economic al orașului Slatina. În unitate sînt pregătiți muncitori pentru un număr de 22 de unități productive, aparținînd Ministerului Chimiei, Petrolului, Energiei Electrice și Ministerului Construcțiilor pentru Industria Chimică și Rafinării. Între acestea, ponderea cea mai mare o au întreprinderile aparținînd Ministerului Chimiei și, în primul rînd, Uzina de aluminiu din Slatina, Uzina de aluminiă din Oradea, Uzina chimică și Combinatul petrochimic din Pitești ș.a. Dar absolvenții acestei școli pot fi întîlniți și în alte întreprinderi ca I.S.M.C. Brazi și Craiova, Uzina de mase plastice din Buzău, Combinatul de celuloză și hîrtie din Suceava, Uzina de produse sodice din Govora, Neferol București, Uzina de superfosfați și acid sulfuric din Năvodari, I.R.E. — Argeș și Maramureș ș.a. De unde rezultă că ea pregătește muncitori calificați nu numai pentru unitățile din orașul Slatina sau din zona lui, ci și pentru unități din întreaga țară, aparținînd ramurii industriale respective.

Nomenclatorul meseriilor ce se pregătesc în școală cuprinde specialitățile: operator la producerea metalelor neferoase, electrician pentru centrale, stații și rețele electrice, electrician de întreținere și reparații, lăcătuș mecanic în industria chimică.

Unitatea funcționează într-un local cu trei corpuri de clădire cu un număr de 8 săli de clasă, două laboratoare de chimie, 5 ateliere școală de lăcătușerie cu o dotare corespunzătoare. Ea dispune de un internat cu o capacitate de 300 de locuri și de o cantină care poate asigura servirea mesei pentru toți elevii școlii. Biblioteca școlii are în dotare aproape 15 000 de volume. Școala are și o sală de gimnastică folosită pe parcursul anului școlar

pentru desfășurarea activităților didactice de educație fizică, iar vara și în vacanțe ca local de club pentru elevii care își petrec timpul liber în școală.

Încadrarea unității cu personal didactic este următoarea: în total 34 de cadre didactice, din care 8 profesori cu studii superioare și cu munca de bază în școală, 5 maiștri instructori, 24 de profesori de specialitate (22 de ingineri din Uzina de aluminiu și 2 profesori de matematică și chimie), care au munca de bază în producție sau în alte unități școlare din oraș și care predau în școala profesională peste obligațiile lor de serviciu. Conducerea unității este asigurată de un director — inginer chimist și un director adjunct — inginer mecanic.

La data efectuării cercetării (1967), prin planul de școlarizare, urma ca în unitate să fie cuprinși 590 de elevi. Erau școlarizați, în total, 556 de elevi, o clasă de elevi maiștri constructori, solicitată de Întreprinderea șantier și construcții montaj din Slatina, neputând fi realizată din lipsa de candidați care să îndeplinească condițiile legale în vigoare pentru a putea fi înscrși la cursuri.

Efectivele de elevi din Școala profesională de chimie Slatina în anul școlar 1969/1970 erau:

Total	din care					
	Operatori	Electric. centrale	Electric întreținere	Lăcătuși mec ind chimie	Sudori	Jăcăt mec. iner.
609	128	176	98	191	53	33

În conformitate cu normativele în vigoare, școlarizarea în unitate se face pe baza planului stabilit de Ministerul Chimiei, pe meserii și uzine. Elevii școlarizați beneficiază de gratuitatea completă a studiilor, având toți burse de studii, casă și masă asigurate de stat. Ei încheie contracte cu întreprinderile care-i recrutează pentru școlarizare, în baza cărora se angajează ca, după absolvirea studiilor, să lucreze ca angajați ai întreprinderilor respective cel puțin 3 ani de zile.

Din totalul elevilor care erau prezenți în școală, noi am luat în cercetare 329, urmărind pe acest lot, care prezintă un avansat grad de reprezentativitate, ipotezele pe baza cărora am conceput și desfășurat ancheta.

Datele adunate au confirmat multe din ipotezele noastre și au pus în evidență un număr de elemente și de situații care se cer a fi analizate și tratate cu toată atenția.

Din analiza datelor obținute prin investigația făcută, cu privire la aria de proveniență a elevilor din școală, luând drept criteriu localitatea de domiciliu al părinților, se verifică ipoteza că în jurul Slatinei s-a creat o arie de afluență a tinerilor din mediul rural spre unitățile care le permit

să se pregătească pentru profesiunile industriale moderne, prezente în zonă — o dată cu amplasarea marilor obiective în platforma industrială a Slatinei. Ceea ce reține atenția este faptul că, din totalul elevilor investigați 90% provin din mediul rural și numai 10% din mediul orășenesc și asimilat acestuia. Dar, în mod deosebit, se relevă că densitatea cea mai mare a localităților de proveniență a elevilor din școala profesională de chimie se află chiar în zona Slatina.

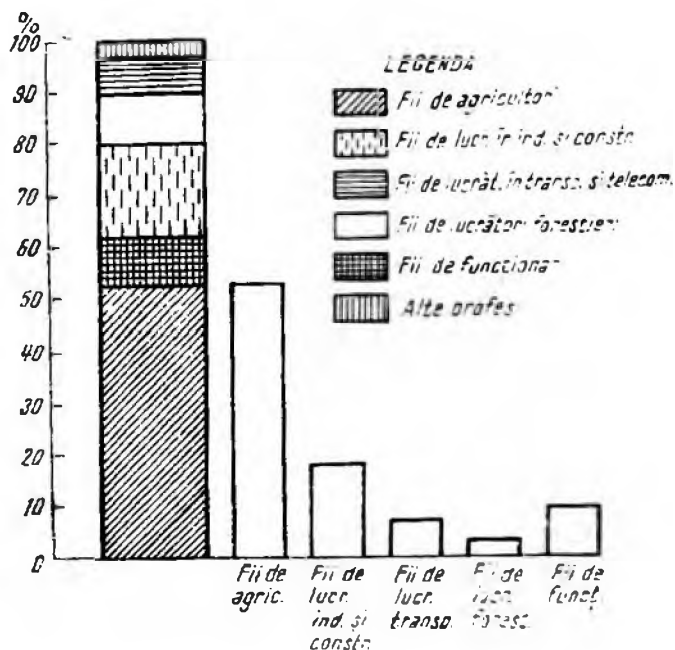
Exercitînd o atracție evidentă asupra tineretului sătesc, munca și profesiunile industriale contribuie la utilizarea superioară în sectoarele dezvoltate ale economiei a unei bune părți a resurselor de muncă existente în mediul rural. În acest context, un factor esențial care poate contribui la desfășurarea eficientă și rațională a procesului de transfer a forței de muncă din agricultură în activitatea industrială îl constituie acțiunea de orientare școlară și profesională a tineretului. Iată ce arată analiza efectuată de noi asupra căilor pe care elevii au ajuns în școală și a factorilor care au contribuit la orientarea lor: 62,4% au fost îndrumați spre școala profesională de către părinți, 10,3% de școală, 10,3% de rude și prieteni și 17,0% au venit neîndrumați de nimeni. Situația nu diferă prea mult de cea înregistrată în cazul elevilor din școlile profesionale și medii cu profil agricol. Și aici rolul principal în acțiunea de orientare revine familiei, care acționează în această privință cu mijloacele (adesea insuficiente) de care dispune și la nivelul la care se poate ridica, din dorința și grija firească de a ajuta și îndruma tinerii pentru a-și croi un drum în viață și în societate, drum pe care să-l poată urma cu succes.

Influența mediului social în orientarea profesională a tinerilor, ca și asupra conținutului propriu-zis al procesului calificării cadrelor prin școli, se resimte și în analiza compoziției și a structurii sociale a elevilor școlii profesionale. La data analizei, structura colectivului școlar după ocupația părinților se prezintă astfel: 52,3% erau fii de agricultori, 18,1% fii de lucrători în industrie și construcții, 7,0% în transporturi, 3,0% în sectorul forestier, 9,7% fii de funcționari și 9,9% alte profesii. Grafic, situația este cea arătată pe pagina următoare

STRUCTURA ELEVILOR DIN ȘCOALA PROFESIONALĂ DE CHIMIE, DUPĂ OCUPAȚIA PĂRINȚILOR

Rezultă că viitorii muncitori calificați în profesii industriale provin în proporție de peste 1/2 din familii domiciliat în mediul rural și ocupate în munca agricolă și numai în proporție de 23,0% din familii de lucrători în sectoare economice neagricole. Este semnificativă și prezența unui număr de elevi proveniți din familii de funcționari. Fenomenul ce se degajă (orientarea masivă a tinerilor din rural spre profesii pe care părinții lor nu le-au cunoscut și a tinerilor fii de funcționari spre profesii pe care părinții lor nu le practică) merită să fie reținut, cu atât mai mult cu cât desfășurarea

intensă și rapidă a industrializării în platforma Slatinei și, în general în întreaga țară, necesită formarea continuă a noi și noi contingente de muncitori și tehnicieni care trebuie să fie recrutați, în principal, din rindul tineretului rural, cea mai numeroasă parte a tinerei generații

Graficul nr. 3. Structura elevilor din școala profesională de chimie, după ocupația părinților

Importante concluzii se degajă din analiza datelor privind atitudinea elevilor față de tipul de studii și profesiunea pe care și au ales-o. Pe măsură ce avansează în cunoașterea meseriei, elevii își completează informația asupra ei pe noi canale și dobîndesc o viziune mai largă despre sectorul de activitate economică pentru care se pregătesc prin școala pe care o urmează. Ei beneficiază, în acest sens și de avantajele pe care le prezintă schimbarea mediului inițial de proveniență, ca și integrarea lor în colectivitatea școlară care se află sub influența mediului urban imediat, al Uzinei de aluminiu și al celorlalte întreprinderi industriale în care se desfășoară instruirea practică a lor.

Primul element edificator în această privință îl constituie analiza critică și, nu în puține cazuri, reconsiderarea părerilor inițiale în legătură cu profesiunea aleasă. Iată, spre exemplu, elevii anchetați care se pregătesc în meseria de lăcătuș mecanic de întreținere și reparații A.M.A. consideră numai în proporție de 55% că această meserie este una din cele mai bune :

cei ce învață în specialitatea lăcătuși-mecanici-montatori o consideră cea mai bună numai în proporție de 57%, în timp ce elevii metalurgiști nu optează nici unul pentru meseria pe care au ales-o, considerind mult mai atrăgătoare și mai bune alte profesii, cum ar fi cele de strungar, electrician, lăcătuș mecanic etc.

Analiza datelor referitoare la intențiile și aspirațiile de viitor ale elevilor converg spre aceeași concluzie. Peste 87% din elevi doresc ca după absolvirea școlii profesionale să continue studiile fie la liceul teoretic (curs seral), fie în școlile de maștri și chiar studii superioare, la diferite facultăți.

În strinsă corelație cu aceste elemente psihologice și de cunoaștere mai bogată a datelor profesiei se află și fenomenul de acceptare sau respingere a unor discipline de studii de cultură generală, tehnică sau de specialitate înscrise în planurile de învățămînt pentru meseriile respective. Așa, spre exemplu, elevii care se pregătesc în lăcătușerie resping desenul tehnic, studiul materialelor, mecanica și matematica. Metalurgiștii nu preferă studiul materialelor, mecanica și electrotehnica, iar sudorii, electrotehnica și mecanica. Ceea ce trebuie să fie notat însă este faptul că aceste discipline de studii sînt fundamentale pentru pregătirea de specialitate a viitorilor muncitori calificați și că receptivitatea redusă a lor față de acestea, pe parcursul școlarizării, se va reflecta negativ în activitatea lor viitoare și în evoluția lor profesională ulterioară. Iată de ce, pentru eficiența valorificării a perioadei de pregătire profesională a tinerilor prin școli, o importanță egală o prezintă atât fundamentarea acțiunii de orientare profesională pe principii științifice, cît și desfășurarea muncii instructive și educative din școală, la un înalt nivel calitativ.

De la înființarea sa (anul 1963) și pînă în anul 1969, Școala profesională a pregătit un număr total de 1 034 de muncitori calificați în specialitățile incluse în nomenclatorul pe care l-am prezentat mai sus. Din aceștia au fost repartizați la Uzina de aluminiu din Slatina 284 de absolvenți ai școlii. În perioada 1964 (primul an cînd școala a dat absolvenți), 1967 (anul în care am efectuat investigația), numărul absolvenților repartizați în Uzina de aluminiu a fost de 207. Rolul școlii profesionale de chimie în pregătirea muncitorilor calificați necesari dezvoltării industriei din zonă poate fi pus mai bine în evidență dacă analizăm structura muncitorilor din Uzina de aluminiu Slatina calificați prin școli. La 30 mai 1967 situația din uzină era următoarea :

Față de totalul muncitorilor angajați în uzină și calificați prin școli (387), în perioada la care ne referim, 207 muncitori (peste 50% din total) erau absolvenți ai Școlii profesionale din Slatina. Aceasta este o situație bună, dar trebuie să fie reținut faptul că Școala profesională respectivă este nu numai o sursă a forței de muncă calificată și că acesteia i se adaugă altele, care e necesar să fie cunoscute și pe deplin valorificate, deoarece, după cum se poate vedea, ponderea lor este mare în ansamblul procesului de atragere și de formare a noilor detașamente de muncitori solicitați de dezvoltarea întreprinderilor industriale din orașul Slatina și județul Olt.

A	0	Total muncitori		Din care calificați prin școli	
		cifre absol.	%	total	% din total meserie
		1	2	3	4
1	Total muncitori din care :	1 005	100,0	387	38,5
2	Metalurgiști - metale neferoase	183	18,2	53	28,4
3	Preparatori - turnători	108	10,7	41	37,9
4	Operatori	22	2,2	15	68,2
5	Laboranți	51	5,1	35	68,6
6	Lăcătuși	130	12,9	92	70,8
7	Electricieni A.M.A.	83	8,2	53	63,8
8	Sudori	14	1,4	8	57,1
9	Strungari	18	1,8	16	88,9
10	A.T.M.	12	1,2	5	41,7
11	Controlori calitate	25	2,5	15	60,0

Privind legăturile elevilor din școala profesională cu viața din oraș, ele au aceleași caracteristici ca și în cazul elevilor de la Centrul școlar agricol : frecvența redusă, conținutul sărac al relațiilor cu instituțiile culturale, mijloacele de informare și de petrecere a timpului liber. Contactul lor cu ambi-anța din afara școlii se realizează, în principal, prin participarea la vizionări de filme, spectacole de teatru, la manifestări sportive și în mai mică măsură la acțiuni cultural-educative organizate de Casa de cultură orășenească, de cluburi sau de alte unități cultural-artistice din oraș.

Marea majoritate a elevilor își petrec cea mai mare parte a timpului lor în școală fie participând la lecții sau la activități de instruire practică, fie la acțiuni științifico-tehnice, cultural-artistice, sportive și distractive, organizate prin intermediul organizațiilor U.T.C. din școală. Cu instituțiile de stat și cu organele administrației de stat, elevii nu au, practic, nici un fel de legătură. Din acest punct de vedere se poate afirma că școala contribuie la pregătirea elevilor în vederea adaptării lor la viața urbană prin condițiile noi de muncă și de viață (localurile școlare, condițiile civilizate de cazare în internate și de servire a mesei în cantine etc.) pe care le oferă elevilor proveniți din rural.

e) ANALIZA CRITICĂ A REȚELEI ȘCOLARE LOCALE

Analizat într-o perspectivă mai largă, corpul de date acumulat de noi cu privire la condițiile pregătirii și formării cadrelor prin școli în județul Olt și în orașul Slatina conduce la un număr de concluzii cu un caracter mai larg de generalizare. Aceste concluzii privesc, pe de o parte, situația internă a sistemului școlar sub raportul structurii, conținutului și desfășurării propriu-zise a procesului instructiv-educativ, iar pe de altă parte ele se

referă la raporturile sistemului școlar ca sursă principală de calificare a forței de muncă cu profilul, structura și nivelul calificării forței de muncă din zona cerută de stadiul actual și de perspectivele dezvoltării economice, sociale și culturale ale orașului Slatina și ale județului Olt.

Din prima categorie de concluzii se degajă în mod deosebit următoarele :

La nivelul educației preșcolare, cu toate rezultatele spectaculoase înregistrate, este necesar să se aibă în vedere faptul că un procent de circa 40% din copiii de vîrstă preșcolară, datorită capacității limitate a rețelei unităților preșcolare, nu pot fi cuprinși în grădinițele de copii, deși aceasta ar fi necesar și util să se realizeze atît din punct de vedere social, cît și din punct de vedere educativ-formativ. Pregătirea de specialitate a personalului didactic pe această treaptă a sistemului școlar nu poate fi apreciată ca satisfăcătoare în primul rînd datorită procentului ridicat (55% din total) al persoanelor care desfășoară muncă de educare fără să aibă calificarea pedagogică cerută de funcția didactică pe care o îndeplinesc sau care sînt în curs să o completeze prin învățămîntul fără frecvență. În multe privințe, nivelul și calitatea procesului educației sînt afectate de faptul că, în ultimii 10—15 ani, construcții cu destinația pentru învățămîntul preșcolar nu s-au făcut.

Dezvoltarea extensivă a învățămîntului obligatoriu de cultură generală a fost însoțită în mod inevitabil de fenomene concrete ale „crizelor de creștere”, manifestate divers, insuficiența spațiului de școlarizare sau supra-solicitarea lui în diferite perioade de timp; numărul laboratoarelor și atelierelor școlare, nivelul dotării și înzestrării lor sub nivelul cerințelor dezvoltării moderne a bazei didactice-materiale, în cazul unui număr de școli din județ; existența, pînă în acest an școlar, în rîndurile corpului didactic a unui număr de persoane încadrate pe posturi didactice de diferite specialități, fără a avea calificarea corespunzătoare. Numai în anul școlar 1969/1970 proporția acestora o reprezintă 1/6 din totalul cadrelor care funcționează în învățămîntul obligatoriu de cultură generală; inegala distribuție în teritoriu a personalului didactic calificat, cu masiva concentrare a acestuia în centrele urbane, cu consecința ei inevitabilă, diferențe uneori marcate între nivelul pregătirii elevilor din mediul rural și cel urban, cu reflexul ei în planul procentului social al școlarizării și cu unele manifestări ale handicapului sociocultural al elevilor din rural.

La nivelul învățămîntului profesional rămîne, ca sarcină de actualitate, continuarea eforturilor pentru realizarea unui raport rațional, în planurile de învățămînt și în programele școlare, între pregătirea teoretică de cultură generală, de specialitate și pregătirea practică a viitorilor muncitori; se resimte nevoia accentuării în programe a pregătirii tehnice a elevilor nu în general, ci în concordanță cît mai strînsă cu profilul și cu cerințele specifice atît ale meseriilor, cît și ale condițiilor concrete de organizare și desfășurare a producției. Un întreg ansamblu de probleme le ridică sistemul de organizare, conținutul și desfășurarea propriu-zisă a instruirii practice a elevilor din școlile profesionale și din liceele de specialitate. Nu peste tot condițiile de desfășurare a practicii de inițiere în atelierele școlare sînt corespunzătoare,

acestea fiind cel mai adesea dotate cu mașini și instalații având un avansat grad de uzură, lipsind din dotare instrumente și aparate de măsură și control. Din această cauză se înregistrează și în prezent neconcordanțe între programele școlare de instruire practică și practica propriu-zisă. Din acest punct de vedere se poate vorbi chiar despre faptul că fluxul tehnologic modern nu permite executarea de către elevii practicanți a tuturor operațiilor prevăzute de programă. Pe acest fond, de multe ori elevii fac mai mult practică observatorie decât practică efectivă, perioada instruirii practice fiind în multe cazuri mai mult o indeletnicire formală.

Multiple probleme erau ridicate la data cînd a fost făcută ancheta. de situația absolvenților liceelor de cultură generală ca urmare a inegalei finalizări a studiilor liceale în raport cu învățămîntul superior și cu activitatea productivă. Întrucît profilul și conținutul acestui tip de studii se raportează direct la profilul și conținutul studiilor superioare și în mai mică măsură la cerințele activității economice și sociale, iar pe de altă parte capacitatea de cuprindere a învățămîntului superior era în mod obiectiv limitată, apăreau anual un număr de absolvenți de licee care, nereușind să intre în învățămîntul superior, întimpinau greutăți la integrarea profesională și socială.

O serie de dificultăți se semnalează și în privința absolvenților liceelor de specialitate, îndeosebi ca urmare a faptului că n-au fost precizate pe deplin locul și rolul tehnicianului în producție în diferitele ramuri de activitate economică, ceea ce afectează profilul și conținutul studiilor liceale de specialitate și scade din eficiența lor.

Analiza comparativă a profilului, a structurii, proporțiilor și a nivelului calificării forței de muncă prin școli cu structura forței de muncă necesare în economia și activitatea socială din orașul Slatina și din județul Olt pune în evidență multiple probleme.

Prin nomenclatorul specialităților în care pregătesc cadre și prin capacitățile lor de școlarizare, unitățile de învățămînt profesional și tehnic din orașul Slatina contribuie la pregătirea de muncitori și tehnicieni nu numai pentru unitățile productive din Slatina și din platforma industrială aferentă ei, ci și pentru unități economice de profil din celelalte județe. Școala profesională de chimie constituie un centru de pregătire a muncitorilor nu numai pentru Uzina de aluminiu din Slatina, ci și pentru un număr relativ mare de întreprinderi de ramură.

Pe de altă parte, între nomenclatorul specialităților, evoluția efectivelor de elevi ce se pregătesc prin școlile profesionale și liceele de specialitate și evoluția numărului mediu scriptic al salariaților și al muncitorilor din industrie nu există o concordanță satisfăcătoare. Referindu-ne la muncitorii numai în orașul Slatina ei sînt prezenți în nu mai puțin de 13 ramuri industriale, avînd cea mai mare pondere în ramurile: metalurgie neferoasă, construcții de mașini, exploatarea și prelucrarea lemnului, energie electrică și termică, confecții, alimentară, în timp ce prin școli se pregătesc muncitori calificați pentru industrie, numai în ramura metalurgiei neferoase și energiei electrice și termice. Restul specialităților care se pregătesc prin școlile profesionale sînt pentru agricultură și cooperăția de consum.

Neconcordanțele ies și mai mult în evidență dacă urmărim evoluția rapidă a numărului de muncitori și cea a numărului absolvenților de școli pe o perioadă mai îndelungată de timp. Luind ca bază ramura metalurgiei neferoase în perioada 1965—1968, numărul muncitorilor din Uzina de aluminiu Slatina a crescut de la 346 în anul 1965 la 1 242 în 1968. În aceeași perioadă, numărul absolvenților școlii profesionale de chimie repartizați în uzină a fost de 209.

Este evident că, oricât de cuprinzător și de solid organizat ar fi învățămîntul, formarea muncitorilor și tehnicienilor nu poate fi redusă numai la sfera învățămîntului și că acesta nu poate fi considerat decît ca o sursă — e adevărat, principală — a sistemului de calificare profesională. Oricum, între învățămînt și producție este necesar să existe strînse legături. Aceasta pentru ca, o dată cu intensificarea eforturilor de pregătire a muncitorilor prin școli profesionale și ucenicia la locul de muncă, să se continue și să se perfecționeze sistemul calificării muncitorilor prin cursuri organizate de întreprinderi.

Decurgînd dintr-un complex întreg de factori (ca gradul diferit de complexitate al meseriilor, recrutarea forței de muncă pentru industrie din rîndurile populației provenite din agricultură, ritmul rapid de dezvoltare industrială etc), problema este de o acută actualitate în platforma industrială a Slatinei, unde, începînd din acest an, în anii cincinalului viitor și în perspectivă, își vor începe activitatea adevărați coloși industriali, cum sînt : *Uzina de prelucrare a aluminiului, Fabrica de produse carbonoase, Fabrica de osii și boghiuri de la Balș, Fabrica de zahăr și Tăbăcăria minerală, ambele din Caracal, viitoarele fabrici de cabluri electrice de forță, de rulmenți, Uzina de utiliaj alimentar frigorific și a.*, care încă din primele etape ale intrării lor în funcțiune vor angrena mii de muncitori calificați.

Raportate la această perspectivă de dezvoltare industrială și economică a zonei se ridică problema că, prin actuala capacitate de cuprindere, profil și structură, sistemul școlar profesional și tehnic din Slatina și din județ nu va putea face față necesităților masive de calificare a forței de muncă.

Considerăm că orice măsuri care se au în vedere pentru reconsiderarea și perfecționarea sistemului de formare și de calificare vor trebui să fie precedate și să se întemeieze pe serioase studii previzionale asupra evoluției necesarului de forță de muncă în zonă atît cantitativ cît și din punctul de vedere al profilului, al structurii și gradului de calificare impus de nivelul dotării și înzestrării tehnice a întreprinderilor și de organizarea modernă a muncii.

Apreciem, de asemenea că, o dată cu crearea centralelor industriale, apare posibilitatea examinării unor noi modalități de formare profesională în cadrul unor centre puternice, bine organizate și dotate, cu o încadrare bună, în care procesul pregătirii să se desfășoare la nivelul tehnicii și tehnologiei celei mai noi.

— Sub impulsul progresului științific și tehnic contemporan, profilul și conținutul calificării se cer a fi permanent adecvate, pe baza unei con-

ceptii moderne, la baza căreia este bine să stea principiul unei calificări largi și „deschise”, permițând cadrelor continua adaptare, perfecționare și, la nevoie, reconversiune profesională.

— Paralel, se cer eforturi pentru perfecționarea sistemului instruirii practice fie prin organizarea de ateliere școală special amenajate pe lângă unitățile de învățământ sau pe lângă întreprinderi cu plan de producție propriu, fie prin asigurarea în întreprinderi a unor locuri de muncă separate pentru elevii care fac practica în producție; în literatura de specialitate a mai fost avansată propunerea, pe care o considerăm judicioasă, ca elevii să fie grupați în brigăzi (în cazul meseriilor care cer aceasta) formate numai din elevi sau mixte — elevi și muncitori —, cu sarcini de producție, sub îndrumarea unui maestru sau instructor de practică degrevat de sarcini de producție.

— În planificarea pregătirii cadrelor este necesară o corelare mult mai strinsă între serviciile de concepție, proiectare, beneficiar și serviciile de pregătire a cadrelor, astfel încât să se poată asigura timpul necesar formării cadrelor înainte de intrarea noilor obiective în funcțiune.

— În sfârșit, experiența a demonstrat convingător că ansamblul problemelor complexe pe care le ridică procesul profesionalizării nu poate fi satisfăcător cuprins și soluționat numai de serviciile de personal ale întreprinderilor sau de direcțiile de personal și învățământ ale ministerelor, care în prezent ocupă un loc periferic și în structura ministerelor și a întreprinderilor. Problema merită să fie aprofundat studiată, întrucât ea are implicații multiple și economice, și sociale, și culturale.

Știința de carte în județ, în anul 1948*

Județul	Gradul de instrucție în mediul urban						Gradul de		
	Extra-școlară	Pri-mară	Secun-dară	Profe-sională	Univer-sitară	Alte școli superioare	Extra-școlară	Pri-mară	Secun-dară
Olt	1,7	62,6	15,8	14,6	3,3	2,0	0,6	93,0	4,0

* După lucrarea *Populația Republicii Populare Române la 25 ianuarie 1948*, elaborată de Institutul central de

Distribuția procentuală a științelor de carte după gradul de instrucție pe provincii, județe și

Provincia Județul	Populația				Nes P Cif absol
	Total	Masculin	Feminin	Peste 7 ani	
România	15 872 624	7 671 869	8 201 055	13 862 816	3 197
Muntenia	4 991 289	2 408 414	2 582 875	4 386 296	1 088
Jud. Olt	211 923	99 897	112 026	182 070	65
— urban	13 136	6 369	6 767	12 044	1
— rural	198 187	93 528	105 259	170 026	63

* Sub 0.1%

* După „Recensământul general al populației României — 1930, vol. III, Știința de carte,

Rețeaua unităților de învățământ în anul școlar 1969-1970 din județul

Grădinițe copii	Școli gen. cu cls. I—IV	Școli gen. cu cls. I—VIII	Școli gen. cu cls. I—X	Licee de cultură generală	Licee de specialitate		ch
					agricole	economice	
300	173	154	54	13	3	2	

... generală în anul școlar 19...

Electivele de elevi din învățământul profesional, liceal de specialitate și de specializarea postliceală

Total general	din care								
	În învățământul profesional							În învăț.	
	Total	din care					Înv. profesional special al Min. Muncii	Total	cu
		cu profil de							
chimie	construcții	meș. agr.	elec. trific. agr.	îmb. funciare	coope-rație				
4 553	2 796	568	80	663	37	653	601	194	1 722

* În afară de cele din aceste forme de învățământ, în anul școlar 1969/1970 mai sunt cuprinse și liceele de profil agricol.

Situația absolvenților liceelor de cultură generală cu 1-3 clase a XI-a din județul Cluj

Numărul liceelor cu 1-2 clase a XI-a	Numărul absolvenților clasei a XI-a	Nr. candidaților reușiți la examenul de bacalaureat (sesiunile anului 1967)	Situația absolvenților	
			urmează instituții de inv. sup.	urmează de specializare postliceală
3	195	154	50	22

* Date înregistrate în anul 1968, în cadrul unor anchete organizate de Ministerul Învățământului în general și cu orientarea și integrarea socială a absolvenților liceelor susținuți.

4 | Licenți economice Cor

* Cont. Ord. Min. Inv. nr. 3822/1968 ** I

meseriilor ce se pregătesc în școlile

Nr. crt.	Unitatea școlară	Clasa
0	A	
1	Școala profesională Caracal - UCECOM	
2	Școala profesională	
3	Corabia UCECOM Școala profesională Baș - Consiliul Superior al Agriculturii	
4	Școala profesională Caracal - Consiliul Superior al Agriculturii	
5	Școala profesională Corabia - Consiliul sup. al Agriculturii	
6	Școala profesională Slatina - Consiliul sup. al Agriculturii	

* Conform Ordinului Ministerului Învăț.

** Se pregătesc numai prin vecenite

NOMENCLATORUL *

mesterilor ce se pregătesc la Școala profesională de chimie Slatina de pe linza 1 a țării de subordonare a Ministerului Industriei Chimice

Nr. crt.	Clasificarea zecimală	Denumirea meseriei	Durata studiilor	Nr. planului de inv. care se aplică
0	1	2	3	4
1	06.21	— operator la producerea metalelor neferoase	3	8
2	01.01	— electrician pentru centrale, stații și rețele electrice	3	1
3	05.08	— electrician de întreținere și reparații	3	1
4	06.02	— lăcătuș mecanic în industria chimică	3	1
5	05.28	— sudor	2	7

* În conformitate cu nomenclatorul meseriilor ce se pregătesc profesional aprobat prin Ordinul Ministerului Învățământului nr. 3 822/1968.

Evoluția efectivilor de elevi din Liceul „Radu Greceanu” din Slatina în perioada 1964—1969

Anul școlar	Efectivele de elevi						
	Total	din care					
		U	H	Secția reală	Secția umanistă	Absolvenți	Reușiți la inv. sup
1964/1965	737	158	579	267	146	216	37
1965/1966	755	161	594	332	157	180	23
1966/1967	737	148	589	370	162	237	40
1967/1968	646	160	486	281	159	—	—
1968/1969	821	224	597	267	133	189	69
1969/1970	727	204	593	254	100	160	—

* În anul școlar respectiv nu au existat absolvenți ai liceului de cultură generală ca urmare a prelungirii duratei studiilor de la 11 la 12 ani.

PROBLEMELE SOCIALE ALE MUNCITORILOR DIN CONSTRUCȚIE

1. DEZVOLTAREA ȘANTIERULUI DE CONSTRUCȚIE DIN SLATINA

Pe lângă migrația la locurile de muncă industrială din Slatina, s-a dezvoltat o migrație spre șantierul de construcții care ține de I.S.C.M.—Craiova. Acest șantier a construit și construiește în continuare marea Uzină de aluminiu, cartierul de blocuri și alte clădiri.

Spre deosebire de populația migrantă la muncile industriale, cea de pe șantierul de construcție se caracterizează printr-o mai mare eterogenitate, prin ritmul pendulatoriu ca deplasare zilnică și săptăminală de la domiciliul rural spre locul de muncă, dar mai ales printr-o serie de elemente proprii în ceea ce privește pregătirea profesională (calificarea), familia și însăși atitudinea față de procesul de urbanizare. Este o populație despre care se poate spune că „pendulează” între sat și oraș, fiind în general mult mai rurală decât populația activă în industrie.

Relevarea acestor caracteristici constituie obiectivul principal al capitolului.

Șantierul de construcții al I.S.C.M.-Craiova s-a dezvoltat în Slatina potrivit următoarelor date, care reprezintă numărul mediu de muncitori (forțe proprii) în perioada 1963—1968 :

	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Trim. I	—	2 650	2 970	409	1 238	703
Trim. II	725	3 633	2 047	939	1 033	978
Trim. III	1 601	4 251	1 169	1 249	1 093	1 054
Trim. IV	2 174	4 058	857	1 201	894	1 016

Rezultă că activitatea pe șantierul Uzinei de aluminiu a început în trimestrele II/III 1963. Au fost lucrări de organizare a șantierului, construcții de locuințe și construcția uzinei propriu-zise. Lucrările de bază (obiectivele ce compun Uzina de aluminiu) au fost atacate începând cu trimestrul III/1963 în lunile iulie-august, când și efectivele de muncitori au crescut. În această perioadă, proporția de muncitori necalificați era de circa 60%. Pe parcurs, o dată cu dezvoltarea lucrărilor, această proporție se schimbă, ajungându-se la o situație inversă, când procentul de muncitori calificați reprezintă circa 60% din numărul total de muncitori.

Un alt aspect ce se desprinde din datele prezentate este acela care delimitează etapele investiției.

Este știut că construcția Uzinei de aluminiu a parcurs pînă în 1968 două etape distincte atît ca forme de finanțare, dar în special ca factor timp, etapa a II-a începînd la un decalaj suficient de mare de terminarea principalelor lucrări ale etapei I. Dacă prima șarjă de aluminiu din etapa I a fost dată la 30 iunie 1965, se observă o reducere a efectivelor aproape la jumătate în trimestrul III față de trimestrul II/1965, reducere care continuă și în trimestrul I/1966, pentru ca apoi, o dată cu atacarea lucrărilor etapei a II-a, în luna mai 1966, efectivele să crească. În prezent (1968), lucrările etapei a II-a apropiindu-se de stadiul final, reducerea efectivelor va apărea mai concludent în trimestrul III și în special în trimestrul IV.

Ca număr scriptic de muncitori menționăm că în lunile iulie-august (luni de vîrf în construcția etapei I), prin forțe proprii, șantierul ajunsese la efective de 4 500—4 700 de muncitori, iar șantierele care executau lucrări în subantrepriză — IIB, IMB, ILJ — lucrări de specialitate, ca : instalații electrice, montaj de aparataj de măsură și control, de utilaje, înzidiri refractare, izolații etc. dispuneau de un efectiv de circa 2 300—2 500 de muncitori (în mare majoritate cu calificare superioară), astfel că în aceste luni de vîrf s-a ajuns la un număr total de muncitori de circa 7 000.

De la înființarea Uzinei de aluminiu din Slatina în 1965 și pînă în momentul redactării acestei lucrări (februarie 1970), producția inițială s-a dublat. Construcția halelor de electroliză, principalele hale ale grupului industrial de aluminiu din Slatina, a mers în ritm rapid, urmînd să se încheie în 1974. În 1975, datorită creșterii capacității de producție, la Slatina se vor produce peste 200 000 de tone de aluminiu, ceea ce va fi dublul producției actuale (1970) sau de patru ori producția anului 1965.

Ne aflăm, așadar, în fața unuia dintre cele mai importante șantiere de construcție industrială din România, care a solicitat și solicită numeroase cadre de constructori.

Executarea lucrărilor de construcții pe șantierul uzinei din Slatina se face pe brigăzi de construcție. O brigadă cuprinde aproximativ 150 de oameni. Fiecare din aceste brigăzi are un nucleu de muncitori stabili, calificați (35%) și restul de muncitori în curs de calificare și necalificați.

Pe șantierul de construcții al Uzinei de aluminiu se află muncitori de înaltă calificare cu vechime de 14 ani în asemenea lucrări. În brigada condusă de Dumitru Antonescu, de pildă, o brigadă fruntașă cu un șef fruntaș, munceau muncitori, care au trecut prin șantiere mari de construcții industriale ca cele de la Suceava, Baia-Mare, Iași, Craiova. Însă marea majoritate a lucrătorilor de pe șantier o constituie navetiștii rurali din satele aflate la distanțe de 5—30 km.

Masa de constructori navetiști din zona apropiată șantierului, care s-a succedat an de an, se împarte, la rîndul ei, în două categorii de migranți:

- 1) Muncitori de la țară care fac naveta zilnic;
- 2) Muncitori de la țară care fac naveta săptămînal sau la un interval mai mare (două săptămîni sau o lună) și care sînt cazați în barăcile șantierului.

Grupul de barăci „Slatina” se află pe platoul Uzinei de aluminiu, în partea de sud a orașului Slatina, pe un teren drept, la o distanță de 1/2 km de șantierul uzinei și la 4 km de centrul orașului Slatina.

Complexul e format din 12 barăci, cu o capacitate de cazare totală de 1000 de oameni.

Barăcile sînt zidite, au încălzire centrală, apă curentă, W.C.-uri, canalizare și unele dispun de cîte un mic oficiu de gătit. În fiecare baracă sînt lavoare. De grupul de barăci țin: instalații de dușuri, o frizerie, o spălătorie de rufe, un aprozar, o alimentară, un magazin de pîine, o tutungerie și o librărie.

Cantina se află în imediata apropiere a barăcilor, iar alături de aceasta se găsește clubul sindicatului, cu o sală de conferințe și spectacole și un cabin e de lectură (vezi amplasarea grupului social „Barăci”, Anexa 1).

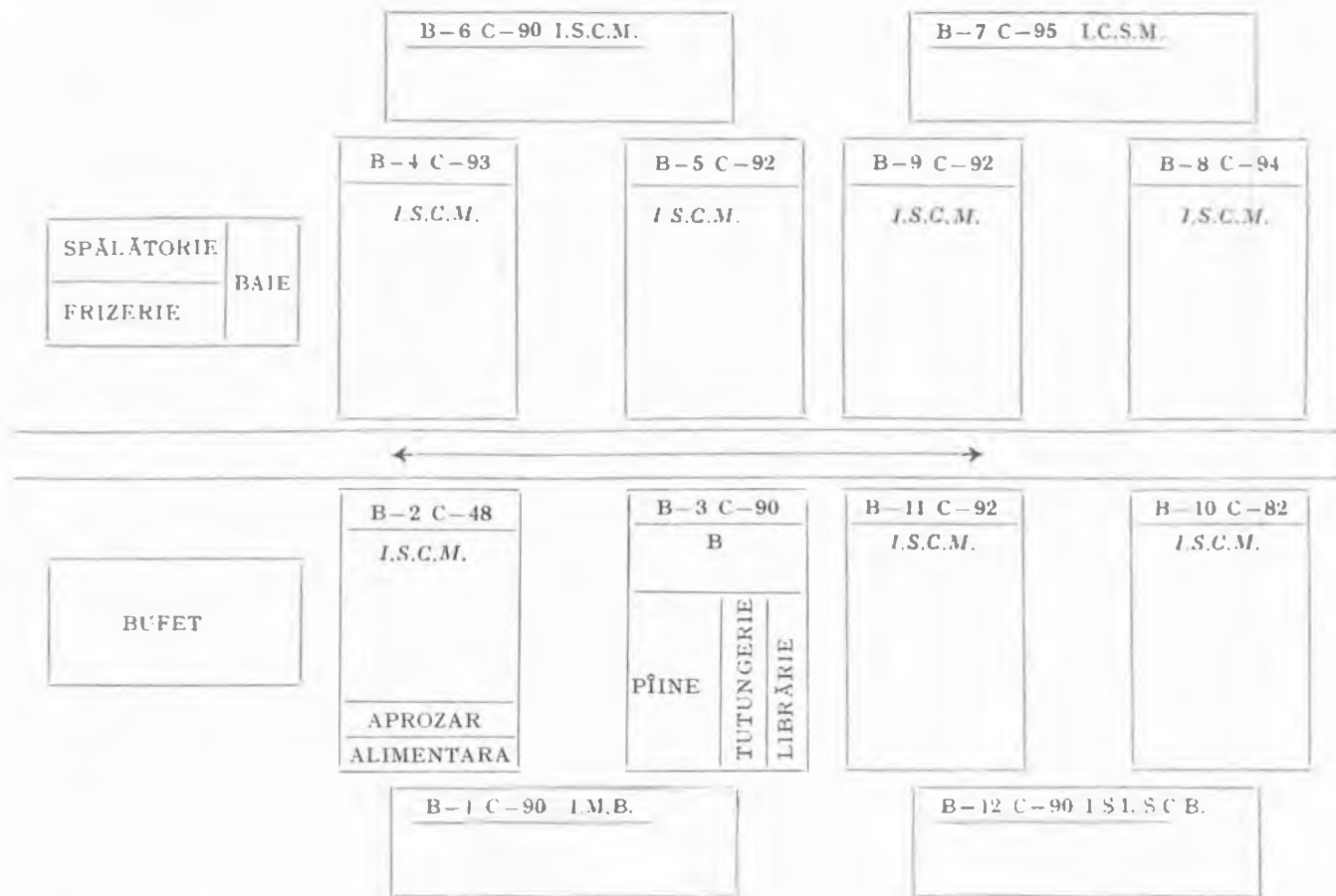
Am considerat că o explorare sociologică intensivă a acestei categorii de navetiști de la țară, găzduiți în barăcile șantierului, prezintă un deosebit interes datorită specificului formei de migrare, condițiilor de calificare, problemelor pe care le pune însăși viața de baracă.

O primă incursiune în relevarea structurii acestei populații s-a efectuat pe un număr de 441 de muncitori, a căror cunoaștere globală ne-a fost oferită prin despuierea registrelor serviciului personal. Această operație ne-a permis desprinderea structurii, pe care o vom reda ca primă sondare a lumii barăcilor șantierului din Slatina.

2. DESCRIEREA UNUI GRUP DE 441 DE NAVETIȘTI

S-a procedat la transcrierea registrului de evidență a personalului care avea următoarea rubricăție: numele și prenumele, vîrsta (în ani), starea civilă, numărul de copii, meseria completată cu „necalificat” sau cu una din meseriile practicate pe șantier, gradul de instrucție, locul nașterii, domiciliul, data cazării în baracă. S-a trecut apoi la gruparea datelor din rubricile vîrsta, starea civilă, meseria, gradul de instrucție și data cazării. Deoarece într-o proporție de 90% între locul nașterii și domiciliul actual al

Anexa 1
Grupul social „Barăci”

Pavatori	19		
Parchetari	3		
Sudori	9		
Șoferi	4		
Zidari	23	Necalificați	246 (55,8%)
Zugravi	5	Calificați	195 (44,2%)
Total	195	Total —	441 (100%)

Gradul de instrucție

Total	Până la 4 clase	4 cl.	5 cl.	6 cl.	7 cl.	8 cl.	Șe prof	2-3 cl liceu
441	35	169	68	60	97	6	2	4
100%	7,9	38,3	15,4	13,6	22,0	1,4	0,5	0,9

Vechimea în baracă :

Total	Până la 1 an	1 an	2 ani	3 ani	4 ani
441	117	251	28	18	27
100%	26,6	56,9	6,3	4,1	6,1

Pentru o mai atentă analiză a condițiilor de viață ale acestor navetiști muncitori în construcție, a fost ales un eșantion aleatoriu redus, de 203 subiecți, prin desemnarea a 4 din cele 12 barăci ale grupului social, la hazard, însă după ce au fost eliminate din listă barăcile-dormitoare ale unui grup de tenhicieni găzduiți temporar.

Au fost desemnate astfel barăcile 4,6,8 și 10, care, în oarecare măsură, dau seama de componența socială a muncitorilor constructori din acest șantier.

Regiunile de migrație ale muncitorilor acestora sînt în genere destul de depărtate de centrul Slatinei, ceea ce face ca ei să fie navetiști „săptămînali”, iar nu zilnici. Punctînd pe hartă localitățile lor de proveniență, se constată, desigur, oarecare tendințe de recrutare a acestei forțe de muncă din zona Slatinei, în special din partea de sud-est a acestei oraș; dar încă mai puternic, o răspîndire teritorială foarte vastă, oamenii venind din locuri atît de depărtate cum sînt cele ale județelor Teleorman, Dolj, Rîmnicu-Vilcea, Argeș, Tîrgu-Mureș, Buzău.

Iată cum se prezintă condițiile naveții în ceea ce privește durata deplasării și mijlocul de locomoție :

Temp ore	CFR	IRTA	Auto	Bicicl.	Pe jos	Total	%
1-2	—	35	4	—	—	39	19,2
2-3	1	48	3	—	—	52	25,6
3-4	2	40	4	10	—	56	27,6
4-5	2	15	—	10	2	29	14,3
5-6	15	5	—	—	7	27	13,3
Total	20	143	11	20	9	203	100%

Anul plecării din sat și vârsta navețiștilor e următoarea :

Anul plecării	Total	%	Vârsta când au plecat (ani)										
			16	16-20	21-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55 +	
1950	9	4,4	2	4	1	2	—	—	—	—	—	—	—
1951-1953	7	3,4	1	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—
1954-1956	17	8,4	2	3	2	4	3	3	—	—	—	—	—
1957-1959	16	7,9	—	8	4	2	—	2	—	—	—	—	—
1960-1963	59	29,1	5	11	7	10	9	9	6	1	—	—	2
1964-1968	95	46,8	11	13	12	16	11	10	8	5	3	—	5
Total	203		21	43	28	34	23	24	14	6	3	—	7
	100%		10,3	21,4	13,8	16,7	11,3	11,8	6,9	2,9	1,5	—	3,4

Am considerat anul plecării din sat ca moment inițial al migrației, indiferent de localitatea în care s-au deplasat. Din tabel rezultă că între vîrstele cele mai frecvente pe șantier (25-45 de ani) și vîrstele cele mai frecvente ale plecării pentru prima dată din sat (20-29 de ani) este o perioadă de migrație intermediară în alte localități decît Slatina, continuă și intermitentă, care se întinde pînă la 15 ani.

Dacă împărțim pe două grupe anii primei plecări din sat, obținem următoarea situație :

I Pînă la 25 de ani 44,3%

II De la 25 de ani 55,7%.

Aceasta înseamnă că 55,7% din cei ce se aflau în barăci au plecat pentru prima dată din satul lor după ce au apărut greutățile familiale. Semnificativă este prezența pe șantiere a unor țărani muncitori în vîrstă de peste 55 de ani (3,4%).

Dacă împărţim pe trei grupe de vîrstă anul plecării din sat, rezultă următoarele ponderi:

I	Pînă la 25 de ani	45,3%
II	Între 26 și 44 de ani	47,1%
III	45 de ani și peste	7,6%

Vechimea în baracă și vînta

Vechimea în ani	Grupa de vîrstă în ani									Total	%
	- 20	21 - 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 45	46 - 50	51 +			
- 1	11	18	14	10	—	14	8	2	77	37,9	
1 - 2	3	4	13	12	12	6	2	9	61	30,0	
3 - 4	2	1	9	5	10	10	5	5	47	23,2	
5 - 6	—	—	3	6	7	1	—	1	18	8,9	
Total	16	23	39	33	29	31	15	17	203	100%	
%	8,0	11,3	19,02	16,2	14,3	15,3	7,3	8,4	100%		

Este semnificativ că 19% din cei aflați în barăci sînt oameni între 26 și 30 de ani, iar grupul următor (16%) se recrutează din rîndul celor ce au vîrsta de 31—35 de ani.

Structura de vîrstă indică o categorică predominare a vîrstelor între 26 și 45 de ani. După vechimea în baracă, cel mai mare număr (35%) îl dădeau cei ce aveau un an vechime, și aceasta confirmă caracterul fluctuant al ruralilor muncitori în construcție, urmînd cei cu 2 ani vechime (28%), apoi cu 4 ani (22%), iar 15% cu 5 ani vechime în baracă.

Este de menționat că muncitorii în construcții care se deplasează cu trustul de construcție de la un șantier la altul sînt constructori calificați, tehnicieni și ingineri, care, avînd stabilitate în profesiune, primesc locuință de la trust fie în noile cartiere de blocuri, fie în vechiul oraș.

Din tabelul care distribuie vîrsta și starea civilă rezultă că cea mai numeroasă grupă de salariați este dată de grupele de vîrstă între 26 și 45 de ani.

Din totalul de căsătoriți (170), cei cuprinși între 26 și 45 de ani reprezintă 66%. Numai 6 sînt necăsătoriți. (Față de cifra totală 203, 132 (65%) reprezintă numărul de navetiști între 26 și 45 de ani).

Vieți și stare civilă

Vieți	Căsătorit	Necăsătorit	Divorțat	Total
- 20	—	16	—	16
21 - 25	13	10	—	23
26 - 30	35	4	—	39
31 - 35	32	1	—	33
36 - 40	28	1	—	29
41 - 45	31	—	—	31
46 - 50	15	—	—	15
51 +	16	—	1	17
Total	170 = 83,7%	32 = 15,8%	1 = 0,5%	203

ASPECTE ECONOMICE ALE VIEȚII DE FAMILIE

Eșantionul de țărani constructori, aflați în barăcile din Slatina, au următoarea situație familială :

În medie, la acești 203 de țărani muncitori revin 4,33 membri de familie. Față de totalul de 928 de membri de familie, membri inactivi reprezintă 41,7%, iar 58,3% populația activă, procent foarte ridicat datorită faptului că în C.A.P. muncesc nu numai femeile celor veniți pe șantier, dar și bătrînii și, în anumite scurte perioade, și unii tineri aflați în școli. Dar atît munca bătrînilor, cît și cea a tinerilor școlari este intermitentă și, de obicei, sub

Categorii de familii

Numărul membrilor de familie	Total familii	Salariați	Membri C.A.P.	Inactivi	Total membri de familie	%
1	6	6	—	—	6	0,6
2	10	10	10	—	20	2,1
3	37	39	38	36	113	12,0
4	47	59	50	79	188	20,0
5	43	49	56	110	215	22,9
6	31	45	61	80	186	19,8
7	20	33	65	42	140	14,9
8 +	9	11	21	40	72	7,7
Total	203	252	301	387	940	
	%	26,8	3,20	41,2	100%	100%

norma stabilită, în consecință și cîștigul este corespunzător. Munca femeilor în C.A.P. nu poate fi socotită, în medie, decît sub normă, deoarece femeile au de îngrijit copiii mici (cei de 4—6 ani sînt dați la grădinițe sezoniere

rurale), dar această situație le aduce și lor un venit mai mic decît cîștigul mediu al unui bărbat în C.A.P.

Pe de altă parte, este de observat că în registrările noastre privind persoanele active în C.A.P. sînt mult exagerate, pentru că nu toți cei ce au declarat că sînt membri activi ai C.A.P. execută mai mult de un minim absolut necesar, stabilit prin statutul cooperativei agricole.

De aceea trebuie privită cu spirit critic cifra de 552 de membri de familie activi (59,3%) din totalul membrilor familiei. Aceasta este o expresie caracteristică a unor asemenea categorii de rurali care se află în proces

Tabelul
Familia (nr. de copii) și mobilită

Cap de familie	A schimbat 1 ocupație (meserie) în :				A schimbat 2 ocupații		
	1 localitate	2 localități	3 localități	Total	1 localitate	2 localități	3 localități
Fără copii	13	4	1	18	1	1	5
Cu 1 copil	16	7	3	26	1	4	7
Cu 2 copii	25	19	11	55	5	6	7
Cu 3 copii	18	3	—	21	—	5	4
Cu 4 copii	8	1	1	10	1	—	2
Cu 5 copii și +	7	1	1	9	—	1	—
Total	87	35	17	139	8	17	25
%	62,6	25,2	12,2	100%	16,0	34,0	50,0

Ocupații (meserii) și localități schimbate

Ocupații meserii	1 localitate	2 localități	3 localități	4 localități	Total	%
una	87	35	17	—	139	68,5
două	8	17	25	—	50	24,6
trei și plus	—	1	6	7	14	6,9
Total	95	53	48	7	203	
%	46,8	26,1	23,6	3,5	100%	100%

de pendulare între sat și oraș și care nu sînt calificați pentru munci industriale, retribuite potrivit unei calificări superioare, obligînd astfel ca familia, cu forța ei de muncă disponibilă, să suplinească nevoile de buget, care sînt la aceste categorii de rurali pendulatori mai accentuate din mai multe motive, după cum vom arăta.

Ceea ce ne izbește în acest tabel, ca și în cel cu privire la vîrsta migranților, este marea număr de oameni cu 3,4,5,6,7,8 și peste 8 membri de familie.

Din totalul de 332 de opinii consemnate, cele mai multe se distribuie pe formulările: „Să câștig bani” și „Neajunsuri familiale”. Formularea „A fost secetă în C.A.P.” este de circumstanță. De obicei, motivele 1 și 2 se îmbină, ca și cele de la 3 și 4. Motivul „Să învețe o meserie” nu indică cifra celor ce de fapt au învățat o meserie sau erau în curs de calificare. La „Alte motive” trebuie de înțeles în primul rând întreținerea copiilor la licee, cazuri de boală în familie (deci prea puține brațe de muncă în agricultură).

3. CALIFICAREA MUNCITORILOR DIN CONSTRUCȚII

Se poate vedea, observând lucrurile și stînd de vorbă cu oamenii, cum rotarii satelor sînt astăzi dulgheri de construcții industriale. Cojocarii au devenit tinichigii sau paznici, morarii de la morile de apă mecanici, iar din potcovarii și fierarii de altă dată, unii au trecut la echipele de fierari-betonisti, alții au obținut calificarea de mecanici.

În cercetarea de pendulării social-profesionale este de reținut că aproape toți necalificații de pe șantier declară că ocupația lor de bază este agricultura, deși peste 50% dintre ei nu lucrează de ani de zile propriu-zis în agricultură. Calitatea de agricultor le rămîne ca o posibilitate ce încă n-a fost abandonată sau pe care ar îmbrățișa-o din nou dacă le-ar aduce venitul scontat.

Se află în barăci acea categorie de țărani care s-au calificat pe șantier, dar care totuși nu se consideră muncitori ieșiți din agricultură, pentru că condițiile familiale nu le permit să fie numai ai întreprinderii de construcție. Ei nu sînt pregătiti, deși au o calificare, să migreze la distanțe mai mari, să lipsească din familie și din satul lor sau din gospodăria lor mai mult de o săptămînă.

O altă categorie o constituie cei ce sînt necalificați, dar declară că sînt muncitori, expresie a unei cumpene psihologice, a unei pendulări, care îi fac să declare ca existent și real ceea ce de fapt nu este decît o dorință sau o aspirație.

În sfîrșit, este categoria profesional-socială a acelor care și-au însușit o calificare mai bună (V — VIII) (șoferi, electricieni, instalatori), în general oameni mai tineri, cu 7 — 8 clase de școală generală, cîtiva cu un an de școală profesională sau și de liceu, care și-au format convingerea că pot reuși în munci neagricole și care doresc să rămînă definitiv în aceste situații și deci sînt în plin proces de „urbanizare” profesională.

Dintre aceștia, trei urmează cursuri serale de liceu în condițiile vieții de baracă, făcînd eforturi cu adevărat eroice pentru a obține succesul școlar. Iată ce-mi spunea I. P. într-o convorbire (iulie 1967): „Cînd învăț seara, după ce vin de la școală (ora 22,30), învăț în spălător, pentru că în dormitor nu pot să stau cu lumina aprinsă. De multe ori, duminică, atunci cînd ceilalți pleacă în sat la familie, eu stau și învăț. Am credința că voi reuși. Și alții au luptat ca mine și au reușit”.

Corelația dintre munca pe șantier și satul natal de unde face naveta este uneori semnificativă

Astfel, grupul de țărani veniți din comuna Negreni (raion Oltețu) sînt pavatori, iar grupul venit din Puiesti (Oltețu) lucrează în echipă ca fierari-betonisti.

Toți cei ce se deplasează din comuna Roiești, jud. Vilcea, sînt calificați. De asemenea, în general, cei ce sînt în baracă proveniți din orașe ca Ploiești, Giurgiu sau cei veniți de la mari distanțe (Tirnăveni, Tîrgu-Mureș, Buzău etc.) sînt și cu o calificare mai înaltă, tineri, pentru care viața de baracă este numai de scurtă durată.

Aici pot fi menționate și situații ca acestea: un grup venit dintr-un sat îndepărtat (Segarcea, Turnu-Măgurele) a urmat primul curs de calificare care s-a ținut. Era un curs de tinichigii, și așa se explică că segărcenii din barăci sînt tinichigii.

GRADUL DE CALIFICARE

1. Muncitorii necalificați - fel de muncă și vîrstă

Munca	Total	Vîrsta în ani							
		- 20	21 - 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 45	46 - 50	51 +
Asfaltașor	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Betonist	14	-	2	1	2	3	-	-	1
Betonist și săpător	16	1	-	1	1	-	10	2	1
Pavator	7	-	-	1	2	1	1	1	1
Paznic	2	-	-	-	-	1	1	-	-
Săpător	39	-	2	4	7	8	6	5	5
Manipulant materiale	16	-	1	1	-	3	4	6	-
Fierar-betonist	8	-	-	2	1	1	2	-	1
Instalator	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Zidar	3	-	-	-	1	-	-	-	2
Total	97	2	5	10	14	17	24	14	11
%	100	2,1	5,2	10,3	14,4	17,5	24,8	14,4	11,3

2. Muncitorii calificați - fel de muncă și vîrstă
(Calificarea XI - IV)

Munca	Total	Vîrsta în ani							
		- 20	21 - 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 45	46 - 50	50 +
Fierar-betonist	12	1	2	3	3	-	1	-	-
Tinichigiu	22	7	4	9	2	-	-	-	-
Mecanic	7	1	2	-	2	2	-	-	-
Betonist	6	-	1	-	-	-	1	1	3
Dulgher	13	1	1	1	5	1	3	-	1
Total	58	10	10	13	12	3	5	1	4
%	100%	17,2	17,2	22,4	20,8	5,2	8,6	1,7	6,9

**II. Muncitorii calificați - lei de muncă și vîrstă
(Calificarea V - VIII)**

Munca	Total	Vîrsta în ani								
		- 20	21 - 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 45	46 - 50	51 +	
Mecanic macara	3	—	—	1	—	1	1	—	—	
Electrician	1	—	—	—	—	1	—	—	—	
Escavatorist	1	—	—	1	—	—	—	—	—	
Șofer	11	—	6	4	—	—	1	—	—	
Sudor	7	2	1	4	—	—	—	—	—	
Zidar	6	—	—	2	1	2	—	—	1	
Zugrăv	2	—	—	1	1	—	—	—	—	
Lăcătuș	5	—	—	1	3	—	—	—	—	
Lăcătuș-montor	8	2	—	2	2	1	—	—	1	
Instalator apă	4	—	1	—	—	3	—	—	—	
Total	48	4	8	17	7	8	2		2	

Calificarea pe grupe de vîrstă

Calificarea	Total	%	- 20	21 - 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 45	46 - 50	51 +
Necalificați	97	47,8	2	5	10	14	17	24	14	11
Calif. III - IV	58	28,6	10	10	13	12	3	5	1	4
Calif. V - VIII	48	23,6	4	8	16	7	9	2	—	2
Total	203	100%	16	23	39	33	29	31	15	17

Calificarea și ambrierea

Munca	Total	600 - 800	801 - 1000	1001 - 1200	1201 - 1500	1501 +
I. Necalificați	97 100%	75* 77,3	22 22,7	—	—	—
II. Calificarea III - IV	58 100%	38 65,5	15 25,9	5 8,6	—	—
III. Calificarea V - VIII	48 100%	4 8,3	18 37,5	14 29,2	7 14,6	5 10,4
Total	203 100%	117 57,6	55 27,1	19 9,4	7 3,4	5 2,5

* Indemnizația pentru copii nu este inclusă în salariu. Salariile mai sus arătate nu mai sînt azi (1970/martie) în vigoare, fiind urcate cu 10 - 15%.

Pregătirea școlară și calificarea

Pregătirea școlară	Munca (meseria) pe șantier							
	Necalificați		Calificați III - IV		Calificați V - VIII		Total	
Total	97	100%	58	100%	48	100%	203	100%
- 4 clase	51	52,6	4	6,9	-	-	55	27,1
4 clase	38	39,2	23	39,7	14	29,2	75	36,9
5-7 clase	8	8,2	20	34,5	12	25,0	40	19,7
8 clase	-	-	10	17,2	9	18,8	19	9,4
Școli profesionale	-	-	1	1,7	7	14,6	8	3,9
Alte școli neterminate	-	-	-	-	6	12,5	6	3,0

DESCRIEREA MUNCII OR

Săpatul era cea mai răspândită muncă printre ruralii pe șantier : se săpau șanturi, se săpa pe lângă mașinile de excavat, ajutînd la adunarea pămîntului.

Nu în permanență săpătorul e un săpător de pămînt. El poate trece și la betonieră, ca încărcător, ajutor de șofer. Este o continuă fluctuație de munci.

CÎTEVA OBSERVAȚII PRIVIND CATEGORIILE DE MUNCITORI

I) Săpătorii sînt în marea lor majoritate necalificați și numai o mică parte dintre ei, anume cei mai tineri, cel mult în vîrstă pînă la 40 de ani urmează și cursuri de calificare care se organizează pe șantier.

Manipulanții de materiale sînt și ei în marea lor majoritate necalificați, și, numai în unele cazuri, un mic procent dintre ei se califică pentru alte munci.

Auxiliarii în echipe sînt cei mai mulți în curs de calificare, și anume pentru ucenicie „la locul de muncă” sau urmînd și cursuri pe șantier.

II) Calificații sînt cei care au făcut deja ucenicie la locul de muncă, au urmat cursurile de calificare sau au venit calificați de la alt șantier.

Faptul că există un număr de 41 de muncitori calificați, dintre care unii electricieni, instalatori, mecanici, șoferi, sudori și betoniști (mecanici de betoniere), dovedește treptata calificare a locuitorilor barăcilor. Din aceste categorii de muncitori calificați (grupele VI - VII - VIII) se desprind aceia care optează să rămînă definitiv în oraș, în orice caz sînt legați de întreprindere și de trust, astfel încît un mare procent dintre ei sînt hotărîți să plece cu întreprinderea de construcții atunci cînd șantierul din Slatina se va lichida.

De asemenea este de observat că, treptat, cei mai capabili, mai devotați și cu o situație familială corespunzătoare (soție care poate face alte munci

decit cele rurale, copiii în școli postgenerale) primesc locuință în blocurile noi care se construiesc.

Cursurile de calificare le-au urmat muncitorii selecționați. Ei au fost scoși din producție și remunerați cu un salariu mediu față de câștigurile anterioare.

Cursurile au fost ținute de ingineri, economiști și tehnicieni aflați pe șantier.

Între 3 iunie 1968 și 18 iulie 1968 s-a organizat un curs de calificare în meseria de tinichigiu. După grupa de vîrstă și stare civilă, cursanții se distribuiau astfel:

Grupa de vîrstă (ani)	Necăsătorit	Căsătorit, fără copii	Căsătorit, cu un copil	Căsătorit, cu 2 copii	Căsătorit, cu 3 copii și plus	Total
17-25	42	4	4	3		53
26-30	4	2	11	7	2	26
31-35	—	1	4	4	7	16
Total	46	7	19	14	9	95

Pregătirea școlară:

Clase absolvite	4	5	6	7	8	9	10	Total
Număr elevi	42	8	6	17	19	1	2	95

Este interesant să arătăm câteva caracteristici ale acestui curs de calificare. El s-a ținut în urma unui concurs la care s-au prezentat 180 de candidați. Condiții de admitere: cel puțin 4 clase, vîrstă între 18 și 35 de ani. În urma concursului (lucrare scrisă și examen oral de matematică și română) au fost admiși 99 de elevi, din care 4 s-au retras.

Desfășurarea cursului a întâmpinat dificultăți didactice, ținind seama de faptul lipsei de omogenitate ca pregătire, vîrstă, situație familială etc. Salariile plătite în timpul cursurilor au fost în medie de 700 de lei lunar.

Elevii au semnat un angajament prin care se obligă să muncească la întreprindere timp de 2 ani. În caz contrar, trebuie să restituie sumele cheltuite cu școlarizarea lor.

Absolvenții nu vor fi repartizați numai pe șantierul Slatina, ci și la alte șantiere.

Lectorii acestui curs aveau calități profesionale și didactice curente pe șantier, predînd specialități cerute de obiectivele cursului.

Nr crt.	Obiectul predat	Nr ore	Calificarea	Funcția	Vechime în specialitate (ani)
1	Tehnologia meseriei	218	Arhitect și subinginer	Ing princip. Șef lot	20
2	Studiul materialelor	30	Subinginer	Șef lot	20
3	Desen tehnic	40	Arhitect	Inspector C.T.C.	27
4	Matematică	40	Contabil	Șef contabil	10
5	Fizică tehnică	40	Inginer	Șef lot	28
6	Organizarea și planificarea producției	20	Tehnician	Serv. tehnic	5
7	Protecția muncii	12	Tehnician	Serv. tehnic	10

Programul de studii pentru meseria de „tinichigiu de șantier” la cursurile de scurtă durată prevede 200 de ore de pregătire teoretică și 700 de ore de instruire practică în afara practicii în producție (950 de ore).

4. VIAȚA ÎN BARACĂ

Din programul zilnic al majorității celor cazați în barăci :

Deșteptarea, orele 5,30 — 6,00.

Igiena corporală și gustarea de dimineață (de obicei din sacul de merinde); orele 5,45 — 6,15

Plecarea pe șantier : 6,30 — 6,45.

Programul de muncă pe șantier : 7 — 12 muncă, 12 — 13 pauză pentru masă, 13 — 17 muncă.

Între orele 17,30 și 22 se desfășoară activități variate (igienă, aprovizionare, recreație etc.).

Cina : între orele 18 și 19. Între 19 și 21 ieșire în oraș (la piață); pregătirea mesei pentru a doua zi de către cei care nu iau masa la cantină;

Jocuri de societate (șintar, cărți de joc, șah), audiție radio, participare la activitățile clubului (televizor, programe artistice).

Orele 21 — 22 pregătirea pentru culcare.

Dormitul : 22 — 5,30.

Timpu liber, în afara oricărui program administrativ sau al activităților de igienă, pregătire a mesei etc., se fixează 5 zile pe săptămână (luni, marți, miercuri, joi și vineri) între orele 19 și 21; în medie două ore pe zi

Simbătă după orele 14 se face, de obicei, deplasarea la domiciliul familiei, iar simbătă seara (orele 19) și duminică, pînă luni orele 4 sau 5 dimineața, omul își petrece timpul în familia sa, în casă, în gospodărie sau în curte. Acest timp nu este consacrat odihnei, recreației și activităților propriu-zis domestice, ci o parte din el se dedică unor munci gospodărești (reparații, munci agricole pe lotul individual, curățirea cotețelor de păsări etc.), iar simbătă între 18 și 20 și duminica dimineața vizitelor în familie sau în sat.

Din convorbirea cu P. I. I., 29 de ani, 4 clase, zidar (24 iulie 1967):

— *Cum vă împărțiți timpul?*

— Cred că ar fi bine să avem mai mult timp de odihnă, de curățenie. Dacă s-ar putea să muncim pe șantier numai 8 ore, ar fi minunat. Să vedeți. Oamenii mâinecă din cele cumpărate de ei. Vara: roșii, brinză. Iarna: șuncă afumată, măsline, brinză, dar mai voiesc și mâncare caldă. Unii și nu-s puțin, gătesc, dar nu-i lasă cu lămpile de gaz în dormitor. Numai afară. În bucătărie încălzeam mâncarea făcînd focul cu deșeuri, dar acum nu avem deșeuri.

— *Ați avea nevoie de mai mult timp?*

— De pe șantier nu pleci pînă nu cureți sculele și le predai. Asta mai durează după program. Apoi trebuie să te speli. Apoi mai prepari o salată și iată că trece vremea.

— *Cînd faceți duș?*

— Facem duș vineri seara. Atunci este apă caldă la dușuri.

— *Serile cum le petreceți?*

— Pe la 19,30 toată lumea a luat cina. Între 19,20 și 20,30 se fac cumpărături pentru a doua zi, plimbare, dar scurtă. Mai sînt unii care ascultă la difuzor, iar alții citesc cite ceva din ziare sau cărți. De obicei, pe la ora 21 majoritatea oamenilor din barăci dorm, că sînt obosiți.

Redăm, fără comentarii, aspecte ale conținutului timpului liber în barăci.

Preferințe pentru lecturi după declarațiile făcute: citesc 76 (37,4%), nu citesc 127 (62,6%). Cei ce citesc își exprimă preferințele astfel:

Gen de cărți	Nr. Preferințe	%
Povești	49	30,5
Povestiri literare	12	5,3
Broșuri de popularizare	21	9,3
Romane științifico-fantastice	30	13,3
Povestiri istorice	17	7,5
Poezii	29	12,8
Teatru	8	3,5
Aventuri	16	7,1
Agrozootehnice	21	9,3
Cărți profesionale	3	1,3
Total preferințe exprimate	226	100%

Preferințe radio		
Preferințe	Total	%
Muzica populară	104	26,9
Teatru	21	5,4
Muzică ușoară	37	9,6
Muzică (nespecificat)	37	9,6
Radiojurnale, știri	57	14,8
Sport	24	6,2
Nespecificat „Totul îmi place”	106	27,5
Total	386	100%

Vizionări de filme:

Merg regulat la cinematograful: 137 (67,5%); nu merg regulat la film: 66 (32,5%).

Vizionează :

2 - 4 filme pe an = 66
 5 - 10 = 71
 11 - 36 = 35
 72 = 31

Specificarea vizionării periodice de filme :

Număr vizionări	Total	%
Săptăminal	31	22,6
Lunar	35	25,5
Mai rar	71	51,9
	137	100,0%

Viața social-culturală în baracă este un aspect caracteristic pentru traiectoria personalității acestor oameni

Acceptarea dormitorului comun, cu regulamentul său de ordine interioară, respectarea anumitor reguli de conviețuire și formare a deprinderilor de integrare în programul zilnic constituie în sine acceptarea unei vieți austere, integrate și riguros reglementate. Aceasta este o ieșire din viața obișnuită a țaranului și încadrarea într-o viață reglementată și de condiții specifice

Nu este ușoară integrarea în viață de baracă, precum nu este ușoară nici munca de șantier. De aceea, de obicei, barăcile sînt ocupate de grupuri de oameni din același sat, cunoscuți sau apropiați într-un fel sau altul. Comunitatea de viață familială, a satului, cu relațiile sale de rudenie și de vecinătate, se suspendă pentru cel ce intră în baracă și acceptă regimul acesteia pentru perioade mai lungi de timp: ani și ani de viață în baracamant

Este o regulă ca rudele (tatăl și fiul, socrul și ginerele, unchiul și nepoții sau cumetrii), cei plecați din același sat sau și din sate vecine să locuiască în același dormitor, „să se regrupeze” sau să se vadă zilnic în orele libere.

Aceste grupuri informale, față de organizarea pe echipe și brigăzi ale muncii pe șantier, ca și față de organizarea pe dormitoare, avînd un responsabil, au constituit obiectul convorbirilor individuale și colective.

„Noi plecăm între străini de satul nostru și de familia noastră. Unii nu simt despărțirea. Cine știe ! Poate că necazul i-a făcut să fie mai tari. Dar mulți se obișnuiesc destul de greu cu barăcile” (I. V., 41 de ani, cap al unei familii de 4 persoane, din care 2 copii).

APLICAREA REGULAMENTULUI DE ORDINE INTERIOARĂ

În fiecare baracă sînt afișate atribuțiile responsabilului de dormitor, care „este numit în mod special și prin adresă scrisă din partea conducerii administrative, de comun acord cu sindicatul”

Responsabilul este ales după anumite criterii :

- să fie cazat în dormitorul de care răspunde ;
- să fie fruntaș în producție ;
- să fie om cu mult spirit gospodăresc ;
- să fie cinstit, corect, punctual și disciplinat.

Atribuțiile sale privesc asigurarea în primul rînd a cerințelor administrației față de cazați;

— nu permite accesul în dormitor altor persoane decît celor cazate prin inspectorul social-șef;

— nu permite să se aducă băuturi alcoolice în dormitor;

— nu permite modificarea instalației electrice, sanitare și canal;

— nu permite depozitarea alimentelor în dormitoare și nici preparatul mîncării.

Această din urmă atribuție, după observațiile noastre directe, responsabilul nu o poate îndeplini, deoarece numai o mică parte din acești navetiști mîncă la cantină, cei mai mulți vin cu alimente de acasă, cum-pără de la magazinele alimentare etc.

— duce o permanentă muncă de educare a celor cazați în spiritul ordinii, al curățeniei, al cinstei și în general al civilizației;

— face propuneri inspectorului social și în scris privind măsurile ce trebuie luate.

Extrasul din regulamentul de funcționare a dormitoarelor comune prevede sancțiuni ca :

— imputarea bunurilor distruse,

— amenzi,

— pierderea dreptului de cazare,

— deferirea cazului către organele de justiție.

Cantina

În perioada de vară a anului 1968, din 203 de persoane, luau masa la cantină numai 63, deci 31,1%. Ceilalți mîncău hrană rece, conserve și alimente aduse de acasă (roșii). La cantina șantierului se servește masa dimineața, la prînz și seara. La prînz se poate servi o masă comună (4,10 lei) sau o masă îmbunătățită (7,00 lei). La cină se plătesc 2,90 lei.

Cu toate aceste avantaje, de masa cantinei beneficiază relativ puțini. Din convorbirile purtate se desprind mai multe motive: masa ar fi prea scumpă, n-ar fi suficient de substanțială, deplasarea la cantină în timpul prînzului le-ar lua prea mult timp. De asemenea, unii au arătat că, aducînd de acasă hrană rece, pot face economii. Considerăm că la mijloc e și o chestiune de obișnuință cu o anumită alimentație rustică, alta decît meniurile preparate la cantină.

5. ÎNTRE C.A.P. ȘI ȘANTIER; ÎNTRE SAT ȘI ORAȘ

Dintr-o convorbire cu un grup de țărani muncitori pe șantier, veniți din Schitu-Greci, județul Olt (25 iulie 1968):

— *Mai aveți legături cu conducerea cooperativei agricole de producție, de vreme ce sînteți mereu pe șantier?*

— Se întîmplă că celor ce muncesc la șantiere li se ia o parte din lotul individual. Așa, unui colectivist care avea lingă casă 16 arii de lot

individual și 11 arii în cîmp, terenul din cîmp a fost dat unui colectivist care venea la muncă.

— *Dumneata de cît timp nu mai lucrezi la C.A.P.?*

— Lucrez de 5 ani pe șantier. Am fost la Calafat, la Constanța, Craiova, iar aici, la Slatina, lucrez de 3 ani de zile.

Intervine un interlocutor din grupul format în jurul anchetatorului-cercetător:

„Dați-mi o căruță să aduc niște porumb”, zic într-o zi unui brigadier din colectiva noastră”.

„Nu-ți dau căruța — zice brigadierul —, că dumneata lucrezi la combinat. Muierea d-tale nu muncește, d-ta la fel”. I-am răspuns: „Copiii sînt la școală. Nevasta a fost la spital. Eu zic că șantierul și colectiva sînt tot ale noastre. (Pauză) Președintele colectivei a vrut să mă încurajeze, spunînd că se ține seama de cei care au bolnavi în familie”

Cum este legătura dumneavoastră cu colectiva?

„Colectiva noastră încă n-are conducători pricepuți. Cine n-ar vrea să stea bine și cu șantierul, și cu colectiva? Dar pentru asta trebuie și pricepere în conducere și înțelegere din partea oamenilor. Apoi depinde și de situația fiecărei familii” (N. C., 38 de ani, 4 clase, Schitu-Greci, jud. Olt).

„Eu am să spun lucrurilor pe nume. Trebuie să împăcăm și colectiva și șantierul. Lăsăm femeile la colectivă, iar bărbații pleacă la șantier. Dacă ar fi mai multă pricepere în conducerea colectivei, treburile ar merge foarte bine. Acum e același pămînt ca mai înainte pentru pășune. Dar vitele s-au înmulțit prea puțin. Pentru ținerea oilor și a vitelor trebuie multă grijă și trudă.

Noi zicem că, dacă președintele colectivei ar fi inginer cu carte, treaba ar merge mai bine. Și oamenii ar asculta de el. Și brigadierul să fie cu carte.

Nu se muncește cum trebuie. La Brebeni, ferma de stat merge bine, dar acolo și brigadierii sînt oameni cu carte.

La Cîrlogani, satul Ceparî, cînd au venit brigadierii, cu carte, din școli, conducerea colectivei a spus că n-are nevoie, nu i-a primit. Dar treburile la Cîrlogani nu merg cum ar fi să fie”.

Cu ajutorul chestionarului aplicat și mai ales cu ajutorul convorbirilor purtate individual și în grup în timpul serilor la barăci, pe tema preferinței pentru sat sau oraș, s-a conturat o adevărată dezbateră interioară, expresie a unor experiențe de viață, încercări, succese sau eșecuri.

Doresc să se mute la oraș și își exprimă în mod clar această dorință 61 din 203 de investigați (30,3%)

Ei aduc în sprijinul dorinței lor argumente ca :

1. „În oraș se cîștigă mai bine, se ia un salariu plătit la date fixe, așa că omul știe pe ce se poate baza” 18 pers.
2. „Alt trai la oraș — găsești de toate” 17 „
3. „În țară nu mai putem face meseria (specialitatea) pe care am învățat-o pe șantier” 12 „

4. „Mutati la oraş, vom ţine mai uşor copiii la şcoli (licee) sau la institute”	5
5. La oraş ne putem califica mai departe, învăţând munci bine plătite	3 „
6. Nu avem condiţii de locuit la ţară	2 „
7. Alte motivaţii	6 „
Total persoane : <u>61</u>	

Balanţa înclină puternic spre cei ce nu doresc să părăsească satul. Ei nu doresc acest lucru pentru că :

1. Nu le permite situaţia familială	53 persoane
— Soţia nu este calificată,	
— N-ar putea să fie siguri de viitorul lor profesional în industrie.	
2. Au o bază de venit la ţară, pe care nu voiesc să-l piardă	23 persoane
— Venitul din C A P.	
— Venitul lotului individual,	
— Condiţii bune şi plăcute în locuinţă, în curte.	
3. Consideră că nu au şanse de câştig mai mare şi permanent la oraş	43 persoane
Total 118 persoane	

Balanţa pendulării între sat şi oraş :

Doresc să renunţ definitiv la oraş	61 = 30,3%
Nu doresc să se mute	118 = 58,1%
Sînt nehotărîţi	24 = 11,6%
Total 203 = 100%	

Între mutarea la oraş şi rămînerea în sat, cumpăna motivaţiilor are o categorică înclinaţie spre rămînerea în sat. Însă această înclinare nu înseamnă renunţarea la navetă, la o migraţie spre alte şantiere sau locuri de muncă industrială etc.

Dintre întrebările incluse în chestionar, care sondau părerile oamenilor cu privire la preferinţe, s-a pus întrebarea :

„La terminarea şantierului :

- doriţi să plecaţi cu întreprinderea de construcţii ;
- doriţi să vă încadraţi într-o întreprindere din Slatina sau alt oraş ;
- sau sînteţi nehotărît ?

Opţiuni	Total	
	Nr opţiuni	%
Doresc să plece cu şantierul	74	36,5
Doresc să se încadreze într-o întreprindere în Slatina	91	44,8
(Din care ar rămîne pentru totdeauna în oraş)	(42)	(46,2)
Nehotărîţi	38	18,7
Total opţiuni :	203	100%

Faptul că 38 de opinii (18,7% doar) exprimă nelhotărîrea, le considerăm opțiuni pentru întoarcerea la țară; faptul că ei n-au declarat acest lucru poate fi interpretat ca o lipsă de interes pentru muncile de pe șantier.

De asemenea procentul de 36,5% al opțiunilor pentru plecarea cu șantierul se lasă comentat sub același aspect al intereselor momentane, dar exprimă o poziție favorabilă unui nou mod de viață.

Considerăm, în schimb, că cele mai demne de crezare opțiuni sînt acele în care se exprimă dorința de a rămîne pentru totdeauna la oraș și preferințele pentru Slatina ca loc de muncă.

Dacă reunim pe cei ce doresc să plece cu șantierul (36,5) cu cei ce doresc să se încadreze într-o întreprindere din Slatina (44,8), obținem totalul de 81,3%; deci mai mult de două treimi optează pentru viața urbană.

UNELE ASPECTE ALE RELAȚIILOR ȘI STRUCTURILOR SOCIALE ÎN ORAȘUL SLATINA

1. DINAMICA STRUCTURII SOCIALE

În condițiile actualei etape a evoluției industrializării socialiste care determină fenomenul de „explozie” urbană ce se desfășoară în țara noastră, asistăm la un masiv proces de mutații profesionale și la o reconvertire a pozițiilor sociale ce caracterizau vechea structură de clasă, producându-se profunde reevaluări și inversiuni de stări în ierarhia straturilor tradiționale, astfel încât textura specifică de raporturi anterioare este destructurată și reorganizată. Astfel, practicarea unor activități profesionale caracteristice etapei anterioare industrializării este puternic limitată, iar condițiile obiective ale spațiului social actual impun asimilarea unui nomenclator profesional specific noului profil economic stabilit aici. Noile sisteme structurale presupun un alt tip acțional de încadrare personală în funcționalitatea acestor sisteme și cer respectarea necondiționată a unor norme comportamentale corespunzătoare mecanismului producției industriale. În felul acesta se produc, în mod cu totul necesar, o separare în spațiu și o departajare în timp a tipului de relații sociale constituite pe suportul mecanismelor actuale de producție industrială în raport cu natura obiectuală a relațiilor materiale existente în perioada preindustrială. Apar alte întreprinderi de producție, cu noi categorii profesionale și cu noi relații sociale de clasă și de grup care implică alte formații structurale și alte stratificări ierarhice de grup, care generează rețele de comunicație interpersonale adecvate și semnificări cu valori distincte. Prin aceasta se dezagregă situațiile rămase mult timp omogene și se instituie forme distincte de integrare în grup, care presupun sisteme materiale de referință specifice și cadre de orientare situațională corespunzătoare. Într-o atare perspectivă, subiecții existenți în contextul raporturilor menționate își proiectează personalitatea lor acțională după noi dimensiuni obiective și ascultă de motivații lăuntrice distincte de cele generate în textura de raporturi preindustriale. Ei se integrează într-un sistem de grupuri formale cu funcțiuni economice de natură indus-

triale și și însușesc semnificația unor norme de activitate materială de factură urbană.

În felul acesta se accentuează organizarea formală a cadrului vieții urbane și se nuanțează atât interdependența diverselor sectoare de producție socială, cât și cea dintre grupele sociale existente la un moment dat. Atât sectoarele producției materiale, cât și grupurile sociale care se formează în cadrul acestor sectoare nu și mai durează existența într-un cadru restrâns la sfera lor de activitate și nici nu și mai înscriu efortul lor creator într-o arie izolată de desfășurare procesuală, ci se subordonează unei diviziuni unitare a muncii sociale și se supun unui real mecanism de schimb al rezultatelor producției umane.

Analiza efectelor urbanizării în orașul Slatina relevă faptul că trecerea de la vechea structură socială de tip tradițional, marcată de relații sociale specifice, spre noua structură socială urbană se impune atenției prin particularități distincte. În primul rând, actul industrializării determină apariția unui nou ansamblu de poziții sociale și a unor noi criterii de apreciere a valorilor sociale.

În al doilea rând, constituirea noii structuri sociale se desfășoară în două etape succesive. Prima etapă se caracterizează printr-un masiv proces de acumulare a unor forțe de muncă umană nediferențiată, care provin din mediile și grupele sociale anterioare.

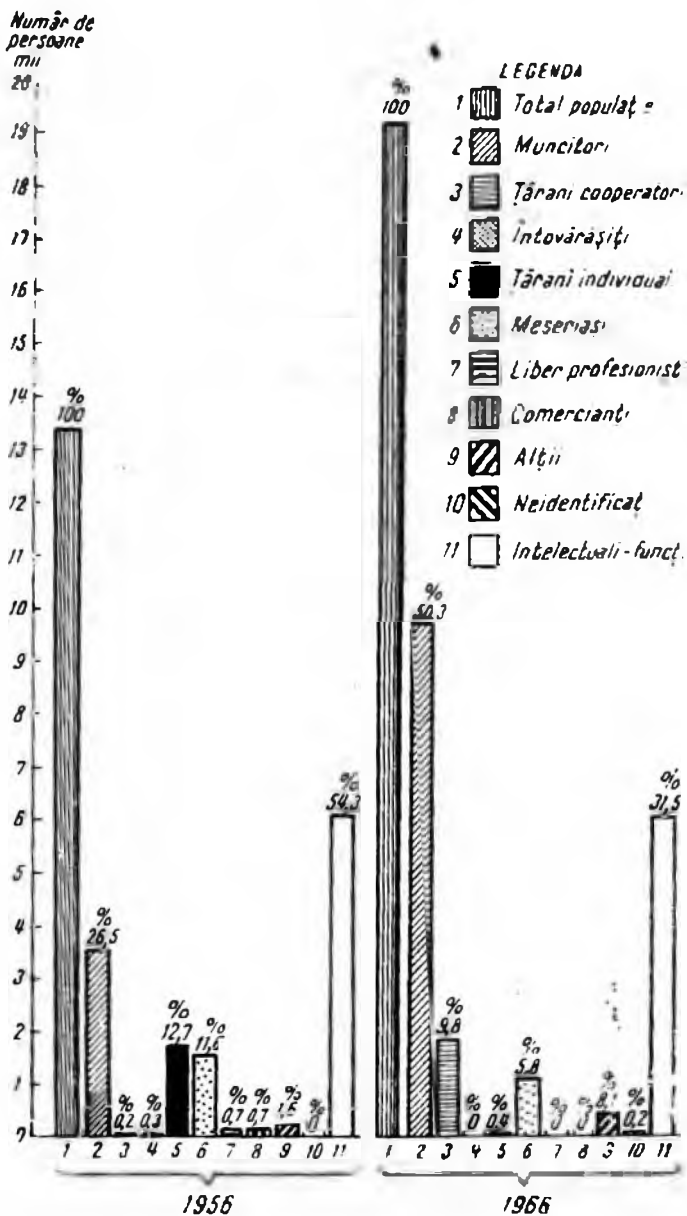
O a doua etapă se caracterizează printr-un început real de sedimentare a unor rețele corespunzătoare și printr-un început de ierarhizare a noii structuri de factură industrială.

În felul acesta, un univers social de semnificație novatoare se suprapune în mod necesar unui alt univers care ține de forma stărilor sociale anterioare și anulează, fie și numai parțial, modalitățile de angajare personală a indivizilor și modul anterior de integrare în mecanismul producției materiale. Un atare aspect cu caracter autodinamic se datorește faptului că noul tip de organizare socială internă corespunde unui complex de raporturi distincte din punctul de vedere al existenței lor obiective și se asociază unui complex de sensuri modificate ale raporturilor existente anterior în grup, ceea ce determină nu numai reevaluări continue de semnificații sociale, ci și o reducere sensibilă a ponderii relațiilor sociale de factură nonindustrială. În baza unor atare considerații de ordin teoretic, se poate spune că procesul de participare a subiecților la mecanismul de producție al sistemului social industrial instituit recent și integrarea unui număr însemnat de persoane în schemele profesionale circumscrise în sfera de activitate economică de aici nu reprezintă un fapt fortuit impus printr-o inițiativă subiectivă și nici nu este o problemă ce ține de latitudinea individuală a fiecăruia. Dimpotrivă, funcțiile de muncă și cultură existente în momentul apariției unui sau unor obiective industriale și organizarea ritmică a muncii în aceste întreprinderi constituie realități de ordin obiectiv și fapte materiale cu caracter formativ, existente indiferent de oameni și independent de ei, ceea ce face ca aceștia din urmă să fie atrași în noile întreprinderi și să se identifice pe sine cu exigențele reale impuse de fiecare statut aparte. Prin

aceasta, subiecții din orașul Slatina, oraș cu obiective industriale recent construite, își modelează eforturile fizice și proiectele lor intelectuale după schemele de producție impuse de aceste obiective. Ca atare, actul de reorganizare a spațiului de atribute materiale caracteristice momentului industrializării și procesul presant de profesionalizare individuală exprimă o anume funcție socială obiectiv determinată, o anume stare reală în care subiecții trebuie să se integreze în manieră adecvată. Totodată, în locul existenței profesionale relativ uniforme și în locul distribuirii valorice apropiate a unor funcțiuni sociale apar în momentul implantării unor obiective industriale un nuanțat evantai de ordin profesional și un fenomen antrenant de recalificare instituțională. Astfel, în orașul Slatina, luind ca punct de referință anul 1930, față de care raportăm anul 1956, an în care nu ființa Uzina de aluminiu, și anul 1966, când deja era în plin proces tehnologic de producție această uzină, observăm substanțiale schimbări în componența socială a populației și redistribuiri majore în cadrul palierelelor profesionale. Privind situația ocupațională a locuitorilor din orașul Slatina din anul 1930, se desprind două categorii de aspecte cu importanță fundamentală pentru cazul ce ne interesează. În primul rînd nomenclatorul clasei de profesii este cit se poate de limitat, iar posibilitățile de stratificare socială erau extrem de limitate. În acel moment, orașul Slatina se impunea atenției investigatorului printr-un anume profil economic fix și printr-o pondere majoră a populației ocupate în agricultură. După cum se poate observa, din totalul de 5 637 de locuitori, 1 162 erau agricultori, 854 erau ocupați în industrie și construcții, iar 2 095 erau salariați în instituții publice și sectorul terțiar.

În al doilea rînd, atrage atenția cercetătorului numărul de persoane distribuite unor grupe sociale de tip tradițional, ca și disproporția care există în aceste profesii. Totodată, reține atenția nomenclatorul sumar al acestor profesii și factura arhaică a elementelor de conținut implicate de o sumă a cazurilor consemnate în recensămîntul vremii, ca: proprietari agricoli — 17; patroni agricoli — 373; patroni industriași și din construcții — 277; liber-profesioniști, în industrie și construcții — 76 și 24 în instituțiile publice (vezi tabelul nr. 1, p. 193).

După cite se poate observa, numărul straturilor sociale prin invocarea unor date factice din acea perioadă este redus, iar componentele acestor planuri sînt relativ bidimensionale, redînd la scară redusă structura de clasă a României burghezo-moșierești, în care existau exploatare și exploatați. Totul, sau relativ totul gravitează statornic în jurul unor ponderi materiale cu conținut tradițional și în dependență de anumite criterii obiectuale, ce țineau de forma privată de proprietate asupra mijloacelor de producție. Astfel, termenii constituenți au permanent aceeași funcție, iar posibilitatea comutării unui element aparținînd unei categorii sociale către o alta alăturată ei era îngreuiată de sistemul de relații predominante atunci. Ca urmare a acestui fapt, relațiile de clasă funcționează după indicatori rigizi și în baza unor cadre economice inflexibile, iar termenii constituenți se raportează în mod constant la calitatea proprietății private, care decide

Graficul nr. 1. Structura populației din orașul Slatina pe grupe sociale

rangul și stabilește statusul fiecărei persoane în parte. De aici putem decide o departajare de conținut între clase și pături sociale, derivată din criteriul proprietății private asupra mijloacelor de producție, care stabilește în mod peremptoriu disponerea fixă și includerea exactă a indivizilor în ierarhia societății date. Aici însă trebuie să observăm că, în timp ce o minoritate posedă o proprietate asupra mijloacelor de producție și se raportează — într-un fel sau altul — la calitatea diferențioare a acestei proprietăți, marea majoritate continuă să rămână în stare de dependență absolută față de clasele posesoare ale mijloacelor de producție. Astfel, o singură relație, derivată din postura omului față de proprietate, ne oferă o anume relație exclusivistă între diferitele paliere sociale și un tip disjunctiv de raporturi între oameni, care — la rindu-le — contractează relații de grup semnificative pentru poziția lor derivată din cantitatea proprietății deținute ori nedetținute. În baza acestui fapt, mobilitatea socială în sens ascensiv a subiecților cuprinși în categoriile sociale dependente și tranzația migratorie de la o clasă inferioară la alta superioară reprezintă situații excepționale și frecvența lor procesuală ocupă o pondere nesemnificativă. Aceasta se datorește faptului că structura socială este construită în mod cu totul unilateral în baza unui singur criteriu material cu funcțiuni rigide, care izolează pe indivizi între ei și-i distanțează.

Dacă analizăm evoluția structurii sociale în perioada anilor 1956 — 1966 (vezi graficul nr. 4, p. 190 și tab. nr. 2, p. 194) observăm nu numai o evoluție în timp a grupelor profesionale cuprinse în actualul sistem existent în țara noastră, ci și o redistribuire a pozițiilor sociale ocupate de subiecții analizați. Apar noi grupe sociale de referință și se impune atenției un fenomen de redistribuire a palierelelor obiectiv apărute, în virtutea unor cerințe materiale de tip industrial. Ca atare, se poate observa — în primul rând — dispariția (încă din anul 1956) a unor categorii ocupaționale care nu și-au mai găsit o întrebuințare socială corespunzătoare și nu și-au mai putut dura existența în timp datorită modificării tipului de proprietate asupra mijloacelor de producție și stabilirii de raporturi unitare între indivizi. De aici decurg și modalitatea nouă de comunicare interindividuală și noua formă de stratificare socială, care conferă o configurație modificată sistemului real existent. Apar grupe sociale, altele decât cele consemnate în anul 1930 și se relevă un alt tip de opoziții între aceste grupe. Astfel, s-a constituit o categorie socială nouă, grupa țăranilor cooperatori, care modifică radical o componentă a existenței sociale și exercită o înrăurire asupra întregului ansamblu de componente obiectuale. Totodată, în anul 1956, mai apare o altă grupare socială în cadrul țărânimii, anume cea care se include în categoria „întovărășiților”, care de asemenea determină un act nuanțat de reconversie pozițională în sistemul social dat și generează un proces de carentare în ordinea structurilor de factură tradițională. Alături de aceste categorii, apar, începând cu anul 1966 (adică după implantarea uzinei de aluminiu), masive mutații de ordin profesional, deplasându-se forța de muncă dinspre celelalte sectoare de activitate spre domeniul industrial, ceea ce va determina restructurarea profundă a structurilor tradiționale și direcționarea acestor

relații spre alte sisteme de referințe și spre spații cu atribute esențial distincte de atributele spațiilor tradiționale. Într-o atare situație, persoanele trecute de la celelalte categorii sociale la categoria de muncitori industriali nu mai depind în primul rînd de grupurile anterioare de muncă și nu-și mai asociază regulile comportamentale ce-i caracterizau în situația anterioară devenirii lor în postura de muncitori. Ei s-au desprins de aceste grupuri de muncă și au realizat o curbă de evoluție ascensivă, în cadrul ierarhiilor noastre sociale, situîndu-se într-un palier spațial superior comparativ cu treapta precedentă de activitate. În acest fel, de la numărul de 1629 de muncitori activi înscrși în recensămintul din anul 1956, în anul 1966 - deci numai la o departajare în timp de 10 ani - numărul celor cuprinși în categoria muncitori activi ajungea la 4290, ceea ce determină un profund progres de polarizare ocupațională și un evident act de regroupare funcțională a populației din acest oraș. Totodată au loc deplasări evidente în componența categoriilor sociale și pe alte paliere profesionale, cum ar fi: categoria comercianților, a țăranilor individuali, care în anul 1966 reprezentau un ne semnificativ coeficient procentual de 0,4%. Observații similare se pot face și în legătură cu categoria țăranilor întovărășiți, a căror existență - ca grupă de apartenență socială - nu o mai întilnim în anul 1966. Aceste sensibile deplasări profesionale de la cele exercitate anterior la cele actuale se datoresc în special următoarelor evenimente sociale cu profunde implicații în structurile materiale existente între oameni și cu direcții de evoluție funcțională și fundamentală distinctă. Unul dintre aceste evenimente se referă la actul încheierii cooperativizării agriculturii din aprilie 1962, cînd întreaga suprafață agricolă existentă a fost inclusă în cadrul C.A.P. locale.

Al doilea important eveniment, consemnat în ultimul deceniu al istoriei orașului Slatina, se referă la implantarea Uzinei de aluminiu și la deschiderea unor largi șantiere de construcții, care au asimilat o impresionantă cantitate de forță de muncă și care dezajustează relațiile comunității originare care au existat în orașul Slatina și le imprimă o direcție de evoluție novatoare. Astfel, au dispărut anumite categorii sociale ce caracterizau vechea stratificare, apărînd grupări de profesioniști și categorii ocupaționale cu totul de o altă natură relațională. Unele din aceste categorii erau total necunoscute pentru structura socioprofesională a zonei Slatina și păreau chiar ca inadapabile pentru resorturile ei de conținut. Or, implantarea Uzinei de aluminiu în contextul economic al acestui oraș, precum și înființarea simultană a unor întreprinderi industriale de talie republicană în acest oraș i-au impus o ierarhie structurală similară localităților cu o industrie grea, antrenînd această zonă în fluxul dinamic al ansamblului producției naționale și în cerințele efective ale activității industriale existente în țară și peste hotare. În baza acestui fapt, atât mobilitatea socială realizată pe linie verticală, cit și mutațiile profesionale consemnate pe plan orizontal în acest oraș vor fi impuse de structuralitatea caracteristică a acestor întreprinderi și vor fi racordate funcționalității lor de conținut, așa cum deja s-a ilustrat în paginile anterioare.

Un alt aspect care se impune a fi relevat este și acela al repercusiunilor procesului urbanizării și al industrializării atât asupra compunerii și coexistenței diverselor grupe și pături sociale, cât și asupra raporturilor dintre generații.

Tabelul nr. 1

Populația netă după situația la producere la 1930

Clase de profesie	Total		din care :					
			Agricultură		Industrie și constr.		Instituții publice	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Total	5 637	100	1 162	100	854	100	2 095	100
Proprietari	17	0,30	17	1,5	—	—	—	—
Patroni	901	15,9	373	32,1	277	32,4	—	—
Liber-profesioniști	40	0,7	—	—	76	8,9	24	1,1
Salariați	1 527	27,1	54	4,6	362	42,4	627	29,9
Ucenici și practicieni	202	3,6	—	—	80	9,4	2	0,1
Alții	1 795	31,8	100	8,6	4	0,5	1 254	59,9
Membrii familiei, aux.	636	11,3	578	49,7	16	1,9	—	—
Servitori	519	9,2	40	3,4	272	31,9	188	8,9

2. FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA MUNCITORIMII CA PRINCIPALĂ GRUPĂ SOCIALĂ

Fenomenul cel mai reprezentativ pentru transformările petrecute în structura socială a populației a fost sporirea numerică a muncitorimii și ocuparea de către aceasta a unei poziții dominante în viața orașului.

Concomitent cu realizarea noilor obiective ale industrializării în orașul și zona Slatinei se constituie noi și noi contingente de muncitori ocupați în întreprinderile industriale socialiste proprietate a întregului popor, precum și în cooperativele meșteșugărești, formă a proprietății socialiste. De la grupul redus de muncitori care lucrau în întreprinderile naționalizate în 1948 și care prezentau importanță pe plan local, mai mult prin poziția lor socială, muncitorimea a devenit în următoarele două decenii principala grupă socială și în componența populației slătinene. În 1966, un an după intrarea parțială în funcțiune a primei uzine reprezentative a industriei aluminiului implantate în acest tînăr centru industrial, muncitorimea forma peste 50% din populația orașului. În anul 1968, luînd ca bază a estimării ponderea acestora în totalul salariaților (peste 70%), muncitorii reprezentau aproximativ 60% din totalul locuitorilor.

Poziția socială a muncitorimii a căpătat valori noi, fiind însoțită acum și de o funcție socială de rang înalt.

Existența „dependenței funcționale a claselor de anumite faze istorice de dezvoltare a producției” a fost scoasă în evidență încă de Marx, această teză avînd o adîncă semnificație pentru înțelegerea raportului din-

tre progresul tehnologic și transformările care au loc și în structura socială.

Implantarea gigantilor industriei aluminiului în contactul tehnologiei moderne cu forța de muncă locală, populației un „șoc” transformator cu ample rezonanțe largă diversificare profesională, necesitățile de producție și formare care se face resimțită în toate clasele și grupele, mutațiilor profesionale între generații, a mobilității în a tranziției și interferenței între straturi, grupe și clase.

„Șocul industrializării” își pune amprenta asupra și are loc în structura socială a populației; cu deosebire rapidă a grupelor sociale care constituiau structura socială a Slatinei spre grupele sociale specific urbane.

Acest „șoc” marchează nu numai schimbările și transformările sociale a orașului, ci chiar pe cele ce au loc în și sub influența orașelor centre industriale.

Cel mai semnificativ efect al acestui șoc se oglindește în mutațiile socio-profesionale pe care le determină în rândul populației.

Construirea și exploatarea unor uzine moderne și activitatea pe o scară mare, cu un randament înalt și pentru toată țara, cât și pentru export, fac cu atât mai mult și funcția socială a muncitorilor, dar în același timp contribuie la schimbarea relațiilor dintre clase și dintre grupele sociale.

Formarea și dezvoltarea muncitorimii constituie o mare complexitate.

În desfășurarea acestui proces intervin, pe lângă factorii determinanți ai dezvoltării economice, o serie de condiții cum sînt sursele de formare a muncitorimii și o serie de condiții ale formării carierei de muncitor care sînt supuse în mare măsură foarte mare de factori dintre cei mai diverși.

Ceea ce ne retine în mod deosebit atenția sînt însuși

Grupe sociale	1956		
	Total	Activi	Pasivi
Total	13 381	5 426	7 955
Muncitori	3 546	1 629	1 920
Intelect.-funcț.	—	—	—
Țărani cooperatori	28	16	12
Întovărășiți	45	19	26
Țărani individuali	1 702	933	769
Meseriași	1 557	617	940
Liber-profesioniști	97	37	60
Comercianți	96	34	62
Alții	210	2	208

ale industrializării, reflectînd tendințele dominante ale schimbărilor componenței sociale.

Tabloul nr. 3

Structura muncitorilor după ocupația părinților și situația rezidenței

Ocupația părinților	Total muncitori		Muncitori în Uzina de aluminiu	
	Stabili în oraș	Pendulari	Stabili în oraș	Pendulari
0 A	1	2	3	4
1 Agricultori	40,1	31,4	59,3	80,7
2 Muncitori ind. ș. a.	22,5	10,1	22,4	13,5
3 Meșteșugari	5,7	21,8	4,1	-
4 Funcționari	3,4	35,4	4,1	2,3
5 Intelectuali	0,4	-	0,7	0,6
6 Alte ocupații	27,9	1,3	9,3	2,9
7 Total	100,0	100,0	100,0	100,0

• Sursa: Ancheta selectivă asupra integrării industriale urbane.

Acest tip de „mutații” apare nu numai ca o necesitate funcțională, ci și ca un stimulent pentru adeziunea la o grupă socială.

Cea mai însemnată sursă de formare a muncitorimii slătine ne constituie familiile de agricultori. Influența acestei surse se impune cu deosebire în rândurile muncitorilor de la Uzina de aluminiu, deoarece acoperirea necesarului de forță de muncă a fost posibilă într-un timp scurt în principal pe baza recrutărilor făcute în zona Slatina. Ponderea importantă pe care o dețin fiii de agricultori în rândurile muncitorilor ne poate conduce în mod inevitabil la concluzia că și aceștia au avut ocupații agricole înainte de a deveni muncitori. Rămîne însă cert faptul că o pondere însemnată a celor ce sînt pendulanți păstrează, după cum vom vedea, legătura nu numai cu mediul rural, ci și cu agricultura.

După cum rezultă din tabelul anterior, în anii construcției socialiste s-a format și în această parte a țării o tradiție a muncii industriale oglindită în proveniența unei părți a muncitorimii din cadrul propriei sale grupe sociale.

Aceasta este, desigur, mai puternică în centrul urban, dar faptul că o parte dintre muncitori sînt pendulanți, dovedește existența chiar și în mediul rural, respectiv în zona Slatinei, a unor contingente muncitorești care păstrează o continuitate socioprofesională între generații.

Muncitorii ocupă o poziție din ce în ce mai importantă în viața localităților rurale și cu deosebire în zona aflată sub directă influență a orașului.

Mutații socioprofesionale integratoare în grupa socială a muncitorilor se observă și în familiile de meșteșugari din mediul rural și din mediul urban.

Prezența lor în rîndul muncitorilor pendulanți caracterizează orientarea membrilor familiilor de mici meseriași de la sate spre meserii industriale moderne specifice diverselor unități ale industriei locale sau de construcții. De asemenea, unii membri din familiile funcționarilor și intelectualilor, în principal cei sătești, se integrează grupului social al muncitorimii, optînd pentru activități complet diferite de cele cunoscute de familie.

Școlul industrializării se resimte și în familiile cu „alte ocupații”, în care se includ liber-profesioniștii, necalificații, casnicele etc., destul de numeroase în orașul Slatina datorită vechii sale structuri socioeconomice. Foarte mulți membri ai acestor familii sînt atrași de profesiunile actuale prin intermediul cărora se integrează muncitorimii noi care se dezvoltă în Slatina sub influența industrializării socialiste.

Industria se manifestă și pe acest plan ca un factor integrator și dinamizator, generînd o dezvoltare cantitativă a muncitorimii. O caracteristică importantă a acestui proces, asupra căruia este necesar să ne oprim, este faptul că mobilitatea între generații se realizează prin intermediul școlii.

Formarea și dezvoltarea muncitorimii nu apare ca o simplă însumare de indivizi care aderă la o anumită grupă socială sau profesională în mod voluntar sau involuntar, ci ca un proces calitativ. Peste 76% din totalul muncitorilor anchetati au o calificare dobîndită prin școli. Din totalul acestora, 43,2% sînt formați prin școli profesionale sau prin alte școli de specialitate.

Analizînd mișcarea tendențială a diverselor grupe sociale spre muncitorimea industrială, constatăm că majoritatea acestora optează în primul rînd (luînd în considerare latura cantitativă) pentru integrarea în această grupă socială. Astfel, salariații proveniți din familii cu ocupații agricole se orientează în primul rînd spre activități specifice clasei muncitoare. Urmează apoi în ordine alegerea altor ocupații, cum sînt: cele specifice sectorului de pază, pompieri, necalificați etc. Pe locul 3 se află grupa funcționarilor, pe locul 4 cea a tehnicienilor și pe locul 5 cea a intelectualilor. Membrii familiilor de muncitori optează de asemenea cu precădere pentru continuitate în profesuni muncitorești, după care ordinea de preferință este aceeași ca la persoanele provenite din familiile agricole. Integrarea în munca industrială și opțiunea pentru cariera de muncitor sînt însoțite adesea și de schimbarea vechiului statut profesional cu noul statut pe care-l conferă meseria însușită. Printre principalele căi de realizare a carierei am distins următoarele: țăran — muncitor; muncitor neindustrial — meseriaș — muncitor; alte grupe sociale — muncitor.

Din totalul salariaților cuprinși în eșantionul studiat, 20,2% au urmat prima rută, 2,6% pe cea de-a doua și 8,3% pe a treia. Ruta formării carierei profesionale implică totodată o schimbare în ruta rezidențială. Astfel, se constată că dominantă în rîndul muncitorilor de proveniență agricolă a fost trecerea din mediul rural în mediul urban și mai puțin trecerea din rural în rural sau din urban în urban. Este evident deci că schimbarea statutului profesional impune în mod necesar majorității celor

cuprinși în această mișcare apropierea de locul de muncă și, treptat, integrarea în mediul urban în care se află întreprinderile industriale.

Ponderea însemnată pe care o dețin lucrătorii industriali de origine rurală ne scoate în evidență faptul că transformarea fiilor de țărani și chiar a numeroșilor țărani în muncitori este un proces care presupune nu numai adaptarea la noile condiții de producție, ci și o transformare în condiția socială a acestora.

Ca urmare a acestei situații, apare în numeroase momente impresia că asistăm la un fenomen de ruralizare a orașului. Această impresie de curge în special din creșterea numerică a populației urbane de origine rurală, care în cazul orașului Slatina este normală, dată fiind afluența spre acest centru a populației din zonele învecinate. Integrarea noilor veniți în profesii și meserii urbane, precum și trecerea treptată la modul de viață urban nu pot duce în nici un caz la „ruralizarea” orașului din mai multe motive. În primul rând, pentru că orașul are o superioritate pe plan cultural-profesional, pe care o impune noilor veniți, înlocuind treptat cultura tradițională și stilul de viață cu care aceștia erau obișnuiți în perioada anterioară stabilirii lor în urban. Au loc, de asemenea, schimbări bari pe plan psihologic în stilul de muncă, ale comportamentelor sociale dar mai ales economice.

Un alt aspect care apare în procesul de formare a muncitorimii industriale este acela care privește dispersarea teritorială a acesteia, cu deosebire creșterea numărului de muncitori industriali cu rezidența în mediul rural. Și aici, departe de a trage concluzia că se produce o ruralizare a clasei muncitoare, facem cunoștință cu o altă latură a procesului transformator pe care-l generează industrializarea socialistă.

Faptul că numeroși muncitori păstrează legătura cu agricultura și că locuiesc în localități rurale schimbă, pe de o parte, statutul acestora și dependența lor, asimilându-i pe plan profesional și creîndu-le o situație specifică în mediul sătesc. Dominanta definitivă a acestora este munca în industrie și ponderea venitului obținut din acest domeniu. Avem mai degrabă aici un fenomen de dispersare în mediul rural a profesiunilor urbane care atrag după sine o influențare a vieții sociale a satului în sensul apropierii sale de parametrii (în perspectivă) vieții urbane. Nivelul cultural-tehnic al muncitorilor rezidenți în rural este identic sau oricum foarte apropiat cu cel al muncitorilor stabiliți în urban. Poziția lor socială este aceea de membri ai colectivității productive care lucrează în cadrul sectorului socialist de proprietate de stat, calitate care și pune amprenta atît asupra intereselor lor principale, cît și asupra poziției lor în viața satului.

Nu se poate vorbi de o ruralizare a clasei muncitoare și din motivul că locul de origine și proveniența nu sînt caracteristici socioeconomice determinante. Factorii care trebuie luați în considerare sînt aici profesiunea sau ocupația, domeniul de muncă, pregătirea profesională, cerințele noi care marchează viața muncitorilor cu rezidența în rural.

Deși o parte a muncitorilor industriali de origine rurală nu s-a dispensat încă complet de veniturile din agricultură datorită faptului că

membrii familiilor lor continuă să lucreze în cooperativele agricole de producție sau pe lotul personal, mărimea acestor venituri are doar rolul de a asigura o serie de cerințe specifice gospodăriei personale care păstrează încă o serie de caracteristici specifice agricole.

Analizând legătura salariaților industriali cu agricultura, constatăm că în rândul navetiștilor 69,9% continuă să aibă lot agricol, dar că dintre aceștia doar 2,7% continuă să lucreze personal pe acest lot și numai 3,3% sînt ajutați în această muncă de soția salariată. În rest, loturile sînt lăsate în grija membrilor familiei salariatului sau în cel mai obișnuit caz salariatul participă doar sporadic în efectuarea unor lucrări agricole.

O legătură cu agricultura se păstrează și la salariații industriali stabiliți în urban. În cadrul eșantionului nostru, ponderea salariaților cu lot reprezintă 8,3% iar participarea acestora la lucrarea lui nu cuprinde decât 15,6% din numărul salariaților cu lot. Aici însă avem în vedere faptul că lucrarea unor mici loturi de către salariații domiciliați în urban constituie în cele mai numeroase cazuri și o modalitate de utilizare a timpului disponibil după îndeplinirea obligațiilor profesionale, în nici un caz neputîndu-se considera că este vorba de o a doua activitate destinată obținerii unor venituri importante.

În rândul salariaților Uzinei de aluminiu, ponderea celor care participă la activități specifice agriculturii este și mai redusă, lucru explicabil de altfel și prin aceea că salariații pendulari nu au timpul necesar de a efectua asemenea munci datorită, pe de o parte, deplasării pe care trebuie s-o facă între locul de muncă și rezidență, iar pe de altă parte necesității de a-și reface forțele după activitatea profesională de bază.

Putem afirma că această situație specifică lucrătorilor care păstrează legătura cu agricultura într-un mod mai mult sau mai puțin intens, nu ne dă dreptul să diminuăm cu nimic statutul lor social și că avem de-a face cu o situație obișnuită tuturor centrelor industriale amplasate în zone tradițional agricole. Lucrătorii proveniți din mediul rural au un statut care îi integrează pe deplin clasei muncitoare și numai în cazuri foarte rare și justificate din punct de vedere economic și social putem vorbi de existența unor muncitori cu statute duble (muncitori țărani). Dar chiar și în aceste situații, predominant rămîne apartenența la profesiunea în industrie și la clasa muncitoare.

O altă justificare a acestei afirmații decurge și din aceea că, deși unii dintre muncitorii industriali sau ocupați în alte activități nonagricole sînt membri ai cooperativelor agricole de producție, forma de proprietate cooperatistă și forma de proprietate socialistă nefiînd contradictorii, fac ca poziția socială a acestora să fie fără echivoc, mai ales că este dublată de un rol social specific muncii în industria socialistă.

Fenomenul de trecere dintr-o clasă socială în alta și dintr-o pătură socială în alta reflectă în principal atît legătura dintre grupurile sociale respective, cit și specificul relațiilor dintre acestea. Ne referim aici în special la relațiile care s-au constituit și dezvoltat între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și care sînt caracterizate, pe de o parte, de cola-

borarea care se manifestă în dezvoltarea economică a țării, iar pe de altă parte de integrarea treptată a unei părți a țărănimii muncitoare în munca industrială, care oferă un prestigiu diferit de cel generat de activitate în agricultură.

3 RELAȚIILE DINTRE GENERAȚII

Integrarea în munca industrială și în viața urbană determină un proces social de metamorfozare și complexare a relațiilor sociale, generând o polarizare a acestora în jurul problemelor dominante ale profesionalizării și asigurării unei poziții sociale în viața socială. Viața urbană plasează preocupările indivizilor într-un context care de cele mai multe ori poartă amprenta unor factori economici, dar care în ansamblu sint rezultante ale tendințelor imprimare de transformările care au loc în viața colectivității urbane.

O particularitate a relațiilor sociale care se evidențiază în mod deosebit este aceea a constituirii unor legături necesare între indivizii aparținând diferitelor generații și care intră în contact unii cu alții pe diferite planuri ale existenței sociale.

Nucleul social în interiorul căruia se conturează și capătă valori determinative relațiile dintre generații este constituit de familie. Relațiile dintre generații au ca principal obiectiv la acest nivel crearea și însușirea unor elemente favorizante educării și formării tinerei generații, fapt care juxtapune generațiile vîrstnice cu tineretul și se concretizează într-un schimb permanent de valori și de modele culturale specifice mediului social.

Caracteristic pentru viața socială a Slatinei, ca și pentru zona allată sub influența industriei amplasate aici, este faptul că relațiile dintre generații au ca dominantă preocuparea manifestă a generațiilor vîrstnice pentru formarea tineretului și integrarea acestuia în structura ocupațională, respectiv de obținere a unui statut care să creeze perspectiva participării lor active la viața socială. Una din căile prin care se manifestă preocuparea generațiilor vîrstnice pentru soarta tinerei generații este aceea a orientării profesionale. După cum am văzut, atunci cînd am analizat sursele de formare a clasei muncitoare, tineretul este îndrumat cu deosebire spre profesii care fie că sînt considerate de mare perspectivă, sub aspect economic și social, fie că asigură un prestigiu nou, care este dorit de către familiile respective. O oglindire a grijii generațiilor vîrstnice pentru pregătirea noilor generații rezultă din faptul că majoritatea elevilor care se pregătesc pentru profesii industriale au fost ajutați să-și definească opțiunea lor de către persoanele în vîrstă cele mai apropiate, respectiv cu cea mai mare influență asupra lor. Astfel, analiza efectuată din acest punct de vedere la Școala profesională din Slatina a reflectat faptul că 72,7% din totalul elevilor au fost orientați în alegerea profesiei lor, respectiv a carierei profesionale, de către părinți și profesori. Locul pe care-l ocupă părinții în munca de îndrumare a tinerilor dovedește că aceștia dețin rolul prin

cipal și că au chiar tendința să-și păstreze acest rol, în ciuda unor informații insuficiente și chiar a unei incompetențe decurgând din necunoașterea exactă a perspectivelor pe care le bănuiesc pentru fiii lor.

Influența generațiilor vîrstnice continuă și în afara familiei datorită faptului că tineretul se desprinde de aceasta, deplasîndu-se spre școli aflate în alte localități sau spre întreprinderi aflate la mare distanță de nucleul familial.

O altă caracteristică a relațiilor dintre tineri și vîrstnici decurge din faptul că, în condițiile specifice locului de muncă, acestea se prezintă sub o formă dihotomică : a) relații determinate de cerințele practicării profesiei (ajutorarea în muncă, îndrumare, ridicarea calificării), care sînt specifice formelor organizatorice ale muncii ; b) relații determinate de interesul indivizilor în realizarea unei ascensiuni și a unei promovări sociale.

În primul caz, relațiile dintre generații sînt influențate de forma de organizare a muncii și de condițiile de muncă în care se află situații indivizii. O investigație în rîndul acestora a scos în evidență faptul că tinăra generație acordă respectul și încrederea „cuvenită” generațiilor vîrstnice, deoarece acestea din urmă, pe lângă faptul că dețin o mai bună pregătire profesională, dețin și o cunoaștere mai adîncă a domeniului în care își desfășoară activitatea. Aceasta face necesară realizarea unui permanent schimb de experiență, a unui transfer de cunoștințe către tinăra generație care beneficiază de ele.

În alte situații respectul acordat vîrstnicilor este explicat prin faptul că factorul subiectiv este adesea hotărîtor în promovarea lor profesională. Dominante în cadrul acestui tip de relații rîmîn însă colaborarea și chiar dorința de a realiza o integrare cît mai perfectă în munca industrială a tineretului.

În cel de-al doilea caz, specificul relațiilor dintre generații constă în încrederea ce se acordă tineretului și în preocuparea de a asigura pătrunderea și participarea sa la luarea unor hotărîri sau la conducerea diverselor sectoare de activitate.

Situațiile în care apar „conflicte” între generații sînt generate de factori subiectivi și de diferențe de nivel cultural, care se exteriorizează în comportamentele individuale. Desigur, esențialul constă în rezolvarea unor astfel de conflicte și în lichidarea cauzelor care le produc, ceea ce se realizează datorită acțiunii conjugate a colectivelor de muncă și a altor factori formali.

4. MOBILITATE VERTICALĂ ÎN GRUPUL SOCIAL AL INTELLECTUALITĂȚII TEHNICE

Complexitatea schimbărilor sociale implicate de procesele urbanizării în socialism decurge, printre altele, și din faptul că urbanizarea ridică probleme diferite de la o categorie socioprofesională la alta. Este evident, în

acest sens, că cercetarea sociologică a urbanizării în cazul grupului socio-profesional al intelectualității tehnice se află în fața unor pronunțate aspecte specifice. Alături de o serie de probleme comune cu cele pe care le ridică urbanizarea în cazul masei celor ce muncesc, se conturează, în legătură cu situația intelectualității, și unele aspecte particulare. În această perspectivă, tema urbanizării aleasă pentru cercetarea sociologică inițiată de Catedra de sociologie este, cum s-a subliniat, „profund caracteristică pentru actualele transformări socialiste din țara noastră”¹ și în sensul că ea angajează aproape toate categoriile sociale; investigația ei „pe teren deschis, un cîmp de cercetare vast, care angajează aspecte de sociologie industrială, de sociologie rurală, de sociologie urbană, de sociologie a comunicațiilor de masă etc.”².

În cadrul amplei investigații din zona Slatinei și legat de cercetarea structurii profesionale a U.A.S., a integrării diferitelor categorii de personal în activitatea industrială și în viața urbană, s-a efectuat o analiză concentrată asupra grupului de ingineri din principala unitate industrială a zonei — Uzina de aluminiu. Studiul întreprins printre inginerii din U.A.S. a urmărit analiza unor aspecte ale procesului de urbanizare specific grupului social al intelectualității tehnice.

În cazul personalului ingineresc, un aspect semnificativ și important îl reprezintă mobilitatea socială.

Frecvent, urbanizarea aduce cu sine fie procese de mobilitate socială orizontală, fie de mobilitate verticală. Cînd procesele generate de urbanizare conțin și coincid — fie și parțial — cu procese de mobilitate socială verticală, transformările în condițiile de muncă ale indivizilor și în formele lor de trai sînt mai radicale. Este tocmai cazul unei mari părți a personalului ingineresc.

Ținînd seama de considerentele arătate, cercetarea acestui grup a urmărit în principal:

- a) analiza proporțiilor mobilității sociale în cazul colectivității ingineresti;
- b) analiza formelor și gradului integrării urbane în Slatina a membrilor acestui grup.

Pentru cunoașterea acestor aspecte, am urmărit colectarea unor serii de date asupra structurii grupului cercetat din punctul de vedere al vârstei, al sexului, al stării civile, al apartenenței politice și al structurii profesionale pe sectoare de lucru. S-a urmărit obținerea de date asupra mediilor de proveniență și originii sociale a inginerilor, precum și asupra nivelului de școlaritate al părinților lor, pentru a surprinde procesul mobilității sociale verticale, atât de caracteristic formării noii intelectualități în patria noastră în anii socialismului.

O atenție specială a fost acordată proceselor integrării acestui grup social în întreprinderea și în sectoarele respective de muncă, problemelor

¹ Miron Constantinescu, *Orientări noi în cercetarea sociologică*, în revista „Tribuna” din 22 iunie 1967.

² *Ibidem*.

satisfacției sau insatisfacției sale profesionale și ale relațiilor interpersonale în muncă și în afara ei.

În sfârșit, au fost studiate unele aspecte ale integrării grupului tehnic-ingineresc în oraș, avantajele și dezavantajele unui mic oraș ca Slatina pentru acest grup de intelectuali, în cea mai mare parte sosiți aici din diferite regiuni ale țării.

În acest fel, studiul întreprins se axează pe problematica cercetării de ansamblu, răspunzând unor probleme prevăzute încă de la început în tematica orientativă, ca : structura pe categorii de personal industrial, schimbări în structura socioprofesională, relații sociale integrative în activitatea industrială etc.

Colectivitatea investigată. Am cercetat unitatea din zonă cu cea mai mare concentrare de personal ingineresc : Uzina de aluminiu din Slatina.

Din 52 de ingineri cîți are uzina *, au fost investigați 46 de ingineri (6 fiind plecați în concediu sau în deplasare). S-au obținut 44 de răspunsuri valabile, doi dintre cei intervievați refuzînd să răspundă.

Metoda principală folosită a fost un interviu directiv, efectuat cu ajutorul unor grupe de întrebări formulate în prealabil. În plus, pentru cunoașterea și aprofundarea unor aspecte particulare s-a practicat și interviul nondirectiv².

Un grup de întrebări din cadrul interviului directiv s-a referit la datele personale și familiale ale membrilor colectivității cercetate, la date privind mediul lor de proveniență, la formarea și activitatea profesională etc. În acest scop s-au folosit parțial și „Fișele salariatului” (F.S.), elaborate pentru anchetarea eșantionului principal al salariaților din orașul Slatina.

Convorbirile s-au desfășurat într-o atmosferă degajată, liberă, care a favorizat discuția sinceră, împărtășirea unor opinii critice și păreri personale, relevarea unor stări de spirit etc.

Prelucrarea materialului cules privind datele personale ale inginerilor dezvăluie unele particularități specifice ale acestui grup.

În ceea ce privește structura de vîrstă a acestor categorii socioprofesionale, situația este următoarea :

Grupa de vîrstă	Nr.
pină la 24 de ani	—
25 — 29 ani	20
30 — 34 ani	10
35 — 39 ani	12
40 și peste	2

* Cf. datelor Serviciului personal al U. A. S.

² Interviurile cu cei 46 de ingineri au fost efectuate de autoarea textului împreună cu doi studenți din anul I ai Secției de sociologie.

Din tabel rezultă că, în ansamblul personalului ingineresc, masa ponderentă e cea a tinerilor între 25 și 40 de ani. Acest fapt este semnificativ și caracteristic pentru U.A.S., uzină nouă, care atrage în special tineretul dornic să-și investească forțele și pasiunea în ridicarea marilor uzine ale socialismului. Pentru o mare parte dintre aceștia, uzina reprezintă și *primul loc de muncă* în care au pășit după absolvirea facultății cu dorința de a realiza și de a se autorealiza totodată.

Iată distribuția inginerilor după numărul de întreprinderi în care au lucrat înainte de a veni la Uzina de aluminiu.

Nr. de întreprinderi	in % față de total
— nici o întreprindere	20
— o singură întreprindere	23
— două întreprinderi	27
— între 3 și 6 întreprinderi	30

Cele mai interesante și totodată cele mai semnificative date sînt cele referitoare la mobilitatea verticală în acest grup de intelectuali. Dintr-o clasă toți acești ingineri, numai 4,5% sînt fii de intelectuali cu studii superioare. Restul — marea majoritate deci — 96,5% — au ca mediu de proveniență în special mediul rural (fii de țărani, învățători, funcționari sau preoți de țară) și mediul muncitoresc urban.

Astfel :

Mediul de proveniență	in % față de total eșanșion
Muncitori	14,5%
Țărani	50%
Învățători	11%
Funcționari	11%
Preoți	9%
Liber-profesioniști	4%

Această proveniență ilustrează, chiar și pe un eșanșion mic, gradul înalt de mobilitate, de pătrundere în pătura intelectualității a fiilor de țărani și muncitori. În special țărănimea, cea mai numeroasă populație a țării, a cărei pondere scade pe măsura transformării țării noastre într-o țară industrială și cu o agricultură mecanizată, reprezintă mediul de proveniență cu aria cea mai întinsă a noii intelectualități în aria cercetării. Acest proces se integrează în transformările de ansamblu în cadrul populației țării noastre, printre care scăderea populației ocupate în agricultură.

În al doilea rînd, mediul muncitoresc prezintă, de asemenea, o pondere dintre cele mai însemnate în ceea ce privește recrutarea personalului

ingineresc, mediu care devine din ce în ce mai mult rezervorul de cadre al noii intelectualități tehnice.

Principalul canal prin intermediul căruia se realizează această mobilitate este educația, instrucțiunea, învățământul superior, ale cărui porți sunt larg deschise în țara noastră pentru fiii dotați și talentați din rindul maselor muncitoare.

Lipsa limitelor sociale rigide între clasele și grupurile populației în țara noastră demonstrează încă o dată schimbările rapide, progresul continuu al țării noastre pe drumul transformării sale într-o țară înaintată.

Colectivitatea considerată ilustrează și un alt proces, extrem de caracteristic: ascensiunea intelectuală, dacă poate fi numită astfel, adică saltul calitativ realizat de la o generație la alta în ceea ce privește pregătirea școlară. Majoritatea acestor ingineri reprezintă *prima generație de intelectuali din familie*, pregătirea școlară a părinților fiind elementară, uneori medie. Astfel, 66% dintre ei au declarat că părinții au absolvit de la 1 la 4 clase elementare, iar 23% au declarat că tatăl lor a absolvit școala medie.

Proveniența după zona geografică a inginerilor Uzinei de aluminiu e foarte variată. 14,5% dintre ei provin din zona Slatina. Ei sînt stabiliți în Slatina aproape toți. Afară de cîțiva care locuiesc cu părinții în oraș, ceilalți au primit locuințe în cartierul noilor blocuri construite în oraș. 80% sînt căsătoriți, iar restul — necăsătoriți sau divorțați.

Interviurile, în special cele cu caracter nondirectiv, purtate cu subiecții asupra problemelor integrării lor în uzină, în sectorul de lucru, în relațiile cu oamenii, cu superiorii sau cu ceilalți colegi au relevat unele aspecte interesante.

Majoritatea subiecților (75%) au afirmat că munca lor corespunde pregătirii și imaginii pe care și-au făcut-o în facultate despre ea, că nu doresc să schimbe sectorul de lucru. Totuși, 16% dintre ingineri au declarat că doresc să schimbe sectorul de lucru din motive diverse: unii ar prefera să lucreze într-o secție productivă pentru un salariu mai mare; alții, dimpotrivă, ar dori să lucreze în sectorul cercetărilor tehnice, pentru a face o muncă mai creatoare; în sfîrșit, unii doresc să schimbe locul de muncă pentru că nu lucrează în specialitatea în care s-au pregătit etc.

Cîțiva dintre anchetați (9%) și-au exprimat dorința de a părăsi întreprinderea fie din pricina orașului care nu-i satisface din punctul de vedere al urbanizării, fie, mai ales, din cauza relațiilor umane, considerate de ei necorespunzătoare. În legătură cu aceasta, este interesant de remarcat faptul că majoritatea nemulțumiților sînt cei originari din Slatina. Se pare că aici cercetarea a sesizat un punct slab al raporturilor interpersonale din sinul acestor colectivități, în sensul unei slabe integrări între inginerii veniți din alte părți ale țării și cei localnici. Aceștia din urmă, reprezentînd numeric o minoritate, sînt mai închiși față de „străini”; ei au unele nemulțumiri pe care le proiectează asupra uzinei și asupra inginerilor veniți din alte părți, exprimîndu-și opinia că ar exista în uzină o atmosferă neprielnică pentru inginerii autohtoni.

Rezolvarea problemelor integrării în uzină este strins legată de satisfacția inginerilor în muncă, de posibilitățile lor de dezvoltare profesională și materială. În această direcție, satisfacțiile resimțite de ingineri sînt numeroase într-o uzină modernă, avînd principalele procese de producție automatizate. Cu toate acestea, în convorbirile desfășurate au fost relevate o serie întreagă de neajunsuri care cu tot caracterul redus al eșanționului considerat pot fi luate drept bază pentru unele generalizări.

1) 100% din cazurile cercetate au declarat că munca inginerilor nu corespunde în totalitate profilului unei munci ingineresti. Inginerul consacră prea mult din timpul lui executării unor munci birocratice administrative sau unor munci pentru care ar trebui angajați economiști și juriști. În afară de aceasta, inginerul pierde foarte mult timp secundînd maeștri, făcînd treabă de tehnicieni, a căror pregătire este cel mai adesea foarte superficială. Practic, de fapt, inginerii nici nu au timp să se ocupe de probleme tehnice, să studieze, să fie la curent cu progresele tehnicii, să se perfecționeze. În legătură cu aceasta, toți inginerii s-au plîns de slaba organizare a informării tehnice și economice, de activitatea cu totul insuficientă a bibliotecii și serviciului de documentare al uzinei, care nu se preocupă suficient de aprovizionarea multilaterală a uzinei cu lucrări noi de tehnologie, materiale, dicționare tehnice etc.

2) Un alt grup de probleme care a suscitat discuții interesante cu subiecții au fost cele legate de aprovizionarea diferitelor sectoare ale uzinei cu aparatură modernă, piese pentru schimb și reparații. Nu sînt comandate aparatele cele mai moderne, iar cele care se comandă de multe ori se uzează moral chiar în timpul îndelungat care trebuie să treacă de la data comenzii pînă la data livrării, din cauza formalităților, din cauza lipsei unei aprovizionări sistematice cu aparatură și piese de schimb. Uzina — cu toate că este nou construită — rămîne în urmă față de cerințele actuale.

3) Inginerii s-au dovedit, de asemenea, preocupați în legătură cu pregătirile ce se fac în uzină pentru o reorganizare științifică a producției, menită să rezolve o serie de greutăți și neajunsuri existente. Ei au formulat chiar o serie de propuneri. Astfel, unii au propus reorganizarea serviciului de cercetare pentru ca la cercetări să nu participe doar un număr restrîns de ingineri care lucrează aici, ci și cei din secțiile productive. Alții au propus reorganizarea și mărirea schemei de ingineri din serviciul tehnic sau contopirea acestui serviciu cu cel de cercetare cu care trebuie să rezolve în comun, de fapt, problemele tehnice ale uzinei. În genere, ei au propus o repartizare mai justă, mai rațională a cadrelor ingineresti din toate secțiile și serviciile uzinei și au făcut alte propuneri interesante cu privire la problemele cointeresării materiale etc.

4) Unul din principalii factori ai satisfacției sau insatisfacției în muncă este acela al relațiilor de muncă în colectivele restrînse sau în general în colectivul uzinei. O mare parte dintre inginerii chestionați (70%) s-au declarat mulțumiți de relațiile de muncă, de atitudinea tovărășească

a șefilor. Au afirmat însă că nu au legat prietenii în uzină, de natură să fie dezvoltate și în afara uzinei.

Alții însă, mai ales în anumite sectoare de muncă (de exemplu laboratorul uzinei), au semnalat că există uneori o atmosferă încărcată, că se formează grupuri de prieteni sau unele care se acoperă unii pe alții, ceea ce determină relații de multe ori încărcate, relații care grevează asupra bunului mers al uzinei.

5) Discuțiile pe care le-am avut cu subiecții în legătură cu adaptarea intelectualității tehnice la viața orașului Slatina au evidențiat o serie de probleme ale procesului de urbanizare în Slatina. Marile avantaje pe care orașul le prezintă pentru această parte a populației constau, mai ales, în faptul că au izbutit să capete locuințe bune, confortabile, moderne, aproape de locul de muncă în noul cartier al blocurilor din Slatina. Aceste avantaje au fost subliniate de către toți cei anchetați. Un mic număr (7 persoane) au adăugat la acestea și alte avantaje, cum ar fi aprovizionarea cu produse alimentare de la producător direct în piață (ouă, păsări, găini, fructe), care e mai bună în comparație cu alte orașe, precum și liniștea sau aerul curat, atmosfera mai limpede și mai sănătoasă decât cea a unui oraș mare. Cei care au familia în zona Slatina au avantajul de a fi aproape de aceasta.

Pe de altă parte însă, au subliniat cu mai multă tărie dezavantajele Slatinei din acele unghiuri de vedere care ating punctele „nevralgice” ale urbanizării orașului, ale posibilităților orașului de a oferi locuitorilor săi condiții de trai civilizate din punct de vedere material, social și cultural.

Aprovizionarea orașului a fost considerată de 80% din cei anchetați ca fiind foarte slabă. În cartierul blocurilor nu există suficiente magazine. Pentru orice cumpărătură trebuie mers în centru. O serie întreagă de produse alimentare, dar mai ales industriale lipsesc și pot fi achiziționate numai din Pitești sau chiar din București (îmbrăcăminte, materiale sportive, filme etc.).

80% dintre anchetați consideră însă ca cel mai mare dezavantaj al Slatinei viața culturală. Ei au declarat că, având un grad redus de urbanizare, orașul nu le oferă posibilitatea de a petrece atractiv și util timpul liber. Mai ales tinerii sînt nemulțumiți de filmele vechi, sălile necorespunzătoare, turneele de proastă calitate, lipsa unor cluburi sau case de cultură etc. Mulți dintre ei au declarat că săptămîni de zile nici nu se duc în oraș, drumul lor reducîndu se la spațiul dintre uzină și locuință. Au semnalat, de asemenea, un spirit conservatorist local, lipsa de dinamism în a realiza schimbările necesare chiar cînd această realizare ar fi posibilă.

Nevoile sociale, serviciile sociale, școli, asistență sanitară reprezintă și ele obiectul unor nemulțumiri, mai ales în ceea ce privește calitatea acestor servicii.

Toate aceste condiții creează greutatea integrării grupului în mediul orășenesc, formării „spiritului de corp” în cadrul orașului. Unii au declarat că ar dori să părăsească uzina din cauza orașului.

SCHIMBĂRI ALE STRUCTURILOR FAMILIALE IN CADRUL PROCESULUI DE URBANIZARE

1. ASPECTE METODOLOGICE

Încercarea de a descifra — în cadrul unui studiu complex asupra procesului de urbanizare — aspectele actuale și tendințele vieții de familie apare ca necesară din mai multe considerente. În primul rînd, pentru că grupul familial, ca structură elementară a societății, oglindește, direct sau indirect, ansamblul vieții sociale, cu procesele sale macroscopice; de aceea cunoașterea vieții grupului familial poate constitui o priză asupra proceselor și structurilor sociale în care se înscrie. Sub acest titlu, urbanizarea nu poate face excepție.

Dintr-o altă perspectivă, ontologică, grupul familial — pe palierul de existență socială la care se situează — nu este doar reflexul unei realități care o transcende, ci și agent (sau, mai exact, este reflex cu condiția de a fi agent) de interacțiune și de aceea imanent întregului social. Din acest motiv, chiar dacă nu începe prin —, cunoașterea oricărui fenomen social total ajunge la — analiza familiei. În chip logic și sub acest titlu, urbanizarea nu poate face excepție. Familia este cadrul în care debutează socializarea și factorul principal care întipărește (după metafora *tabula rasa*, absolut convenabilă la acest nivel de tratare), modelele cele mai generale ale comportamentului viitorilor membri adulți ai societății.

Pe un plan, desigur nu „mai important”, dar mai apropiat de acțiunea socială organizată, tipul și talia familiei se vădesc a fi factori relevanți (deci prezentînd aspecte diferențiale) după mediile sociale — urban rural — în care este plasată familia. Ce însemnătate prezintă acest aspect pentru acțiunea socială organizată cu caracter proiectiv tot mai pronunțat, începînd cu dimensionarea în perspectivă a locuinței, continuînd cu desfă-

șurarea diferitelor subsisteme urbane și terminind cu adecvarea antropo-socială a întregului cadru de viață al urbei, nu mai trebuie insistat¹.

Diferențierea menționată trebuie considerată însă cu toată precauția, pentru că, pe de o parte, ca o consecință a reducerii rolului economic al gospodăriei familiale țărănești, iar pe de altă parte datorită influenței — în mediul rural — pe multiple canale a industrializării-urbanizării, există, o presiune constantă de modelare treptată a familiei țărănești după aceleași tipare ca și cea orășenească². Determinarea unor asemenea diferențe trebuie considerată ca avînd un caracter temporar, stabilirea sensurilor și a factorilor evoluției, ca și a gradelor de apropiere implicînd cercetări periodice de teren, deocamdată, nu dispunem.

Rezerva pe care am făcut-o la sfîrșitul alineatului precedent se cuvine reluată și în contextul problemei ce ne preocupă direct: studiul influenței urbanizării asupra familiei, deci al unui proces care are loc în timp, implică încorporarea acestei dimensiuni în însăși metodologia studiului. Prelevarea anumitor informații la un moment dat nu poate fi considerată ca suficientă pentru definirea amplitudinii și sensului proceselor studiate. Abia repetarea anchetei în perioade determinate poate fi dătătoare de seamă pentru proces. Din acest motiv, obiectivul studiului de față este mult mai limitat, vizînd îndeosebi conturarea unui anumit profil familial actual, după cîteva trăsături dominante.

În primul rînd limitarea funcției economice a familiei la distribuirea și consumul unor venituri create în unități economice extra-și a-familiale³.

În al doilea rînd, ca o consecință a aspectului menționat, dar și a altor factori mai mult ori mai puțin cercetați, restringerea structurii familiei la un tip nuclear (părinți și copii necăsătoriți), ceea ce nu implică în mod necesar izolarea de ascendenți sau colaterali, ci relații mai subtile, cu caracter mai „informal” etc⁴.

¹ Cf. P. Ch. de Lauwe et al., *Famille et habitation*, t. 1, Paris, 1959, p. 11; cf., de asemenea, L. Needleman, *The Economics of Housing*, Londra, 1965, cap. 11 „Housing needs”, p. 18—45, îndeosebi §(d), „The Sizes of Households”, p. 29—33.

² Pentru relevarea anumitor aspecte ale influenței industrializării-urbanizării asupra habitatului în mediul rural, cf. P. P. Petrescu și V. V. Caramelca, *Relația om-casă în studiul complex al personalității*, în „Studii și cercetări antropologice”, Edit. Academiei, t. 5, nr. 2; G. Stoica, V. V. Caramelca, P. Petrescu și Gh. Secni, *Cercetări de antropologie cultural-estetică în stația-pilot Herivoești — Argeș*, loc cit., t. 6, nr. 1; cf. pentru unele aspecte la nivelul familiei-gospodăriei, M. Cernea, *Pătrunderea tehnicii moderne în viața familiilor țărănești*, în „Revue des sciences sociales (sociologie)”, t. 10—11, 1966—1967; idem, *Schimbări ale structurii familiei țărănești în cooperativile agricole*, în „Revista de filozofie”, 1969, nr. 8.

³ Cf. Fh. M. Hauser, *Étude globale des zones urbaines*, în *Manuel de la recherche sociale dans les zones urbaines*, UNESCO, 1965; A. Kuhn, *The Study of Society*, Londra, 1966, p. 537; N. J. Smelser, *Sociology: an Introduction*, New York, 1969, p. 720; *Sociologie comparée de la famille contemporaine*, Paris, 1955; H. H. Stahl și I. Matei, *Manual de asistență socială*; I. Matei, *Investigația de familie în cercetările sociologice*, în vol. III, *Teorie și metodă în științele sociale*, 1966.

⁴ Cf. M. B. Susman și L. Burchinal, *Extended kin networks in the United States*, în *Readings on the Family and Society* (ed.) by N. J. Goode, Prentice Hall Inc., 1964, pp. 170—175; J. Rémy, *Persistence de la famille étendue dans un milieu industriel et urbain*, în „Revue française de sociologie”, t. VIII, 1967.

Precedentele implică limitarea și chiar dispariția transferului de statut social de la genitori la descendenți, de la neam la familie, de unde un factor propulsiv de prim ordin al mobilității sociale.

În interiorul unităților familiale de tip nuclear se produce o modificare a sistemului statutelor și rolurilor, ai căror beneficiari principali sînt femeile și tinerii⁵, cu consecințe, deocamdată, greu previzibile. Această modificare decurge din ieșirea femeii din „gineceu” în societatea largă, din „casă” în „lume” (cunî sugerează R. Tagore), precum și din asumarea unui cîmp de inițiativă de către tineri într-o perioadă mult mai precoce.

Aceste dezvoltări au loc în cuprinsul întregului social. Linii de tensiune ale acestuia pătrund familia de la cadrul de viață — habitatul în înțeles și larg — și sistemul de relații externe imediate, pînă și în mod special la inserarea ei în viața marilor unități sociale-economice, culturale etc.

Iată cele citeva linii de contur pe care am încercat să le surprindem în cercetarea pe care am întreprins-o ca subaspect al temeii mai generale abordată de colectivul Catedrei de sociologie sub conducerea științifică a prof. univ. M. Constantinescu și H.H. Stahl în zona și orașul Slatina.

Metoda folosită în *ancheta de bază* pe care am întreprins-o în iulie 1968 poate fi mai limpede înțeleasă dacă pornim de la cadrul de eșantionaj existent la acea dată: listele care au fost întocmite de organele administrative locale pentru recensămîntul gospodăriilor efectuat la data de 3 ianuarie 1968; în aceste liste figurau, în ordinea străzilor, iar pe străzi în ordinea numerelor de case, următoarele date de identificare a capilor de gospodărie: nume, prenume, adresa și anul nașterii.

Aceste liste cuprindeau un număr de 3 922 de capi de gospodărie, din care, în absența oricăror date suplimentare, ne-am propus să constituim un eșantion complet aleatoriu de 470 (11,90% cu o fracție de sondaj $K = 3\ 922 : 470 = 8,26$).

Verificarea pe teren a cadrului de eșantionaj a vădit însă că completudinea lui este mai mult decît aproximativă: fuseseră omise 1 329 de gospodării, și anume cele mutate în cartierele noi ale orașului, ceea ce risca să introducă o gravă distorsiune sistematică.

Completarea listelor s-a făcut în timpul alocat anchetei de teren, astfel încît nu numai că mărimea calculată inițial a eșantionului reprezenta o considerabilă supraestimare a ponderii lui în populație, dar întrucît perioada anchetei de teren a fost redusă prin forța împrejurărilor, s-a redus, corespunzător, numărul interviurilor practicabile. Eșantionul s-a limitat, în cele din urmă, la numărul de 327 de unități, din care trebuie scăzut numărul de 27 de nonrăspunsuri. În acest fel, ponderea eșantionului s-a redus la mai puțin de 1/2 (respectiv 5,70% din populație), ceea ce impune serioase rezerve față de reprezentativitatea lui.

⁵ Cf. R. L. Coser (ed.), *The Family: its structure and functions*, New York, 1964 p. XXI; Ph. M. Hauser, *op. cit.*, p. 115; N. J. Smelser, *op. cit.*, p. 720-721; *Sociologie comparée*..., ș.a.

În afara acestei anchete de bază, în c
s-au întreprins 3 sondaje suplimentare :

- unul asupra unui lot de 50 de mu
de la Uzina de aluminiu din Slatina ;
- cel de-al doilea asupra unui lot de
„trei generații” ;
- al treilea s-a adresat membrilor a
„soț-soție”, „părinți-copii”.

Înainte de a prezenta modul de grup
criteriile principale de reprezentativitate,
zări.

De jure, unitatea eșantionului nos
gospodăriei (și, la rigoare, prin restricții a
familia). Efectiv însă, unitatea utilizată la
colectivități — capul gospodăriei. Dacă ne
P.F. Lazarsfeld între proprietățile analit
colectivelor, constatăm că selecția pe care
la nici una dintre ele. Cu atât mai mult în a
Lazarsfeld în studiul menționat trebuie lua
zitatea : „... Se manifestă uneori tendința
ziții sociologice privesc colectivul și numai

Procedeeul, larg utilizat în sondajele
analiza și interpretarea datelor la nivelul c
pretării la nivelul colectivelor familiale e
neexplicitată (și, probabil, adeseori inconș
rezultatul unor tendințe de endogrupare (ac
în interiorul grupei de clasificare consider
muncitoarele, funcționarii cu funcționari
metoda devine strîns solidară cu teoria : met
social global. Din acest dublu motiv, metod
de îndată ce vom expune rezultatele gener
zantativitate, vom analiza validitatea a

2. STRUCTURA EȘANTIONULUI

Gruparea gospodăriilor din eșantionul anchetat este următoarea:

Tabelul nr. 1

Total gospodării	Gospodării alcătuite din			
	1	2	3	4
300 (100%)	26 (8,67%)	68 (22,67%)	80 (26,67%)	76 (25,33%)

Așa cum se poate presupune, fiecare dintre grupe are o structură cu frecvență maximă și una sau chiar mai multe structuri cu frecvență redusă. Astfel, în grupa „1 persoană” se află 11 celibatari și 11 divorțați; în grupa „2 persoane”, 52 reprezintă cupluri și 16 reprezintă formațiuni de felul: „1 părinte și 1 copil”, „frate și soție”; în grupa „3 persoane”, 67 reprezintă formațiunea „părinți și 1 copil”, 13 reprezintă formațiuni de genul „1 părinte — 2 copii”, „soț-soție-frate” etc.

În general, pe măsură ce talia formațiilor familiale crește, numărul structurilor care alcătuiesc diferitele grupe de persoane crește și el.

Gruparea gospodăriilor după numărul de generații

Tabelul nr. 2

Gruparea gospodăriilor după venitul mediu lunar

Tabelul nr. 3

Total gospodării	Venitul mediu lunar	
	400 lei;	501 - 700;
300 (100%)	113 (37,7%)	107 (35,6%)

După cum am menționat anterior, în stabilirea criteriilor de validitate ale eșantionului la

Gruparea profesională a capilor de familie

Total	Muncitori	Funcționari	Tehnicienii	Alții
300 (100%)	113 (37,7%)	50 (16,7%)	24 (8%)	17 (5,7%)

Gruparea după instruirea a capilor de familie

Total	Șc. elementară	Șc. profesională	Alții
300 (100%)	120 (40%)	65 (21,7%)	115 (38,3%)

Gruparea după vîrstă a capilor de familie

3. STRUCTURA CUPLURILOR FAMILIALE

Contestînd — așa cum am făcut mai sus — posibilitățile valide a unităților familiale numai pe baza caracteristicilor membrilor (indiferent de statutul său familial), ca și aceea a proprietăților lor analitice, ne rămîne obligația de a aborda din cea de-a treia perspectivă schițată : aceea a proprietăților relaționale.

Aceasta ne pare a fi calea cea mai fructuoasă din punct de vedere sociologic, întrucît o asemenea tratare poate aspira și să depășească decît cele descriptive-clasificatoare.

Pentru a putea opera această analiză, va fi însă necesar să reducem numărul de unități familiale din eșantion cu unități monadice și apoi cu acela al unităților familiale care nu conțin date complete. Respectarea acestor condiții reduce eșantionul de la $N = 300$ la $N = 245$.

În același timp, ținînd seama de acest număr și întinzuindu-ne să rămînem la un nivel de semnificație statistică, vom reține ca structurile de tip diactic (soț-soție) fie ca date, fie ca absențe, mai complexe.

Caracteristicile elementelor (deci ale celor 2 clase de date) sunt : ocupația, profesiunea, mediul de origine.

a) INSTRUCȚIA

În cele 245 de unități familiale diactice, cele două clase de date în clasele de instrucție cu următoarele frecvențe :

semnificative statistic (la $P < 01$). Sensul acestei diferențe este $\frac{F}{B} > 1$ în clasa „instrucție elementară” și $\frac{F}{B} < 1$ la toate celelalte, cu o marcată accentuare de la o clasă la alta.

Dacă însă adâncim analiza noastră dincolo de acest strat superficial, faptele apar într-o lumină nouă. În acest scop, mai întâi am întocmit matrice care prezintă corespondențele numerice dintre cei 2 soți* după nivelele respective de instrucție :

Tabelul nr. 5

		Nivel de instrucție				Total
		Elementar	Profesional	Mediu	Superior	
Soție	Soț					
Elementar		91	3	—	—	94
Profesional		28	13	10	—	51
Mediu		26	17	35	2	80
Superior		1	3	13	3	20
	Total	146	36	58	5	245

Matricea atestă o ierarhie destul de riguroasă a nivelului de instrucție în interiorul cuplurilor. Dacă acceptăm că inbalanța în instrucția celor două sexe este valabilă pentru întreaga populație din care a fost extrășantionul (aici : populația tuturor slătinenilor care posedă caracteristică „nivel de instrucție”), atunci, din constrângeri pur numerice, cuplurile vor fi eterogene după nivelul de instrucție. Această eterogenitate, care se traduce prin raportul dintre incidența unui anumit nivel de instrucție, după un sex, cu aceea a unui alt nivel de instrucție, după celălalt sex, prezintă în matricea 5 anumite proprietăți care vor fi relevate în continuare (singura proprietate** care apare direct în matricea 5 este aceea că pentru fiecare coloană există o căsuță cu frecvență maximă în raport cu care toate cele

* Abia acum, în aceste relații, este adecvat să folosim termenii soț și soție, care definesc roluri corelative.

** Din punctul de vedere al determinării ei exacte, care, cum vom vedea, are un sens sociologic foarte bine precizat, nu se pare util să amintim că ceea ce se numește curbă caracteristică a unei opinii (*trace-line*) exprimă aceeași proprietate, care poate fi reprezentată numeric și grafic cât se poate de exact; proprietatea aceasta decurge din cele două atribuții ale opiniei — dimensionalitatea și situarea pe un continuum cu valori extreme (cf. P. Dehaty, *La mesure des attitudes*, Paris, P.U.F., 1967, p. 17—19). Aceasta pare să ateste că pentru diferitele nivele de instrucție există o tendință scalabilă de atracție-repulsie (termenii sînt luați aici în înțeles mecanic, și nu psihologic).

alte căsuțe de pe coloană prezintă tendința de a lua valori cu atât mai mici cu cât sînt mai distanțate; această proprietate pare s-o prezinte — în afară de o excepție — și distribuțiile citate pe orizontală).

Pentru a ajunge la aceste proprietăți, vom compara, plecînd de la totalurile marginale, modelul numeric al unei distribuții pur aleatorii (frecvența teoretică) cu frecvențele empirice*. În cele două matrice de mai jos sînt expuse: în tabelul nr. 6 modelul teoretic (reamintim că lui îi corespunde situația în care între cele două variabile *nu există nici o relație* — nici pozitivă, nici negativă), iar în tabelul nr. 7 diferențele dintre frecvențele teoretice și cele empirice (așa cum apar aceste frecvențe în tabelul nr. 5).

Tabelul nr. 6

		Nivele de instrucție			
		elem.	prof.	med.	sup.
soție	elem.	56	13,8	22,2	1,9
	prof.	30,4	7,5	12,1	1
soț	med.	47,6	11,7	18,9	2,8
	sup.	12,5	7,5	4,7	0,3

Tabelul nr. 7

		Nivele de instrucție			
		elem.	prof.	med.	sup.
soție	elem.	+ 35	- 10,8	22,2	- 1,9
	prof.	- 2,4	+ 5,5	- 2,1	- 1
soț	med.	- 21,6	+ 5,3	+ 16,1	- 0,2
	sup.	- 11,5	+ 0,5	- 8,3	+ 2,7

Modul de calcul adoptat nu este fără cusur: utilizarea valorilor absolute, și nu a celor relative, poate estompa anumite fapte; de exemplu, diferența dintre frecvența teoretică și cea reală pe care o prezintă — în cifre absolute — gruparea [(b) superior & (f) mediu] este mult mai mare decît în cazul grupării [(b) superior & (f) superior], dar, dacă diferențele se exprimă în cifre relative, valoarea se inversează.

Ținînd seama de această rezervă, constatăm că depășirea frecvențelor teoretice ia cele mai mari valori la intersecția autoproiectivă a liniilor pe coloane („elementar” pe „elementar”; „profesional” pe „profesional” etc.).

Dacă însumăm diferențele de la nivelul autoproiecțiilor, obținem numărul 59,3. Scăzînd din acesta suma diferențelor cu valori pozitive din celelalte căsuțe [(b) mediu & (f) profesional], [(b) superior & (f) profesional] și [(b) superior & (f) mediu și (b) mediu & (f) superior], adică numărul 14,3, obținem numărul 45, pe care-l denumim *valoarea tendinței spre endogrupare (după nivelul de instrucție) în familiile pe care le-am studiat*. Raportul dintre această valoare și numărul populației (raport efectuabil direct, deoarece ambele numere denumesc același tip de indivizi), respectiv 0,18¹,

* Pentru o procedură asemănătoare, dar mult mai simplă, cf. F. L. Strodbeck, *Husband-Wife Interaction...*, în M. W. Riley, *Sociological Research, I A Case Approach*, 1963, p. 356-361 și 402-407.

poate fi considerat ca un *coeficient de endogrupare după nivelul de instrucție în familiile pe care le-am studiat*^{*}.

Desigur, sensul acestei valori particulare, caracteristică pentru o anumită populație și într-un anumit moment, nu poate fi complet elucidat decât prin prelevarea ei în momente succesive. În schimb vom încerca să comparăm această valoare cu a altor coeficienți de același tip calculați pentru aceeași populație.

Datele prezentate mai sus îngăduie următoarele concluzii :

— În condițiile în care, după nivelul instrucției există diferențe între cele două sexe, promovarea socio-culturală prin căsătorie are ca *factor principal bărbatul* ;

— Această tendință este accentuată de faptul că tendința contrară, de dispersiune a claselor de instrucție superioară (prin comparație) la femei spre clasele de instrucție inferioară (la bărbați) este semnificativ mai redusă ;

— În sfârșit, această tendință este diminuată prin tendința spre endogruparea familiilor după nivelul de instrucție, respectiv de tendința membrilor celor două sexe aparținând aceluiași clase de instrucție, de a se selecta reciproc în cuplurile familiale.

— În plus se poate conjectura că tendința spre endogrupare este eterogenă : la un capăt (nivelele mai înalte) ea pare să aibă un aspect activ-prohibitiv, în timp ce la celălalt capăt (nivelele mai joase) ea are un caracter pasiv-impus.

b) PROFESIUNI

Procedurile pe care le-am utilizat pentru caracterizarea cuplurilor maritale după relația dintre nivelele de instrucție ale partenerilor sînt utilizabile și pentru caracterizarea lor după ocupație.

Distribuția pe sexe a membrilor celor 245 de cupluri în grupele de ocupație este următoarea :

Tabelul nr. 8

Sexe \ Ocupații	Muncitori	Funcționari	Tehnicienii	Intelectuali	Alte prof.	Pensionari	Casnice	Total
	Femei	28 (11,4%)	30 (12,2%)	3 (1,2%)	10 (4,1%)	24 (9,6%)	12 (4,8%)	138 (56,7%)
Bărbați	95 (38,8%)	45 (18,4%)	20 (8,2%)	20 (8,2%)	28 (11,4%)	37 (14,6%)	—	245

* Dacă, operațional, noțiunea de endogrupare ne apare ca ansamblul operațiilor descrise anterior, din punct de vedere teoretic ea decurge ¹, pe de o parte, din considerarea grupărilor de instrucție nu ca simple clase taxonomice după un criteriu dat, ci și ca elemente calitative ale unei structuri sociale între care există relații cu grade diferite de eterogenitate (de exemplu atracție față de unele, respingere față de altele) ; ², pe de altă parte, din consi-

Pentru moment, dacă dorim să întocmim o matrice de genul matricei S, atunci situația de mai sus trebuie simplificată prin eliminarea categoriei „casnice” (precum și corespunzător a acelor soți cuprinși în diferitele categorii profesionale cărora le corespund soții casnice)*. În afară de această simplificare, este corect să eliminăm și categoria „pensionari” excesiv de convențională (acoperind statute socioprofesionale și culturale repartizate la toate celelalte grupe profesionale).

În acest caz, situația 8 devine situația 9.

Tabetul nr. 9

Sex	Ocupații					Total
	Muncitori	Funcționari	Tehnicienii	Intelectuali	Alte prof	
Femei	27 (29,3%)	29 (31,5%)	3 (3,2%)	10 (11%)	23 (25%)	92 100%
Bărbați	32 (36,5%)	24 (26,1%)	13 (13,2%)	13 (13,2%)	10 (11%)	92 100%

Acum putem întocmi matricea profesională a cuplurilor :

Tabetul nr. 10

soț	Profesii					Total
	Muncitori	Funcționari	Tehnicienii	Intelectuali	Alte	
Muncitori	19	5	—	1	7	32
Funcționari	3	12	1	2	6	24
Tehnicienii	—	4	1	2	1	13
Intelectuali	1	6	1	5	—	13
Alte	1	—	—	—	9	10
Total	27	29	3	10	23	92

derarea fenomenului de *in group* (așa cum îl înțelege, de exemplu, R. Merton) ca afectând în mod deosebit selecția partenerilor conjugali (dar și, eventual, ca indicator al unei realități mai cuprinzătoare).

* Acest moment este o abstractizare legitimă pentru scopul urmărit și care poate fi enunțat sub forma următoarei întrebări: Care sînt corespondențele profesionale în cuplurile soț-soție („profesionale”, deci cu excluderea cuplurilor care cuprind și soții cu ocupații neprofesionale)? În continuarea acestui subparagraf însă vom reintroduce și această populație de cupluri, care prezintă un interes particular.

În continuare, în stînga, este prezentat modelul teoretic al frecvențelor pentru fiecare grupă de intersecție, iar în dreapta diferențele dintre acestea și frecvențele reale (prezentate în matricea 10).

Tabelul nr. 11

Soție Soț		Profesioni				
		Munc.	Funct.	Tehn.	Intel.	Alte
Munc.		9,4	10,1	1,1	3,5	8
Funct.		7,1	7,3	0,8	2,6	6
Tehn.		3,8	4,1	0,4	1,4	3,2
Intel.		3,8	4,1	0,4	1,4	3,2
Alte		2,9	3,4	0,3	1,1	2,6

Tabelul nr. 12

Soție Soț		Profesioni				
		Munc.	Funct.	Tehn.	Intel.	Alte
Munc.		+9,6	-5,1	-1,1	-2,5	-1
Funct.		-4,1	+4,7	+0,2	-0,6	
Tehn.		-0,8	+1,9	+0,6	+0,6	-2,2
Intel.		-2,8	-1,9	+0,6	+3,6	-3,2
Alte		1,9	-3,4	-0,3	-1,1	+6,4

Calculînd, ca și în subparagraful precedent, coeficientul de endogrupare după categoriile de ocupații în subșanționul de familie pe care l-am cercetat, obținem valoarea 0,214 (valoarea lui după clasele de instrucție : 0,183).

Acum vom introduce în analiză și categoriile de ocupații neprofesionale — casnice și pensionarii (dintre care, după opinia noastră, pentru obiectivele urmărite în lucrarea de față, numai cea dintii are un înțeles real).

Tabelul nr. 13

Soție Soț		Ocupații		
		Profesionale (inclusiv pensionari)	Casnice	Total
Muncitori		34	61 (64,2%)	95
Funcționari		25	20 (44,4%)	45
Tehnicienii		14	6 (30,0%)	20
Intelectuali		14	6 (30,0%)	20
Alte		10	18 (64,3%)	28
Pensionari		10	27 (73%)	37
T		107	138 (56,3%)	245

Desigur că numerele sînt foarte mici, și totuși răsturnarea absolută a proporțiilor în comparație cu acelea constatate în eșantionul de familii cercetat constituie un indiciu sigur că ipoteza unei atracții a muncitorilor pentru casnice nu este validă.

În schimb nu am putut obține informațiile necesare validării celei de-a doua ipoteze. Sondajul întreprins ne a furnizat, în schimb, informații suplimentare, care pot fi puse în relație cu faptul cercetat. La tema „relațiile personale de prietenie (sexuale sau nu) cu femeile în momentul de față”, cei 50 de tineri au răspuns astfel :

Răspunsuri		Rezidează în Slatina de			
		1-2	3-4	5-10	peste 10 ani :
Nu au	18
Au în comuna de origine	13	4	—	7	2
Au în alt oraș	2	...	2
Au în Slatina (dar nu în uzină)	13
Au în uzină	4

Așadar, aproape a treia parte (15) din subiecții intervievați dintre cei care întrețineau relații avuabile cu celălalt sex desemnau persoane cu reședința în *altă localitate*. Așa cum rezultă din tabelul de mai sus, cei mai mulți nu se află la debutul așezării în oraș; mai mult, aceste relații au dobîndit forma declarată *după* și chiar *mult după* venirea subiecților în Slatina.

„... Am o prietenă cu care intenționez să mă căsătoresc cît de curînd, cred că în toamnă... Prietena mea este educatoare în sat... Relații mai intime avem cam de 1 an de zile... De cunoscut o cunosc de foarte mult timp, de cînd eram la școală, pentru că sîntem consăteni” (subiect nenominalizat; vîrsta 27 de ani; vechime în Slatina 8 ani; operator O. Radu).

„Am o prietenă la țară... Nu ne prea înțelegem, gusturile diferă... Nu intenționăm să ne căsătorim... Continui prietenia cu ea din lipsă de alta...” (subiect, nenominalizat vîrsta 26 de ani; vechimea în Slatina 2 ani; operator V. Rădulescu).

„Am o prietenă... la Zalău... ne cunoaștem de 2 ani [subl. aut.]... Sîntem din același loc...” (subiect nenominalizat; vîrsta 22 de ani; vechimea în Slatina 5 ani; operator L. Turcu).

„Am o prietenă consăteancă; are școala agricolă, lucrează la I.A.S. Ne cunoaștem, ca să zic așa ca prieteni de 2 ani [subl. aut.]” (subiect nenominalizat; vîrsta 27 de ani; vechimea în Slatina 6 ani; operator V. Rădulescu). Etc.

Aceste date atestă că, pentru cei 50 de tineri muncitori, sfera contactelor sociale din Slatina este, în perspectiva care ne interesează, atît de rarefiată, încît oferă numai unui număr restrîns baza pentru relații de „pre-selecție nupțială”. Acest deficit este compensat de un număr important

dintre acești tineri (care au în proporția de 48:50 o altă localitate de proveniență) prin inițierea sau reactivarea de relații în localitățile de proveniență sau situate pe ruta intermediară.

Pentru muncitorii slătineni, această compensație o oferă, probabil, populația de femei casnice (provenind, poate din grupele de vecinătate etc.). Aceasta poate fi și explicația faptului că, dacă vom corela gruparea capilor de familie muncitori cu mediul de proveniență, atunci proporția soțiilor casnice suferă modificări sensibile și neașteptate:

Tabelul nr. 11

Mediul de prov. al sotului ¹	Ocupația soției		Total
	Casnice	Ocupații active*	
Urban	26 (70%)	11 (30%)	37
Rural	35 (60%)	23 (40%)	58

* Inclusive pensionarele: câte una în fiecare subgrupă.

(Pentru N², diferența nu este semnificativă și de aceea ea nu poate fi considerată ca o diferență validă, însă, datorită congruenței sale cu faptele precedente, poate fi considerată ca indiciu posibil pentru cercetări ulterioare).

Datele prezentate în acest subparagraf atestă o anumită tendință spre endogrupare, în constituirea familiilor cercetate, mai accentuată după profesie decât după instrucție (nu este exclus ca aceasta din urmă să o genereze parțial pe cea dintâi).

La rîndul său, faptul pare să indice ponderea pe care o deține în ansamblul contactelor sociale *locul de muncă*¹. În această situație, dispropor-

¹ Locul de muncă nu trebuie identificat decât în anumite laturi cu unitatea economică sau instituțională de încadrare: o uzină cu un personal de câteva mii nu poate fi interpretat ca „loc de muncă” echivalent cu un atelier meșteșugăresc sau cu o unitate comercială ș.a.m.d. Sub aspectul relațiilor sociale care se întrec în cele 8 ore de colaborare, noțiunea de loc de muncă este mult mai restrictivă: cadrul de referință, atunci cînd se caracterizează relațiile, este echipa mai întii, apoi atelierul și secția.

„În echipă sîntem numai bărbați, așa că nu prea am relații cu femeile din întreprindere” (subiectul V. Z.; vîrsta 27 de ani; vechimea în uzină 1 an, operator V. Rădulescu); „În echipa noastră nu sînt femei, dar din cîte știu în uzină sînt...” (subiect nenominalizat; vîrsta 24 de ani; vechimea în uzină 1 an; operator N. Tihohod); „În echipa noastră sînt 6 bărbați și 5 femei... Eu personal nu prea cunosc pe tineretele din U.A.S., în afară de colegile de laborator, cu care mai ies uneori în oraș” (subiect nenominalizat; vîrsta 20 de ani, vechimea în uzină 2 ani; operator N. Tihohod).

Pe de altă parte, relațiile sociale ce se încheagă la locul de muncă trebuie gîndite în toată complexitatea lor, considerate nu numai direct, ci și indirect, ca avînd și un rol mediator cu lumea din afară (mai cu seamă dacă ne referim la grupurile de timp liber).

țiile mai mari în participarea celor două disproporții care ne-au apărut, fără excepție de ocupații adoptat, ca fiind numericeste compensate prin selecția casnicilor (sau chișășățencelor" rămase în localitatea de origine).

Pe un plan mai general se poate spune că slătineană nu este depășită în ceea ce privește puțin instituționalizate de contacte sociale, ca și cele ale populației. Acestea, concentrate la locurile umane de amploare considerabilă, se dispersează într-o masă anonimă de pietoni, domiciliu în întimplătoare (sala de cinema, strada principală) și reunește, dar într-un mod destul de mediu.

c) MEDIUL DE ORIGINE

Schema de lucru pe care am adoptat-o pentru analiza relațiilor soț-soție după mediul de origine. În prima parte, vom înlocui dihotomia urban-rural cu „urban-alt oraș”, „rural”.

Incidența dintre sex și mediul de origine este prezentată în tabelul nr. 15.

Tabelul nr. 15

Mediu de origine	Slatina	Alt oraș
Sexe		

SCHIMBĂRI ALE STRUCTURILOR FAMILIALE ÎN PROCESUL

Iată matricea relațiilor soț-soție după mediu :

Tabelul nr. 16

		Mediile de origine	
Soț \ Soție	Soție	Slatina	Alt oraș
	Slatina		33
Alt oraș		9	5
Rural		34	16
Total		76	26

Modelul frecvențelor teoretice și diferențele dintre cele empirice sînt prezentate respectiv în matricele 17 și

Tabelul nr. 17

		Originea		
Soț \ Soție	Soție	Slatina	Alt oraș	Rural
	Slatina		23,9	8,1
Alt oraș		7,3	2,6	14
Rural		44,8	15,3	84,1

Tabe

		Originea
Soț \ Soție	Soție	
	Slatina	
Alt oraș		
Rural		

Calculind coeficientul de endogrupare după mediu

variabilele independente se cer enunțate în termenii structurilor, și nu ai unor subelemente ale acestor structuri* ;

— să insereze unele aspecte ale structurilor familiale din eșantion în cadrele mai largi ale comunității cercetate.

În acest scop am adoptat o procedură de analiză intrucitivă diferită de cea obișnuită. Aplicarea testului statistic obișnuit (X^2) în situațiile pe care le-am cercetat se vădea un instrument prea puțin penetrant pentru obiectivele urmărite. Exigențele numerice, incompensate prin caracterul nediferențiat al rezultatului final, sînt două împrejurări care ne-au îndemnat să le ocolim**.

În felul acesta însă ni se ridică problema validității demersului întreprins. Este o problemă pe care autorul cu pregătirea statistică pe care o are nici nu și-a pus-o și nici nu o poate rezolva. El și-a luat doar precauția de a observa caracterul intuitiv al rezultatelor și congruența lor (avem conștiința că însuși modul de calcul este criticabil : de exemplu nu este foarte clar că la fel ca în cazul lui X^2 , numărul gradelor de libertate ponderează semnificația valorilor obținute ; de asemenea că, adoptînd alte reguli de calcul, ordinele de mărime ar fi putut să difere etc.).

Cu acest preț am căutat să utilizăm un instrument care să contureze fenomenul de ansamblu și modurile concrete de manifestare (deși ne-am rezumat la a considera fenomenul de endogrupare în totalitatea lui, este lesne observabil că intensitatea lui variază de la o caracteristică la alta, dar, în afară de aceasta, *de la o grupă la alta și față de o grupă sau alta*).

În orice caz, ne-a apărut evident că anumite caracteristici profesionale-culturale joacă rolul de factori de selecție premaritală, că acestor factori li se poate stabili o pondere și deci o ierarhie, în sfîrșit că există situații de endogrupare forțată și, probabil, unele de endogrupare prohibitivă.

Este foarte probabil, de asemenea, ca acești factori de endogrupare să nu fie singurii, după cum pentru alte tipuri de grupuri alți factori (vîrsta, de exemplu) să fie și mai puternici.

Fenomenele sociale implicate (factorii generatori) și implicate (consecințele) sînt, probabil, destul de numeroase, dar în mare măsură necunoscute.

Tendința pe care am pus-o în evidență are o cuprindere și o pregnanță determinate : ele nu au și nici nu pot avea un caracter universal. Aceasta face ca selecția și caracterizarea familiilor, întrucît sînt unități de anchetă, după atributele numai a unuia dintre membri să fie abuzivă ; totodată,

* Afirmatia este valabilă mai cu seamă pentru multe cercetări socioeconomice din domeniul achiziției-consumului și opinionale, din domeniul comunicațiilor de masă (unde cel care determină o anumită decizie de achiziție-consum sau formarea unei anumite opinii relative la un program de televiziune este, de obicei, grupul familial).

** Un exemplu : aplicînd X^2 la suma diferentelor dintre frecvențele celor 3 medii combinate (în total deci 4 grade de libertate), obținem valoarea aproximativă de 12,40 semnificativă la $P < 05$; aplicînd X^2 la diferența dintre frecvențele la 2 medii (urban-rural), obținem valoarea aproximativă de 6,9 semnificativă la pragul < 011 (coeficientul de endogrupare, așa cum l-am calculat noi, ia pentru cele două situații valorile 0,077 și respectiv, 0,088).

În schimb, din calcul, nu mai aflăm nimic despre sensurile acestor diferențe între diferențele clase de frecvență.

intrucit tendința contrară (i-am putea spune, „exgrupare”) are un clar sens vectorial (în cele mai multe cazuri), acest fenomen nu este compensat, încît formula incriminată introduce *distorsiuni sistematice*.

4. FAMILIA SLĂTINEANĂ ȘI LOCUINȚA

Urbanizarea și industrializarea interferează în multe feluri. Mai cu seamă în epoca actuală. Căci, dacă — cel puțin pe vechiul continent — într-o anumită etapă a primei revoluții industriale, orașul putea fi considerat ca un fel de pompă de aspirat, spre industrie, forța de muncă eliberată prin exproprierea proprietății agricole mici, astfel încît relația industrie-oraș apărea brutal și tiranic cauzală numai într-un singur sens (industrie → oraș)⁷, într-o etapă ulterioară și, mai cu seamă, în această epocă a celei de-a doua revoluții industriale, ea devine mult mai complexă: industria continuă să focalizeze căile spre oraș, dar în același timp îl și construiește — îl construiește în mod industrial. Orașul devine astfel, la rîndul lui, factor cauzal al activității industriale. Cerințele orașului generează noi ramuri industriale, iar diferitele dezvoltări industriale își găsesc un vast cîmp de aplicație în construirea sau reconstruirea orașelor: „... O revoluție care a întîrziat mult este pe cale să modifice tradiția străveche a construcțiilor, unde zidirea cărămidă cu cărămidă și finisarea manuală pe loc, sînt înlocuite prin *prefabricarea* din ce în ce mai largă a elementelor construcției, astfel încît însăși construcția devine în esență un proces de asamblare cu mijloace mecanice. Această realizare a fost obținută destul de încet și ea mai întîmpină încă o rezistență considerabilă, dar în cele din urmă, sub presiunea nevoii de locuințe confortabile și ieftine, ea este pe cale să se impună”⁸.

Locuința urbană modernă — aspect de care ne vom ocupa (în contextul Slatinei) în mod deosebit — este unul din punctele cele mai active ale acestei interferențe cu inițiativa în industrie⁹, ea este, cel puțin la Slatina și în multe orașe ale țării recent construite sau reconstruite, sâlășul forței de

⁷ F. Engels în *Situația clasei muncitoare din Anglia* și K. Marx în câteva secțiuni ale *Capitalului* (cf. Indrocchi, vol. I, secțiunea a VII-a, cap. 23, „Legea generală a acumulării capitaliste”) etc. au exprimat în mod patetic această realitate, pe baza examinării situației din Marea Britanie.

⁸ Pentru situația din Franța, cf. cap. consacrat sociologiei urbane din G. Gurvitch, *Tratut de Sociologie*, vol. I, Paris, P.U.F., 1966.

⁹ J. D. Bernal, *Știința în istoria societății* (trad. în limba română a cărții *Science in History*, ed. a II-a, 1957), București, Edit. politică, 1964, p. 578. Scrise cu mai bine de 13 ani în urmă, aceste rînduri au anticipat în mod corect o mutație care, ca în țara noastră, este din ce în ce mai cuprinzătoare.

⁸ Este unul din accentele diferențiale ale urbanizării în România în raport cu urbanizarea așa cum are ea loc în „țările în curs de dezvoltare” „Se știe că în Africa, în America Latină și în Asia de sud est, urbanizarea progresează mult mai repede decît industrializarea și că nu acesta este elementul motor al creșterii urbane. Oricare ar fi cauzele acestei situații, se observă că ea diferă de aceea care există în țările industrializate și că orașul nu reflectă exigențele creșterii industriale” (*Propositions de recherches sur la vie urbaine*, în „Revue Française de Sociologie”, IX, 2, 1968, p. 160).

muncă din industria socialistă sau din ramuri direct dependente. Dar ea este și un produs întotdeauna prin tehnologie¹⁰, în orice caz caracteristici de producție în serie¹¹.

Mai mult : unitatea modernă de locuit — este concepută numai ca element în interiorul unei mește un *display* — un sortiment de obiecte tipice ale locuinței moderne presupun cu necesitate de industrie, ca mașina de gătit, frigiderul (și probabil că în scurt timp și aparatul de curățat care preiau funcțiile menajere — *explicite* și *implicit* ale construcției casei : pivnița, cămara, curtea, livada etc.

Această împrejurare determină o revizuire și criticitate a cheltuielilor în bugetele familiilor. M. Halbwachs, în 1933 (anul apariției cărții *les classes ouvrières*, Paris, F. Alcan), în ceea ce revine la același lucru — al creșterii și de ustensile menajere era afectată sub aspectul „culturii” din bugetele familiilor de muncitori) — cultura... (cf. *op. cit.*, p. 141—142). Din punct de vedere al cheltuielilor pentru ustensile menajere sînt cheltuielile pentru locuința propriu-zisă. Îndrumarea acestui capitol are ca efect fie schimbarea tipului de soluții în spațiul construit care conduc la realizarea acestuia de la scopurile proprii.

Din acest motiv, evaluările experiențelor realizate în construcția de locuințe moderne trebuie făcute cu toată luciditate și cu o atenție deosebită la mutația care are loc în domeniul trebuințelor într-o fază inițială, iar pe de altă parte pentru a evita, în condiții incipientă, a acestor trebuințe atestă caracte-

¹⁰ Noile blocuri de locuințe de la Slatina nu...

gingaș¹³. „Funcțiile latente”, cum le-ar denumi R. Merleau-Ponty, sunt prea puțin cunoscute. De exemplu, podul sau „magazin” destinat explicit depozitării obiectelor scoase din uz de către persoanele de o anumită vîrstă un spațiu de securitate — *visa* — *obiectele*¹⁴, care dispare fără să i se fi găsit un substitut. Un exemplu minor (cel puțin în aparență, căci în fond nimic nu este) în primii ani de viață nu poate fi și nu trebuie considerat ca fiind unul. Ne putem întreba dacă — pentru a lua un exemplu — o condiție de dizabilitate exagerată, care generează inevitabil monotonic, în viață, înțelegerea la fel de imperioasă ca și cea de adăpost, trebuie să fie considerată *ală*¹⁵. Faptul că cercetările s-au concentrat asupra efectelor asupra muncii (diminuarea performanțelor) provine din împrejurarea că banda rulantă transformase monotonia într-un fel de rutină și pentru că efectele ei erau directe și relativ ușor măsurabile. Nu indică însă că aceste efecte provin în mod limitat exclusiv la sfera muncii la banda rulantă¹⁶.

CREȘTEREA FONDULUI DE LOCUINȚE

Dimensiunile problemelor de locuit cu care s-au confruntat comunitățile locale și eficiența soluțiilor adoptate reies din câteva exemple. Din cei 300 de capi de gospodărie, cîți număra eșantionul anchetat în Slatina în 1947 (49%) s-au așezat în Slatina în perioada 1944 — 1947. Creșterea procesului de imigrare nu a fost însă constantă și creșterea ei nu a avut un coeficient constant (nici la nivel național, nici în Slatina nu era limitată). Din cei 24 de ani ai perioadei 1944 — 1968, 4 1/4 ani (1963 — iulie 1968) au înregistrat o amplificare a procesului de imigrare, dînd naștere în Slatina a peste 300 de locuitori.

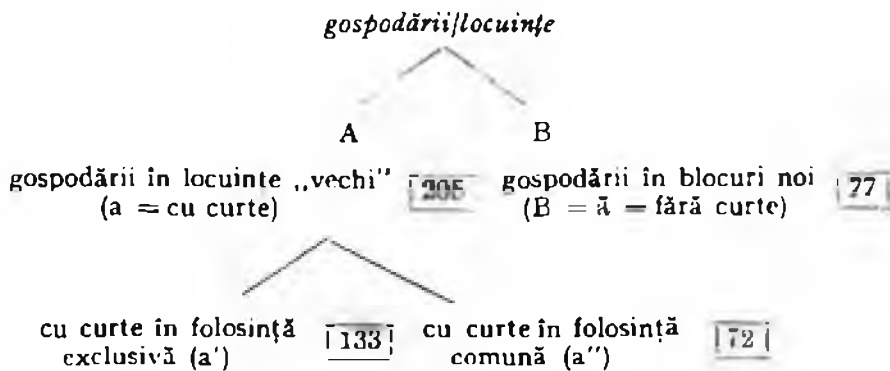
¹³ Un exemplu: Nicole Haumont, analizînd „habitatul și muncă ca una din dimensiunile după care se organizează locuința — în dimensiunea „publică” („În intimitate converg două tipuri de muncă: muncă în familie și muncă în societate”).

În pofida acestor fapte, fenomenul tipic al penuriei de locuințe — *coabitarea* în locuințe comune — a afectat doar 6 gospodării (2% din eșantionul de gospodării).

Așa cum am mai arătat în treacă în § II, explicația acestei situații rezidă într-un efort constructiv impresionant, desfășurat în mai puțin de 8 ani și concretizat în 1 329 de noi unități de locuit, reprezentând o creștere de aprox. 33% a fondului de locuințe (această creștere poate fi considerată *netto*, întrucît noile cartiere au fost amplasate pe terenuri nelocuite sau cvasinelocuite, deci fără a implica demolări într-o proporție cit de cit importantă).

Considerînd indicatorul independenței locuinței ca luînd, în cazul Slatinei, o valoare pozitivă pentru starea generală de înzestrare cu locuințe, vom trece în revistă, în continuare, variația următorilor indicatori, ca simp-tomatici pentru situația locuințelor din Slatina: a) densitatea pe unitatea de locuit „camera”; b) dotarea locuințelor cu amenajări gospodărești (bucătărie, cămară, pivniță); c) dotarea locuințelor cu amenajări sanitare (baie, W.C.); d) racordarea locuințelor la rețelele de electrificare, apă potabilă și canalizare.

Pentru a nu opera cu valori medii nediferențiate, care ar acoperi situații contradictorii, decurgînd — ca în cazul densității — dintr-o considerabilă împrăștiere a valorilor individuale, iar pe de altă parte pentru a ne putea referi ulterior la această parte, care întrucîtva constituie doar cadrul problematicii noastre de bază — familia și relațiile ei interne și externe —, vom diferenția trei categorii de locuințe după un criteriu lesne identificabil: prezența/absența curții, intersectat cu un criteriu de asemenea ușor identificabil: folosință exclusivă/comună. În același timp, pentru că nici la data anchetei (și nici ulterior, probabil, întrucît nu figura în planul de construcții-amenajări) locuințele în blocurile noi, fără excepție, nu aveau curte, clasificarea noastră se poate simplifica după modelul următor:

O subgrupă reziduală, conținînd elemente A private de atributul „a” numără 18 elemente.

Valorile pe care le ia indicatorul urmărit și care se împărțite pe o suprafață foarte mare (amplitudinea maximă: $\frac{3}{7} - \frac{9}{2}$ nu pot fi puse în corepondență cu stipulări normative sau orientative, care să permită evaluarea luării satisfacerii necesarului social de locuințe, deoarece ele lipsesc. Pe de altă parte, stipulările din străinătate existente în acest domeniu devin din ce în ce mai complexe și mai nuanțate, conținând valori normative diferite și clasificate *calitativ-empiric* pe diferitele grupări de talii familiale etc.¹⁷ Aplicarea lor în cazul de față, în pofida caracterului lor cel mai adesea intuitiv, este posibilă și fără obiect, și greoaie.

Pentru obiectivele noastre de studiu este suficient dacă vom grupa aceste variații în clase de valori distanțate omogen (care, pe plan normativ implică linearitatea seriilor de valori de la numitor și numărător), făcând rezerva că, sub raport acțional, se impune o tratare statistică diferită. Adoptând această procedură, obținem următoarea situație:

Tabelul nr. 20

Clasificarea valorilor raportului $\frac{\text{talie suprapusă}}{\text{talie locuitor}}$

Tipul de locuință	Valori	Clasificarea valorilor raportului $\frac{\text{talie suprapusă}}{\text{talie locuitor}}$				Total
	$\frac{k}{1}$	≤ 1	$k \dots < 2$	$= 2$	> 2	
Locuințe în bloc		16 (20,8)	20 (25,9)	22 (28,7)	19 (24,6)	77
Locuințe — curte indep		37 (27,8)	53 (39,8)	30 (22,6)	13 (9,8)	133
Locuințe cu curte comună		28 (38,8)	19 (27,6)	9 (11,1)	16 (22,5)	72
Alte		7	4	5	2	18
Total		88 (29,3)	96 (32)	66 (22)	50 (16,7)	300

Situația rezultată atestă că între densitatea de locuire în blocurile noi și aceea din locuințele vechi (în medie, dar și cu oricare categorie particulară) există o diferență sensibilă în sensul densității superioare în blocurile noi; aceasta se traduce prin ponderea mai redusă a valorilor lui $\frac{k}{1}$ în ori-

¹⁷ De exemplu, vezi grupul (condus de P. Ch. de Lauwe) care a întreprins cercetările publicate sub titlul *Famille et habitations* (t. I, Paris, 1959, t. II, Paris, 1960).

care din cele două clase de valori $\frac{E}{1} < 2$ și prin ponderea mai mare în cele două clase de valori $\frac{E}{1} > 2^{16}$.

Factorii care contribuie la această situație sînt următorii :

1. limitarea la 3 a taliei maxime (în unități camere) a locuințelor în blocuri ;
2. cazarea în aceste locuințe a unor gospodării ale căror talii depășesc cu mult media
3. o orientare implicită a administrării spațiului locativ numai după obiective imediate ;

Asupra acestui din urmă punct se cuvine să stăruim, pentru că natura lui subiectivă permite o intervenție eficientă în primul rînd sub acest aspect.

Într-unul din interviurile cu tinerii celibatari (locuind într-un bloc de garsoniere), subiectul relata — iulie 1969 — în trecut că, „... în bloc, ... burlaci au rămas puțini, 20—30% din locatarii blocului față de 100% în 1967 ; în rest locuiesc familii care vor liniște” (subiect nenominalizat ; vîrsta 21 de ani, stabilit în Slatina din 1964).

Or, abstracție făcînd de faptul că ideea unui bloc de „burlaci” este mai mult decît evident, din motive etico-sociale și cu consecințe poate chiar juridice, eronată, însăși ideea „burlac → (deci) ”locuință de o cameră” este mărginită și pînă la urmă inoperantă. Metamorfozele (căsătoria, apariția copiilor) pe care le suferă starea civilă a celibatarului au loc în general mult mai repede — într-o perioadă medie de 5—10 ani — decît este posibil din punct de vedere practic, dar și rațional, să le suferă situația lui de „locatar”. Este ca și cum unui preadolescent aflat în plină perioadă de creștere i se croiește un costum pe talia actuală, dar cu destinația de a-l purta și la maturitate !

Alternativa cea mai rațională pare a fi acceptarea de drept a stării de provizorat în care se află celibatarul de o anumită vîrstă și adoptarea unor soluții de cazare, de asemenea tranzitorii, de tipul pensiunii-hotel, care, rezervîndu-i tînărului un spațiu de locuit *independent* (deci nu formula „cămin”), îi compensează o anumită restrîngere a acestui spațiu prin servicii comune desfășurate în spații colective (sala de mese, de distracții, sala de baie etc.). (Ce efecte educative ar putea avea asemenea instituții în care colectivul poate exercita un control „informal”, dar cu atît mai eficient, nu mai trebuie explicat).

În schimb, unitățile de locuit de 1—2 camere pot fi util destinate familiilor de vîrstă înaintată (cu ponderea în creștere, ca urmare a creșterii longevității), a căror talie, prin separarea de copii, de case etc. se restrînge.

¹⁶ Efectuarea lui N^2 , dacă operăm dihotomia, nici nu este necesară, semnificația diferenței sîrînd în ochi :

36	41	77
148	75	223

CURTE, GRĂDINI ȘI LIVEZI

Comparația după acest indicator a densității de locuit pe *unitatea de locuință* (deci nu pe unitatea de suprafață construită) ar fi incompletă dacă nu am ține seama de spațiul din imediata împrejurime a locuinței — *curtea*. Dacă am considera curtea doar ca o cale de acces spre locuință sau ca un spațiu de depozitare, atunci în locuințele noi din blocuri, am putea găsi echivalențe mai mult sau mai puțin convenabile. De îndată însă ce considerăm curtea ca o extindere a locuinței însăși, ca subunitate a locuinței, atunci comparația nu mai este posibilă: noilor locuințe din Slatina le lipsește orice element de acest gen.

Slătineanul care locuiește o casă cu curte trage din această situație numeroase beneficii: dacă nu cei mai mulți, în orice caz foarte mulți alocă o parte a curții grădinii, pe care o cultivă cu grijă și gust. Obține avantaje materiale pentru gospodărie, introduce o barieră naturală de protecție — purificare a micromediului locuinței, oferă progeneriturii — spațiu de securitate etc. Condițiile climatice și de sol se pretează destul de bine.

Tabelul nr. 21

Cultul de grădină - Slătina

	Zarzavat	Leguminoase	Viță de vie, pomi fructiferi etc.	Fără grădină	Total
Locuințe în bloc	—	—	—	—	—
Locuințe — singur în curte	60	29	15	58 (43,6)	133
Locuințe cu curte comună	18	8	3	50 (69,4)	72
Alte	2	2	—	15 (83,4)	18

(Aici se observă că latitudinea completă asupra curții începe să diferențieze cele două categorii principale de locuințe „verzi”)

Cu un mobilier sumar, adesea improvizat, sau transportat ad-hoc, cu amenajări prea puțin oneroase, slătineanul care locuiește în case cu curte are la dispoziție, cam de prin aprilie pînă în septembrie—octombrie, un spațiu de locuit suplimentar, îndeplinind funcții de sufragerie, cameră de zi — pentru ocupații de timp liber, primiri etc.

Blocul de locuințe nu a găsit încă o modalitate compensativă a curții: spațiul peribloc, „verde” uneori, dar cel mai frecvent colbit în primul timp după finisarea exterioarelor și apoi pavat, este un succedaneu destinat mai

curînd „să liniștească conștiința edililor” (nimeni nu va primi oaspeți în „spațiul verde” de pe lângă bloc). Cine a văzut însă grija uneori obsedantă cu care locatarii noilor blocuri îngrămădesc pe o suprafață insignifiantă, cită reprezintă partea necălcată a balconului (balustrada, pereții contigui etc.), fel de fel de plante agățătoare, în ghivece sau în lăzi... își dă seama de nostalgia curții-grădinii. Or, formula constructivă actuală permite considerarea — mai ales în zonele redus pluvionare, cum este și cazul Slatinei — acoperișului (cel mai adesea plat și construit din beton) ca un spațiu utilizabil în aceste scopuri¹⁹.

AMENAJĂRI GOSPODĂREȘTI ȘI SANITARE

Spațiul locuit trebuie considerat însă nu numai sub aspectul numeric al camerelor, ci și al dotărilor (bucătărie, cămară, pivniță), care, fără a servi direct de spațiu locativ propriu-zis, îndeplinesc funcții indispensabile, pe

¹⁹ Le Corbusier a plantat pe acoperișul construcției „La Maison radieuse”, deci la al zecelea nivel, grădinițe de copii ai familiilor din bloc! În realitate, soluțiile constructive nu s-au lepădat complet de o anumită unilateralitate orizontalistă, pe de o parte, iar pe de alta de prejudecata etanșității dintre locuința individuală și un spațiu de locuit social. Poate că ar trebui meditat mai adînc asupra inerției tiparului cultural pe care-l reprezintă locuința în „impietrirea ei”.

Nouă ne apare, desigur, exagerată, chiar grotescă, identificarea pe care o face J. Baudrillard între orice „închidere”, „anvelopă”, „delimitare” propriei încășului familial și modul de habitat burghez sau mic-burghez. De la chenarele de piatră ale aleelor din curte-grădină și pînă la „covoare, huse, abajururi”, pînă la „obloane, perdele... plante”, totul nu reprezintă pentru autorul din Nanterre decît, ordine « istorică » mic-burgheză... „timpul condiționării, al înfășurării cu o mentalitate puritană atotputernică” etc etc (cf J. Baudrillard, *La morale des objets. Fonction-signe et logique de classe*, în „Communications”, p. 33—37).

Nu este mai puțin adevărat însă că o anumită amprentă a izolării etanșe între social și grupul familial s-a conservat în structurile spațiului locuit pînă în zilele noastre, că și în schemele gândirii arhitectural-constructive și deci în ceea ce s-ar putea numi ideologia locuinței. Or, acest conservatism — mai cu seamă în condiții economice stringente — este adesea plătut cu privări vitale. În acest domeniu deci există, probabil, multe resurse pentru ameliorarea construcțiilor de locuințe.

Această redistribuire între social, individual-familial la nivelul funcționalității locuințelor o gîndiseră, poate în termeni excesivi, romantici, Marx și Engels atunci cînd în *Ideologia germană* scriau: „Construirea de locuințe. Se înțelege de la sine că la sălbatic, fiecare familie își are peștera sau coliba ei proprie, iar la nomazi un cort separat. Acest menaj separat devine și mai necesar în urma dezvoltării ulterioare a proprietății private... Un progres însemnat a fost construirea orașelor. În toate perioadele de pînă acum însă, desființarea gospodăriei separate, care nu poate fi despărțită de desființarea proprietății private, a fost imposibilă, chiar și din simplul motiv că nu existau condițiile materiale pentru acest lucru. Organizarea unei gospodării comune presupune dezvoltarea mașinilor, a folosirii forțelor naturii și a multor altor forțe productive, de pildă a conductelor de apă, a iluminatului cu gaz aerian, a încălzirii centrale etc...” (K. Marx și F. Engels, *Ideologia germană*, în ed. a 2-a, vol. 3, București, Edit. politică, 1962, p. 29—30).

care, în absența unor subunități specializate, plinesc subunitățile destinate direct locuitorilor.

Din punctul de vedere al prezenței celor două tipuri de podăriilor studiate, situația este descrisă în tabelul nr. 5.

Tabelul nr. 5

Dotarea locuințelor cu podăriile

	baie	W.C.
Locuințe în bloc	77 (100%)	77 (100%)
Locuințe-singur în curte	126 (94,7%)	126 (94,7%)
Locuințe cu curte comună	53 (73,6%)	53 (73,6%)
Alte	12 (66%)	12 (66%)
Total	268 (89,7%)	268 (89,7%)

Dotarea locuințelor cu amenajări sanitare (baie, W.C.) este prezentată în tabelul nr. 6.

Tabelul nr. 6

Dotarea locuințelor cu amenajări sanitare

	baie	W.C.
Locuințe în bloc	77 (100%)	77 (100%)
Locuințe-singur în curte	6 (4,5%)	6 (4,5%)
Locuințe cu curte comună	13 (18%)	13 (18%)
Alte	5 (27,7%)	5 (27,7%)
Total	101 (33,7%)	101 (33,7%)

Abia trecînd la acest capitol se poate observa că

SCHIMBĂRI ALE STRUCTURILOR FAMILIALE ÎN PROCESUL

Tabelul nr. 24

Recordările locuințelor la rețeaua de electricitate, apă și canalizare

	Recorduri la	
	rețeaua de electricitate	apă canalizare
Locuințe în bloc	77 (100%)	77 (100%)
Locuințe singur în curte	104 (78,2%)	44 (33,1%)
Locuințe în curte comună	57 (79,2%)	41 (56,9%)
Alte	16 (89%)	12 (66,7%)
Total	254 (84,7%)	174 (58%)

electric), singura realmente conformă este cea din rufe în masă, pe teritoriul Slatinei, în ultimul deceniu. starea clădirilor înseși, adică gradul de uzură (ce poate valoarea de 10%), și materialele utilizate la construcție planșee și acoperiș de beton, parchet), obținem caractere care influențează pozitiv imediat și direct (salubritatea plu) viața locuitorilor din blocuri.

Tratând mai sus despre funcția *curții*, am menționat caracteristici generale de cultură specifică grădinii-livezi de slătineni pe scară largă. Este neîndoios, că, într-o pe care nu am încercat s-o stabilim, această activitate ei asupra microclimatului locuinței (efecte care în unele în subsidiar) are efecte și asupra economiei domestice.

CREȘTEREA DE ANIMALE

O altă parte, mai amplă, cum vom vedea, a acest creșterea animalelor de gospodărie, cu evidente inciden

nuitate, fără ca să avem motive să considerăm că ea se găsește și în mentalitatea, trebuințele și traiul familiilor care locuiesc în cele două categorii de locuințe cu curte, pe de o parte, și în categoria locuințelor în blocuri, pe de alta. În al doilea rând, un motiv special îl constituie consecințele economice, dar și socio-culturale asupra traiului familiilor cercetate pe care le implică prezența gospodăriei auxiliare.

Prima ipoteză plauzibilă este aceea că gospodăriile cu capi proveniți din mediul rural trebuie să prezinte în condițiile locuinței cu curte o tendință spre gospodăria auxiliară *cel puțin la fel de pronunțată*, ca și media populației de gospodării care trăiesc în aceste condiții. Simplificând situația, obținem tabelul de mai jos.

Tabelul nr. 26

Alinația gospodăriilor după mediul de origine al capului de familie și tipul locuinței

	R u r a l			U r b a n		
	Total	cu gospodărie anexă	fără gospodărie anexă	Total	cu gospodărie anexă	fără gospodărie anexă
Locuințe în bloc	56	—	56 (100%)	21		21 (100%)
Locuințe-singur în curte	65	49 (75%)	16 (25%)	68	55 (81%)	13 (19%)
Locuințe curte comună	46	15 (33%)	31 (67%)	26	8 (30%)	18 (70%)
Alte	10	6 (60%)	4 (40%)	8	2 (25%)	6 (75%)
Total	177	70 (39,5%)	107 (60,5%)	123	65 (52,8%)	58 (47,2%)

Izolată, relația dintre mediul de origine al capului de gospodărie și prezența/absența gospodăriei-anexă apare paradoxală: în loc ca aceasta din urmă să fie favorizată în formațiile cu capul provenit din mediul rural (semn al unei tendințe de economie „autarhică”), vedem că, dimpotrivă, mediul urban (desigur, particularizat prin Slatina) este cel care pare a fi mai prielnic gospodăriei auxiliare, unei economii domestice cu vestigii autarhice deci. Această relație maschează însă o alta, și anume aceea dintre prezența/absența gospodăriei-anexă și tipul locuinței²¹.

Sensul constatărilor este următorul: deși prezentând o tendință cel puțin la fel de puternică spre o gospodărie auxiliară (trebuie să se țină seama că nu am introdus în analiză factorul timp: durata stabilirii la Slatina),

²¹ Este un bun exemplu pentru ceea ce P. Lazarsfeld a denumit analiză multivariată, adică desfacerea unei relații inițiale între două variabile a și b, prin introducerea unei variabile-test, t, în două relații condiționale at și bt (aici t = tipul locuinței) (cf. P. F. Lazarsfeld, *L'interprétation des relations statistiques comme procédure de recherche*, în loc. cit.)

Dacă pentru prima relație X^2 ne dădea o valoare de aproximativ 5,55 (semnificativă pentru $P < 0,05$) între diferența „gospodărie auxiliară la rurali” — „gospodărie auxiliară la urbani”, după desfacerea relației și izolarea relației condiționale urban (rural) — locuință bloc, diferența devine aproximativ 0,8, adică total ne semnificativă.

imigranții din mediul rural sînt puși într-o proporție mai mare în situația de a nu o putea avea (adică obțin locuințe la blocuri într-o proporție mai mare — pentru eșantionul nostru de peste 2,5 la 1 — decît imigranții din alt mediu urban sau localnici). Că această situație poate genera frustrații este probabil, mai ales, ținînd seama că frecvența gospodăriei auxiliare corelează invers cu nivelul de venit și deci poate fi gîndită și prin prisma rolului ei economic compensativ.

Tabelul nr. 27

Relația locuință — gospodărie auxiliară — ocupația soției

	Ocupații profesionale	Menajere
Gospodării în bloc	43 (55,8%)	34 (44,2%)
Gospodării în case cu curte (și „alte”)	110 (49,3%)	113 (50,7%)
din care :		
— au gospodărie auxiliară	42 (38,0%)	83 (73,0%)
— nu au gospodărie auxiliară	68 (61,0%)	30 (26,0%)

Într-un mod indirect, acest fapt îl atestă tabelul nr. 27, în care am încercat să studiem simultan relația complexă gospodărie auxiliară — locuință — ocupația soției capului de familie (sau a femeii aflate în situația cea mai apropiată de cea a capului). Într-adevăr, putem considera ca dat că aportul (da/nu) economic al femeii este unul din factorii decisivi ai constituirii venitului mediu al gospodăriei (cel puțin în cazul a aprox. 80% din eșantionul de gospodării). Or, în această situație constatăm că între numărul de femei (soții etc.) salariate din gospodăriile cu locuințe în bloc și din celelalte locuințe, diferența este nesemnificativă statistic²². În schimb, se poate constata că, în condițiile casei cu curte, prezența menajerei este solidară în 3 cazuri din 4 cu aceea a gospodăriei auxiliare (și aproape numai într-un caz din 3 în cazul femeilor salariate)²³.

Ținînd seama de aceasta, problema condițiilor unei gospodării auxiliare pentru familiile care locuiesc în blocuri noi merită examinată. Bineînțeles că adaptarea noilor locuințe la exigențele unei gospodării auxiliare este inimaginabilă. În schimb este probabil convenabil să se studieze posibilitatea ca administrația comunală să organizeze un serviciu de prestări (de exemplu sub forma unei creșe de animale din gospodăriile auxiliare pe lângă abatorul orășenesc etc.).

²² Ceea ce ne dă dreptul să gîndim că locuința nu este un factor care induce situația de „femeie menajeră”.

²³ De unde, în continuare, putem deduce că prezența femeii menajere (în condiții date) implică prezența gospodăriei auxiliare, și nu invers.

ÎNZESTRAREA CU MIJLOACE TEHNICE

Itemii considerați la acest capitol sînt radio, televiziune, separat și, unde e cazul, telefon. Datele sînt prezentate în tabelul nr. 28.

Tabelul nr. 28

Înzestrarea cu mijloace tehnice de cultură

	Abonamente	
	Radiofi- care (1)	Radio (2)
Locuințe în bloc	7,8	70,1
Locuințe singur în curte	28,6	54,9
Locuințe cu curte comună	26,4	55,5
Alte **	4	11

* Acastă categorie totalizează frecvențe parțiale de la categoriile următoare.

** Valori absolute

Relația apare ca destul de liniară, în ceea ce privește radioficarea, care, în mediul urban cel puțin, este într-o fază tehnologică de tranziție, proporțiile fiind în eșantion după categoriile de locuințe crescând în mod [gruparea cu frecvențele cele mai reduse] în ordine crescătoare: locuințe-cu curte comună și apoi, mai amănunțit, rînd combinațiile (1) sau (2) și (3) ca reprezentare a înzestrării cu tehnică electronică de recepție (nu și al indivizilor), atunci indicele de sat (0,309 la 0,545) în cele trei categorii de gospodării și dispersia venitului în cele trei categorii de locuințe redusă, rămîne că factorul locuință joacă un rol important în tip de înzestrare.

Tabelul nr. 29

Înzestrarea gospodăriilor cu tehnică menajeră

	Aragaz	Frigider	Aspirator	Mașină de spălat	Mașină de
Locuințe în bloc	61 (79,2)	42 (54,5)	17 (24,1)	18 (22,1)	20
Locuințe — singur în curte	57 (42,1)	28 (21,0)	8 (6,0)	9 (6,7)	36
Locuințe cu curte comună	42 (58,3)	32 (44,4)	6 (8,3)	8 (11,1)	19 (26,7)
Alte *	11	8	3	2	7

* Valori absolute.

Există o singură abatere ²⁵ (itemul „mașină de (crescător) al înzestrării : locuințe-singur în curte → . abatere care totodată reprezintă o inversare simetrică care trebuie să rezide în natura calitativă a acestor articole. În toate cazurile, în afară tocmai de articolul incriminat, cîtă vreme acesta din urmă corespunde unui principiu rească autarhică ²⁶

Dacă faptele menționate în tabelul nr. 29 ar fi din tabelul 28 (adică ar prezenta un sens distinct), înzestrare menajeră ar fi relativ simplă : contragerile se compensează prin amplificări și diversificări ale înze-

Dacă însă alăturăm cele două serii de date relative trebuie fie să adoptăm un raționament analogic și să gerii îi corespunde extinderea înzestrării cu mijloace cultură, fie să acceptăm că locuința modernă imprimă (adică „modern”) căruia îi corespunde un *display* (lăuntric coerent ²⁷ Pentru a schița un răspuns la această însă să mai introducem în analiză și alte aspecte relev Slatina. În orice caz, ideea de stil de înzestrare este com

5 RELAȚII DE VI

Reprezintă o formă a sociabilității p
 viață urban. O anume literatură realistă, d
 mai bine decât cercetarea sociologică însăși (c
 atunci când sociologia mai reprezenta doar
 „mahalalei” (o formă pregnantă de opinie
 tip semiurban semirural în evaluarea și chie
 Pină la un anumit punct, însăși aparten
 nodal (în înțeles propriu), raportarea la st
 acest domeniu ar putea fi ușor relevată pr
 care, urmărindu-se sensurile termenului în t
 nu trebuie cu necesitate să fie excesiv de n
 (estomparea) treptată a sensului de „spaț
 identificare” în favoarea sensului „spațiu
 anonim”, paralelă (și deci și validabilă pri
 tivi de urbanizare.

Însăși onomastica străzilor, odinioar
 particularizante (de la elemente ale cadru
 constructive pînă la fapte de ștearsă auter
 sui-generis), înregistrează astăzi tendinț
 inclusiv — ca în formele extreme american
 cifrice.

În aceste condiții, oare cheagului de
 tuie acela al clădirii tip bloc cu numeroas
 raportului de vecinătate desfășurat pe or
 substituie un altul, desfășurat pe vertical
 și la altitudinile nivelelor din ce în ce mai
 metrici vertical-orizantal sînt în acest cor
 oare ne putem îndoi că, dacă geometria u
 interacțiunile în „grupul de discuții”, atu
 rigidă a construcției de piatră orientează în

SCHIMBĂRI ALE STRUCTURILOR FAMILIALE ÎN PROCESUL

Abordarea acestui aspect în cazul cercetării noastre citeva întrebări opinionale vizând indicarea naturii relațiilor anchetate cu „vecinii”. Una din întrebări oferea cinci răspunsuri neexclusive și neînchise, prin care se urmărea natura relațiilor. Regrupind cele 9 variante de răspuns rezultate în dimensiunea atractivă (8 dintre ele) — repulsivă (a noua) — am grupat răspunsurile din prima categorie în trei subgrupe de „forme de coeziune”, mergând de la „forme de coeziune slabă” la „forme de coeziune puternică”. Obținem următoarele frecvențe în clasele de locuințe :

Tabloul nr. 30

Tipuri de relații de vecinătate

	Relații de atracție		
	Forme de coeziune slabă	Forme de coeziune medie	Forme de coeziune puternică
Locuințe în blocuri*	45 (58,4)	25 (32,5)	2 (2,6)
Locuințe — singur în curte	64 (48,1)	58 (43,6)	5 (3,7)
Locuințe în curte comună	30 (41,6)	27 (37,5)	4 (5,5)
Alte	11 (...)	3 (...)	1 (...)

* S-a înregistrat 1 nonrăspuns.

¹⁰ Metodologie : aceste subgrupe se pot constitui pe o bază pur tehnică, înseamnă neapărat arbitrară. De exemplu, a decide că răspunsurile din varianta „doar se salută” exprimă relații cu un grad de coeziune slabă, în timp ce răspunsurile „se ajută în treburile gospodărești” poate să se întemeieze pe o intuiție intuitivă fără riscul de a greși. Alte situații sînt însă mai puțin transparente și nu mai poate fi considerată ca un criteriu satisfăcător.

Din acest motiv am urmat o altă cale, și anume am analizat și am combinat diferitele tipuri de răspuns, considerînd cîmpurile acestor răspunsuri în termenii lor semantic tipurile de relații incriminate. Acest fapt reiese destul de clar din tabelul de jos, în care se indică modul în care variantele de răspuns se combină

Din tabel rezultă că frecvența maximă se înregistrează în blocuri, iar frecvența minimă în ordine inversă se înregistrează în „frecvență mică”. În același timp, solidară cu frecvența mică este și frecvența maximă a relațiilor de vecinătate.

Bineînțeles că în această privință trebuie să se țină seama de învecinării, ca variabilă independentă soartă a vecinătății și dinamica relațiilor de vecinătate. Așa că, în control, încît datele trebuie tratate cu precauție.

Chiar dacă lucrurile stau astfel, totuși trebuie să se țină seama de topografică (și demografică) a învecinărilor și de formele de coeziune puternică, dar nici a relațiilor de vecinătate, în parte însă, intrucît locuințele din noile blocuri sunt alocate preponderent imigranților, situație care este în aceste condiții, prelungită.

Pe de altă parte, frecvența relativă a locuințelor cu curte comună, ca și aceea a relațiilor de vecinătate, pare să confirme ideea că curtea reprezintă o formă de învecinare, cum este cazul unităților de vecinătate și străzi cu implicații sociale de altă natură și

6 OPINII DESPRE L

Modul în care se reflectă condițiile de viață în anchetați ni-l indică, deși de o manieră foarte vagă la întrebarea : „Ce părere aveți despre condițiile de viață ?” de răspuns reprezentau o scară de apreciere a condițiilor de viață. Răspunsurile sunt prezentate în tabelul nr. 31.

Totuși la întrebarea : „unde credeți că este mai plăcută casa individuală sau în bloc?”, s-au obținut următoarele

Tabelul nr. 32

Tipul de locuință preferată (frecvențele se dau în procente)

Locuința actuală	Individual	În bloc	Indi
În bloc	64,9%	32,5%	2
În case cu curte (independentă sau comună)	82,8%	8%	9
Alte	7 (...)	4 (...)	7 (...)

Sensul acestor cifre nu reiese limpede : s-ar părea că blocurile implică o anumită perioadă de adaptare și că, oarecare practică, balanța satisfacțiilor începe să încline spre blocuri. În același timp trebuie să ținem seama că anumite tipuri de noile locuințe, care afectează familiile, în funcție de motivele acestora, într-o măsură variabilă, fac ca variația preferințelor să se motiveze prin anumite defecte ale construcțiilor în anumite părți ale orașului. Porția celor care preferă locuințele în blocuri noi scade de la o dată cu trecerea de la celibatari și familii fără copii (în grupurile de diferență este de numai 0,2%) la familiile cu copii, iar porția locuințelor individuale cresc, în aceleași condiții, de la 70,8%

7. FENOMENE SOCIODEMOGRAFICE

Considerind ca date procesul de urbanizare-industrializare și condițiile determinate în care și-a croit drum în orașul Slatina (în afară de tează celelalte capitole), întrebările cele dintii ce se pot pune sunt de natură sociodemografică și sunt :

mediul de origine și mediul de rezidență, sau, cel puțin, posibilitatea comparării datelor culese în condiții similare și cu un grad de reprezentativitate determinat. Or, noi nu am putut satisface nici prima și nici cea de-a doua condiție²¹. În perspectiva pct. a) (a „longitudinalității”), cercetarea desfășurată ar putea fi considerată ca o eventuală etapă inițială²².

Aceste motive ne-au obligat să reformulăm întrebările menționate astfel ca ele să accepte un răspuns descriptiv-constatativ, iar *datarea* culegerii datelor să fie nu numai limitativă, dar și utilă.

ÎNCHEGAREA CĂSĂTORIEI

Vârsta medie a nupțialității s-a calculat după următorul tabel de frecvențe:

Tabelul nr. 33

Vârsta soților la data căsătoriei

Vârsta sex	- 20 ani	21 - 25 ani	26 - 30 ani	31 - 35 ani	36 ani +	Total	\bar{m}
Bărbați	22	108	71	30	14	245	26,08
Femei	97	96	27	15	10	245	22,80

Pentru cele două grupe extreme, s-a luat ca bază convențională de calcul jumătatea intervalului de 5 ani corespunzător limitei maxime de 20 de ani și, respectiv, limitei minime de 36.

În trecut amintim că, pentru a avea un anumit termen de comparație am calculat — în același mod — vârsta soților din cele 219 căsătorii înregistrate la Slatina în perioada 1 ianuarie 1968 — 1 iulie 1969. Pentru bărbați a rezultat o vârstă medie de 26,80 ani, iar pentru femei de 22,90. Faptul că, efectuând raportul critic (z) am obținut verificarea ipotezei nule nu atestă altceva decât consistența estimației rezultate de la eșantionul nostru, dar nicidecum că la nivelul anilor 1968 — 1969 vârsta medie a căsătoriților ar fi aproximativ aceeași cu vârstele medii din precedentele 35 de ani în care s-au întipărit familiile din eșantion.

În fine, pentru a nu încărca expunerea în chip inutil cu cifre, vom menționa că făcând aceleași operații pe subpopulațiile de capi de familie de proveniență urbană/rurală, obținem următoarele medii:

\bar{m}_b (101 capi de familie mediul urban): 26,50

²¹ Un exemplu: la recensământul populației și al clădirilor din anul 1966 nu s-au cules date privind compoziția gospodăriilor pe generații.

²² Probabil că utilizarea arhivelor — presupunind cu o anumită generozitate că ele sunt complete — nu ar fi fost lipsită de interes, dar rezultatele obținute ar fi reprezentat produsul indisociabil a minimum trei factori: revoluția social-politică; urbanizare-industrializare; mutația produsă în bioantropologia vîrstelor.

\bar{m}_{f_1} (101 soții ale precedentilor) : 23,05

\bar{m}_{b_2} (114 capi familie mediul rural) : 25,77

\bar{m}_{f_2} (144 soții ale precedentilor) : 22,48

Testînd (z) diferențele $\bar{m}_{b_1} - \bar{m}_{b_2}$ și, respectiv, $\bar{m}_{f_1} - \bar{m}_{f_2}$, se verifică ipoteza nulă.

Cele de mai sus ne permit să considerăm că, în cuprinsul orașului Slatina, la data anchetei, vîrsta medie a căsătoriților și diferența medie de vîrstă dintre soți nu erau influențate de mediul de origine al capilor de familie. Aceasta nu ne îngăduie să facem nici un fel de presupuneri relativ, de exemplu, la creșterea sau scăderea vîrstei medii a căsătoriților sub influența urbanizării, pentru că nu avem nici un termen de referință (de exemplu vîrstele medii în localitățile de origine ale capilor cu mediu de proveniență rural). Pe de altă parte însă, concluzia formulată mai sus ne permite să abordăm problema natalității fără a mai considera o eventuală influență necontrolată a variabilei vîrsta căsătoriților după mediul de proveniență al capilor de familie.

FECUNDITATEA

Fecunditatea familiilor din eșantion s-a calculat după următorul tabel de frecvențe :

Tabelul nr. 34

Durata menajului	Total	Număr de copii								\bar{m}
		fără	1	2	3	4	5	6	7	
→ 10 ani	67	14	27	19	6	—	1	—	—	1,31
10 ani →	178	16	59	67	24	8	1	2	1	1,80
	245	30	86	86	30	8	2	2	1	1,62

Considerînd mediul de proveniență al capilor de familie, obținem următoarele valori medii :

Tabelul nr. 35

	Familii Intemeiate în ultimii 10 ani (\bar{m})	Total	Familii Intemeiate de mai mult de 10 ani (\bar{m})	Total
Capi proveniți din urban	1,66	21	1,75	80
Capi proveniți din rural	1,15	46	1,87	98
	1,73	67	1,62	178

Se pare că, în general, familiile cu capi de proveniență rurală prezintă în primii 10 ani o natalitate mai redusă decât familiile cu capi de proveniență urbană. Or, dacă, așa cum am văzut în ceea ce privește virstă medie a nupțialității, originile capilor de familie nu par să exercite vreă influență, rămâne că deosebirile în ceea ce privește indicii medii ai natalității pot fi atribuiți unor cauze rezidind în procesul de adaptare la nou mediu (prin adaptare avindu-se în vedere aici atât elementele de ordin psihologic — adaptarea la eventuale condiții de „stress” cât și elementele pur economice etc.).

STRUCTURA PE GENERAȚII

Cea de-a treia întrebare pe care ne-am pus-o în legătură cu relația familie urbanizare în mediul Slatinei a vizat într-un mod expres problema alcătuirii pe generații a structurilor familiale studiate. Pentru că, după cum vom vedea, problema este mult mai complexă decât apare la prima vedere, îndeosebi pentru familiile cu capi din mediul rural, vom prezenta alcătuirea pe generații direct după mediul de origine al capului.

Tabellul nr. 36

Alcătuirea pe generații a structurilor familiale

Mediul de origine al capului	1 generație	2 generații	3 generații	Total
Urban	34 (27,60%)	74 (60,10%)	15 (12,20%)	123
Rural	51 (28,81%)	108 (61,02%)	18 (10,17%)	177
Total	85 (28,30%)	182 (60,70%)	33 (11,10%)	300

Chiar dacă semnificația diferențelor între ponderi (printr-un eventual test X^2) nu poate fi probată statistic, aceste date — precum și altele ce vor fi relatate în continuare — ne îndreptătesc să le interpretăm ca un indiciu că migrația care a avut ca destinație (definitivă ori temporară) Slatina nu a constituit un *exod*³³, unitatea procesului migrator înregistrat aici constituindu-l cel mai adesea individul sau cuplul familial *tinăr* (din cei 144 de capi de familie cu mediu de origine rural, aprox. 44% și-au întemeiat familia după venirea în Slatina, aprox. 36% s-au căsătorit în mediul rural, iar 20% în alt oraș).

Lăsînd însă deoparte, deocamdată, această temă, ne propunem să adîncim întrucîtva aspectele pe care le comportă situația de disociere a generațiilor în interiorul unităților familiale. Fenomenul este universal

³³ Pentru „exod”, cf. H. H. Stahl, *Analiză conceptuală și diagnosticare socială, comunicare la „Simpozionul de sociologie”, București, iunie 1969.*

și cu deosebire amplu în orașele în expansiune²⁴. El generează segregarea pe vîrste a marilor subansamble urbane²⁵, în acest fel diferențierea tiparelor generale de trai citadin, a tipurilor de sociabilitate elementară, relațiile dintre generații, pentru a nu mai vorbi despre efectele separate pe înseși categoriile de vîrste în joc etc. Consecințele disfuncționale au început să fie luate în considerare cu o anumită stăruință de cercetătorii fenomenului de urbanizare („Seștie — scrie H. Lefebvre — în ce măsură viața socială a noilor ansamble suferă de o dublă absență, aceea a tineretului și aceea a oamenilor în vîrstă. Totul se petrece ca și cum o unitate uniană vie ar implica și presupune totalitatea vîrstelor vieții în unitatea raporturilor lor reciproce”)²⁶.

Revenind în 1969 în gospodăriile cu structuri familiale de forma „trei generații” (de fapt, numai în 24 din cele 33, alte 9 unități fiind — dintr-un motiv sau altul — indisponibile) am căutat să obținem, prin discuții libere, informații suplimentare relative la mobilurile conviețuirii și natura relațiilor generate.

A reieșit și astfel, caracterul depășit al structurilor: 16 din cei 24 de capi de familie de generații mediane au peste 35 de ani. Din cei 6 capi de familie din generația mediană care doresc să se separe, 5 au sub 35 de ani. Mobilurile conviețuirii sînt destul de evidente: în 14 cazuri, proprietatea casei aparține generației bătrîne, și numai 5 celei mediane. În 12 cazuri este declarată participarea „bătrînilor” la treburile casnice, în 16 la creșterea copiilor și numai în 4 la nici o activitate. În schimb în 16 cazuri se declară neintervenția sau intervenția negativă a bătrînilor în relațiile dintre soții de generație mediană; în 12 cazuri se declară neconsultarea bătrînilor la adoptarea deciziilor gospodărești, etc.

În numai 2 — 3 cazuri se poate vorbi despre o percepere a monolitismului structurii familiale (un caz: fiul decedat, soția acestuia și 2 copii

²⁴ După datele *Recensămîntului populației și locuințelor din 1866*, din totalul gospodăriilor familiale de pe teritoriul municipiului București, formațiunile „plurinucleare” reprezintă aprox. 3,6%, pondere care abia trebuie redusă, deoarece include și nuclee colaterale. În comunicarea lui E. Petrescu și D. Dymărescu, *Utilizarea unor indicatori ai relațiilor inter-generații în familia rurală* (Simpozionul de sociologie, iunie 1969), care conține date prețioase și considerații lucide, fenomenul de conviețuire a generațiilor este supraevaluat, deoarece, deși unitatea de observare este familia, unitatea de selecție este „bătrînul” (individul). Din acest motiv, proporția indicată a „famililor” cu 3 generații (54,30%) nu poate fi acceptată decît sub beneficiu de inventar.

²⁵ Ca și la Slatina, unde vîrsta medie a locuitorilor din noile blocuri este considerabil mai mică decît pe întregul oraș și, probabil, pe anumite cartiere ale orașului.

²⁶ Cf. H. Lefebvre *Propositions*, în „L'Architecture d'aujourd'hui”, juin juillet 1967 (număr închinat „urbanismului”), p. 14. Fiește în acest caz și-au dat mina 2 factori: tendința separării nucleelor familiale, care este mai veche decît marele proces urbanistic actual, și acesta din urmă care dislocă și apoi reimplantează unitățile familiale într-un mod pe care autorul francez citat l-ar denumi „analitic” (nu trebuie omis că, în bună măsură, relațiile de rudenie s-au suprapus, înainte vreme, destul de frecvent celor de vecinătate).

Pe de altă parte, pentru administrațiile locale, este important să se știe că această „segregare” pe vîrste a marilor subansamble urbane constituie un blocaj suplimentar în calea circuitelor de valori imobiliare cu caracter compensativ (transferul spațiilor excedentare care apar mai cu seamă datorită vîrstei înaintate spre nevoi neacoperite, care apar deosebi la vîrstele tinere și medii).

au rămas împreună cu părinții fiului; un alt caz: fiu — divorțat — cu un copil mic). Un alt fapt care se cuvine menționat este ceea ce s-ar putea numi prezența precumpănitor feminină a generației bătrâne: în 15 cazuri aceasta este reprezentată prin femei, în 8 cazuri prin femei și bărbați și numai într-un caz, doar printr-un bărbat. Acesta poate fi un indiciu al „tolerabilității după sex” într-o conviețuire de acest tip, dar mai cu seamă el este dătător de seamă pentru sensul (accentuat) mai pasiv și mai privat a participării generației bătrâne, ca și pentru funcționalitatea ei.

RELAȚII CU RUDELE RURALE

Fondul disponibil al acestor relații pentru subiecții proveniți din mediul rural este mult mai redus (ceea ce este încă un indiciu al naturii curentului migrator spre Slatina). Într-adevăr, în timp ce pentru subiecții cu mediu de origine urban, 11 (din 123; deci sub 10%) au părinți în mediul rural, pentru subiecții cu mediul de origine rural, 87 (peste 49%) au părinți în mediul rural. Situația în mediul rural a ansamblului relațiilor de rudenie este prezentată în tabelul de mai jos:

Tabelul nr. 37

Mediul de origine al subiecților	Total	cu rude în mediul rural:			fără
		soț, copii	părinți	frați, surori	
Urban	123	3	11	18	95 (72,20%)
Rural	177	3	87 (49%)	118 (65%)	31 (17,50%)

Trebuie menționat că, dacă separam subiecții de proveniență rurală în trei tranșe, după cum au venit în Slatina înainte de 1950, între 1950 și 1960 și după 1960, atunci proporția celor care au părinți în mediul rural crește de la 4,80% la 78,10%, iar a celor care nu au nici părinți, nici frați scade de la 33% la 5,90%.

Prin distanțarea purtătorilor de relații familiale natura acestora se modifică, dar ele nu dispar. Dimpotrivă, se pare chiar că se ivesc aspecte noi, puțin studiate. Așa sînt schimburile de natură economică care prin bani și alimente dinspre sat spre oraș afectează (în cele trei tranșe de urbanizați) 6%, 19% și 30% din subiecți, iar dinspre oraș spre sat — prin bani, alimente și, îndeosebi, produse industriale — afectează (de asemenea în cele trei tranșe) 6%, 21% și 40% din subiecți.

Este neîndoielnic că aceste circuite informate de distribuție a bunurilor materiale au numeroase consecințe pentru așezarea sistemelor comerciale, ale căror deficite este probabil să le suplînească parțial; dar încă mai importante trebuie să fie consecințele lor pentru adoptarea sau conservarea unor elemente de trai (adoptare în zona rurală; conservare în zona urbană), cu atît mai mult cu cît aceste circuite economice se dublează de deplasări, corepondență (în ambele sensuri) etc.

Tabelul nr. 38

Mediul de origine al subiecților	Total	Relații cu ruralul			Fără
		fac vizite în	primesc vizite din —	corespon- dează cu —	
orașeni de la origine	123	10	9	5	110 (89%)
urbanizați → 1950	66	22 (33%)	14 (21%)	12 (18%)	37 (56%)
urbanizați 1951 — 1960	47	24 (56%)	19 (41%)	12 (28%)	15 (34%)
urbanizați 1961 — 1968	68	42 (61,76%)	35(51,46%)	16 (23,53%)	10 (14%)

Toate aceste date nu fac decît să indice existența probabilă a unui număr de probleme, importante atît pentru tema noastră generală, dar înegală măsură pentru cercetarea complexă a schimburilor socio-economice oraș-sat. Aceste relații trebuie gîndite : a) sub raportul consecințelor asupra procesului migratoriu rural → urban, în sensul orientării lui profesionale și teritoriale, ca și al anumitor mobiluri ; b) sub raportul consecințelor asupra modului de viață rurală, căreia îi oferă nu numai informații și modele culturale de proveniență urbană, dar însăși gama obiectelor confecționate la oraș — ustensile, veșminte (și deci mode) etc ; c) în același timp, consecințe și în celălalt sens : al menținerii tiparelor de viață rurală în condițiile orașului.

8. CONCLUZII

Studiul de față ne-a permis să parcurgem o etapă inițială în munca de cercetare (mai corect : o parte a unei asemenea etape inițiale). El ne-a permis de asemenea să sondăm o anumită realitate, despre care ar fi exagerat să spunem că se deține o informație abundentă. În același timp, fiind vorba despre o realitate văzută printr-o anumită perspectivă — a sociologiei familiei — (perspectivă bine conturată și susținută empiric în numeroasele manuale și monografii care circulă în lume), sondării realității i-a corespuns un sondaj în însăși tematica teoretică. Această dublă operație ne-a permis o confruntare a unei vederi teoretice cu realitatea, de unde au rezultat nu în primul rînd nepotriviri — și teoretice și metodologice —, de altfel inevitabile și ele, cît grade de actualitate, o ordine de urgență, așa dar, revenind, o anumită strategie.

I Mai întîi, a reieșit că criteriile care călăuzesc selecția premariată a cuplurilor nu sînt sociologic aleatorii sau, astfel spus, nesociologic, franc-psihiologic ori biofiziologic etc

Dimpotrivă, am văzut că în interiorul eșantionului de familii cercetate, diferitele criterii de grupare a indivizilor — profesione, instrucție, mediu de proveniență — reprezintă tot atîtea criterii de selecție a partenerilor între ei, și anume cu o netă acțiune de endogrupare : fiecare individ din diferitele grupe de instrucție, profesione, mediu de proveniență tinde

să-și constituie cadrul preferat al selecției premaritale, fenomen pe care l-am denumit *tendința de endogrupare a partenerilor cuplurilor maritale* după diferite criterii.

2. Am văzut că acest fenomen — cel puțin după procedura de calcul adoptată — are o pregnanță variabilă, în dependență de factorii de endogrupare considerați: valoarea coeficientului de endogrupare după categoriile de ocupații fiind 0,214, după clasele de instrucție 0,143, după mediul de origine 0,077.

3. În sfârșit, am văzut, de asemenea că acest fenomen de *atracție* în interiorul unui grup se însoțește de grade variabile de *respingere* în raport cu alte grupe, ceea ce ne-ar permite să stabilim o anumită distanțare-apropiere între diferitele grupe profesionale etc., din *punctul de vedere al selecției premaritale*.

4. Acolo unde ne-a fost cu putință, am căutat să descoperim causalitatea acestui fenomen. El ne-a apărut adinc influențat de articularea diferitelor medii de viață ale indivizilor în întregul social (locul de muncă, grupurile de prieteni, de timp liber, de vecinătate etc.).

5. Punând în contextul social studiat, al unui oraș în plină expansiune industrială, în care afluxul de populație din mediul rural, cu tot ceea ce acesta implică, schimbarea profesiei, a modului de trai etc., punctele 1 — 4 ne permit să întrezărim următoarea continuare plecând de la un număr de ipoteze limpezi :

- a) mutațiile în pozițiile sociale — statut profesional, nivel de instrucție — cultură, mediu de viață etc. — înregistrează frecvența maximă la trecerea de la ascendenți la descendenți ;
- b) fenomenul de endogrupare, de „închidere în interiorul grupurilor” se înregistrează la nivelul aceleiași generații — în mod deosebit în cadrul selecției premaritale — , acționând într-un sens contrar fenomenului de mutație ;
- c) combinarea acestor două fenomene trebuie să aibă aspecte speciale nu numai în diferitele etape ale construirii societății fără clase, dar și în diferitele medii sociale ;
- d) în sfârșit, dacă fenomenul de endogrupare se va dovedi condiționat de diferitele aspecte ale sociabilității „primare”, ale articulării și permeabilității mediilor, atunci apare un vast cîmp de acțiune instituțională, cu precădere în focarele de expansiune urban-industrială, în care ritmul proceselor economice a și pus în umbră anumite planuri de viață socială.

6. Procedura de analiză pe care am adoptat-o în căutarea de caracterizări *relaționale* ale *grupurilor familiale* ne-a apărut ca permițând depășirea analitismului impus cercetărilor sociale de un aparat statistic nu întotdeauna adecvat.

În continuare, această procedură de analiză se impune a fi completată cu un mod corespunzător de culegere a informațiilor în desfășurarea anchetei însăși.

7. O a doua serie de preocupări au constituit-o unele aspecte ale relației familie-locuință în cadrul orașului Slatina :

- a) ne-a apărut în primul rând clar că — urmarea a efortului constructiv considerabil depus în ultimii ani — indicatorul independenței locuinței ia în cazul Slatinei o valoare pozitivă ; fenomenul specific lipsei de locuință — coabitarea în locuințe comune — afectează numai 2% din eșantionul de gospodării ;
- b) s-au desprins avantajele considerabile pe care le prezintă locuința în bloc față de locuințele de tip vechi din punctul de vedere al condițiilor de locuit specifice civilizației moderne (dotări cu canalizare, apă curentă, încălzire centrală etc.) ;
- c) în același timp însă ne-au apărut diferențe sensibile între densitatea de locuire în blocurile noi (număr de locuitori/număr de camere) față de locuințele vechi, de data aceasta în defavoarea locuințelor nou construite, factorii generatori ai unei atare situații fiind în principal, după noi, următorii : limitarea la 3 a taliei maxime (în unități camere) a locuințelor din blocuri ; cazarea în aceste locuințe a unor gospodării ale căror dimensiuni depășesc mult media ; orientarea implicită a administrării spațiului locativ după obiective strict imediate (ceea ce explică atât situațiile amintite, cât și modul nepotrivit în care s-a rezolvat problema locuințelor pentru „burlaci”, cu toate consecințele ce decurg de aici) ;
- d) introducerea în analiză a indicatorului prezența — absența curții ne permite să insistăm asupra utilității unor studii viitoare privind „funcțiile latente” ale locuinței, puțin cunoscute până la ora actuală, dar cu consecințe însemnate asupra vieții de familie (avantaje materiale, securitate, spațiu de coabitare etc.) ;

8. Încercînd să desprindem influența proceselor de urbanizare-industrializare asupra nupțialității, fertilității și configurațiilor familiale (mono-plurinucleare, două sau mai multe generații), ne-au apărut următoarele :

- a) în cuprinsul orașului Slatina, la data anchetei, vîrsta medie a nupțialității și diferența medie de vîrstă dintre soți nu erau influențate de mediul de origine al capilor de familie ;
- b) se pare că, în general, familiile cu capi de proveniență rurală prezintă în primii 10 ani o natalitate mai redusă decît familiile cu capi de proveniență urbană ; or, dacă în ceea ce privește vîrsta medie a nupțialității, originile capilor de familie nu par să exercite vreo influență, rămîne ca deosebirile privind indicii medii ai natalității să fie atribuiți procesului de adaptare la noul mediu (elemente de ordin psihofiziologic, adaptare la eventuale condiții de „stress”, elemente economice etc.) ;
- c) a reieșit lîmpede caracterul depășit al structurilor plurinucleare în condițiile dezvoltării urbane rapide.

9. A reieșit că distanțarea spațială a purtătorilor de relații familiale nu implică dispariția acestor relații ca atare, ci numai modificarea naturii lor și, se pare, chiar, ivirea unor aspecte noi, puțin studiate, care vizează îndeosebi schimburile de natură economică dintre membrii familiilor rămași în sat și cei care rezidează în oraș. Aceste circuite informale de distribuție a bunurilor materiale au neîndoiește consecințe nu numai pentru așezarea sistemelor comerciale, ci și pentru adoptarea sau conservarea unor modele de comportament (adoptare în mediul rural, conservare în zonele urbane), cu atât mai mult cu cât aceste circuite se dublează de deplasări, corespondență în ambele sensuri etc.

PROCESUL DE ANSAMBLU AL INTEGRĂRII INDUSTRIAL-URBANE

1. INTEGRAREA INDUSTRIAL-URBANĂ; DELIMITĂRI CONCEPTUALE

Integrarea industrial-urbană este un proces complex ale cărui momente esențiale, definitorii se întrepătrund și se intercondiționează reciproc. Etapizarea procesului implică serioase dificultăți și este posibilă doar prin surprinderea tendințelor ce se produc la nivelul unor grupuri mari de oameni sau al unor zone sociale foarte largi. Integrarea industrială precedă, desigur, în linii generale integrarea urbană, dar faptul este valabil cu anumite restricții pe care le impune o situație empirică anume. În zonele puternic industrializate, procesul este invers, în timp ce în zonele care abia se află în primele faze ale industrializării, zone caracterizate printr-o puternică mobilitate teritorială a forței de muncă, el se verifică pozitiv. Există, după unii, un raport dihotomic între „industrial” și „urban”. După alții, ceea ce caracterizează raportul ar fi constituirea unui „continuum”, noțiunea aceasta fiind extinsă adesea și spre relația rural-urban. Cert este că orice proces de integrare se produce în ritmuri, nivele și sensuri diferențiate, după *gradul de structurare a unității sociale integratoare*. Din acest punct de vedere, în zonele puternic urbanizate, orașul devine — prin funcțiile și instituțiile sale stabilizate, consolidate și conservate în praxis — factorul decisiv al integrării. Acolo unde urbanul însuși include în sine un „spațiu de variație” al unor relații modelabile, implantarea de întreprinderi industriale dă naștere unui flux de restructurări și de mutații considerabile, al căror izvor se află în cerințele obiective pe care spațiul industrial le adresează zonei sociale înconjurătoare.

Ancorarea forței de muncă în spațiul urban ce poate fi supus schimbării este la început una adaptativă și rezidențială; orașul, prin elasticitatea

sistemelor de referință pe care le presupune, este — tipologic, ca unitate socială — net distinct de unitatea socială a întreprinderii. Rigurozitatea pregnantă a relațiilor industriale, gradul înalt de concentrare și organizare a forței de muncă și a raporturilor de producție fac din întreprindere un cadru în care ritmul adaptării și al integrării este oarecum forțat, posibilitatea de mișcare liberă și necontrolată a indivizilor fiind evasivulă. Integrarea industrială devansează în timp pe cea urbană și, prin consecințele sale modelatorii în raport cu comportamentul indivizilor, este directoare în raport cu cea din urmă.

Conceptul de *integrare industrială* este uneori confundat nejustificat cu cel de integrare profesională sau cu cel de integrare socială. Prin specificul ei, activitatea industrială modernă determină apariția unor grupări mari de oameni, o concentrare a indivizilor în grupe socioprofessionale a căror funcționalitate este riguros constituită cel puțin în planul *stricto sensu* al producției. Natura instituțională a industrialismului modern face ca sistemul industrial să-și impună structura relațiilor sale asupra lucrătorilor, să ducă la o acceptare necondiționată a unor norme și valori specifice. Se manifestă pregnant tendința de acordare a funcționalității grupelor industriale ale populației active, cu funcționarea însăși a acestora. Industrialismul ne apare din această perspectivă, cum consideră T. Burns, ca o tehnică de organizare socială (o impunere tehnicizată a structurilor organizatorice ca tipuri de structuri), ceea ce atrage după sine o anume „birocratizare”, o dezvoltare relativ paralelă și autonomă a conducerii în raport cu proprietatea însăși asupra mijloacelor de producție¹.

Integrarea este, din această perspectivă, pluridimensională și este deci definibilă ca tip global de proces numai la nivelul analizei formale. Constituindu-se în sistemul industrial două subsisteme (unul pur *tehnic*, totalitatea mașinilor, iar altul *uman*), integrarea ne apare ca rezultantă direcțională a ansamblului de relații și funcții care se stabilesc între aceste subsisteme, astfel încât să se poată produce funcționarea cât mai eficientă a sistemului în întregul său.

Consecințele care decurg de aici — cele mai multe dintre ele privitoare la raporturile dintre oameni — ne înfățișează integrarea ca *poziție de apartenență stabilă a indivizilor în raport cu sistemul în ansamblul său*. Locul de muncă însuși nu se mai definește în raportul simplu „individ-mașină” sau „individ-produs”, ci în raportul, mult mai complex, care cuprinde și relațiile dintre oameni, aceasta întrucât diviziunea muncii tindese să accentueze coordonata sa socială, pierzind tot mai mult caracterul pur tehnic. Interconexarea indivizilor în procesul de producție nu mai presupune, la nivelul fiecăruia dintre ei, existența unui sistem de deprinderi pentru a executa ceva (o anume operație), ci existența unui sistem de deprinderi și de *percepții sociale* care-i permit să execute acea operație *în colaborare cu ceilalți*, împreună cu ei. În sfârșit, sistemele industriale au dus la reconsiderarea conceptului de eficiență a producției, căci aceasta

¹ T. Burns, *The Sociology of Industry*, in *Society Problems and Methods of Study*, Londra, Routledge, 1962.

depinde de activitatea tuturor salariaților, nu numai de aceea a lucrătorilor *productivi* (în sens clasic)². Din această perspectivă, integrarea industrială, ca „omniprezență a participării” sau ca măsură a participării tuturor la procesul de producție, este strins conexasă cu integrarea urbană. Căci participarea nu este una de sistem închis (industria însăși este un sistem deschis, cu *input-uri* și *output-uri*), ci una de sistem deschis, participarea trebuind să dobândească un cîmp de maximă realizare în sistemul interferențial industrie-oraș. Numeroși cercetători admit că industrializarea trebuie să ducă la o reconsiderare a spațiului urban, în primul rînd prin dezvoltarea echipamentelor de *tip cultural*. Există un anume „localism” al politicii urbane, întrucît reconsiderarea structurilor urbane (îndeosebi cele instituționale) nu se face în virtutea unor modele globale, nediferențiate, ci potrivit exigențelor tehnice participante pe care le impune tipul concret de activitate industrială. Dacă nu putem accepta ca atare ideea după care „Jurnalul înalt simbolizează lumea modernă mai bine decît parlamentul”³, este totuși un adevăr acela că funcționalitatea orașelor ce se industrializează este direcționată fundamental de tipurile de activități industriale, decizia politică fiind (sau trebuind să fie) una adecvată exigențelor specific industriale.

Respingînd reductivismul psihologist al sociologiei americane (după care de cele mai multe ori integrarea poate fi analizată doar la nivelul comportamentelor intra- și intergrupale), rămîne totuși acceptabilă teza optimizării integrării prin tratamentul diferențiat aplicat grupurilor profesionale în întreprindere și grupurilor sociale care se constituie în urban ca grupuri socio-industriale⁴ (inclusiv tratamentul lor politic).

Ideea integrării prin participarea maximă (sau prin asigurarea cadrelor necesare și suficiente pentru maximă participare) este privită uneori din perspectiva mutațiilor socioprofesionale produse într-un sistem industrial, concret determinat. Înlocuirea muncii dezmembrate cu însușirea mai multor specialități, ca urmare a progresului tehnic, duce la ridicarea cotelor participării, cel puțin pe canalele exercitării profesionale a lucrătorilor industriali. O seamă de cercetări întreprinse de către Institutul de filozofie de pe lângă Academia de științe a U.R.S.S. în întreprinderi industriale din regiunea Sverdlovsk au pus în evidență acest aspect⁵.

Gradul de participare ridicat nu duce nemijlocit la omogenizarea grupurilor profesionale și a colectivității industriale în genere. Unii socotesc că eliminarea conflictelor de muncă (indicator al omogenizării) poate deveni, abordată prin prisma proceselor ce se produc în spațiul industrial, și indicator al integrării. Eliminarea conflictelor, spun ei, se corelează de cele mai multe ori cu un anume „climat” (psihologic) favorabil asocierii

² *Semaines sociales de France* 51e session, Lyon, 1964. *Le travail et les travailleurs dans la société contemporaine*, Paris, 1965

³ Raymond Aron, *Essai sur les libertés*, Paris, Calman-Lévy, 1965, p. 70

⁴ S. Epstein, *Bolsoi biznes i industrialnaia sotsiologia*, în „Mirovaia ekonomika i mejdunarodnie otnoșenia”, Moskva, nr. 4, 1966

⁵ Vezi M. T. Iovciuk, *Sotsialno znacenie podema kulturnotekhniceskogo uredna rabocih în Sotsiologia v SSSR*, vol. 11, Moskva, Izdatelstvo „Misi”, 1965, p. 28-56

indivizilor, climat care penetrează în afară, dincolo de sistemul industrial în zonele urbane înconjurătoare⁶. Este adevărat că acest climat integrativ are un rol important în omogenizarea activității industriale (și de în asigurarea cadrului propice integrării), dar geneza lui stă nu în largul în sine a cîmpului social-economic al participării, ci în raportarea grupurilor sociale la mijloacele de producție ca proprietate. Tipul de proprietate este decisiv, în ultimă instanță, în omogenizarea grupurilor industriale. A însă simplist dacă am considera că instituirea unui tip unic de proprietate, cum este proprietatea socialistă, duce nemijlocit la omogenizare prin participare globală și totală. Proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, conjugînd interesele vitale ale lucrătorilor la nivelul stă de grup în ansamblu și instituindu-se ca unică modalitate de satisfacere optimă în perspectivă a acestor interese, nu anulează însă procesul de diferențiere a intereselor și a mijloacelor de satisfacere a acestor interese la nivelul unor microgrupuri socioprofesionale. Numai că diferențierea acestui gen nu are un caracter disfuncțional; ea se produce în „spațiul variație” al unor interese esențialmente convergente. Grupurile de interese se mențin deci și ele exercită o presiune destul de mare asupra stării generale a climatului activității.

Integrarea industrială ne apare astfel și ca un mod specific de portare a intereselor de microgrup la ansamblul intereselor colectivității astfel încît ele să servească procesului omogenizării. Este, în acest sens edificatoare analiza tendințelor de microgrup în satisfacerea intereselor corespunzătoare. Dacă aceste tendințe au o direcție care le reprezintă conjugarea, ritmul integrării este servit pozitiv și eficient. Dinamica grupurilor socioprofesionale mici nu se produce însă spontan în acest sens. Ea este substanțial guvernată de structurile informale ale grupurilor și mai bine zis, de măsura în care aceste structuri sînt coincidente cu cele care, fiind instituționalizate, permit funcționarea globală și echilibrată a întreprinderii.

Unii sociologi analizează în manieră tipologică raporturile care se stabilesc între diferite structuri ce se nasc în sistemul activității industriale. Luînd în considerare, în mare, sistemul industrial ca dobîndind structuri *demografice, instituționale și comunitare*, raporturile ce se stabilesc între cele instituționale (*i*) și cele comunitare (*c*) ar fi revelatoare asupra stării de integrare industrială. Astfel:

În situația *i/c* devin preponderente structurile de cooperare, structurile profesionale, cele de recompensă, cele politice și cele de competență.

În situația *i = c* (stare de „balansare aproximativă”) se impune structurile de participare, structura puterii, structurile de comunicare.

În situația *c/i* apar pe prim plan structurile de prestigiu, de cultură, structura valorilor, cea de preferință și cea de prietenie.

⁶ A. Klein și W. Speigner. *Ergebnisse einer betriebssoziologischen Untersuchung*. „Wirtschaftswissenschaft”. Berlin nr. 11. 1964

⁷ *Orientacni schema socialni struktury promislavogo zavodu*, in „Sociologicky casopis”. Praga. nr. 4/1966.

Fiecare dintre aceste situații, promovind anume structuri ca structuri fundamentale, determină componente integrative diferențiate și gradate. În procesul de dezvoltare a unei activități industriale date, există momente de alternare a tipurilor de situații admise mai sus, ceea ce dă naștere unui joc de forțe și unor complexe comportamentale a căror matrice este extrem de dificil de determinat. Acțiunea de decizie și de conducere a activității industriale poate însă și trebuie să-și elaboreze tehnici adecvate pentru promovarea frecventă a situațiilor de gradul II și III, în cadrul cărora se nasc structuri integrative prin excelență. Nu negăm, desigur, valoarea integrativă a structurilor de gradul I, dar, dacă avem în vedere faptul că *integrarea semnifică și devenirea mediului industrial ca mediu uman*, atunci, ca tendință, trebuie să impună situațiile de gradul II și III.

Analiza structurală a întreprinderilor ca punct de plecare și cadrul al investigării procesului de integrare este des întilnită în cercetarea sociologică. Ea apare adesea ca teză metodologică centrală, ca modalitate consecventă de determinare a invariantelor din sistemele industriale, invariante care se sustrag deciziei individuale, făcînd din procesul integrării un proces necesar, modelator și impermeabil în raport cu comportamentele indivizilor luați ca entități *stricto sensu* diferențiate.

2. INDICATORI AI PROCESULUI DE INTEGRARE INDUSTRIAL-URBANĂ A FORȚEI DE MUNCĂ

Datele privitoare la procesul de ansamblu al integrării industrial-urbane în zona Slatina au fost obținute, în principal, prin aplicarea formularului „Fișa salariatului” pe un eșantion cuprinzînd 2 263 de subiecți, care se distribuie astfel :

Întreprinderea (instituția)	Total salariați	Navetiști	Stabili urban	Temporari urban
	%	%	%	%
U.A.S.	34,8	8,9	21,9	2,9
Întreprinderea „Oltul”	18,5	6,1	9,9	2,4
Întreprinderea „Steaua roșie”	9,7	1,7	7,9	0,05
Cooperativa meșteșugărească	16,9	2,7	12,9	1,2
Consiliul popular	4,2	0,4	3,9	—
I S C M	15,9	12,4	1,6	5,1
TOTAL	100	32,2	50,1	9,7

Toți indicatorii pe care i-am avut în seamă sînt serviți de date prelucrate diferențiat :

- a) pe subeșantionul U.A.S (786 de salariați) ;
- b) pe ansamblul orașului (2 263 de salariați) ;

c) pe „navetiști/urbani” în cadrul U.A.S. (203/495);

d) pe „navetiști/urbani” în ansamblul orașului (729/1313).

Vom urmări de aceea unele dintre problemele procesului de ansamblu al integrării industrial-urbane, apelînd la comparații între aceste categorii de salariați.

Precizăm că este vorba de procesul *de ansamblu* al integrării și de acțiunile vom opri asupra unor indicatori care exprimă sintetic *caracteristicile colectivităților globale*. Socotim că aceasta este modalitatea optimă a analizei *de tip zonal*, altfel cercetarea urmînd să se piardă în date empirice nesemnificative.

a) RUTA REZIDENȚIAL-PROFESIONALĂ

Analiza rutelor profesionale în corelație cu rutele rezidențiale servește ca indicator al procesului de urbanizare prin aceea că integrarea urbană este precedată și condiționată de cea industrială. De aceea se impune mai întîi analiza componentelor acesteia din urmă. Contrar unor opinii care vorbesc de o anumită circulație, noi considerăm, așa cum de altfel reiese și din cele spuse pînă acum, că integrarea industrială este un proces calitativ distinct de cel pe care îl reprezintă integrarea profesională. Nu-i mai puțin adevărat însă că integrarea profesională este unul dintre procesele -nucleu ale integrării industriale. În acest capitol, care vizează *ansamblul* momentelor integrării industrial-urbane, nu ne vom ocupa pe larg de aspectele integrării profesionale. Vom face însă aici cîteva precizări în această direcție, care ne sînt necesare pentru cuprinderea explicită a problemelor de ansamblu.

Definim, în genere, integrarea ca un proces prin care se realizează acumularea unor noi elemente într-un anumit sistem deschis, echilibrul structural și funcțional al acestuia menținîndu-se pînă la un „punct critic” dincolo de care mutațiile structural-funcționale din cadrul sistemului încep să predomine ca volum și ca ritm de realizare. Integrarea profesională presupune, din această perspectivă, acumularea profesiunilor a căror practică este precedată de o școlarizare adecvată în instituții specializate și pentru funcționarea cărora se investesc fonduri corespunzătoare. Integrarea profesională ne apare deci ca fiind procesul de dobîndire de către salariați unui statut bine precizat, întins, cum remarcă Pierre Naville, asupra celui mai mare număr posibil de aspecte ale vieții profesionale și garantat, cu multă sau cu mai puțină vigoare, prin lege, prin convențiile colective și prin contractele întreprinderii. În același timp, absorbînd forța de muncă, întreprinderea o supune unei prelucrări prin utilizare în vederea satisfacerii optime a exigențelor economice legate de plan și de indicii productivității. Totalitatea tehnicilor sociale aplicate forței de muncă (inclusiv cele de pregătire profesională specializată) în vederea obținerii unui acord optim între cerințele uneltelor de muncă și cele ale planului de producție, pe de o parte, și calitatea forței de muncă, pe de altă parte, se cuprinde în sfera

conceptului de „exercițiu profesional”, concept care desemnează conținutul acțional al procesului de integrare profesională. Acesta este un concept deopotrivă operațional în sociologie și în ergonomie*.

„Exercițiul profesional”⁸, de a cărui matrice nu ne vom ocupa aici, reprezintă deci un ansamblu de tehnici utilizate pentru adecvarea indivizilor ca personalități concrete la exigențele privind:

1) structura informației profesionale necesare sau pragmatice (în raport cu informația semantică)

2) structura operațiilor cerute de instrumente folosite în procesul de producție și

3) structura relațiilor sociale de microgrup profesional, implicit în sfera intercomunicării profesionale dintre microgrupuri.

Aceste trei elemente formează scheletul unui model integrativ-profesional. Întrucât relațiile intra și intergrupale din interiorul întreprinderii nu se constituie ca un sistem închis, ci au și prelungiri în exteriorul întreprinderii (atât cantitativ, cât și calitativ), exercițiul profesional ne apare și ca premisă a integrării social-urbane.

Reținem de asemenea funcția integratoare a procesului de profesionalizare (proces prin care se naște creșterea proporției profesionale care necesită calificări profesionale în ansamblul profesiunilor exercitate într-un sistem industrial determinat). Accentuarea profesionalizării atrage după sine o stratificare mai adâncă a forței de muncă, dar în acest caz stratificarea nu împiedică integrarea ei; dimpotrivă, o nuanțează și o potențează⁹.

Diferențierea socioprofesională se asociază cu una urbană, ceea ce duce la apariția unor straturi și substraturi sociale în spațiul urban, dispuse concentric în funcție de straturile socioprofesionale și în jurul lor, constituite în cadrul întreprinderilor. Urbanizarea ne apare în acest caz ca diferențiere structurală a zonei sociale circumindustriale, iar raportul dintre industrie și oraș se întemeiază ca raport de diferențiere permanentă a relațiilor și a structurilor sociale dinspre puncte diferite (industria pe de o parte, și orașul, pe de altă parte).

Fără îndoială că integrarea profesională este un proces ale cărui componente tipologice sînt extrem de complexe și se intercondiționează. Ruta profesională este o astfel de componentă, iar integrarea însăși se realizează diferențiat (pe ansamblu) după natura tipurilor de rute profesionale.

* Definită ca „știință complexă a muncii”, ergonomia dezvoltă, într-unul dintre capitolele sale, teoria comunicării complexe în sistemele om-mașină, comunicare a cărei optimă realizare coincide cu optima integrare profesională (vezi Maurice Montmolin, „Les systèmes hommes-machines. Introduction à l'ergonomie”, Paris, PUF, 1967).

⁸ Vezi în acest sens și comunicarea noastră intitulată *Exercice professionnel et intégration industrielle urbaine*, prezentată la simpozionul internațional „Soziologie in der modernen Industriegesellschaft”, Thermenbereich II, „Die Auswirkungen des Wissenschaftlich-technischen Fortschrittes auf die Industriearbeiterschaft”, Gosing, Niederosterreich, Mai 1969 (publicată în „Analele Universității București”, fascicula de sociologie, 1969).

⁹ Vezi W. A. Faunce și D. A. Cleliand, *Professionalization and stratification patterns in an industrial community*, in „The American Journal of Sociology”, Chicago, nr. 4/1967.

Rutele profesionale pe care le-am analizat sînt următoarele :

1. Țăran-muncitor (industrial, construcții).
2. Muncitor neindustrial (inclusiv meseriaș) – muncitor industrial.
3. Diverse alte ocupații – muncitor industrial.
4. Diverse ocupații – maistru sau tehnician.
5. Diverse ocupații-funcționar.
6. Țăran-muncitor-intelectual.
7. Muncitor industrial-intelectual.
8. Alte situații (fără rută, rute intercorelate).

Rutele rezidențiale sînt următoarele :

1. Rural-urban (R – U)
2. Urban-rural (U – R)
3. Urban-urban (U – U)
4. Rural-rural (R – R)
5. Alte situații (nemișcați)

În cadrul Uzinei de aluminiu din Slatina, ponderea cea mai mare dețin rutele profesionale 1, 3 și 4, dacă lăsăm de o parte situațiile neîncadrate tipologic sau încadrate prin absența rutei (în principal).

Aceste rute se dispun astfel în corelație cu cele rezidențiale :

Ruta profesională	Total salariați	Ruta rezidențială				
		R – U	U – R	U – U	R – R	nemișcați
		%	%	%	%	%
Țăran-muncitor	21,1	7,6	–	1,1	1,6	10,8
Diverse ocupații – muncitor ind.	7,1	2,8	0,1	1,6	0,6	2
Diverse ocupații – maistru (tehnician)	4,5	1,6	0,2	1,9	0,1	0,7

Se observă, așadar, o predominare a rutei rezidențiale rural-urban și a rutei profesionale țăran-muncitor. Acest fapt face necesară o acțiune socială diferențiată, specifică pentru ruta țăran-muncitor.

Pe ansamblul orașului, situația se prezintă identic :

Ruta profesională	Total salariați	Ruta rezidențială				
		R – U	U – R	U – U	R – R	nemișcați
		%	%	%	%	%
Țăran-muncitor	20,1	5,8	0,1	0,6	1,5	12,1
Diverse ocupații – muncitor ind.	8,3	2,8	0,4	1,8	0,5	2,8
Diverse ocupații – maistru (tehnician)	2,1	0,7	0,09	0,8	0,04	0,4

Mobilitatea este, evident, mai mare, atât profesional, cît și rezidențial, la categoria socioprofesională actuală *muncitori*. Totodată, la munc

tori se găsește numărul cel mai mare la *nemișcați* (atât în rural, cit și în urban), ceea ce ne semnifică faptul că stabilitatea rezidențială este mai puternică decit cea profesională. Or, avînd în vedere faptul că integrarea profesională se realizează optim în condițiile unei concordanțe tipologice de situații între profesional și rezidențial, reiese că în zona Slatina avem de-a face cu un proces contradictoriu al integrării industrial-urbane, proces care ia naștere din ciocnirea a două tendințe: a) cea a corelării mobilității profesionale cu mobilitatea rezidențială și b) cea a discrepantei dintre mobilitatea profesională și relativa stabilitate a stării rezidențiale. Numărul mare de navetiști pe ansamblul orașului (32,2%) și pe ansamblul U.A.S. (25,70%) arată că integrarea industrial-urbană se află abia în primele sale faze de realizare: cele ale declanșării procesului și nu cele ale stabilizării și consolidării acestui proces. Problema care se pune acum nu este deci aceea a optimizării procesului, ci aceea a grăbirii ritmului de stabilizare a acestui proces. Două soluții acționale pot fi avute în vedere, în acest sens, pentru decizie:

— optimizarea condițiilor de efectuare a navetei prin punerea în aplicare a unui sistem de transporturi și de îmbunătățire a căilor de realizare a transportului;

— grăbirea ritmului de stabilizare în urban a forței de muncă (scăderea numărului de navetiști), ceea ce implică desfășurarea unui plan sistematic de creare a unui spațiu rezidențial corespunzător și a unor dotări de tip urban care să satisfacă tot mai mult forța de muncă stabilizată.

Noi socotim că și cea de-a doua soluție se va impune în perspectivă, dat fiind că urbanizarea — ca sens obiectiv al dezvoltării zonei — nu se poate realiza fără un puternic spațiu urban constituit și structurat ca atare.

b) DINAMICA STABILIZĂRII URBANE A FORȚEI DE MUNCĂ

Datele de acest ordin și concluzia ce se impune vor apărea mai nuanțate dacă vom analiza *dinamica stabilizării urbane a forței de muncă* în corelare cu *vîrstele* și cu *dotările gospodărești de tip urban*.

Dinamica stabilizării urbane se prezintă astfel (în procente):

	Total salariați	Anul stabilirii în Slatina						
		fără date	născuți în Slatina	înainte de 1950	1950—1954	1955—1959	1960—1964	1965—1967
Salariați oraș	1 313	3,5	24,5	15,8	4,7	6,5	23,3	21,7
Salariați U. A. S.	495	2,8	6,9	8,8	2,2	3,4	37,5	38,4

După cum se observă, perioadele cele mai intense sînt 1960—1964 și 1965—1967, remarcîndu-se pe ansamblul orașului o scădere relativă de

la o perioadă la alta și, invers, pe U.A.S. o creștere relativă a numărului de stabilizați în urban.

Grupa de vîrstă în care se încadrează cei mai mulți stabilizați urbani în aceste perioade (atît pe oraș, cît și pe U.A.S.) este 26–35 de ani :

	1960 – 1964	1965 – 1967
Pe oraș	11,8	8,4
Pe U.A.S.	21,2	16,7

Faptul este semnificativ și relevă procesul desprinderii tineretului de mediul rezidențial rural în favoarea mediului urban. Forța de muncă tinăra tinde să se deplaseze spre oraș mult mai mult decît cea vîrstnică. Pentru această categorie de vîrstă, legătura tradițională cu satul începe să-și piardă din importanță. Iată de ce socotim că pentru o mai armonioasă integrare industrial-urbană a forței de muncă (tinăra în marea ei majoritate) este necesară dezvoltarea largă a spațiului instituțional cultural și sportiv – al orașului, cel care prin funcționalitatea sa este cel mai în măsură să satisfacă cerințele firești ale vîrstei tinere.

În privința dotărilor de uz gospodăresc și cultural, situația salariaților stabilizați urbani în perioadele de vîrf, se prezintă astfel (în procente)

Dotări de uz gospodăresc și cultural

Perioade	Radio	TV	mașină de spălat	aspirator	frigider	aragaz	bibliotecă personală
Pe oraș							
1960 – 1964	7,4	9,1	5,3	3,7	7,9	9,2	1,1
1965 – 1967	11,1	5,1	1,8	1,2	4,1	3,4	6,9
Total dotări	62,3	35,5	11,8	10,1	24,7	30,9	29,4
Pe U.A.S.							
1960 – 1964	26,6	18,3	10,9	8,8	16,9	10,7	18,3
1965 – 1967	21,6	12,2	4,8	3,2	9,6	7,1	16,4
Total dotări	66,4	40,6	3	15,3	34,9	36,3	45

După cum se observă, procentele sînt sensibil mai mari la salariații U.A.S., ceea ce arată că gradul lor de stabilizare urbană se corelează cu satisfacerea mai amplă a unor cerințe casnice la articolele indispensabile pentru modul de viață de tip urban.

Totodată, salariații U.A.S. stabilizați în Slatina în anii 1960–1967 dețin, în privința dotărilor de uz gospodăresc, ponderea cea mai mare în ansamblul salariaților uzinei.

Perioadele de vîrf ale stabilizării urbane au marcat, așadar, nu numai o preponderență globală a satisfacerii trebuințelor și a nevoilor de tip urban la salariații U.A.S. în comparație cu salariații pe oraș, ci și o preponderență a salariaților U.A.S. stabilizați în aceste perioade în comparație cu cei stabilizați în alte perioade.

c) MODUL DE VIAȚĂ DE TIP URBAN

Analiza gradului de integrare urbană presupune și determinarea ansamblului condițiilor care permit un mod de viață de tip urban. Acest ansamblu nu este, desigur, epuizat de dotările de tip gospodăresc. H. Lefebvre vorbește despre apariția unui mod de viață, a unui fel de a trăi pe care îl degajează procesul de urbanizare (și, *in extenso*, apariția „societății urbane”), mod de viață care se naște la conjuncția dintre două sisteme: unul de *obiecte* (apă, electricitate, gaz etc.) și altul de *valori* (distracții de tip urban, vestimentație, cultul modei, preocuparea pentru securitatea socială, raționalizarea vieții etc.). Gradul de utilizare a elementelor implicate în cele două sisteme este un indicator al integrării urbane; dar nu gradul în genere, ci măsura în care acele elemente devin o necesitate exclusivă și predominantă în viața de familie.

În privința raportării la „sistemul de obiecte”, datele noastre sînt următoarele:

U. A. B. (salariați stabili urbane)

Categoria socioprofesională	Total salariați	Au lumină electrică	Au apă curentă	Au baie și WC
Muncitori	290	262	227	221
Tehnicienii (maiștri)	55	54	52	52
Funcționari	40	39	33	29
Intelectuali	39	39	35	36
Alte categorii	67	66	51	52
Fără date	4	4	4	4
TOTAL	495	464	402	394

Total oraș (salariați stabili urbane)

Categoria socioprofesională	Total salariați	Au lumină electrică	Au apă curentă	Au baie și WC
Muncitori	761	620	287	272
Tehnicienii (maiștri)	84	80	62	60
Funcționari	152	144	78	105
Intelectuali	55	55	46	44
Alte categorii	246	213	88	173
Fără date	15	15	7	6
TOTAL	1 313	1 129	568	660

Dacă cea mai mare parte dintre salariați au instalație de lumină electrică (97,7% pe U A S. și 86% pe oraș), în privința dotării cu apă curentă situația se prezintă mai slab, mai ales pe ansamblul orașului. Analizate după stratificarea socioprofesională a salariaților, datele nu relevă

diferențe sensibile de la o categorie la alta. Se desprind de aici citeva concluzii :

1) îmbunătățirea condițiilor de existență de tip urban (în speță celor referitoare la canalizare și la rețeaua de apă potabilă) nu necesită în orașul Slatina acordarea unui regim prioritar pentru o categorie socio-profesională sau alta. Din acest punct de vedere există o anume distribuție omogenă a dotărilor ;

2) problema se pune deci la nivelul practicii construcției urbane propriu-zise, îndeosebi în partea veche a orașului ;

3) orașul Slatina trebuie să devină terenul unei accelerate operații de amenajare urbanistică, din această perspectivă începând deja să se manifeste o presiune efectivă a populației ;

4) această operație trebuie să cuprindă orașul în ansamblu ca unitate și să se coreleze cu cea de sistematizare ;

5) operația nu poate da rezultate acceptabile (din punctul de vedere al intereselor și al cererilor populației) decât dacă se realizează optimal din punct de vedere tehnic, fără a mai fi necesare — ulterior efectuării ei — noi lucrări de ameliorare. Această cerință se impune, chiar dacă satisfacerea ei necesită o perioadă mai mare de timp.

Dotările de uz gospodăresc, privite în sine, nu sînt revelatoare asupra ritmului și amplitudinii stabilizării și integrării urbane. O seamă de corelații care pot fi stabilite în acest sens permit o mai nuanțată analiză a *factorului dotare* în raport cu poziția în cadrul *relațiilor sociale* sub aspectul stării civile. De aceea se impune considerarea stării civile a salariaților în raport cu dotările gospodărești de tip urban. Întrucît numărul de salariați divorțați sau văduvi este foarte mic (5 cazuri în total din 495 stabili urban în U. A. S. și 13 cazuri din 1.313 la stabili urban pe oraș), vom lua în considerare numai salariații căsătoriți și pe cei necăsătoriți.

Se observă mai întîi preponderența celor necăsătoriți : 77,1% în raport cu cei căsătoriți (21,8%) la U. A. S. și 75,1% în raport cu 20,4% pe total oraș.

Situația salariaților stabili urban :

DOTĂRI	U. A. S.		ORAȘ	
	căsătoriți = 108	necăsătoriți = 382	căsătoriți = 269	necăsătoriți = 987
Aparate radio	46	280	113	685
Aparate TV	15	184	35	427
Mașină de spălat	4	91	5	147
Aspirator	4	72	6	125
Frigider	12	159	20	300
Araș	15	163	27	366
Biblioteca personală	46	175	69	308
Bicicletă	20	72	43	144
Motocicletă	3	30	5	67

Situația salariaților muncitori

DOTĂRI	U. A. S.		ORAȘ	
	Căsătorii = 37	Necăsătorii = 164	Căsătorii = 121	Necăsătorii = 602
Aparate radio	23	107	62	307
Aparate TV	1	14	4	29
Mașină de spălat	—	1	—	1
Aspirator	—	—	—	—
Frigider	—	—	—	—
Aragaz	1	12	3	36
Biblioteca personală	17	26	27	54
Bicicletă	26	109	63	272
Moto	1	16	13	92

d) STRUCTURI REZIDENȚIALE

Stabilizarea urbană a forței de muncă nu reprezintă doar un rezultat al „ancorării” rezidențiale în urban. Momentul rezidențial este edificator asupra urbanizării și prin măsura în care spațiul urban devine pentru indivizi un mediu optim și definitiv de viață. Raportarea individului la locuință nu este doar una spațială și, mai mult, nu reprezintă doar satisfacerea unor nevoi. Desigur, în procesul de evoluție (dezvoltare) urbană a zonei se parcurge o etapă întreagă în cadrul căreia urbanizarea însăși (ca moment concret — determinat) este predominantă de presiunea rezidențială a forței de muncă. Răspunsul adecvat al orașului la această presiune (cea ce în zona Slatina s-a concretizat prin apariția cartierului nou de locuințe „Crișan”) dă naștere unor noi probleme sociale; căci integrarea urbană a forței de muncă industriale este un proces care parcurge stadii succesive, cerințele de natură *stricto sensu* rezidențială fiind succedate de noi cerințe, care depășesc cadrul mediului imediat de viață, penetrând în zona urbană propriu-zisă, supunând unei presiuni accentuate structurile instituționale ale orașului și funcționalitatea lor în ansamblu.

Am analizat distribuția salariaților după următoarele criterii:

1) domiciliati la părinți (deci aflați într-o stare de dependență rezidențială în condițiile unei independențe economice);

2) tipul de proprietate (dat fiind că acest element este definitoriu în conturarea *stabilității* urbane):

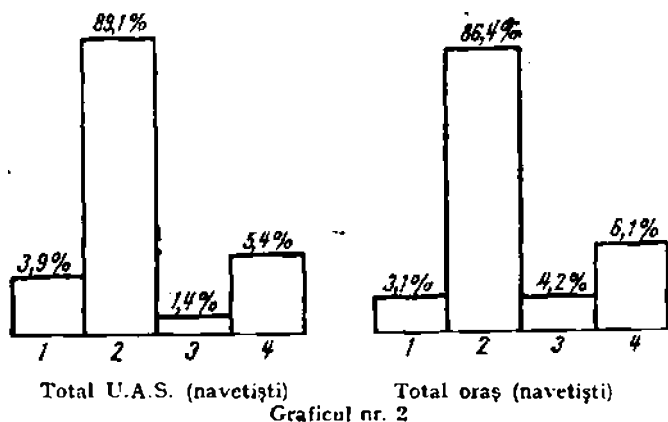
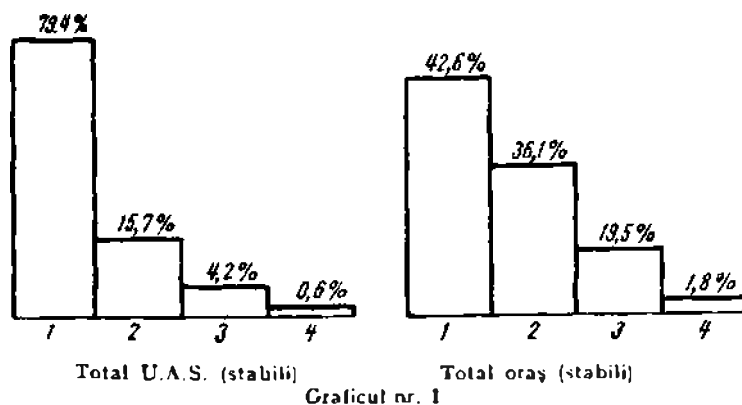
a) proprietatea personală;

b) chiriași în locuințe proprietate de stat;

c) chiriași în locuințe proprietate particulară;

3) intenția de construire a unei locuințe proprietate personală

Pe ansamblul eșantionului situația se prezintă astfel:

Coloanele în ordine sînt următoarele :

- 1) chiriași la stat ;
- 2) locuință proprietate personală ;
- 3) chiriași la particular ;
- 4) locuință la părinți.

Dacă predominarea vastă a stării de „chiriaș la stat” în cazul salariaților stabiliizați urban era de presupus (în comparație cu salariații navetiști, la care predomină proprietatea personală asupra locuinței), ceea ce poate în anumite condiții să devină un factor de stabilizare urbană dar în alte condiții să nu poată fi considerat ca atare, este surprinzătoare ponderea foarte mică la salariații de toate categoriile a stării de găzduire la părinți. Nevoia de independență rezidențială este foarte clară și ea se impune oarecum fără vreo influență din partea tipului de mediu (urban sau rural). Independența rezidențială, menținându-se la cote ridicate și în cazul navetiștilor și manifestîndu-se prin dobîndirea de proprietate personală, arată că deplasarea spre urban se produce în bună măsură nu din

nevoia de a dobîndi un spațiu de locuit, ci din nevoia de a dobîndi un loc de muncă în care retribuția se face în bani.

Pe ansamblul orașului, numărul relativ mai mare de salariați care au locuință proprietate personală (36.1%) în comparație cu aceeași categorie de salariați de la U.A.S. (15.7%) arată că, în marea lor majoritate, salariații U.A.S. sînt veniți în oraș din alte părți ale țării, pentru ei punîndu-se cele mai acute probleme de integrare. Astfel, un procent ridicat (19.2%) dintre salariații U.A.S. *doresc să-și construiască o locuință proprietate personală în orașul Slatina*, pentru aceștia problema stabilizării urbane constînd în satisfacerea acestui proiect. Este de remarcant însă că dintre aceștia 11.1% se înscriu în grupa de venit mediu lunar de peste 1 800 de lei, în condițiile în care tot ei dețin ponderea cea mai mare (37.5%) din totalul celor care sînt chiriași la stat. Situația se regăsește și la nivelul orașului (5.7% în raport cu 19.4%). Așadar, stabilizarea urbană este favorizată nu numai de primirea unei locuințe din partea statului, ci mai cu seamă de măsura în care se reușește construirea unei locuințe *proprietate personală*. Interviurile noastre arată că mulți dintre cei ce doresc să-și construiască locuință ezită încă asupra locului, unii manifestîndu-și chiar intenția de a realiza acest lucru într-un alt oraș din țară. Factorul care poate face ca stabilizarea urbană să se producă prin opțiune pentru Slatina este mărirea venitului lunar. Sînt numeroși salariați, mai ales la U.A.S., care socotesc că, dacă pot obține un venit mai mare de la o întreprindere din altă localitate, este mult mai probabil să nu opteze pentru Slatina, ci pentru acea localitate.

Se observă din graficele de mai sus că, pe ansamblul navetiștilor, un număr mai mare decît la stabilizații urbane sînt găzduiți de părinți (în medie 5.8%). Dintre aceștia (și nu dintre navetiști în genere) urmează să se recruteze viitorii orășeni stabili, faptul producîndu-se nu atît ca urmare a satisfacerii cerinței de locuință în urban, cît mai ales ca urmare a ruperii lor de sistemul familial, prin completarea independenței economice cu independența rezidențială. Momentul conjugării acestor două tipuri de independență este, în genere, primul moment al procesului propriu-zis de adaptare și de integrare urbană.

În comparație cu situația pe oraș, mult mai puțini salariați ai U.A.S. sînt chiriași la particular. Faptul poate semnifica și o stare de relativ mai mare integrare urbană la acești salariați, dar mai degrabă arată că la salariații U.A.S., la salariații industriali propriu-zisi, se face mult mai mult simțită nevoia de asigurare a unor condiții optime de locuit. Integrarea lor este, așadar, un proces contradictoriu, căci ei avansează în raport cu orașul cerințe în genere mai mari și mai complexe decît alte categorii de salariați (chiar industriali, de la alte întreprinderi din oraș).

Ponderea foarte ridicată a navetiștilor care au locuință proprietate personală (89.1 și 86.4%) în rural ne face să credem că fenomenul navetismului (deși generat în urbanizare, dar avînd un sens relativ contrar acestui proces) se va menține foarte mult timp. Factorul *proprietate personală în raport cu locuința* este, în cele din urmă, unul dintre factorii

decisivi în ceea ce privește stabilitatea rezidențială a forței de muncă. Concluzia noastră este întărită și de sondajele de opinie pe care le-am realizat în rândul multora dintre navetiști.

e) NIVELE ALE NAVETISMULUI

Analizând această categorie de salariați după frecvența navetei, vom observa că marea majoritate efectuează o navetă zilnică :

Eșantionanc	Total navetiști	Frecvența navetei		
		zilnic	săptăminal	lunar
U. A. S.	203	189 (93,1%)	12 (5,9%)	2 (0,9%)
Oraș	729	586 (80,3%)	121 (16,6%)	22 (3,1%)

Efectuată în cele mai multe cazuri zilnic, naveta se realizează la distanțe de cele mai multe ori de peste 10 km de locul de muncă. În datele : din cei 203 navetiști din eșantionul U. A. S., 109 (53,7%) fac o navetă de peste 10 km, iar 74 (36,4%) între 6 și 10 km ; pe oraș, situația este similară : din cei 729 de navetiști, 358 (49,1%) fac o navetă de peste 10 km, iar 214 (29,3%) între 6 și 10 km. Distribuția lor după frecvența navetei este următoarea :

		Total navetiști	Frecvența navetei		
			zilnic	săptăminal	lunar
U. A. S.	Peste 10 km	109	103	5	1
	6-10 km	74	73	-	1
Oraș	Peste 10 km	358	256	96	6
	6-10 km	214	208	1	5

Mijloacele lor de deplasare sînt următoarele (în ordine descrescîndă)

Mijlocul de transport	Eșantion U. A. S.		Eșantion oraș	
	peste 10 km	6-10 km	peste 10 km	6-10 km
Bicicletă	57	57	189	126
Tren	20	8	116	56
Auto	22	4	33	16
Moto	9	3	16	9
Pe jos	1	2	4	7

Este evident că cei mai mulți navetiști folosesc ca mijloc de deplasare bicicleta. Numărul mare de navetiști pe oraș care folosesc mijloace

auto și numărul mic corespunzător la U.A.S. semnala în 1967 încă o slabă preocupare pentru organizarea sistematică a transportului salariaților navetiști. Măsurile luate ulterior au dus la îmbunătățirea situației, mai mulți navetiști de la U.A.S. beneficiind acum de mijloace auto comune pentru deplasare.

În privința timpului de deplasare, cei mai mulți navetiști consumă 1—2 ore :

Categorie	Total navetiști	Timpul de deplasare				
		sub 30 min.	31—60 min.	1—2 ore	2—3 ore	Peste 3 ore
U.A.S.	203	16	24	99	31	33
Oraș	729	96	165	297	81	90

Toate aceste date — preponderența covârșitoare a navetei zilnice, a bicicletei ca mijloc principal de deplasare și durata de 1—2 ore a deplasării — ne conduc la concluzia că în condițiile din zona Slatina se manifestă o situație puțin favorabilă integrării profesionale (și industriale în genere) a salariaților navetiști. Datele noastre ne arată că principala problemă este aceea a găsirii unor soluții eficiente și operative pentru optimizarea transportului navetiștilor, altfel putînd apare consecințe negative chiar asupra randamentului lor în producție.

Reglementarea problemei transportului navetiștilor pe ansamblul zonei are consecințe în ceea ce privește nu numai productivitatea salariaților, ci și armonizarea legăturilor dintre sat și oraș, diversificarea acestor legături, crearea unor condiții mai bune pentru activitatea culturală de masă din sferile căreia nu poate scăpa o masă de oameni atît de mare cum este aceea a navetiștilor slătineni.

Procesul de industrializare a zonei — generator al navetismului în proporții de masă poate fi un factor al urbanizării zonei numai în măsura în care se întreprind măsuri optime pentru integrarea socială complexă a navetiștilor, pentru echilibrarea bugetului lor de timp și pentru asigurarea condițiilor de refacere reală a capacității lor de muncă. Din acest punct de vedere, urbanizarea zonei Slatina ne apare nu numai ca o creștere a orașului propriu-zis, ci și ca măsură în care, din simbioza industrie-oraș, se naște un sistem de relații care permite tuturor categoriilor de salariați, îndeosebi navetiștilor, o cit mai largă satisfacere a cerințelor lor în raport cu spațiul socioprofesional la care se raportează. Urbanizarea se constituie din acest punct de vedere ca proces retroacțional, ca reacție din partea orașului (îndeosebi pe linia funcționalității structurilor sale administrative) la cerințele integrative avansate de salariații incluși într-o mobilitate socială accentuată ca urmare a industrializării socialiste. Iată o problemă care se impune și care poate să stea permanent în atenția forurilor de decizie orășenești și județene. Cu atît mai mult cu cît se remarcă nu numai procentul mare de navetiști, ci și o mare dispersare în spațiu a localităților cu care se efectuează naveta (37 pe oraș și 24 pe U.A.S.).

Analiza disponerii în spațiu a acestor localități (mai ales a celor de maximă concentrare a navetismului — Valea Mare, Curtișoara, Prișeaca, Brebeni, Găneasa etc.) ar permite prospectarea posibilităților de dirijare mai adecvată a rutelor transporturilor auto.

f) MOBILITATE GENEALOGICĂ

Deplasarea forței de muncă spre spațiul industrial reprezintă un moment de discontinuitate socioprofesională în succesiunea generațiilor. Luind ca bază colectivitatea actuală a salariaților, am supus unei analize amănunțite structura sa profesională în corelație cu structura profesională a unei colectivități-martor, reconstituită și formată din părinții actualilor salariați (tatăl în speță), lăsând de o parte, evident, cazurile marcate prin lipsa părinților sau pentru care n-am putut obține date.

Datele se prezintă astfel:

Eșantioane	Total salariați	Ocupațiile părinților (tatăl)						
		ocupații agricole	muncitor industrial	meseriași	alte categorii de muncitori	funcționari	intelectuali	Alte categorii
		%	%	%	%	%	%	%
U. A. S. stabili urban	495	39,4	15,1	4,1	4,6	4,8	0,8	12,3
navetiști	203	67,4	8,8	0,5	2,9	1,9	0,5	3,9
Oraș stabili urban	1 313	36,3	16,4	5,7	2,5	4,9	0,6	23,6
navetiști	729	4,3	9,3	20,4	1,2	32,2	—	0,9

Este evident că majoritatea salariaților provin din medii socioprofesionale agricole, faptul fiind deosebit de evident în cazul salariaților navetiști de la U. A. S. (67,4%). Ordinea ierarhică a ponderilor ocupațiilor părinților, așa cum poate fi dedusă din tabelul de mai sus, se păstrează în general și dacă vom analiza datele după categoria socioprofesională a salariaților actuali. Marea majoritate a salariaților din fiecare categorie socioprofesională au avut părinți care dețineau ocupații agricole. În foarte puține cazuri se constată o mobilitate verticală descendentă (la 2% din muncitorii actuali sau la 0,5% din maștrii și tehnicienii actuali). În alt sens, funcționarii și intelectuali actuali provin într-o măsură foarte mică din părinți muncitori, și la ei remarcându-se trecerea bruscă din starea de țaran a părinților în starea actuală a copiilor.

Dacă analizăm ocupațiile copiilor salariaților actuali, observăm că dispar total cele de tip agricol. Este adevărat că mulți dintre ei sînt încă sub vîrsta școlară sau sînt elevi în clasele școlii generale, dar interviurile pe care le-am purtat cu mai mulți salariați din cadrul eșantionului ne-au arătat că ei doresc să asigure copiilor pregătirea într-o meserie care se practică, în genere, în mediul urban.

Datele se prezintă astfel :

Eșantioane		Total salariați	Ocupațiile copiilor salariaților							
			copii sub vîrstă școlară	elevi	studenți	muncitori	lucrători	tehnicieni (mașetri)	intelectuali	alte categorii
			%	%	%	%	%	%	%	%
U.A.S.	stabili urban navetiști	495 203	46,3 39,4	46,7 46,1	1,5 1,9	0,6 1,1	0,4 0,4	— 0,4	0,4 0,7	4,1 9,7
Oraș	stabili urban navetiști	1313 729	33,1 33,5	50,2 46,4	3,01 1,1	3,3 2,7	1,1 1,4	0,7 0,2	2,2 0,7	8,1 13,8

Ponderea cea mai mare deținind-o copiii sub vîrstă școlară și cei care sînt elevi, problemele care se pun cu prioritate în ceea ce îi privește sînt cele ale orientării lor școlare și profesionale.

g) MOTIVE ALE ANGAJĂRII ÎN MUNCA INDUSTRIALĂ

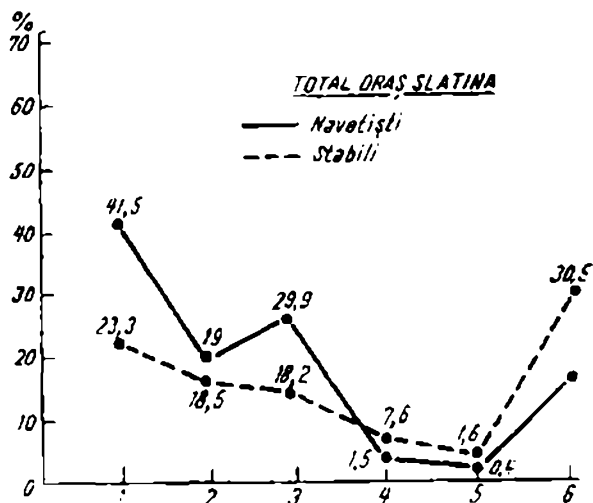
Marea deplasare a forței de muncă spre industrie și spre urban, fenomen care acum apare mai clar, fiind revelator și în ce privește datele mobilității genealogice, ne-a determinat să examinăm și motivele angajării în munca industrială

Am obținut în această direcție date pe care le reprezentăm în graficele nr. 3 și 4.

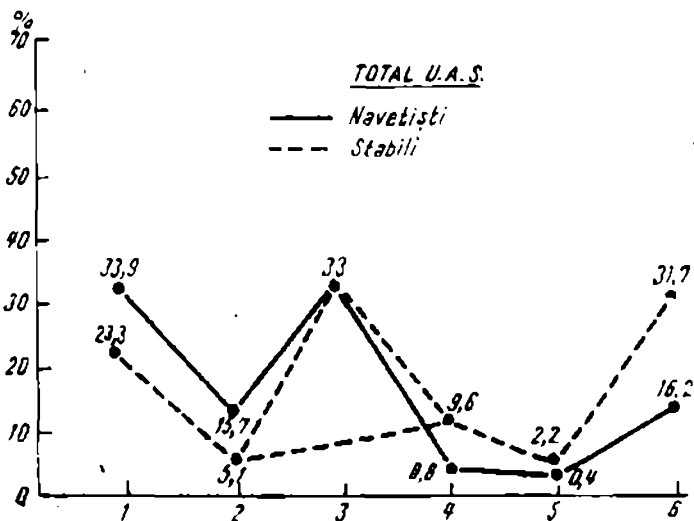
Este evidentă predominarea, mai ales în cazul navetiștilor, a unor motive generate de stări economice, îndeosebi a dorinței cîștigului în bani. În genere, motivația de ordin economic se menține la cote mai scăzute în cazul salariaților stabili urban în comparație cu salariații navetiști. În cazul lor, gradul de satisfacere a unor interese și nevoi economice este mai mare.

Remarcăm, de asemenea, în toate cazurile, cotele ridicate ale motivației prin dorința de apropiere față de familie. Este revelatoare în acest caz una dintre consecințele industrializării unei zone mult timp agricolă, cum este zona Slatina : redistribuirea relațiilor familiale în sensul declanșării unei mobilități care are ca tendință redobîndirea omogenității și densității sociale a grupului familial. Producerea acestui fenomen poate deveni un factor esențial în asigurarea regimului de stabilitate *urbană* sau, cel puțin, *zonală* a forței de muncă.

În toate cazurile, *motivele relaționale* rezultate din insistențele familiei și ale prietenilor se mențin la cote foarte scăzute, ceea ce semnifică faptul că decizia încadrării în munca industrială este una strict individuală, predominantă de cauze economice.

Graficul nr. 3

Graficul nr. 4.

Motivete, în ordinea numerotării, sînt următoarele:

- 1) aportarea cîştigului în bani;
- 2) dorința de a căpăta o meserie;
- 3) nevoia de apropiere față de familie;
- 4) dorința de a trăi în oraș;
- 5) asistența familiei sau sfaturile prietenilor;
- 6) alte motive

Se remarcă, de asemenea, că dorința de a trăi la oraș nu este un motiv predominant, luat ca atare. Indivizii nu pun pe prim plan această dorință, ci nevoile lor economice, a căror satisfacere relativă devine treptat un stimulent și o premisă a stabilizării urbane.

Într-o a doua etapă a cercetărilor noastre (etapa 1968), am întreprins o analiză mai amănunțită asupra motivelor angajării în întreprinderea actuală (U.A.S.) pe un subșantion format din 211 salariați (164 stabili urban și 47 navetiști). Am urmărit motivele angajării în corelație cu *rutele profesionale*, cu *vârsta salariaților* și cu *stabilitatea la locul de muncă*. Motivele angajării avute în vedere sînt următoarele :

- 1) apropiere de casă ;
- 2) salariu mai bun, posibilități mai mari de asigurare a existenței personale și a familiei ;
- 3) contract cu întreprinderea sau repartizarea la absolvirea unei școli ;
- 4) relații și condiții proaste la vechiul loc de muncă ;
- 5) prestigiul uzinei și caracterul interesant al muncii ;
- 6) posibilitatea de a obține o locuință ;
- 7) solicitarea de către uzină ;
- 8) căsătoria cu o localnică (localnic) și urmarea soțului (soției) ;
- 9) alte motive.

Analizate diferențiat pe tipuri de rute profesionale, aceste motive ale încadrării în munca industrială prezintă anumite variații de distribuție. Iată datele, pe primele trei rute și pe primele patru motive, în ordinea ponderii lor (în plan vertical reprezentăm scara motivelor după numărul de ordine dat mai sus) :

Ruta „țaran-muncitor”		Ruta „muncitor neindustrial-muncitor industrial”		Ruta „diverse ocupații-muncitor industrial”	
stabili 14,1%	navetiști 57,4%	stabili 15,2%	navetiști 10,6%	stabili 17,6%	navetiști 12,7%
2	2	1	1	1	2
1	1	2	2	2	1
3	4	5	8	5	4
4	3	6	—	4	8

Apare din nou, îndeosebi la cei care trec direct dintr-o ocupație agricolă într-una industrială, preponderența unor motivări generate de cauze economice și concretizate în dorința unui salariu stabil. Remarcăm că la categoriile de salariați care au mai practicat o muncă neagră, motivul predominant devine cel al apropierii de casă, cel al obținerii unor retribuții bănești rămînînd în continuare la o cotă ridicată. Din seria motivelor caracteristice pentru ruta „țaran-muncitor” lipsește aproape complet cel privitor la prestigiul uzinei, motiv de natură etică. El apare însă la salariații încadrați în celelalte rute și numai la stabili urbani. Atașamentul

moral față de locul de muncă (de altfel factor integrativ important la nivelul cazurilor-limită maximă pozitivă) nu se relevă ca atare în cercetările noastre. Am urmărit de aceea în interviurile noastre cu salariații din eșantion îndeosebi motivele de natură economică, cele care dețin ponderea cea mai mare.

Remarcăm, de asemenea, prezența aproape totală, dar nu pe unul dintre primele locuri, a motivării prin detașare de la un loc de muncă anterior, care oferea condiții proaste și relații sociale nesatisfăcătoare. Acest fapt, de altfel confirmat și de interviuri, se concretizează într-o anumită fixitate a cadrului relațional în alte locuri de muncă, ceea ce face ca salariații care nu dobândesc satisfacții și nici nu întrevăd posibilitatea dobândirii lor în viitor să adopte soluția fluctuării, a deplasării spre un alt loc de muncă. Este de reținut acest aspect, căci întreprinderea unor acțiuni dirijate de către organele de conducere din întreprinderi și din instituții pentru eliminarea unor *stări reale* de tensiune între indivizi devine un factor care poate duce la eliminarea fluctuației forței de muncă și deci a uneia dintre cauzele frenatorii în raport cu ritmul integrării industriale și sociale a forței de muncă.

Analizate după grupele de vîrstă în care se includ salariații anchetați, primele patru motive se prezintă în ordine descrescîndă astfel:

Stabili urban				Navetiști			
19-25 ani	26-35 ani	36-45 ani	46-55 ani	19-25 ani	26-35 ani	36-45 ani	46-55 ani
3	1	2	2	3	1	2	2
1	2	1	1	1	2	1	4
5	5	5	4	2	4	4	-
2	6	3	-	5	5	3	-

Iată deci că după factorul „vîrstă” nu apar diferențieri mari de la o grupă la alta. Primele două motive se mențin la un nivel ridicat și alternînd, spre vîrstele mai mari apărînd însă o predominare a motivelor de natură economică. Este însă de remarcat prezența motivării prin „prestigiul uzinei” exclusiv a salariaților stabili urban, pe locul al treilea constant în perioada de vîrstă 19-45 de ani. Faptul nu apare aproape de loc la salariații navetiști, ceea ce ne semnifică din nou slaba lor atașare morală față de locul de muncă, de întreprindere. Este, de asemenea, de remarcat frecvența mult mai mare a motivării prin condițiile proaste la vechiul loc de muncă la salariații navetiști, situații care apar la cei stabili urban numai la categoria de vîrstă 46-55 ani.

În genere, vîrsta nu ne apare a fi un factor distributiv evident în raport cu motivele încadrării la U.A.S., ceea ce ne face să considerăm că motivele de natură economică și cele de omogenizare a grupului familial sînt extrem de puternice, încît se impun pe primul plan în orice situație.

h) GRADUL DE INFORMARE ASUPRA MUNCII INDUSTRIALE

În legătură cu încadrarea în munca industrială, ne-am interesat pe același subșantion și de modalitățile de informare a salariaților asupra locului de muncă. Am distins astfel mai multe modalități de informare : 1) prin acțiuni ale întreprinderii (solicitări adresate de U.A.S. cooperativelor agricole de producție și consiliilor populare comunale); 2) prin presă (cea centrală și cea locală); 3) prin circulația spontană a informațiilor (date transmise prin prieteni, cunoscuți, vecini etc.); 4) alte modalități de informare; 5) fără informare (încadrarea determinată exclusiv de motive de natură economică, a căror satisfacere nu mai presupune o informare prealabilă).

Date obținute sînt grupate în tabelul de mai jos :

Încadrarea în U.A.S.	Total salariați	Modalitatea de informare				
		prin acțiuni ale U.A.S.	prin presă	informare spontană	alte modalități nedirijate	fără informare
	%	%	%	%	%	%
Direct la întreprindere	30,6	4,8	4,2	13,4	5,4	2,8
Prin forțele de muncă	4,8	1,2	0,6	1,8	0,6	0,6
Prin repartizare	14,6	5,4	1,8	—	7,4	—
Prin transfer	50,2	13,4	5,4	17,6	12,2	1,4
Total urbani	100	24,8	12	32,8	25,6	4,8
Direct la întreprindere	46,9	12,7	4,2	14,8	12,7	2,5
Prin forțele de muncă	10,6	2,1	2,1	—	2,1	4,3
Prin repartizare	10,6	4,2	2,1	—	4,2	0,1
Prin transfer	31,9	8,5	6,3	10,6	6,3	0,2
Total rurali (navetiști)	100	27,5	14,7	25,4	25,3	7,1

Este de remarcat predominarea informării spontane la cei stabili urban (32,8%) și cea prin acțiuni ale U.A.S. la navetiști (27,5%). Diferențe între stabili urban și navetiști apar și în ceea ce privește modul de încadrare : la prima categorie de salariați predomină angajarea prin transfer (50,2%), iar la cea de-a doua, angajare prin solicitare directă, personală, adresată întreprinderii (46,9%). În genere, informația dirijată (fie prin întreprindere, fie prin presă) este mai puțin influentă, ea însăși fiind mai puțin prezentă în mod real. Raportul dintre informația dirijată și cea spontană poate da naștere unui *indice informațional al integrării industriale*.

Pentru salariații stabili urban, acest indice este $\frac{37}{58,4}$, aproximativ 0,63, iar pentru navetiști $\frac{42,2}{51}$, aproximativ 0,81. Iată deci că acest

indice este mai mare la salariații navetiști. Desigur acest indice nu este global caracteristic asupra nivelului integrării industriale, dar nici nu poate fi neglijat, având în vedere necesitatea ca întreprinderile industriale să reprezinte nu un sistem pasiv în raport cu deplasarea forței de muncă spre urban, ci un sistem activ, care poate, potrivit atribuțiilor sale specifice, să contribuie la o dirijare cât mai eficientă a forței de muncă. Instituirea unui complex de mijloace de difuzare a informațiilor despre munca industrială este la îndemâna fiecărei întreprinderi. Avansăm această idee ca o propunere și pentru Uzina de aluminiu, dar mai ales pentru noile întreprinderi de importanță republicană din orașul Slatina, aflate acum în faze de construcție: Uzina de prelucrare a aluminiului și Fabrica de produse cărbunoase.

Unii sociologi își orientează analiza îndeosebi asupra rolului integrator al structurilor informaționale intrauzinale. Pornind de la premisa că *limbajul comun* (treaptă primară a intercomunicării) este prima legătură solidă a unui grup constituit, J. Ardoino arată că orice progres presupune un limbaj comun și posibilități reale de schimb între membrii aceleiași comunități sau între comunități diferite. La fel, M. Crozier socotește că buna funcționare a unui sistem de organizare modernă rezidă, pe lângă capacitatea de participare pe care o degajează, în *capacitatea de comunicare*, în transferul de informații de la un grup socioprofesional la altul¹⁰. Sint, evident, depășite aici limitele simplului limbaj comun în favoarea *schimbului de informații*, schimb care pentru unii este un indicator al integrării profesionale. Gradul de circulație a informațiilor (de sus în jos = informație „corectoare”, de jos în sus = informație „autentică”) dă măsura în care indivizii și grupurile cărora le aparțin concurează la realizarea și la funcționarea optimă a sistemului din care fac parte¹¹.

i) STABILITATEA LA LOCUL DE MUNCĂ

Stabilitatea la locul de muncă este unul dintre indicatorii gradului de integrare industrială. Corelat cu motivele angajării în întreprindere, acest indicator poate fi dătător de seamă asupra măsurii în care spațiul industrial satisface așteptările indivizilor, devenind pentru ei un mediu integrativ optim. Datele noastre ne arată că, în genere, salariații la care au predominat la angajare motivele 1 și 2 își păstrează același loc de muncă (în 68, 3% dintre cazuri), unele schimbări în locul de muncă apărând în mai mare măsură la salariații care au invocat ca motive ale angajării pe cele privitoare la prestigiul uzinei și la caracterul interesant al muncii (deci așteptare relativ satisfăcută) și pe cele privitoare la contractul cu întreprinderea și la repartizarea la absolvire (deci unele insatisfacții în legătură cu stările de

¹⁰ M. Crozier, *Crise et renouveau dans l'administration française*, în „Sociologie du travail”, Paris, nr. 3/1966.

¹¹ Vezi A. Klein și W. Speigner, *op. cit.*

lucruri aşteptate după o mediere de natură juridică). Constatările noastre sînt în cea mai mare parte valabile atît pentru salariaţii stabili urbani, cît şi pentru navetişti

Modificările în funcţie după angajarea în munca industrială, revela-toare asupra unei anume „mobilităţi socioprofesionale intrauzinale”, caracte-rizează măsura integrării industriale prin aceea că pot procura stimuli morali cu funcţie integrativă sau dezintegrativă. Pe acelaşi subuşantion de la U.A.S., situaţia se prezintă astfel :

Categori de salariaţi	Total salariaţi	Promovări	Retrogradări	Neschimbat
Stabili urban	164	42,6%	4,8%	52,6%
Navetişti	47	53,2%	2,1%	44,7%

Numărul mare de promovări asociat cu ponderea scăzută a retro-gradărilor în muncă este evident. Din acest punct de vedere, uzina slăti-neană se dovedeşte a fi un sistem dinamic, permeabil la sancţionări pozitive, stimulative în raport cu rezultatele dobîndite în muncă. Ea este, ca atare, un mediu integrativ, propice unei stabilizări a forţei de muncă.

Stabilitatea intrauzinală a salariaţilor la locul de muncă este unul dintre indicatorii pe care i-am avut în vedere în legătură cu gradul de inte-grare industrială. Analiza noastră detaliată s-a desfăşurat în acest sens pe subuşantionul despre care am amintit mai înainte.

Am socotit că *gradul de pregătire profesională* este un factor care in-fluenţează stabilitatea la locul de muncă, alături de *natura greutăţilor în-timpinate în procesul de producţie*

După gradul de pregătire profesională, salariaţii se distribuie după cum urmează pe cele trei variante avute în vedere (schimbarea locului de muncă, menţinerea aceluiaşi loc de muncă şi dorinţa de schimbare a locului de muncă:

Pregătirea profesională	Total salariaţi	Stabilitatea la locul de muncă (în uzină)		
		au schimbat locul de muncă	au acelaşi loc de muncă	doresc schim-barea locului de muncă
	%	%	%	%
Şcoală profesională	37,9	8,5	26,3	3,1
Şcoală tehnică (liceu industrial)	22,5	6,7	13,4	2,4
Calificarea superioară	9,1	2,4	5,4	1,3
Cursuri de scurtă durată	12,2	3,1	7,9	1,2
Calificare la locul de muncă	12,8	1,2	10,9	0,7
În curs de calificare	2,4	—	2,4	—
Necalificat	3,1	0,6	1,8	0,7
Total stabili urban	100	22,5	68,1	9,4

Observăm mai întâi pe ansamblul stabiliilor urbani procentul ridicat al celor care au același loc de muncă (68,1%), dar și faptul că peste 1/5 dintre ei și-au schimbat poziția în raport cu locul de muncă de la încadrarea inițială. Ponderea cea mai mare în rândul celor fluctuanți o dețin muncitorii (12,5%) în special cei care au absolvit școala profesională (8,5%), precum și cadrele medii tehnice (6,7%). Tot în aceste categorii se înscriu cei mai mulți stabili la locul de muncă (45,1 și 13,4%), precum și cei care doresc schimbarea locului de muncă (5 și 2,4%). Prin urmare, problemele de integrare industrială prin raportarea la locul de muncă în interiorul uzinei se pun în primul rând la categoriile amintite, în special la muncitorii stabili urban calificați prin școli profesionale.

În ceea ce-i privește pe navetiști, se observă în ansamblu o relativ mai mică migrare intrauzinală (14,5% din cazurile cercetate), îndeosebi la muncitorii calificați la locul de muncă (4,2%) și la cei necalificați (6,3%). Tot în această categorie se înscriu și cei mai mulți salariați care doresc schimbarea locului de muncă (6,3 și 4,2%). Fluctuația este deci mai mare la navetiștii calificați prin forme extrașcolare, care nu au o pregătire de specialitate consistentă. Tratarea lor diferențiată din partea conducerii întreprinderii și a secțiilor este o problemă care poate sta în atenția forurilor de decizie, cu atât mai mult cu cât în multe cazuri schimbarea locului de muncă nu este urmarea unei hotărâri a indivizilor, ci a unei situații în care ei sînt decizi de către factorii de conducere.

Printre factorii care influențează stabilitatea intrauzinală la locul de muncă se înscriu și cei privitori la natura greutăților întîmpinate în procesul de producție. Căutînd să depistăm cauzele acestor greutăți, am obținut date de la 111 salariați stabili urban și de la 34 navetiști. Pentru stabili urban, cele mai frecvente cauze ale instabilității sînt cele care privesc condițiile de muncă (13,5%), defectuoasa aprovizionare cu materiale (11,70%), minusurile în sistemul de protecție a muncii (8,1%), neînțelegerea cu șefii de echipă și maiștri (6,3%), starea nemulțumitoare a sănătății (7,2%). Pentru salariații navetiști, ordinea cauzelor este asemănătoare: condiții de muncă (11,7%) aprovizionarea cu materiale (5,8%), protecția defectuoasă a muncii (5,8%). Aceeași ordine a cauzelor se menține și la cei care doresc schimbarea locului de muncă atît la stabili urban, cît și la navetiști.

Iată, prin urmare, cîteva dintre cauzele unei migrări intrauzinale care pot face obiectul unei mai sistematice preocupări din partea conducerii întreprinderii pentru asigurarea unei stabilități mai mari la locul de muncă. Desigur, multe dintre modificările poziției salariaților în raport cu locul de muncă sînt justificabile prin măsuri de *organizare mai rațională a muncii*, de folosire mai judicioasă a potențialului uman existent. Dar organizarea științifică a muncii trebuie să fie avută în vedere, ca sistem de măsuri, încă de la încadrarea în muncă a salariaților, ceea ce implică o bună cunoaștere a posibilităților lor și o selecție și distribuire corespunzătoare a noilor veniți.

Organizarea științifică a muncii industriale este una dintre acțiunile cele mai eficiente de dirijare conștientă a procesului integrării industriale a salariaților. Ea presupune nu măsuri dispersate și compartimentate artificiale, ci un *sistem de măsuri*, cu largi deschideri în toate sferile activității

desfășurate în sistemul industrial considerat. În linii generale, componentele acestui sistem acțional trebuie să vizeze : a) îmbunătățirea diviziunii muncii și regimului de cooperare între lucrători prin repartizarea lor rațională și stabilirea căilor și canalelor de realizare a intercomunicării și interlegăturii dintre ei. Repartizarea rațională a lucrătorilor industriali în cimpul activității productive presupune o cunoaștere a aptitudinilor lor, a deprinderilor formate în trecut, a vârstei și sexului, a originii lor (rurală, urbană) ; toate aceste date pot fi avute în seamă atât în planul reacțiilor individuale ale lucrătorilor la condițiile lor de muncă și calificare, cât și în planul reacțiilor de grup, de ordin social (ca rezultante ale stărilor psihosociale de microgrup profesional) ; b) îmbunătățirea organizării locurilor de muncă și dotării acestora cu mijloacele tehnice necesare optimei lor funcționări ; c) structurarea pozitivă a condițiilor de muncă (sub aspect sanitar, psihologic, fiziologic și estetic) ; d) perfectarea și impunerea unui grafic echilibrat de lucru și de odihnă în timpul producției ; e) urmărirea sistematică a instructajului tehnic și de protecție a muncii ; f) ridicarea continuă a calificării lucrătorilor ; g) perfecționarea sistemului de normare a muncii în conformitate cu cerințele ridicării productivității muncii¹².

Numai în măsura în care aceste componente se integrează într-un sistem acțional (ceea ce presupune abordarea lor globală și simultană), ele pot deveni un factor de stabilizare și de conservare integrativă a forței de muncă în spațiul industrial, fapt care, mai departe, se va reflecta și în stabilizarea urbană (cel puțin ca *tendință*) a forței de muncă. Prin mijlocirea organizării științifice a producției, stabilizarea și integrarea industrială a forței de muncă devin o premisă a accelerării integrării urbane a forței de muncă (fie prin ancorarea rezidențială în spațiul urban, fie prin consolidarea unor legături sistematice și multilaterale între salariații industriali navetiști și submediile urbane propriu zise (cele instituționale îndeosebi).

În cercetările noastre ne-am interesat și de unele premise spirituale ale stabilității sau instabilității la locul de muncă, grupate în sfera satisfacțiilor de muncă și, respectiv, în cea a insatisfacțiilor*. Am avut în vedere următoarele motivări ale grupelor de satisfacții și insatisfacții :

¹² Vezi și lucrarea *Naucinaia organizatija truda rabocih na promislenom predpriatiji*, în „Sozialisticeskij trud”, Moskva, nr. 6/1966).

* Raportul dintre satisfacțiile și insatisfacțiile salariaților industriali în procesul de producție este un obiect de studiu adesea abordat, de cele mai multe ori prin sondaje de opinie. Relevăm în acest sens interesantul studiu comparativ efectuat de cercetătorul polonez Włodzimierz Weselowski asupra opiniilor a 5 000 de muncitori polonezi din patru ramuri industriale (industria bumbacului, a pielii, electrotehnicii și de construcții mecanice).

Ancheta întreprinsă a urmărit, printre altele, atât satisfacțiile și insatisfacțiile direct exprimate de muncitori în legătură cu locul de muncă și cu profesiunea practică, cât și în cadrul unor opinii despre organizarea întreprinderilor, stare de grup profesional (conflicte între muncitori și contrameștri) care poate genera unele satisfacții sau insatisfacții. Cercetările noastre se disting de acestea sub aspect metodologic, întrucât noi nu am urmărit în genere prezența sau absența satisfacțiilor, ci ne-am interesat și de natura diferențiată a acestora, atât în complexul lor, cât și după mediul de proveniență al salariaților, așa cum reiese și din datele pe care le prezentăm în continuare (vezi W. Weselowski, *Les opinions des ouvriers polonais sur leur travail et sur leurs entreprises*, în „Sociologie du travail”, Paris, nr. 1/1966, p. 34-50).

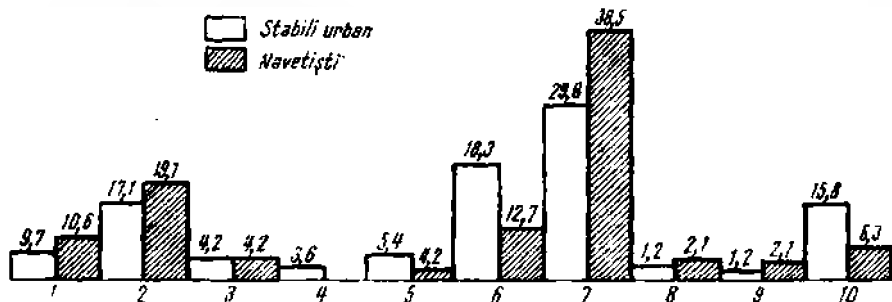
SATISFACTII

- 1) independență și siguranță în muncă ;
- 2) buna înțelegere cu colegii și cu șefii ;
- 3) aprecieri bune din partea șefilor ;
- 4) primirea unor distincții ;
- 5) lucrează într-o secție fruntașă ;
- 6) condiții favorabile de a practica plăcut meseria ;
- 7) au salariu potrivit ;
- 8) are suficient timp liber ;
- 9) lucrează într-un singur schimb ;
- 10) alte satisfacții.

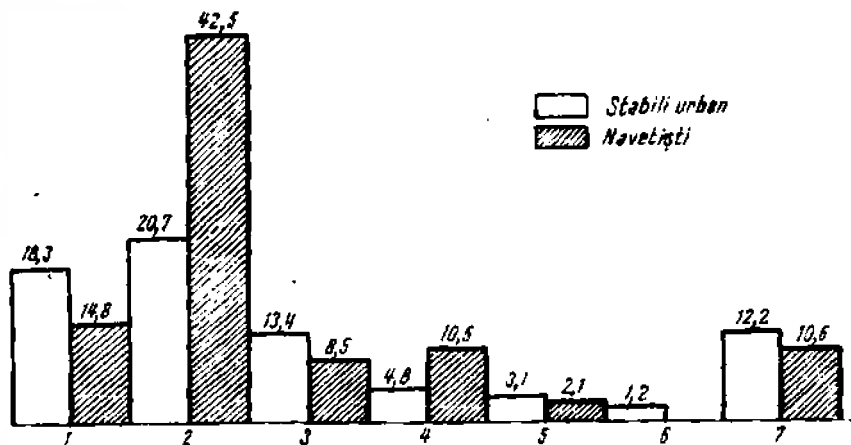
INSATISFACTII

- 1) condiții nesatisfăcătoare de igienă, oboseală ;
- 2) salarizare necorespunzătoare ;
- 3) neînțelegeri cu colegii și cu șefii ;
- 4) nesatisfacerea dorințelor privind schimbarea categoriei de încadrare ;
- 5) deficiențe în rezolvarea treburilor sociale și în satisfacerea unor nevoi ;
- 6) nu poate continua studiile, sentimentul plafonării ;
- 7) alte insatisfacții.

Remarcăm în primul rând că salariații acordă cea mai mare atenție satisfacțiilor și insatisfacțiilor generate de cauze economice, legate de veni-

Graficul nr. 5 Satisfacții în muncă (în procente)

Graficul nr. 6. Insatisfacții în muncă (în procente)

turile realizate prin salarii (50,5% dintre stabili urbani și 80,8% dintre navetiști). Dacă la stabili urbani salarizarea bună constituie primul izvor de satisfacție (29,8%) din cazuri; al doilea motiv stă în plăcerea practicării meseriei (18,3%), iar al treilea în buna înțelegere cu colegii și cu șefii (17,1%). La navetiști, după salarizare (38,3%) se înscrie buna înțelegere cu colegii și cu șefii (19,1%) și apoi plăcerea meseriei practicate (12,7%).

În privința scării insatisfacțiilor, observăm că la stabili urbani, după nemulțumirile legate de salarizare (20,7%), urmează cele privind condițiile igienice ale muncii și starea de oboseală (18,3%) și apoi cele privind neînțelegerile cu colegii și cu șefii (13,4%).

Dacă am analiza raportul dintre principalele satisfacții și insatisfacții corelative, rezultă următoarea situație :

Categoriile corelative de satisfacții și insatisfacții, legate de :	Raportul	
	satisfacții	insatisfacții
	stabili urban	navetiști
	± %	- %
Condițiile de salarizare	+ 9,1	- 4,2
Atmosfera de grup profesional și relațiile ierarhice	+ 3,7	+ 10,6
Condițiile de activitate profesională (raportarea la meserie)	-	- 2,1

În două cazuri din trei, la navetiști predomină insatisfacțiile: este vorba de condițiile de salarizare și de igienă a muncii industriale. Se remarcă însă puternica predominare pozitivă a condițiilor de natură relațională la aceeași salariați navetiști. Integrarea lor prin relații interumane este mai puternică decât la cei stabili urban, însă, având în vedere și celelalte două situații în care se află în opoziție de sens cu cei stabili urban, starea lor de integrare este în ansamblu evident contradictorie.

3. INTEGRARE ȘI URBANIZARE

Conceptul de *integrare industrial-urbană* este un concept combinat cu care se operează, de regulă, pentru a caracteriza una dintre direcțiile principale ale realizării procesului de urbanizare. Este vorba de impactul industrializare-urbanizare, neadmis ca atare de unii sociologi, dar relevant de cele mai multe ori pentru realitățile sociale dinamice, aflate în plin proces de devenire (mai cu seamă pentru cele care din punct de vedere economic se află la un nivel mediu de evoluție).

Industrializarea, ca proces economic, dobindește funcții transformatoare în raport cu relațiile sociale numai în măsura în care terenul social pe care se produce nu satisface ansamblul nevoilor, necesitățile optimele funcționării a grupurilor socioprofesionale pe care le generează.

Orașul, ca unitate socială, precedă industrializării de cele mai multe ori. Existența sa este relativ independentă de ritmurile industrializării și explicațiile de natură genetică ale faptului pot fi găsite în istoria constituirii unor centre aglomerate la intersecția tipurilor de relații sociale reprezentative pentru o epocă sau alta. Așa se explică și nașterea unor tipuri de orașe preindustriale (orașul oriental, antic grec și roman, orașul medieval).

Industrializarea de tip modern presupune puternice concentrări profesionale în unități economice foarte puternice, amplasate de cele mai multe ori și în imediata apropiere a unor orașe deja constituite. Acumulind forță de muncă în cantități mari, unitățile economice industriale tind să impună o *stabilizare crescândă a acestora*, faptul având implicații directe nu numai în volumul și eficacitatea producției, ci și în echilibrul relațiilor interinstituționale ale întreprinderilor.

Stabilitatea forței de muncă, măsurabilă prin tehnici elaborate de sociologia industrială, devine unul dintre indicatorii principali (necesar, dar nu și suficient) ai integrării industriale a forței de muncă. Cercetarea empirică va trebui ca atare să cuprindă acest indicator în sistemul său de ipoteze. Menționăm însă că acest indicator este adecvat realităților industriale structurate ca atare și conservate printr-o experiență productivă îndelungată. Pentru fazele incipiente ale industrializării este operațional un alt indicator, în care se condensează o serie de caracteristici ale procesului deplasării forței de muncă spre noile spații industriale. Acest indicator este cel al *volumului de forță de muncă* primită de întreprindere în primii săi ani de existență.

Viziunea globală asupra procesului integrării industrial-urbane este cel puțin o cerință de ordin metodologic. În măsura în care cercetarea se dorește pe sine concludivă și acțională, ea nu poate contribui *parțelar* la rezolvarea problemelor orașului actual. Raporturile dintre diferitele tipuri și subtipuri de structuri urbane sînt atît de complexe și nuanțate, încît integrarea funcțională a indivizilor în ele nu este unidimensională, ci una *pluridimensională*. Iată de ce nu poate fi unidimensionat în cercetare ceea ce este atît de complex în realitate. Cercetarea zonală se justifică totuși, cu condiția ca problemele să fie tratate prin raportare la conceptul de totalitate, *recte* — în plan orizontal — la cel de *ansamblu de relații și de structuri sociale*.

Orașului însuși, ca produs istoric care tinde să devină predominant în societatea contemporană, i se poate aplica ideea lui Engels despre „paralelogramul de forțe” pe care îl reprezintă societatea, forțe care se contracarează reciproc și a căror rezultantă este surprinzătoare pentru fiecare individ în parte și chiar pentru grupe socioprofesionale constituite și omogene.

Perceperea rezultantei este easiimposibilă pentru indivizi. Ea se impune ca rezultantă obiectivă cu forța coerciției, și din acest punct de vedere integrarea urbană ne apare ca *răspuns adaptativ al indivizilor (reacție adaptativă) la acțiunea unor forțe care îi domină*.

Dacă orașul îl domină pe individ, impunîndu-i o rețea de relații care din momentul împlinirii lor sînt puternic coercitive, nu excludem totuși posibilitatea unei *conștientizări a procesului integrării*. „Conștiința urbanității” se dobîndește însă cel mai greu. Pentru a sonda fazele constituirii acestui nivel al conștiinței, studiul *nevoilor și al aspirațiilor* populației urbane este o cerință metodologică principală, a cărei satisfacere permite caracterizarea unei largi serii de coordonate subiective ale integrării urbane. Cerința se impune și prin aceea că, în contact cu orașul, populația (în special cea activă) se manifestă în primul rînd ca „ghem de așteptări”. Civilizația modernă a integrat în sferele ei și iluzia atotputerniciei orașului. Este o iluzie care se naște și din aceea că oamenii și nevoile lor, raportîndu-se deziderativ la oraș, tind să se raporteze nu la un anume oraș, ci la „tipul ideal — oraș”, de la care așteaptă multiple rezolvări.

Raportul dinamic dintre transformarea (devenirea) mediului social ca mediu urban și cristalizarea unor nevoi și aspirații tipice urbanului poate fi greu determinat după indicatori precis stabiliți. Soluția (fiind vorba de un proces) este aceea a revenirii sistematice la teren pentru surprinderea unor *momente* ale procesului.

Urbanizarea nu este un proces al devenirii universale decît dacă socotim ca sistem de referință universalul însuși. În *cercetările zonale* (deci în sistemul de referință determinat teritorial), urbanizarea nu poate apărea ca proces predominant în complexul de procese definitorii pentru dinamismul zonei. Devine proces predominant acel proces a cărui sferă de realizare cuprinde cît mai multe *tipuri* de relații sociale și intersectează cît mai multe alte procese sociale. În aceste condiții (sau din acest punct de vedere), integrarea urbană ne apare ca proces tipic subordonat care semnifică măsura în care tot mai multe grupe și subgrupe sociale se încadrează în procesul de

urbanizare. Este evident că, astfel privind lucrurile, integrarea nu este un proces de avansare uniformă spre urban a grupelor sociale, ci un proces neuniform care comportă diferențe uneori de la un grup la altul, momente contradictorii. *A calcula o stare medie* (ceea ce presupune stabilirea unor indicatori, care au totuși un grad sporit de conventionalitate) este posibil, dar neconcludent. Iată de ce *analiza macrozonală* în problemele integrării urbane nu este justificată din punct de vedere metodologic. Invers, analiza *micro* este, la rîndul ei, neconcludentă, căci nu permite surprinderea *ansamblului*, oferind doar secvențe parțiale și nu „filmul” integral al integrării. Soluția? Descrierea (nu în sens îngust, căci există și o descriere cu valențe explicative) a *tipurilor* de relații care caracterizează integrarea urbană.

Unul dintre factorii care influențează direct ritmul și sensul integrării urbane este cel care se naște din contradicția obiectivă dintre extinderea spațiului dominat de oraș și cerința organizării raționale a teritoriului dominat de oraș (incluzînd aici, pe lângă nucleul urban, și hinterlandul său rural)¹³.

Problematica integrării se impune nu doar la nivelul unor mase de oameni deplasați spre urban, ci și la nivelul raporturilor dintre unitățile sociale pe care le reprezintă *orașul și satul* ca atare.

Integrarea urbană este un proces relațional. Altfel spus, nu este vorba doar de relațiile care se stabilesc între indivizii care se deplasează spre urban și urbanul propriu-zis, ci și de relațiile care se stabilesc între diferite grupuri socioprofesionale din colectivitatea indivizilor deplasați spre oraș. Analiza mutațiilor structurale care se produc în viața orașului (la nivel instituțional, socioprofesional etc.) nu este suficientă pentru a aprecia gradul (sau gradele) de integrare; acestea pot fi dătătoare de seamă cel mult asupra permeabilității urbanului, asupra măsurii în care orașul degajează funcții integrative. Poziția socială a populației instalate în urban nu este, cel puțin în fazele inițiale ale urbanizării, concordantă cu aceste funcții. Grupurile sociale nu sînt „deprinse” cu utilizarea spațiului urban (mai cu seamă dacă avem în vedere rutele profesionale, predominarea rutei „țăran-muncitor”), iar funcțiile orașului sînt adesea mult mai complexe decît pot fi apreciate de noii veniți în urban, potrivit sistemului lor de cerințe. Aceștia solicită orașului satisfacerea imediată a cerințelor, nu „acceptă” factori mediatori între exprimarea cerinței și satisfacerea ei. Apare de aceea, la început, o reacție de *relativă izolare rezidențială* în fața complexității raporturilor intraurbane.

Impunerea mijloacelor moderne de comunicație culturală de masă face să predomine telerelaționarea individ-instituție (mai cu seamă în plan cultural) în defavoarea relaționării interindividuale. „Una dintre marile probleme ale societății urbane — scrie P. H. Chombart de Lauwe — este dificultatea crescîndă a comunicării de la persoană la persoană atunci cînd mijloacele de comunicație de masă se dezvoltă continuu”¹⁴.

Dacă unii socotesc că urbanizarea este definibilă mai mult prin orientarea și finalitatea sa¹⁵, dacă avem în vedere subtipurile de procese pe care

¹³ Vezi și H. Lefebvre, *Le droit à la ville*, Paris, 1968, p. 5.

¹⁴ P. H. Chombart de Lauwe, *Des Hommes et des Villes*, Paris, Payot, 1965, p. 3.

¹⁵ Placide Rambaud, *Société rurale et urbanisation*, Paris, Editions du Seuil, 1969, p. 9.

le comportă (și *integrarea urbană* este un astfel de subtip), atunci nu poate fi ocolit *punctul de plecare* al generării acestor subtipuri. Căci integrarea nu este o *detașare bruscă* de anume condiții socioeconomice, chiar dacă îi admitem o gradualitate specifică posterioară detașării. Această gradualitate însăși este sensibil influențată de condițiile sale anterioare. Din acest punct de vedere, detașarea de sat ne apare ca o prelungire a satului spre oraș, ca o inserție de mentalități, reguli, obiceiuri de tip rural în mediul urban. Toate acestea laclaltă exercită o presiune efectivă și asupra structurilor instituționale ale orașului, complicându-le devenirea specifică, îngreunând funcționarea urbanului ca atare. Ideea despre „continuul rural-urban” se dovedește în acest caz valoroasă și aplicabilă, deși ea a apărut mai cu seamă din dorința cercetătorilor de a stabili criterii de diferențiere a diferitelor comunități umane¹⁶

4. INDICATORI AI STĂRII URBANE A FORȚEI DE MUNCĂ INDUSTRIALE

Procesul de adaptare și de integrare urbană a forței de muncă industriale debutează cu ocuparea unui spațiu rezidențial, moment care coincide cu satisfacerea unei nevoi predominante. Analiza acestui moment ca atare prin prisma calității sale de fapt social (ca un complex de relații între indivizi și obiecte și între indivizii înșiși) aparțin sociologiei urbane. Pentru procesul de urbanizare însă se impune luarea în considerare, mai ales atunci când avem în vedere un ansamblu de relații, a situațiilor tip, în cazul nostru a situațiilor care se nasc în jurul și sub influența *rutei urbane* a forței de muncă implantată în spațiul orășenesc. Ca *tip* de mobilitate socială specifică procesului de urbanizare, ruta urbană a fost analizată de noi prin prisma mai multor corelații posibile.

Ancheta noastră a cuprins un număr de 112 familii-subiecți, care formează un eșantion reprezentativ pentru noul cartier de blocuri al Slatinei, „Crișan”, în care ponderea cea mai mare o dețin salariații de la U A S. În cadrul eșantionului am căutat să includem, pornind de la datele existente în evidențe, familii care să corespundă următorilor factori de stratificare: anul primirii locuinței, ocupația actuală, locul de muncă, vîrsta

a) RUTA URBANĂ A GRUPULUI FAMILIAL

Am urmărit mai întîi ruta urbană a grupului familial, în speță a soțului și a soției, pentru a putea să caracterizăm starea de integrare intrafamilială din punctul de vedere al procesului de deplasare a forței de muncă spre

¹⁶ Vezi Paul K. Hatt și Albert J. Reiss, *Cities and Society*, Glencoe, 1967, sau o lucrare mai veche, dar clasică în problemă: P. Sorokin și C. Zimmerman, *Principiile sociologiei rural-urbane*, New York, 1929. Întrebarea dacă există o dihotomie rural-urbană sau o graduație rural-urbană (un „continu”) străbate numeroase lucrări. Vezi și lucrarea lui Jack P. Gibbs, *Urban Research Methodes*, New Jersey, 1961, în special partea a IV a

spațiul urban. Rutele avute în vedere sînt următoarele : „rural-urban”, „urban-rural-urban”, „urban-urban”, „intraurban”.

Datele se prezintă astfel (în procento) :

Ruta soșului	Total soși	Ruta soției			
		R-U	U-R-U	U-U	„intraurban”
R-U	65,1	54,4	-	8,1	2,6
U-R-U	2,6	1,7	0,9	-	-
U-U	25,2	10,7	-	11,6	2,9
Intraurban	7,1	-	-	0,9	6,2
TOTAL	100	66,8	0,9	20,6	11,7

Reiese că în cele mai multe cazuri soții au urmat același tip de rută urbană, cu unele excepții mai evidente în cazul rutei „urban-urban” la soț, dublată de o rută „rural-urban” la soție. Această similitudine de rute în cadrul grupului familial constituie, dacă nu un indicator al gradului de integrare urbană a grupului, cel puțin o premisă dintre cele mai puternice ale integrării urbane a grupului, socotit astfel ca unitate socială relativ omogenă și permeabilă la influențele de tip urban prin reacții de aceeași factură din partea indivizilor care o compun

b) RELAȚII DE VECINĂTATE

Am urmărit apoi modul în care se constituie relațiile de vecinătate (ca volum de relații) după ruta urbană a subiecților. Relațiile de vecinătate le-am grupat astfel : simple cunoștințe, prieteni apropiați, colegi de muncă, relații de rudenie.

Ponderea cea mai mare o dețin în ordine rutele : „rural-urban” (65,1%) și „urban-urban” (25,2%). Pentru un singur subiect care se încadrează în ruta „rural-urban”, relațiile de vecinătate se distribuie astfel (ca număr) : simple cunoștințe = 8, prieteni apropiați = 1,8, colegi de muncă = 1,6, rude = 0,4. Pentru un singur subiect din ruta „urban-urban”, situația se prezintă astfel : simple cunoștințe = 5,8, prieteni apropiați = 0,1, colegi de muncă = 0,8, rude = 0,1. Relațiile sînt, așadar, mai ample la salariații veniți direct din rural, ceea ce ar semnifica la aceștia cel puțin o tendință mai largă de relaționare și de stabilire de contacte interumane în spațiul urban. Este de remarcat însă — și numeroase cercetări semnaleză acest fapt — că predominarea stărilor relaționale la indivizii veniți direct din rural în raport cu cei care au urmat alte rute se constituie ca stare relativ izolată, nefiind dublată de o deprindere de a utiliza larg posibilitățile inte-

grative de tip instituțional existente în mediul urban. Unii cercetători (P. Rambaud, M. Vincienne)¹⁷ au observat că urbanizarea, multiplicând centrele de interese ale ruralilor, le divizează în același timp și le plasează înaintea alternativelor alegerilor în spațiul urban. Alții, ca H. Gans¹⁸, socotesc că orașul se prezintă ca o posibilitate indefinită de opțiuni, ceea ce creează o anume derută pentru ruralii veniți în spațiul său. „Exercițiul urban” al personalității este mai complex la cei care au parcurs ruta „urban-urban”, fapt care ne face să considerăm că perceperea completă a mediului orășenesc în zona Slatina este contradictorie, nici una dintre categoriile de subiecți grupate după rutele lor urbane nesatisfăcând un sistem de stări integrative, ci numai elemente diferite ale unui astfel de posibil sistem.

Remarcăm în legătură cu aceasta și faptul pe care unele cercetări (mai ales de sociologie urbană și de urbanism) îl scot în evidență: acela că locuințele tip moderne (și cartierul „Crișan” din Slatina este compus din astfel de locuințe-bloc) exercită un rol uniformizator în raport cu cerințele oamenilor, tind să niveleze aceste cerințe, neținând seama de stratificarea participanților. Faptul că această situație nu duce la conflicte este explicat adesea prin aceea că nevoia de locuință este mai puternică decât judecata estetică¹⁹.

Unele caracteristici asemănătoare ale relațiilor de vecinătate au fost urmărite de noi și pe subșantionul de la Uzina de aluminiu, care cuprinde subiecți domiciliați și în alte cartiere ale orașului Slatina (164 de stabili urban). Am avut în vedere modul în care se distribuie aceste caracteristici după starea de posesiune a salariaților în raport cu locuința (vezi tabelul de mai jos):

Starea de posesiune în raport cu locuința	Total salariați	Caracteristici ale relațiilor de vecinătate				
		nu-și cu nosc toți vecinii	relații apropiate	relații întâmplătoare	relații de indiferență	nu au relații cu vecini
Proprietate personală	23	2	14	3	4	—
Chiriaș la stat	140	19	52	29	26	14
Chiriaș la particular	0,6	—	1	—	—	—
TOTAL stabili urban	164	21	67	32	30	14

¹⁷ Vezi Placide Rambaud, *Société rurale et urbanisation*, Paris, Editions du Seuil, 1969, și Monique Vincienne, *L'intégration des ruraux à la ville*.

¹⁸ Vezi lucrarea *Urbanism and Suburbanism as Ways of life a reevaluation or definitions*, Human Behavior and Social Processes, an interactionist approach, Londra, 1962, p. 625-648.

¹⁹ Vezi Norbert Schmidt-Relenberg, *Soziologie und Städtebau, Versuch einer systematischen Grundlegung*, Stuttgart-Bern, K. Krämer Verlag, 1968.

Ponderea cea mai mare o dețin, evident, salariații care au primit locuință din partea statului (140), iar relațiile de vecinătate sînt apropiate, bine conturate, în cele mai multe dintre cazuri (67). Ele sînt urmate de relațiile întâmplătoare (32) și de cele de indiferență (18,2% ceea ce semnifică faptul că vecinătatea nu a devenit, pentru mulți dintre salariații industriali (30), un teren al cultivării unor capacități și deprinderi de integrare urbană prin relaționare în mediul rezidențial imediat. Este, poate, judicioasă, deși nu aplicabilă la realitățile studiate de noi observația lui P. H. Chombart de Lauwe după care concentrarea urbană favorizînd raporturile de muncă, creația și dezvoltarea intelectuală, are în același timp „inconveniente în viața cotidiană a cetățenilor. Contrar la ceea ce s-a crezut la un anumit moment, locuitorii orașelor se găsesc uneori socialmente foarte izolați, chiar dacă densitatea locuirii este foarte puternică”²⁰. Tot P. H. Chombart de Lauwe, considerînd că pentru a studia într-o manieră mai precisă viața socială a orașului este nevoie de o abordare a grupelor și categoriilor sociale de toate felurile (între care include și „grupele locale de vecinătate” alături de asociații, familie, grupe etnice, culturale etc.), adăugînd că ansamblul acestor grupe „nu formează în epoca noastră o societate urbană, ci un mediu social urban ale cărui limite și structură generală nu sînt precizate”²¹.

Încercînd să pătrundem spre unele determinări de ordin calitativ al relațiilor de vecinătate, vom observa următoarea situație (pe eșantionul din cartierul „Crișan”):

Ruta urbană	Total subiecți	Calitatea relațiilor de vecinătate				
		foarte bune	bune	rele	indiferente	nu s-a întrebat
		%	%	%	%	%
„Rural-urban”	65,1	3,5	38,4	4,5	13,4	5,3
„Urban-rural urban”	2,6	—	2,6	—	—	—
„Urban-urban”	25,2	—	15,2	2,6	6,2	1,2
„Intraurban”	7,1	—	2,6	—	3,5	1
TOTAL	100	3,5	58,8	7,1	23,1	7,5

Predomină, așadar, relațiile bune (58,8%) și cele indiferente (23,1%). Relațiile bune se stabilesc mai cu seamă de către cei care au urmat o rută „rural-urban” și apoi de către cei cu ruta „urban-urban”, în cazul celor indiferente menținîndu-se aceeași ordine. Este de remarcat ponderea foarte scăzută a relațiilor rele (7,1%) și cea a subiecților care nu și-au pus această

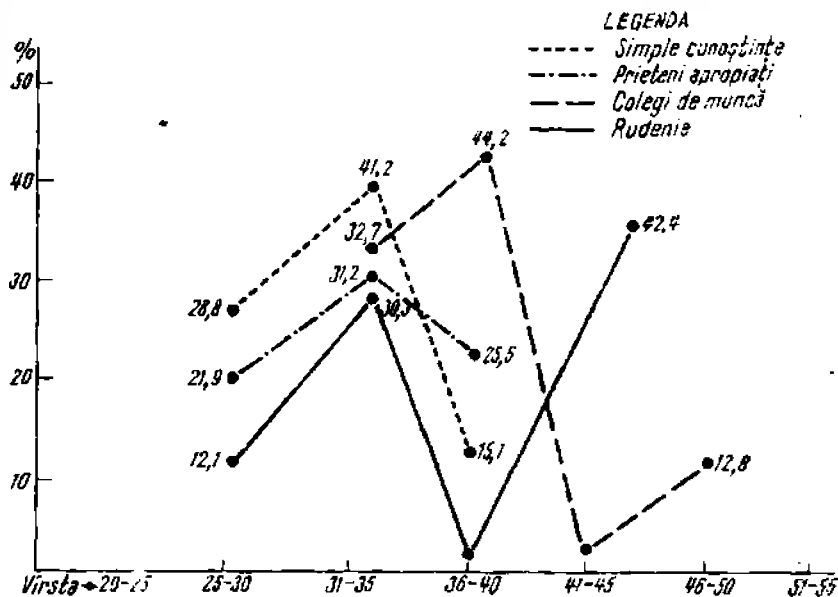
²⁰ P. H. Chombart de Lauwe, *Des Hommes et des Villes*, Paris, Payot, 1965, p. 17.

²¹ *Ibidem*, p. 44.

problemă (7,1%). Acest fapt semnifică existența unor stări integrative pozitive la locatarii cartierului „Crișan”, deși acest cartier se constituie ca un domeniu relational relativ închis, foarte puține fiind relațiile stabilite între locatarii săi și cei din vechea zonă a orașului. Am căutat să sondăm acest aspect prin tehnici ale interviului și datele care le-am obținut atestă concluzia noastră (cu excepția cazului în care relațiile sînt de rudenie).

Analizînd starea relatională după vîrsta subiecților, am obținut următoarele date (dăm în ordine descrescîndă ponderile relationale ale primelor trei categorii de vîrstă după grupa de relații avută în seamă):

1. Simple cunoștințe	41,2%	la grupa	31-35	de ani
	28,8%	26-30
	15,1%	36-40
2. Prieteni apropiați	31,2%	la grupa	31-35
	25,5%	36-40
	21,9%	26-30
3. Colegialitate (de muncă)	44,2%	la grupa	36-40	de ani
	32,7%	31-35
	12,8%	46-50
4. Rudenie	42,4%	la grupa	41-45	de ani
	30,3%	31-35
	12,1%	26-30

Graficul nr. 7. Starea relatională după vîrsta subiecților

Deci grupa de vîrstă la care predomină relațiile simple este cea cuprinsă între 31 și 35 de ani, cea la care predomină prietenia este aceeași, cea la care predomină colegialitatea este 36 — 40 de ani și cea la care predomină rudenția este cea cuprinsă între 41 și 45 de ani. Socotind că prietenia este starea relațională cu maxime potențe integrative, reiese că grupa de vîrstă a optimei integrări este cea de 31 — 35 de ani.

c) RELAȚII DE PRIETENIE

Am urmărit, pe aceeași colectivitate-eșantion de 112 subiecți din cartierul „Crișan”, și structura pe vîrste a relațiilor de prietenie. În ordine descrescîndă, ponderile primelor trei grupe de vîrstă în eșantion se prezintă astfel: 1) 31 — 35 de ani (33,9%); 2) 26 — 30 de ani (27,7%); 3) 36 — 40 de ani (22,3%). Indivizii din prima grupă de vîrstă (31 — 35 de ani) întrețin relații de prietenie, în ordine, cu indivizii din grupele de vîrstă 31 — 35 de ani, 36 — 40 de ani și 26 — 30 de ani; cei din a doua grupă de vîrstă (26 — 30 de ani) întrețin relații de prietenie în ordine cu indivizii din grupele 31 — 35 de ani, 26 — 30 de ani și 36 — 40 de ani; în sfîrșit, cei din a treia grupă de vîrstă (36 — 40 de ani) întrețin relații de prietenie în ordine cu cei din grupele 36 — 40 de ani, 31 — 35 de ani și 41 — 45 de ani. Este evident că în cele mai multe cazuri relațiile de prietenie se stabilesc între indivizii de aceeași vîrstă, penetrația spre grupe de vîrstă inferioare sau superioare fiind mai redusă. Această situație semnifică o anumite stare de omogenitate pe fiecare generație a relațiilor de prietenie (tipul cel mai stabil și mai puternic de relație).

Fără a produce stări de opoziție între generații, procesul de urbanizare duce totuși la constituirea unor sfere relaționale relativ închise în interiorul aceleiași generații, fapt care în anumite condiții, mai ales negativ-educative, poate duce la perturbări în raporturile dintre generații.

În orice caz, grupele de vîrstă și relaționările lor sînt dătătoare de seamă asupra caracterelor relațiilor sociale. Anumite vîrste sînt acum, în condițiile industrializării, factori propulsivi (sau, după caz, socialment inhibitorii), care intervin activ în modelarea relațiilor sociale de tip urban.²³

d) RELAȚII DE RUDENIE

Analizînd graficul de mai sus, remarcăm că rudenția predomină în o grupă de vîrstă mai înaintată (41 — 45 de ani), fapt explicabil în zona Slatina prin reîntoarcerea unui mare număr de „băștinași”, o dată cu

²³ S. N. Eisenstadt, *From generation to generation. Age group and social structure*, Londra, 1956.

inceperea procesului de industrializare socialistă accelerată, dintre cei care se înscriu în generația care imediat după 1944 a părăsit orașul sau zona Slatina în căutare de lucru în alte locuri din țară mai industrializate.

Caracteristicile relațiilor de rudenie au făcut de altfel obiectul unei analize detaliate pe ansamblul subiecților cercetați în cadrul subșanționului de la Uzina de aluminiu, despre care am amintit mai înainte. Am obținut date de la 144 de subiecți stabili urban (din cei 164 existenți în subșanțion). Caracteristicile relațiilor de rudenie avute în vedere sînt următoarele :

- 1) au rude în localitatea de domiciliu ;
- 2) nu au rude în localitatea de domiciliu ;
- 3) se ajută cu rudele în rezolvarea unor nevoi economice ;
- 4) au primit sprijin din partea rudelor pentru încadrarea în muncă ;
- 5) au oferit sprijin rudelor pentru a se încadra în muncă.

Datele se prezintă astfel :

Nota urbană	Total salariați		Caracteristicile ale relațiilor de rudenie				
	ați		1	2	3	4	5
	%	%	%	%	%	%	%
„Rural-urban”	66,8	40,9	25,9	29,8	-	-	-
„Urban-rural-urban”	2,7	0,6	2,1	1,3	6,2	3,5	-
„Urban-urban”	23,6	11,8	11,8	12,5	-	0,7	-
„Intraurban”	6,9	6,2	0,7	3,6	-	5,5	-
TOTAL	100	59,5	40,5	47,2	6,2	9,7	-

Apare clar că aproape 60% dintre subiecți au rude în localitatea Slatina, ponderea cea mai mare deținînd-o cei care vin în mediul rural (40,9%), urmați de cei care vin dintr-o altă localitate urbană (11,8%). De asemenea aproape jumătate dintre subiecți conservă relațiile de rudenie ca relații de întrajutorare în rezolvarea unor nevoi economice, pe primul loc situîndu-se tot cei care provin din rural (29,8%), urmați de cei care vin dintr-un alt oraș (12,5%). Este de remarcat însă că în privința întrajutorării pentru ocuparea unui loc de muncă ponderile sînt foarte mici, ceea ce — și din această perspectivă — arată că nevoia de forță de muncă a găsit în orașul Slatina căi de satisfacere de natură instituțională, oficială, rudenia neajucînd în acest sens decît un rol minor, mai ales la cei care au cunoscut o pendulare între sat și oraș.

Prelungindu-se spre urban, relaționările din cadrul întreprinderii, preponderent profesionale, suportă unele modificări calitative; în cadrul spațiului urban, determinările lor *stricto-sensu* profesionale se mențin ca

atare, dar ele sînt puternic influențate de condițiile noi în care nu mai poartă amprenta finalității nemijlocite prin decizie și execuție. În același timp, ele sînt conexe unor moduri de transmitere a unor sisteme de informații cu totul noi, specifice acțiunilor sociale de tip comunicativ-urban. În legătură cu aceasta se cuvine însă să menționăm că în acest „pasaj” dinspre industrial spre urban se menține (sau tinde să se mențină) o anumită tehnicitate a raporturilor interumane, generată și conservată în deprinderi adecvate în cadrul activității industriale*. Raționalizarea vieții în genere, consecință a industrializării moderne, este fără îndoială un fapt constatat obiectiv. Dar raționalizarea nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune direcționarea și dirijarea multiplă a personalității umane în vederea optimei sale adevărări la cele mai variate situații și la acțiunea celor mai complexe stimuli sociali. Dacă integrarea industrial-urbană a forței de muncă presupune o restructurare a sistemelor de valori purtate de indivizi, adică o mutație în raporturile dintre a) acumularea de informație, b) crearea de relații afective în procesul recepționării informaționale și c) experiența de viață, nu-i mai puțin adevărat că, în trecerea de la viața rurală spre cea urbană, prin medierea spațiului industrial, se poate produce o anumită diminuare a componentelor vieții afective a indivizilor, aceștia pierzînd contactul permanent cu cadrul de referință reprezentat de rudenie, vecinătatea tradițională, raporturile normate conservativ prin experiența mai multor generații angrenate în același tip de mediu rezidențial. Orașul, prin aglomerațiile sale, determină — aparent paradoxal — nevoia de solitudine și generează satisfacția izolării silențioase și casnice.

Integrarea urbană este astfel un proces de un tip cu totul deosebit, care nu mai poate fi apreciat după criteriile valorice tradiționale. De aceea, poate, uneori, ancorarea forței de muncă în urban este contestată ca proces de integrare și afirmată mai degrabă ca o înstrăinare sui-generis²³.

Este neîndoielnic faptul că ruperea indivizilor de sistemul relațional de tip rural se produce „dramatic”, nu lin, și cu contradicții și fenomene de marginalitate sau devianță. Dar tipul de relații urbane care comportă o „densitate materială” nedublată întotdeauna de o „densitate morală” (E. Durkheim) corespunzătoare, solicită multidirecțională personalitatea, îi impune exigențe noi, din a căror serie de trăsături nu se exclud cele care pot asigura completitudinea „antrenamentului social” al personalității umane. Sistemele relaționale urbane, făurindu-se pe ele însele, construiesc noi dimensiuni ale personalității. Integrarea urbană este în acest sens procesul prin care, operîndu-se — și numai operîndu-se — cu tehnici sociale

* Tehnicitate care uneori este confundată cu funcționalizarea, automatizarea și artificializarea raporturilor interumane în sistemele industriale urbane, astfel încît socialul se separă de uman, opunîndu-se și reducîndu-l la o singură dimensiune (este des cîdat în acest sens Herbert Marcuse cu concepția sa asupra omului unidimensional).

²³ P. N. Chombart de Lauwe (*Des Hommes et des Villes*, Paris, Payot, 1965), H. Lefebvre (*Le droit à la ville*, Paris, Editions Anthropos, 1968), R. Ledrut (*Sociologie urbaine*, Paris, PUF, 1968) și alții surprind diferitele note caracteristice ale fenomenului de izolare și de înstrăinare urbană, fenomen pe care, constatîndu-l adesea, nu-l socotim a fi fatal și necontrolabil.

dirijate conștient, se asigură configurarea optimă a personalității, dincolo de limitările posibile pe care le-ar implica registrul tehnologizant al relațiilor interumane (cu originile în practica industrială) sau regimul neomogen și cvasiindecidabil în raport cu orientarea indivizilor (avind originile în practica vieții citadine).

Iată de ce se cere a fi constituită o *politică urbană*, ca tip de acțiune socială, servită de tehnici corespunzătoare și eficiente, al căror avantaj să aibe o deschidere largă, compusă din serii de obiective variate, centrate pe satisfacerea completă a nevoilor și aspirațiilor factorului uman. Vorbind despre faptul că urbanizarea accelerată pune astăzi problema de o gravitate excepțională, Raymond Ledrut scrie: „Rapiditatea creșterii urbane, importanța transformărilor curente, insuficiența mijloacelor utilizate în trecut, *dispariția vechilor moduri de integrare și de organizare* duc la apariția unei noi forme de acțiune socială, adică a unui nou mod de reglare a existenței spațiale a colectivităților, care se numește „amenajarea”²⁴ Amenajarea urbană este pentru el nu o simplă operație tehnică-urbanistică, ci un complex acțional care antrenează direcții sociale multiple, atrage după sine un „exercițiu rațional al controlului” asupra tuturor dimensiunilor spațiilor urbane. Această acțiune socială de „amenajare” va cuprinde, desigur, prin pregnanța lor în primul rînd obiectivele izvorite din necesitățile fizice-existențiale ale omului (nevoia de locuință, de posibilități de alimentare și de achiziționare a unor bunuri casnice moderne etc.), dar nu se poate opri aici. Sînt de luat în considerare și nevoile spirituale, ample și extrem de persistente, a căror satisfacere are consecințe integrative dintre cele mai adînci, după cum a căror nesatisfacere sau satisfacere trunchiată nu duce la urmări neutre, ci la fenomene de dezintegrare, prelungite adesea negativ chiar în registrul activității social-utile a oamenilor pe terenul muncii. Nici o investiție rațională și echilibrată nu este prematură și nejustificată în această direcție, căci acționarea unor pirghii modelatorii în raport cu conștiințele și cu convingerile alimentează pozitiv factorul subiectiv, a cărui pondere în consolidarea și perfectarea echilibrului funcțional al societății noastre este din ce în ce mai mare.

e) DOTĂRILE DE TIP URBAN

Rolul însemnat pe care îl joacă procesul de industrializare în configurarea unui mod de viață de tip urban reiese și din analiza datelor care privesc achiziționarea unor dotări de uz gospodăresc, pe ani. Anii 1964 și 1965 dețin din acest punct de vedere înțietatea: sînt anii în care Uzina de aluminiu a început să producă. În acești doi ani, din cei 112 subiecți s-au stabilit în Slatina 53 (47,2%), cumpărîndu-se 40 de aparate de radio (adică tot atitea cite s-au cumpărat de către cei stabiliți în Slatina în

²⁴ Raymond Ledrut, *L'espace social de la ville Problemes de sociologie appliquee à l'aménagement urbain*, Paris, Editions Anthropos, 1969, p. 2 (subl. ns.).

perioada 1933 — 1963, deci în 30 de ani), 36 de aparate TV (cu 4 mai multe decât au achiziționat cei stabiliți în perioada 1933 — 1963), 1 mașini electrice de spălat (cu una mai mult decât cei stabiliți în perioada 1933 — 1963), 16 aspiratoare (+ 8 față de cei din perioada 1933 — 1963), 28 de frigiderice (la fel ca cei din perioada 1933 — 1963), 49 de aragazuri (+ 7 față de 1933 — 1963). Este evidentă presiunea exercitată în primii ani ai existenței Uzinei de aluminiu asupra spațiului comercial al orașului Slatina, presiune care se menține și pînă în prezent la un nivel foarte ridicat. Menționăm însă că, în multe cazuri, structurile instituționale comerciale ale Slatinei nu satisfac pe deplin cerințele populației (incluzînd aici și numeroși navetiști sau țărani ca atare,) ceea ce face necesară o reconsiderare a sa potrivit actualelor dimensiuni urbane ale orașului, cel puțin dacă se ține seama de ponderea indicatorilor de natură demografică

f) RAPORTUL LOC DE MUNCĂ-REZIDENȚĂ

Literatura de specialitate acordă o atenție mare problemelor privind raportul spațial dintre locul de muncă și rezidență, socotindu-se că este edificator asupra factorilor care pot contribui substanțial la stabilizarea urbană a forței de muncă industrială și deci la crearea unor premise reale ale grăbirii ritmului de integrare urbană a acestora. Dacă alegerea locului de muncă este relativ liberă, alegerea spațiului de locuit este determinată efectiv prin amplasamentul teritorial al construcțiilor de locuințe. În cazul zonei cercetate de noi, 62,2% dintre salariații stabili urban au locuință în apropierea locului de muncă, iar 36,5% locuiesc la o depărtare medie în raport cu locul de muncă. Construirea cartierului „Crișan” pe platforma slătineană a fost o alegere fericită, dar apariția noilor obiective industriale în apropierea Uzinei de aluminiu va duce la crearea unei adevărate „centuri industriale” a spațiului rezidențial, ceea ce va implica necesitatea întreprinderii unei măsuri care să asigure protecția locuințelor în raport cu reziduurile industriale. Problema nu se pune pînă acum ca atare în spațiul orașului Slatina, dar ea nu este de neglijat, avînd în vedere degajarea masivă de gaze toxice (mai ales de la Uzina de aluminiu). Faptul că în orașul Slatina s-a trecut în ultimul timp la construirea unui alt nou cartier de locuințe pe aceeași platformă ridică și unele probleme sociale și anume crearea unor spații verzi și a unor zone de distracție și de divertisment în apropiere sau chiar în interiorul perimetrului rezidențial propriu-zis.

Referindu-se la cei care au elaborat planuri urbanistice care să permită prin aplicarea lor eliberarea populației de urmările negative ale industrializării (Ebenezzer Howard, F. L. Wright și Le Corbusier), P. H. Chombart de Lauwe subliniază totuși de pe pozițiile analizei sociologice că „în civilizația industrială există adesea un divorț între planurile impuse de constructori și diversele tipuri de structuri familiale care coexistă”, ceea ce duce în proiectarea construcțiilor urbane nu la o luare în considerație a aspirațiilor convergente ale locuitorilor, ci la impunerea „ideii pe care

și-o face un arhitect sau altul" despre nevoile reale sau, mai simplu, în funcție exclusiv de presiunile economice existente²⁵.

Această constatare merită a fi reținută nu pentru că situația reală a noilor cartiere slăbinesc ar alimenta-o empiric, ci pentru că se resimte și — probabil în viitor — se va resimți tot mai mult (chiar la Slatina) lipsa unei conlucrări sistematice între sociolog, arhitect și urbanist în proiectarea și în realizarea noilor perimetre rezidențiale în orașele aflate în plin proces de prefacere sau sub influența industrializării.

S-a acumulat și se acumulează din această perspectivă o literatură tot mai bogată, sintetizându-se, în formule și sisteme operaționale unitare, indicatori cu care se operează în sociologie și urbanism²⁶. Problemele se pun adesea în forme „explozive”, trăgându se „semnale de alarmă” în legătură cu monotonia uniformizantă a noilor spații urbane, concepute într-o manieră arhitectonică superstilizată în cadrul căreia ideea de simplitate și de economicitate o suprimă pe cea de relaționalitate umană, spațiul de locuit fiind conceput astfel încât să corespundă doar unei singure dimensiuni și finalități: aceea de a oferi condițiile de odihnă și de evasiolare familială.

În prezent, spune H. Lefebvre, când problemele orașului nu mai pot fi rezolvate parțial, ci global, de pe pozițiile reflecției sintetice, diversele științe sociale cooperante la acest efort trebuie să ducă la elaborarea unor proiecte și a unor strategii bine definite, optim și operativ aplicabile. Dubla mișcare de „implozie” și „explozie” a realității industrial-urbane actuale impune luarea sa în considerare ca practică globală, ca stare indivizibilă și permanent dinamică. Gândirea teoretică și acțiunea practică nu-și mai pot reprezenta azi orașul doar ca entitate, ca un organism sau ca un tot printre altele, ci ca o *proiecție pe un anume teren a societății globale* cu toată complexitatea sa de relații, structuri și funcții extrem de variate și aproape imposibil de surprins într-una sau mai multe matrice

²⁵ P. H. Chombart de Lauwe, *Des Hommes et des Villes*, p. 106

²⁶ Remarcăm din țările socialiste lucrări ca: a) St. Ossowski, *Urbanistika i sociologia*, în „Problemy”, nr. 1/1945; b) A. Matejko, *Socjologiczne aspekty budownictwa mieszkaniowego*, în „Przeład socjologiczny”, nr. 12/1958; c) O. Rybicki, *Problematyka Srodowiska mieszkaniowego*, în „Przeład socjologiczny”, nr. 1/1960; d) Z. Pioro, *Ekologia społeczna in urbanistyce*, Warszawa, Arkady, 1962; e) J. Kłofau și E. Librova, *La construction de logements en Tchécoslovaquie*, în „L'Homme et la Ville. Recherches internationales à la lumière du marxisme”, Paris, 1961; f) Z. Arhanghelskaia și N. Bordanov, *Organizacija sieti priedpriatii burvogo absluwnania* în „Arhitektura v SSSR”, nr. 10/1959; g) H. Svethcinii, *Les villes de l'avenir*, în „L'Homme et la Ville. Recherches internationales à la lumière du marxisme”, Paris, nr. 20–21/1961 și altele. (ar pentru țările occidentale: a) P. H. Chombart de Lauwe, *Famille et Habitation*, 2 vol., Paris, CNRS, 1959–1960; b) A. Meister, *Cooperation d'habitation et sociologie du voisinage*, Paris, Les Editions de Minuit, 1957; c) *L'intégration du citadin a la ville et à son quartier*, Centre d'Etudes des Groupes Sociaux, 1961–1962; d) V. M. Magey, *Family and the neighbourhood*, Londra, Oxford University Press, 1956. Cerința imperioasă a conlucrării dintre specialiști în problemele orașului nu este de loc nouă. Am aminti aici apelul lansat în acest sens de Patrick Geddes încă din 1915 în lucrarea sa, devenită clasică, *Cities in Evolution* (Edinburgh, 1915).

formale²⁷. Considerațiile pertinente ale sociologului francez nu au întotdeauna o acoperire empirică suficientă (deci, poate, pentru zonele conurbante din diferite părți ale lumii), dar necesitatea de a previziona ne face să ne referim la ele chiar de pe terenul analizei unei zone aflată într-o fază primară de urbanizare (în sens modern) cum este zona Slatina. Aceasta cu atât mai mult cu cât planurile de dezvoltare urbanistică a orașului Slatina prevăd ritmuri deosebit de accelerate pentru următorii 10 — 15 ani.

„Urbanul — spune H. Lefebvre — conține sensul producției industriale, așa cum adaptarea conține sensul dominației tehnice asupra naturii ...”²⁸. Ideea este de reținut și, prin implicațiile sale concrete, ne conduce la considerarea integrării industrial-urbane a forței de muncă drept un proces în cadrul căruia raționalizarea și organizarea riguroasă a acțiunii umane prin practica industrială se prelungesc dincolo de limitele sistemului industrial dat prin diversificarea explozivă a sensurilor acestor acțiuni. Industria își circumscrie cu necesitate un mediu *urban* tocmai pentru a permite forțelor umane, pe care le antrenează productiv, o descleștare multidirecțională, care poate fi satisfăcută numai prin complexitatea echipamentelor orășenești. Problema se pune, chiar de acum și pentru orașul Slatina în cadrul căruia se simte deja — în afara simbiozei instituționale a centurii industriale cu spațiul urban — o anume presiune exercitată de populația industrială asupra structurilor orașului. Perfecționarea și diversificarea acestor structuri au devenit o necesitate obiectivă, cu atât mai mult cu cât administrativ orașul Slatina este reședința unui județ cu o activitate și o rază de extensiune foarte ample. Reacția pozitivă a organelor conducerii locale la presiunea exercitată asupra structurilor instituționale poate preîntîmpina apariția unor contradicții pe coordonatele sociale propriuzise ale relației dintre industrial și urban.

g) SATISFACTII ȘI INSATISFACTII FAMILIALE ÎN MEDIUL URBAN

În cercetarea noastră am căutat să determinăm principalele tipuri de satisfacții ale salariaților industriali în viața de familie. Clasificarea acestor tipuri s-a efectuat pe baza răspunsurilor primite la o anchetă liberă, cuprinzînd întrebări deschise. Remarcăm din capul locului că cei mai mulți subiecți au indicat satisfacții al căror domeniu de referință este cel intrafamiliar, foarte puține fiind satisfacțiile provenite din relaționările exterioare ale familiei cu mediul extrarezidențial imediat înconjurător.

Iată cum se prezintă, în ordine, principalele determinări ale satisfacțiilor salariaților stabili urban:

- 1) stabilitatea familiei, atmosferă bună, 32,9%;
- 2) realizarea unei bune înzestrări a locuinței, 21,9%;
- 3) reușita școlară și caracterul copiilor, 7,3%.

²⁷ Henri Lefebvre, *Le droit à la ville*, Paris, Editions Anthropos, 1938, p. 10, 44 — 46, 51 și altele.

²⁸ *Ibidem*, p. 94.

În același timp, principalele insatisfacții provin din unele neînțelegeri privind veniturile bănești și utilizarea lor (14,1%), unele greutateți întâmplătoare (7,9%) și dificultățile îngrijirii cu continuitate a copiilor (6,1%).

Remarcăm însă că, în ansamblu, predomină satisfacțiile în raport cu insatisfacțiile (80,4% față de 42,7%). Acest fapt consemnează existența în orașul Slatina a unei anume sfere de factori psihologici favorabili integrării urbane a forței de muncă industriale. Anticipăm însă, pe baza unor date reieșite din interviurile noastre, că în viitor pot să apară numeroase motive de insatisfacție atunci când cerințele salariaților vor depăși tot mai mult cadrul rezidențial al generării lor, penetrând spre spațiul urban mai ales spre zonele sale culturale.

h) COMPORTAMENTE ECONOMICE

Comportamentul extrafamiliar al salariaților industriali este, cel puțin pentru timpul când am efectuat cercetarea, predominant de satisfacerea nevoilor economice ale familiei. Această constatare inițială ne-a condus la ideea de a sonda caracteristicile unui caz-limită al comportamentului economic, adresând salariaților din subșanțion întrebarea: „Dacă ați avea nevoie de sprijin material pentru rezolvarea unor probleme materiale urgente, cum ați proceda?”. Răspunsurile obținute au dus la consemnarea următoarelor date:

Domiciliul subiecților	Total sala- riați	Comportamentul economic			
		apelează la vecini	apelează la rude	apelează la alte persoane	Se adresează și la C. A. R.
	%	%	%	%	%
Urban	77,7	10,9	40,7	18	9,4
Rural	22,3	3,8	15,6	3,8	2,3

Iată deci că pentru toți salariații calea cea mai solicitată într-un caz-limită al unei nevoi economice este aceea a relațiilor de rudenie. Faptul este semnificativ și pentru o anume stare psihosocială de tip rural care încă se menține puternică și la salariații stabiliți în mediul urban. Pondere foarte mică a cererilor care ar fi adresate unui organ instituționalizat (Casa de ajutor reciproc) semnifică tocmai predominarea mentalității rurale a satisfacerii nevoilor prezente, extreme, în cadrul relațiilor de rudenie. Abia pe al treilea loc se situează relațiile de vecinătate (în 14,7% din cazuri pe ansamblu), ceea ce ne arată că acest tip de relații au în principal, sub aspectul conținutului lor, doar rolul conservării unor contacte extraeconomice. Fără îndoială, am forța lucrurile dacă am socoti că inter-

dependența economică în spațiul vecinătății ar fi un indicator tip al integrării urbane. Însă ponderea acestui indicator nu poate fi subestimată și, din acest punct de vedere zona Slatina se relevă a fi un teren social în care se confruntă puternic comportamentele de tip urban cu cele de tip rural.

5. CONCLUZIE

Datele pe care le-am prezentat în acest capitol nu acoperă, cum de altfel nici n-am urmărit, toți indicatorii (stabiliți teoretic) ai integrării industrial-urbane. Am urmărit să recoltăm date asupra unora dintre direcțiile mai evidente ale realizării procesului în zona Slatina. Așa cum se poate observa, potrivit unora dintre indicatori, procesul de integrare se produce accentuat (sau, cel puțin, *ține spre aceasta*), în timp ce, după alți indicatori, el este lent, comportând uneori și perioade involutive. Este, desigur, dificil de surprins într-o matrice concludentă o tendință generală. Această tendință există însă și exprimă realizarea contradictorie a procesului de integrare industrial-urbană în zona Slatina. Privit din perspectiva aceasta, pe care noi am surprins-o cu precădere referitor la starea socială a forței de muncă industriale, procesul de urbanizare a zonei Slatina ni se înfățișează ca un „flux” și „reflux” continuu, ca o mișcare în cadrul căreia acumularea treptată a însemnelor devenirii specific urbane este o realitate ce se impune atenției. Ea se impune cu atât mai mult practicii de edificare socialistă a zonei în completitudinea ei, acțiunii de avansare a unor măsuri eficiente, în sprijinul căreia doresc să vină și datele pe care le-am prezentat. Este cert, privind lucrurile din această perspectivă, că dezvoltarea zonei Slatina pe traiectele procesului de urbanizare necesită o activitate diferențiată, de echilibrare și de acordare ca nivel, a multiplelor compartimente pe care le comportă procesul în ansamblul său. Indicatorii pe care i-am utilizat în studiul nostru (precum și materialul factual care îi servește) conțin unele sugestii în această privință, putând fi astfel de folos forurilor de decizie.

INTEGRAREA SOCIOCULTURALĂ. MENTALITĂȚI ȘI COMPORTAMENTE CITADINE ÎN FORMARE

1. INDUSTRIALIZARE ȘI INTEGRARE URBANĂ. PROBLEME SOCIALE ALE DEZVOLTĂRII URBANE

Consecință nemijlocită a industrializării — factorul dinamic al transformărilor și progreselor înregistrate în societatea contemporană —, urbanizarea se înscrie ca un fenomen social tipic în ansamblul operei de edificare a unei societăți moderne în România. Reflex al procesului de industrializare, urbanizarea reprezintă una dintre manifestările cele mai pregnante ale dinamismului și mutațiilor proprii noii societăți românești, o coordonată fundamentală a evoluției acesteia, care a schimbat de pe acum, în bună măsură, raportul dintre cele două categorii de populație, a scos din imobilism și stagnare, chiar dintr-un proces de involuție, numeroase așezări provinciale din diferite regiuni ale țării, a dus la o creștere și la o multiplicare considerabilă a așezărilor de tip urban. În perspectiva realizării programului de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate în România, aceste procese vor căpăta o pondere tot mai mare.

„Revoluția urbană” — crearea unei „societăți urbanizate” — este, după cum se știe, un fenomen mondial în secolul nostru, deși ritmurile concentrării urbane nu sînt nici comparabile și nici simultane în diferitele țări. Acest fenomen se realizează în câteva forme tipice: multiplicarea și dispersarea aglomerațiilor urbane, proliferarea cartierelor periferice și extinderea pe această cale a aglomerațiilor, conurbația sau fuzionarea orașelor, crearea orașelor noi și, în fine, „urbanizarea satelor”. Sociologii apreciază că „societăți urbanizate” țările în care cel puțin o treime din populație este localizată în centre cu peste 100 000 de locuitori, situație în care se află deja aproximativ zece țări din lume.

Analiza realităților din România arată existența unei legături univoce între industrializare, migrația forței de muncă și desfășurarea procesului de urbanizare. Factorul motor al creșterii demografice a orașelor, al modernizării lor continue se relevă a fi, în condițiile țării noastre, dinamismul industrial. Desigur, în acest cadru general, urbanizarea — proces istoric cu origini îndepărtate — își are logica sa interioară, orașele devenind ele însele agenți ai continuării fenomenului urban. În comunicarea prezentată la cel de-al XXII-lea Congres al Institutului Internațional de sociologie (Roma, septembrie 1969), prof. Nora Federici arată că, în condițiile Italiei, unde pot fi distinse patru zone socioeconomice — Nord-Vest, Nord-Est, Sudul și Insulele —, curențele migrației se dirijează spre orașe în virtutea faptului că acestea reprezintă aglomerații de tip urban, independente de gradul lor de industrializare și de dezvoltare economică. Prof. Nora Federici indică, în cazul Italiei, o creștere cu atât mai intensă a aflului migrației cu cât este vorba de centre cu un grad mai ridicat de „urbanizare” și, pe de altă parte, o relativă independență a fluxurilor migrației față de gradul de industrializare a diferitelor centre, excepție făcând Nordul, puternic industrializat.

Studiile și cercetările făcute în țara noastră ne arată că, indiferent de accepția pe care o dăm conceptului de urbanizare: 1. creșterea demografică a orașelor existente; 2. ridicarea gradului urbanistic și de civilizație urbană a acestora; 3. difuzarea elementelor de civilizație modernă în zonele extraurbane sau altele, la originea tuturor acestor mutații sociale, culturale și demografice se află dezvoltarea industrială. Construirea de obiective industriale într-o zonă are ca efecte directe atragerea forței de muncă din agricultură, valorificarea cu un randament mai înalt a resurselor materiale și umane, posibilități sporite pentru dotarea cu echipamente sociale și culturale, pentru ridicarea standardului de viață al populației. Din totdeauna, orașele se caracterizează prin diversitatea locuitorilor, dar și printr-o mare gamă de activități și de posibilități de promovare socială, de învățămînt mai diversificat și mai bun, de confort mai ridicat, de întrebuințare a forței de muncă. El este un simbol al dominației omului asupra naturii, dar și un examen pentru modul în care societatea reușește să se organizeze astfel încît să atingă o dominanță asupra sa însăși.

În cadrul funcțiilor economice ale orașelor românești, activitățile industriale dețin, în imensa majoritate a cazurilor, un rol prioritar. Dacă în trecut și în România, numeroase orașe reprezentau doar centre comerciale (semnificativ numite țirguri), în prezent, orașele mari și chiar cele mijlocii și mici se dezvoltă ca centre cu profil economic complex, iar unele orașe mici și mijlocii se dezvoltă ca centre specializate în anumite ramuri sau domenii industriale, în funcție de condițiile locale (miniere, petroliere, chimice, forestiere). Este o altă problemă faptul că nivelul de industrializare al aglomerației nu are în toate cazurile un corespondent echivalent și de dorit în ce privește echiparea urbană, construcția urbanistică, dotarea cu servicii sociale. Studiarea, atenuarea și, pe cît posibil, chiar înlăturarea neconcordanțelor de acest fel reprezintă una dintre cele mai importante

probleme atât pentru ridicarea continuă a standardului de viață al populației, cât și pentru creșterea randamentului activităților economice în care este angajată populația localității respective, ca să nu mai vorbim de impactul acestui echilibru asupra integrării socioculturale a populației.

Dar industrializarea, ca și progresul tehnic în general, nu rezolvă de la sine problemele sociale legate de expansiunea urbană. Mai mult decât atât, amplasarea de obiective industriale nu este suficientă pentru formarea unui veritabil oraș. De aceea s-a și făcut distincție între „zone industriale” și orașe. Industria și progresul tehnic asigură numai premisele unei dezvoltări urbane trainice. Realitățile arată că progresul tehnic și progresul social nu sînt automat concordante, putînd exista, uneori, chiar opoziții între ele.

Concentrările urbane ridică probleme sociale deosebite de acute, mai ales sub aspectul *integrării complexe* — economice, profesionale, psihosociale — a populației, îndeosebi a celei provenite din mediile agricole. Pentru a face față acestor probleme, în care intervin o mulțime de factori, începînd de la cadrul urban pînă la comportamentele și mentalitățile populației, urbanității și planificatorii apelează tot mai frecvent la cercetătorii din domeniul științelor sociale și umane, la echipe pluridisciplinare.

Aceasta, pentru faptul fundamental — deseori subliniat, dar tot atât de frecvent ignorat — că „un oraș transpune pe teren o cultură, o etică, instituții, valori ..., o societate umană”¹. De aceea scopul planificării urbane este „nu numai de a introduce ordine într-o evoluție în curs de a deveni anarhică: trebuie asigurat ca orașele să îndeplinească corect multiplele lor funcții de schimb și de creație, satisfăcînd nevoile, atât obiective cât și subiective, ale cetățenilor”². Rolul sociologilor ar trebui să fie, în această privință, deosebit de important, ei avînd sarcina să aducă în fața planificatorilor urbani nevoile și aspirațiile profunde ale oamenilor, dar să pună în evidență și insatisfacțiile, traumatismele pe care le provoacă dezvoltarea urbană.

Aceste studii se pot realiza fie prin sondaje asupra unor eșantioane importante ale populației, fie prin investigarea experimentală a unor eșantioane restrînse, observate în condiții din ce în ce mai controlabile, care permit stabilirea de relații între variabilele, izolabile și posibil de grupat. La fel de important este să se studieze *comunicarea și informarea* în mediul urban, *formele de cultură*, atitudinile, aspirațiile, dorințele și sistemele de valori care inspiră comportamentul cetățenului.

În acest sens, un loc central în cercetarea întreprinsă de Catedra de sociologie la Slatina îl ocupă studiul transformării *relațiilor sociale* integratoare din cadrul orașului (relații între clase și pături sociale, între populația de bază și cea imigrată, evoluția de viață urbană, relațiile între generații și sexe, dimensiunile familiei, locuință și familie), precum și al procesului de inte-

¹ *Le phenomene urbain*, sous la direction de Herve Carricr et Philippe Laurent Paris, Ed. Aubier-Montaigne, 1965, p. 83

² *Ibidem*

grare în viața urbană a migranților proveniți din rural, sub aspectul comportamentelor, atitudinilor, al participării la viața de ansamblu a orașului.

Cercetarea efectuată în oraș pe un eșantion de 300 de menaje și-a propus să urmărească pe planurile multiple — profesional, socio-cultural, comportamental, psihosocial — procesul de adaptare citadină a masei populației care a afluat spre Slatina, determinarea treptei de urbanizare în care se situează diferitele categorii de populație instalate succesiv în oraș, definirea ritmului în care progresează integrarea culturală în noile condiții sociale.

În acest sens, ancheta efectuată în orașul Slatina în anii 1967 și 1968 a urmărit stabilirea gradului de integrare socială-culturală a populației, înregistrând: relațiile interumane, de comunicare și de vecinătate; modalitățile specifice de utilizare a timpului liber; atracția centrului orașului; atracția ruralului, lectura, frecventarea instituțiilor culturale, audierea programelor de radio și televiziune, treburi gospodărești, excursii etc.; participarea la viața de ansamblu a orașului — obștească, culturală (spectacole, biblioteci etc.); comportamente economice, deprinderi și obiceiuri alimentare, vestimentare, gospodărești. S-au investigat, de asemenea, opinii ale capului familiei cu privire la oraș în ansamblu, satisfacții și insatisfacții privind activitatea instituțiilor și serviciilor social-economice, comerciale, administrative, culturale; aprecieri cu privire la conținutul informațional și distractiv al diferitelor mijloace de comunicare de masă (naționale și locale); au fost totodată, luate în considerare intenții de viitor în legătură cu instruirea și educarea copiilor, organizarea vieții de familie, eventuala reîntoarcere în mediul rural sau stabilirea în alt cartier al orașului, ca și intenția de plecare definitivă într-un centru urban mai mare.

Potrivit studiilor efectuate în țara noastră înainte de război, procesul de adaptare urbană era considerat încheiat, în linii generale, în cea de-a treia generație de cetățeni. Prelucrarea rezultatelor anchetei noastre ne arată că, în condițiile actuale ale țării, metamorfoza urbană se consumă într-un tempo mai rapid, încheindu-se, în mare, în cursul a două sau chiar al unei generații. În această privință este relevant faptul că nu există deosebiri semnificative în ce privește dotarea cu radio și TV a gospodăriilor în raport cu vechimea stabilirii în oraș a diferitelor grupuri de populație, cum reiese cu claritate din tabelul de mai jos.

Tabelul nr. 1

Dotarea gospodăriilor cu radio și TV

Vechimea în oraș	Radice- ficare	Radio	TV	Radio plus TV	Nimic	Nu e cazul	Total
Născuți în oraș	15,4%	21,9%	7,3%	30,1%	11,3%	1,6%	41%
Veniți din rural înainte de 1950	28,8%	27,1%	7,5%	18,1%	12,2%	3,1%	22,1%
Veniți între 1950 și 1959	6,94%	30,2%	6,9%	44,2%	4,6%	—	14,3%
Veniți după 1960	5,81%	25 %	12,9%	38,5%	13,2%	1,4%	22,6%
Total	15%	24,7%	8,7%	31,3%	11 %	1,6%	300(100%)

Desigur, fenomenul integrării comportă o serie de inegalități în funcție de anumite particularități socioprofesionale ale subiecților, precum și unele disparități pe planul atitudinilor și comportamentelor. Datele prelucrate confirmă însă una dintre ipotezele cercetării: creșterea ritmului, a „vitezei” de adaptare urbană ca urmare a acțiunii unor factori specifici societății noastre actuale, care ușurează și accelerează mutațiile ce se produc în conduită, conștiință și activitate prin transferarea din rural în urban. În același timp, în oraș, în ansamblul său, este prezent și un fenomen de „rurbanizare”, datorat nu atât populației nou venite de la sate, cât unora dintre vechii orășeni, care mențin aici moravuri, mentalități și comportamente de proveniență rurală, ceea ce dă o coloratură particulară întregului mediu social al orașului, precum și ambianței urbanistice. Toate acestea se explică prin faptul că o bună parte din vechii orășeni se află pe o treaptă scăzută de urbanizare, conservând obișnuințe, comportamente, mentalități caracteristice satului.

În legătură cu aceasta, cercetarea și-a propus să pună în evidență, pe cât posibil distinct, cele trei aspecte ale inserării migranților rurali în stilul de viață urban: *adaptarea, participarea, integrarea culturală*, precum și factorii care intervin în principalele momente ale migrației de la sat către oraș — luarea deciziei, schimbarea propriu-zisă a rezidenței, integrarea culturală.

2. FACTORI DE ACCELERARE A INTEGRĂRII URBANE ÎN CONDIȚIILE ROMÂNIEI

Orașul nu reprezintă numai o schimbare de mediu fizic și a formelor de organizare economică, ci afectează, totodată, cultura, relațiile și structurile sociale, comportamentele, atitudinile, gândirea oamenilor. Integrarea migranților de origine rurală în această nouă realitate socială este condiționată de numeroși factori — economici, socioculturali, politici, structura urbană, mărirea aglomerației. Desigur, printre aceștia, rolul decisiv revine factorilor obiectivi.

În numeroase țări ale lumii, creșterea aglomerațiilor urbane pune grave probleme sociale — mai ales sub raportul adaptării armonioase a populației la întregul ansamblu de relații specifice orașului — din cauza disproporțiilor acute între dezvoltarea structurii economice, a capacității edilitare, a rețelei instituționale și de servicii, pe de o parte, și afluxul de populație sosită din mediul rural, pe de altă parte. Este cazul orașelor a căror populație crește nu în virtutea și pe măsura propriei lor dezvoltări interne — în primul rînd economice —, ci sub presiunea exodului rural, ieșit, ca un fluviu revărsat, dincolo de albia sa. Astfel de situații sînt mai frecvente în țări în curs de dezvoltare, dar nu numai acolo, făcînd ca orașul să se sufocă din cauza unei suprapopulații artificiale, a creșterii excesive a categoriilor marginale, a celor care nu găsesc de lucru, trăiesc din expediențe și obțin, cel mult, o întrebuințare parțială. Este inevitabil ca, atunci cînd

imigrația urbană are o amploare ce depășește posibilitățile dezvoltării economice a aglomerației, o mare parte din cei veniți să găsească doar încadrări intermitente, alții să îngroașe rindurile șomerilor, de unde și frecvența cazurilor de dezorganizare personală. Decalajul dintre imigrația urbană și creșterea economică — de aceasta depinzând, în primul rînd, capacitatea orașului de a absorbi și a asimila valul continuu de populație atrasă spre oraș — este, alături de segregările și antagonismele de clasă, principala cauză a dificultăților de integrare și de adaptare, a fenomenelor de dezintegrare socială și morală, de „patologie” socială din aglomerațiile urbane aflate într-o expansiune demografică artificială, alimentată de curente migratorii excesive. Nu contestăm, prin aceasta, existența, în orice împrejurări, a unor reale dificultăți de adaptare la mediul citadin, la condițiile de muncă în oraș a celor proveniți din rural și impactul acestor dificultăți asupra unor fenomene negative care însoțesc transferul de la sat la oraș.

Analiza realităților din țara noastră ne relevă existența unor factori, cu caracter mai general, a căror acțiune facilitează integrarea citadină a noii populații orășenești, provenite de la sat.

În acest sens, factorul prim și decisiv îl constituie prioritatea dată *industrializării* în planurile de dezvoltare economică și socială a țării, dirijării investițiilor spre creșterea forței industriale (și urbane) a centrelor urbane, amplasării de mari obiective și complexe industriale în zone economice rămase în urmă, dezvoltării industriei în regiunile agricole. S-au creat, astfel, posibilități pentru încadrarea populației agricole devenite disponibile în urma cooperativizării și mecanizării agriculturii, în primul rînd în întreprinderi industriale, dar și în activități terțiare, extinse în urma procesului de industrializare și de creștere urbană.

Cu toate că în țara noastră, dată fiind ponderea foarte ridicată a populației ocupate în agricultură, s-a produs și continuă o deplasare masivă a forței de muncă spre activități neagricole — concentrate, cum se știe, în orașe — creșterea economiei industriale și a numărului de posturi din cadrul acesteia a permis absorbirea forței de muncă eliberată prin reorganizarea și mecanizarea agriculturii.

Faptul este, în general, caracteristic țărilor cu o economie aflată pe o treaptă evoluată de modernizare. Analizînd interacțiunea factorilor pozitivi și negativi ai migrației de la sat la oraș, sociologul Gino Germani spune: „... S-a observat frecvent că crearea de noi locuri de muncă, ca urmare a progresului industriei, se află cel mai adesea la originea mișcărilor populației de la sate la orașe în țările evoluat, în timp ce în unele țări insuficient dezvoltate se produc concentrări ale populației în centre urbane, chiar cînd posibilitățile de plasament ale acestora sînt slabe, sau chiar lipsesc cu totul. Noi constatăm, în acest caz, existența unei combinații de forțe în care incitațiile repulsive, tînzînd să-i îndepărteze pe locuitorii de la sat, sînt mult mai active decît elementele de atracție specifice ariei urbane”³.

³ Cf. Ph. Hauser, *Manuel de la recherche dans les zones urbaines*, Paris, UNESCO, 1965, p. 177

O importanță deosebită o are în acest context dezvoltarea orașelor românești ca centre cu o funcționalitate economică complexă — cu o bază largă de angajare în activități productive — depășindu-se progresiv faza orașelor preindustriale și comerciale, cu întrebuintări mai mult sau mai puțin ocazionale și periferice și prevenindu-se astfel formarea unei texturi urbane lipsite de o infrastructură economică puternică, de perspectivă, precum și a unei suprapopulări urbane.

Capacitatea orașelor de a absorbi în producția industrială și în sectorul terțiar — în activități *stabile, permanente* — surplusul de forță de muncă care se dirijează din fiecare zonă agricolă spre centrele urbane, mai apropiate sau mai îndepărtate, asigură desfășurarea normală a procesului de integrare a migranților în cadrele comunității urbane. Prin dezvoltarea continuă a infrastructurii economice a orașelor și repartizarea cât mai rațională, în toate zonele țării, a noilor obiective industriale, a fost posibil să se evite formarea în orașe a unui excedent de populație de imigrație recentă, în rîndul căreia apar, de obicei, cazuri de dezorientare și de degradare morală și care constituie o permanentă sursă de fenomene secundare de patologie socială. Ponderea scăzută a acestor fenomene în condițiile orașelor din România este condiționată, în primul rînd, de faptul că dezvoltarea urbană apare ca o expresie și o consecință a progresului economic, a unei intense dezvoltări industriale.

Prelungirea școlarizării obligatorii la o rată de 10 ani, înființarea a numeroase școli profesionale, licee de specialitate — pe lângă celelalte forme liceale — sînt măsuri importante nu numai pentru profesionalizarea tineretului, dar și pentru educarea lui, pentru evitarea dezaxării morale, pentru diminuarea delincvenței juvenile. Studiind delincvența juvenilă, numeroși cercetători au pus-o, pe bună dreptate, în legătură cu condițiile din marile orașe: „Sintem... frapați de apariția și succesul activităților aparent marginale și imprevizibile, mai ales în rîndul populației tinere, uneori la limita delincvenței, și a cărei interpretare corectă nu poate fi dată decît printr-un examen al alienării și anomiei în marile orașe”⁴.

Concluzia care se desprinde din cele arătate mai înainte este că încadrarea mîinii de lucru în activități stabile, *integrarea profesională* este premisa hotărîtoare a procesului de integrare urbană a întregii populații stabilite succesiv în oraș. Apare clar, în lumina acestui adevăr, rolul primordial pe care-l dețin, în planificarea urbană, în orientarea curentelor migratorii, o politică consecventă de industrializare și modernizare economică a tuturor zonelor țării, concomitent cu un program științific de pregătire și calificare a forței de muncă, efectul profesionalizării asupra ansamblului proceselor integrative fiind considerabil (a se vedea, în acest sens, capitolul precedent).

Repartizarea echilibrată a amplasamentelor industriale pe teritoriul țării va fi și în continuare un obiectiv important al politicii economice a partidului și statului. „Paralel cu îmbunătățirea structurii pe ramuri a industriei se va acorda

⁴ *Proposition de recherches sur la vie urbaine*, in „Revue Française de sociologie”, vol. IX, 1968, nr. 2, p. 163.

și în viitor toată atenția repartizării teritoriale judicioase a forțelor de producție. „În stabilirea amplasamentelor noilor obiective industriale — subliniază traversorul Nicolae Ceaușescu — vom continua să îmbinăm organic considerentele de eficiență economică cu criteriile sociale, legate de necesitatea ridicării județelor și localităților mai puțin dezvoltate, a accelerării progresului lor economic și social”⁵.

Rețeaua urbană și dimensiunile orașelor constituie, după părerea noastră, un alt factor obiectiv cu incidențe puternice asupra adaptării populației provenite din rural în ansamblul relațiilor vieții citadine. Nu o dată au fost puse în evidență gravele probleme sociale cu care sînt confruntate aglomerările urbane de talia megalopolis-urilor, mai ales în cazul unor mari disproporții între structura economică și instituțională a orașului și excesul de populație.

În România, orientarea industrializării și, corelat cu aceasta, a urbanizării a permis ncolirea unor situații asemănătoare. Rețeaua urbană, chiar dacă nu are încă o distribuire teritorială pe deplin echilibrată, nu cunoaște mari disproporții în ce privește mărimea localităților urbane și repartizarea lor pe zone geografice. Deplasările care s-au produs în rețeaua urbană în cursul ultimelor două decenii s-au desfășurat, în general, într-un sens pozitiv. Au crescut unele aglomerări urbane reprezentînd centre industriale aflate într-o puternică expansiune, au fost create orașe noi, tîrguri cu caracter semiurban au dobîndit treptat atributele orașului modern; au crescut orașele mici și mijlocii. Au fost, în mod îndreptățit, frinate tendințele de supraaglomerare a capitalei țării și a cîtorva importante centre industriale. În ultimii ani a fost definită și aplicată tot mai consecvent o concepție unitară de amplasare a noilor obiective industriale, de amenajare și sistematizare teritorială, de urbanizare a zonelor mai rămase în urmă, de dezvoltare echilibrată a orașelor. Se vor ridica orașe noi în zonele în care rețeaua urbană este încă scăzută, iar evoluția orașelor va fi dirijată spre o dezvoltare proporțională, avîndu-se în vedere realizarea unor centre de mărime optimă, adică de dimensiuni mijlocii și mari.

Datele statistice, cum se observă din tabelul de mai jos, indică clar că sporul migratoriu la 1 000 de locuitori a înregistrat, în deceniul 1957—1968, un nivel scăzut în orașele mici (sub 20 000 de locuitori), precum și în cele cu peste 200 000 locuitori, creșterile cele mai semnificative avînd loc în orașele mijlocii și mari.

Prognozele și schițele de sistematizare urbană marchează tocmai tendința de reducere a ponderii orașelor mici și a capitalei țării în ansamblul populației urbane, în favoarea orașelor mijlocii și mari, care pot dispune de întreaga gamă a dotărilor tehnice-edilitare și social-culturale, în măsură să confere o personalitate modernă, cu adevărat citadină unei așezări, și în care se pot evita, totodată, neajunsurile și anomaliiile sociale, umane ale supraaglomerărilor.

⁵ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al X-lea Congres al Partidului Comunist Român*, București, Edit. politică, 1969, p. 19

Este o preocupare constantă realizarea unei proporționalități în ce privește funcțiile economice, sociale, culturale ale orașelor, pe primul plan situându-se cum s-a mai arătat, activitățile industriale.

Tabloul nr. 2

Spur migratoriu la 1 000 de locuitori pe grupe de orașe, în România,
în perioada 1951-1964

Grupe de orașe după mărime	Spur migratoriu la 1 000 locuitori
Total	12,9
1. Sub 20 000 locuitori	9,8
2. 20 000 - 49 999 loc.	16,1
3. 50 000 - 99 999 loc.	17,9
4. 100 000 - 200 000 loc.	14,9
5. Peste 200 000 locuitori	9,4

Aplicarea programelor economice și sociale prevăzute pentru deceniul 1970—1980, eforturile mari ce se fac în direcția construcției de locuințe, asigurării în toate orașele a întregului complex de echipamente sociale și culturale necesare vor recupera unele întârzieri resimțite în acest domeniu. Multiplicarea studiilor și cercetărilor, la care sînt chemați să-și aducă contribuția economiști, planificatori, urbaniști, demografi, sociologi, arhitecți, va oferi date și concluzii necesare pentru corelarea cît mai armonioasă a planurilor de dezvoltare economică, de amplasare a obiectivelor industriale, de recrutare și pregătire a forței de muncă, în vederea dezvoltării unor centre urbane, în interiorul cărora să se asigure echilibrarea structurii economice, instituționale, sociale, de servicii pentru populație.

Pe planul structurilor sociale, un important factor de integrare urbană, care acționează la scara întregii societăți, îl constituie înlăturarea *segregărilor și antagonismelor sociale, de clasă, etnice, religioase*. Societatea noastră cunoaște, pe măsura dezvoltării multilaterale a orînduirii noi, socialiste, o continuă omogenizare socială, întemeiată pe înlăturarea treptată a deosebirilor esențiale dintre clasele și categoriile sociale, pe diminuarea diferențelor dintre sat și oraș, dintre munca fizică și munca intelectuală, pe comunitatea de interese economice, politice și de idealuri a tuturor membrilor societății. Întreg acest proces este favorizat de schimbările ce se produc în nivelul tehnic-științific și cultural al societății românești, de perfecționarea pregătirii profesionale a clasei muncitoare, de asigurarea unor proporții tot mai echitabile între veniturile diferitelor categorii de populație.

Acest context social nou, în continuă ameliorare, marchează vizibil relațiile și modul de viață al populației orașenești, anulînd treptat urmele segregărilor verticale și orizontale, caracteristice structurilor urbane din

trecut. Noul „mediu social urban” are efecte deosebit de pozitive, facilitând acomodarea, adaptarea, comunicarea și contactele sociale între diferitele categorii de cetățeni, între rezidenții originari și noii veniți (relații de vecinătate, de prietenie etc.). Tind să se estompeze, datorită unei organizări superioare a spațiului urban, disparitățile tradiționale dintre „centru” și cartierele periferice. Locul „mahalalelor” sordide, rezervate înainte mai ales păturilor sărace și grupurilor sociale „marginale”, care constituiau un adevărat focar de concentrare a fenomenelor producătoare de degenerare morală socială, spirituală, de declasare, l-au luat, în mai toate orașele, cartierele noi moderne, locuite de populație din toate categoriile sociale și din toate profesunile. Relativa eterogenitate a populației în marile ansambluri — ca origine, profesie, nivel cultural — contactul între moduri de comportament diferite ușurează generalizarea „urbanului” ca mod de viață, a valorilor și normelor specifice orașului, asigurând o mai mare frecvență și intensitate a contactelor sociale.

Este știut că schimbările brusce de mediu sociocultural, mai ales prin trecerea de la viața rurală la cea urbană, de la un mediu tradițional la altul, în plină evoluție industrială și socială, provoacă mari dificultăți de „exprimare”, „comunicare” și „înțelegere”, oamenii trăind acut sentimentul de a fi „izolați în mulțime”. Iar această izolare socială poate fi, uneori, la originea tulburărilor psihice mai mult sau mai puțin grave.

Curentul ascendent al mobilității sociale, o politică nediscriminatorie în domeniul repartizării locuințelor fac ca orașul să nu mai fie divizat din punct de vedere demografic, profesional și social, iar colectivitatea urbană să nu mai sufere o „ruptură sociologică”, cum se întâmplă în țările capitaliste, fenomen care „se manifestă uneori printr-o segregare spațială. Noii sosiți locuiesc de obicei în cartiere speciale: cei mai săraci se instalează — mai mult sau mai puțin provizoriu — în locuințele vechi din centrul urban sau în bidonvilles-urile de la periferie, cei mai puțin săraci în marile ansambluri”.

Cu toate că noile cartiere nu rivalizează, în multe orașe, cu „centrul” tradițional în ce privește spațiul de viață publică și formele de comuniune, ele devin treptat, pe măsura amenajării cu echipamente culturale, centre cu o personalitate și o viață colectivă proprie. Am semnalat însă faptul că, dacă în proiectarea noilor cartiere se acordă un loc important dotării cu servicii sociale și culturale, ceea ce lipsește încă pentru atragerea populației cartierelor la o activitate socială și culturală cit mai bogată, în special a tinerilor, sînt formele de organizare care ar putea antrena în activități colective — obștești, culturale, sportive — pe rezidenții din marile ansambluri, cum ar fi grupe locale profesionale, asociații voluntare, comunități de vecinătate, cercuri culturale și altele, grupuri organizate de tineri (de elevi, studenți, muncitori). Toate acestea pot juca un mare rol în controlul și îndrumarea comportamentelor, în dezvoltarea vieții colective din cartier, în creșterea dinamismului local și încadrarea cartierului în structura globală a vieții orașului.

* Raymond Ledrut, *Sociologie urbaine*, Coll. S.U.P., Paris, P.U.F., 1968, p. 84.

Ce rol au științele sociale în această privință? Problema îi preocupă pe sociologii din toate țările. Raymond Ledrut, specialist francez în sociologia urbană, subliniază, pe bună dreptate, că o condiție indiscutabilă a integrării colective, a unei planificări urbane creatoare este crearea unor forme originale de participare a populației în toate domeniile vieții urbane, a unor noi structuri de integrare colectivă. Sociologia nu poate spune dacă există un singur drum de urmat în această privință, dar „ea poate să afirme că urmează să fie găsite forme noi de existență socială și poate observa că, pretutindeni, sînt căutate și se elaborează asemenea forme... Fără îndoială, amorfismul colectiv poate să se dezvolte, însă în acest caz, inadapările și discordanțele vor crește, iar integrarea colectivă va fi redusă la zero...”¹.

Un alt important factor favorizant pentru integrarea urbană a celor care pleacă din sat îl constituie *mutațiile profunde intervenite în agricultură și în viața satului, pătrunderea și răspîndirea, pe canale multiple, a elementelor „urbane” în mediul rural*. Începutul făcut și continua extindere a „faptului urban” în zonele rurale ale țării noastre, atenuarea și, în perspectivă, ștergerea deosebirilor fundamentale dintre sat și oraș constituie o premisă importantă a adaptării omului de la țară la normele și valorile citadine. Penetrarea în rural a elementelor care își au sorgința în economie și modul de viață urban — în producție, în viața socială, în viața domestică, în obișnuințele și modurile de folosire a timpului liber, în dotarea gospodăriei, în relațiile sociale și în formele de comunicare umană — face ca, în prezent, migrații de la sat să depășească cu mai multă ușurință dificultățile legate de intrarea într-un nou mediu social. Politica generală a statului de amenajare și sistematizare a comunelor rurale, de mecanizare a producției agricole, de dotare a comunelor cu servicii complexe, sociale și culturale pregătesc premisele ca migrații să-și însușească relativ mai repede comportamentele cerute de viața în oraș. Atenuarea discontinuității dintre starea de „rural” și cea de „urban” creează condițiile prealabile pentru ca foștii agricultori, odată trecuți la oraș, să nu mai trăiască sentimentul dezrădăcinării, izolării și însingurării, să nu mai păstreze mereu nostalgia satului patriarhal.

Dezvoltarea largă a comunicațiilor culturale de masă la sate (faptul că nu există comună rurală fără un cămin cultural unde se exercită o culturalizare largă, accesibilă oricărui satean), trecerea la generalizarea învățămîntului obligatoriu de zece ani la sat, ca și la oraș, creșterea numărului de intelectuali care trăiesc în comunele rurale sînt de natură să apropie agricultorii de orașeni în ce privește cerințele, exigențele și chiar obișnuințele de comportamente culturale. Numărul mare de învățători, profesori, medici, ingineri, agronomi, tehnicieni care lucrează în comunele rurale este, de asemenea, un important factor de urbanizare. Același rol îl joacă și numărul mare de rezidenți rurali care își desfășoară activitatea profesională în oraș, făcînd naveta zilnic, săptămînal sau lunar, și care contribuie, în largă măsură, la transplantarea unui mod de viață urban în mediul rural.

¹ Raymond Ledrut, *Sociologie urbane*, p. 98

3. ASPECTE ALE INTEGRĂRII SOCIO-CULTURALE

Un element principal al cercetării efectuate în orașul Slatina l-a constituit studierea relațiilor sociale integratoare în munca industrială și în mediul urban a populației venite din rural, transformarea „modului de viață urban” pe ansamblul orașului, urmărindu-se cițiva indicatori ai stării integrative și urbanizante: profesionalizarea, deprinderea comportamentelor și formarea atitudinilor citadine, gradul de atașament față de oraș, relațiile păstrate cu satul, evoluția familiei în condițiile unui oraș caracterizat printr-o puternică creștere industrială, economică, demografică.

O dată cu instalarea migranților în oraș, devin indispensabile adaptarea lor față de o nouă comunitate, însușirea de noi cunoștințe, educarea aptitudinilor pentru a îndeplini alte funcții, adoptarea unor moduri de comportament și a unor valori noi în organizarea existenței cotidiene.

În cercetarea noastră am luat termenul de integrare în sensul dat de Gino Germani: „Noi desemnăm prin termenul de integrare culturală diversele faze ale unui proces în cursul căruia imigranții asimilează progresiv comportamentele și conduitele celor originari din mediul urban (funcții obișnuite, valori, cunoștințe)”⁸. Am luat, de asemenea, în considerare și am pus în evidență diferite forme și grade de integrare socioculturală constatând inegalități și diferențieri în ceea ce privește adaptarea la diferite aspecte ale cadrului urban și a exigențelor urbane. Astfel, în cursul procesului de integrare în noile cadre sociale, dobîndirea de noi structuri de comportament poate avea un caracter superficial, pe cînd „interiorizarea” (incorporarea în personalitate a exigențelor și valorilor specifice orașului) este, în multe cazuri, mai profundă. „În ceea ce privește normele și modurile personale de comportament, readaptarea socială poate ajunge fie la o nediferențiere, fie la o asimilare completă a modurilor de comportament ale noului mediu urban, fie la o adaptare cu totul superficială, fie la un refuz complet al normelor noi”⁹.

La Slatina, fiind un oraș care păstrează încă în structura sa urbană rămășițe puternice ale unui orașel comercial de provincie, precum și o populație originară care conservă încă, sub multe aspecte, obișnuințe rurale, au putut fi identificate cu ușurință cele trei tipuri de „integranți”, stabilite de către Ph. Mayer: 1. imigrantul, „integrat în două forme de cultură”, fiind la fel de mulțumit și într-un mediu rural, și într-un mediu urban, nemani-festînd, după caz, decît una dintre cele două structuri de comportament; 2. „țăranul”, care, chiar în mediul urban, păstrează felul său specific de comportament; 3. imigrantul care și-a schimbat complet modul de comportament.

Analiza macrosociologică diferențială a condițiilor de viață, a structurii sociale și a compoziției demografice a populației a fost dublată de un studiu asupra comportamentelor, nevoilor și aspirațiilor. Cercetarea acestora prezintă, după cum subliniază Chombart de Lauwe, o deosebită importanță.

⁸ Vezi Ph. Hauser, *Manuel de la recherche dans les zones urbaines*, Paris, UNESCO, 1965, p. 177.

⁹ *Ibidem*.

întrucît, pentru o planificare urbană de perspectivă „nu este vorba de a ști dacă oamenii se adaptează sau nu la noile exigențe ale vieții urbane; adevărata problemă este de a crea orașe care se adaptează la noua societate și la omul care se profilează”¹⁰. Este limpede că amenajarea spațiului și prevederile de echipament, de transport, localizarea centrelor comerciale, culturale, a serviciilor trebuie să țină seama de analizele psihosociologice.

Ancheta a avut, totodată, în vedere determinarea *capacității urbanizatoare* a orașului — începînd de la construcția spațiilor locative, a amenajărilor socioculturale și de servicii, pînă la formarea acelor cadre de comuniune care dau unitate de viață urbană unui cartier sau întregului oraș.

Cu toate că cea mai mare parte a celor anchetați se declară satisfăcuți de echipamentul social și cultural, de serviciile sociale oferite populației, ansamblul cercetării arată existența unui decalaj între înzestrarea industrială a orașului, ale cărui uzine reclamă un numeros personal de calificare superioară, și gradul de dezvoltare urbană a acestuia. Cercetarea ne-a relevat că ridicarea nivelului de „urbanizare”, amendarea stilului de viață urbană în oraș, dezvoltarea instituțiilor de deservire socială și culturală prezintă o importanță vitală pentru atragerea spre oraș și stabilitatea cadrelor de înaltă calificare, a forței de muncă. În genere, fără o profundă restructurare urbană, mai ales pe planul dotărilor culturale, este îngreuiată fixarea forței de muncă în noile orașe industriale, restrîngerea fluctuației acesteia. De aceea, în faza actuală a evoluției urbanizării în țara noastră, este esențială preocuparea factorilor de conducere și planificare de a realiza în orașe un echilibru funcțional între capacitatea industrială și cea „urbană” (rezidențială și de servicii sociale și culturale).

Investigația făcută la Slatina arată că, cu cît subiecții au un nivel profesional și cultural mai ridicat, cu atît este mai pronunțată tendința de a părăsi orașul, cei mai mulți dintr-o insatisfacție față de condițiile urbanistice și de serviciile sociale și culturale — și de a se stabili în localități mai mari, cu o viață cultural-artistică mai bogată.

Tablel nr. 3

Derița de a se muta în alt oraș mai mare

Studii	Ds%	Nu%	Total
Scoală elementară	9,1	83,9	40,0
Scoală profesională	29	71	21,6
Școală medie	29,3	70,7	30,6
Scoală superioară	38,8	61,2	7,6
Total	24,3	78,7	300 (100%)

În cercetarea noastră am considerat că atașamentul populației pentru orașul de reședință se află proiectat și în modul în care părinții văd viitorul

¹⁰ Chombart de Lauwe, *Des hommes et de villes*, Paris, Payot, 1965

copiilor, putînd fi evaluat, printre altele, și prin identificarea opțiunilor în ce privește localitatea în care ar dori să se fixeze descendenții lor. În legătură cu aceasta, conform datelor prezentate mai jos, se pot constata diferențe în opțiunile părinților privind viitoarea localitate de rezidență a copiilor în funcție de vechimea stabilirii lor în Slatina.

Tabclul nr. 3

Dorința părinților în legătură cu stabilirea copiilor lor în Slatina sau în altă localitate

Vechimea în oraș	Nu e cazul	Preferă să rămînă aici	Preferă să plece	Indiferent	Total
Născuți în oraș	42,2	25,2	11,3	20,3	123
Veniți din rural înainte de 1950	57,5	16,5	10,8	13,6	66
Veniți în perioada 1950-1959	20,9	30,2	20,9	23,2	43
Veniți după 1960	36,8	27,9	16,1	22,1	68
Total	42	26,7	13,7	16,3	300 (100%)

Considerăm că studiul integrării urbane, al satisfacției și atașamentului față de oraș este de un interes major pentru a determina capacitatea unui oraș de a atrage forța de muncă și de a o stabiliza, mai ales pe cea cu o înaltă calificare. Analiza fluctuației și mai ales a instabilității forței de muncă industriale, a cadrelor de specialiști nu se poate limita la cadrul întreprinderii, mai ales în orașele a căror populație crește rapid în urma industrializării. Datele anchetei noastre arată că tendințele spre fluctuație au nu numai o motivație profesională, legată de cadrul de muncă, ci și una legată de cadrul urban general, de mărimea aglomerației, de posibilitățile utilizării cit mai variate a timpului liber, de atracția urbană însăși.

Problema integrării urbane capătă aspecte complexe nu numai ca urmare a afluxului de populație nouă, într-un număr sporit, dar și sub acțiunea altor factori, ca extinderea suprafeței urbane și cu atât mai mult a dispersării populației și a spațiului urbanizat într-o structură discontinuă și plurinucleară, care sparge unitatea vieții citadine cotidienne de factură tradițională. În acest sens, în realitatea urbană a Slatinei, sînt în curs de restructurări în direcția separării zonelor de lucru și a celor de locuit, ceea ce diminuează ocaziile de comunicare și de relații sociale. Cadrele materiale ale comunității urbane, cîmpul social unic — piață sau cartier comercial, corso-ul tradițional — nu mai localizează viața cotidiană a întregului oraș. În aceste condiții capătă o mare importanță micile focare de viață colectivă locală din interiorul noilor zone cum este cartierul „Crișan” — care să înlocuiască nucleele istorice de viață colectivă și să refacă sau să continue, pe spații mai mici, organismul viu, care era orașul istoric. Sînt necesare deci, în continuare, preocupări pentru o asemenea organizare și amenajare a spațiului urban, încît să se asigure sudarea colectivității urbane în noile cartiere,

ca acestea să nu rămână doar un mediu de coabitare, ci să devină o formă de comuniune.

În literatura sociologică se subliniază că adevărata integrare socială a omului într-o colectivitate se situează la nivelul atitudinilor sociale și prin corelație, la nivelul ierarhiilor de valoare de care el se atașează. Integrarea individului este recunoscută de către alții în măsura în care comportamentul său permite să se deceleze în el atitudini și opinii față de lucruri, de alți oameni, de opiniile și comportamentele lor, suficient de conforme cu ceea ce se așteaptă de la el în împrejurările în care se află. În ultimă instanță, integrarea socială constă în generalizarea atitudinilor similare. Aprecierea este valabilă și în cazul fenomenului de integrare urbană, care nu se reduce la o simplă încadrare a indivizilor în spații de producție și de locuit aparținând orașului. Este vorba de modificări structurale în mentalitatea, obiceiurile și deprinderile acumulate în decursul timpului, de o adaptare la condiții de muncă și de viață cu totul noi, de o mișcare interioară, psihologică — dependentă evident de poziția și statutul social al fiecărui — pe care am încercat s-o surprindem atât pe bază de observații, de date statistice, de convorbiri nondirijate și printr-o anchetă de opinie pe bază de chestionar.

Cercetarea noastră arată, ca și studiile similare ale unor specialiști străini, că, în faza inițială de creștere intensă a populației urbane (mai ales pe seama migrației de la sat la oraș), specializarea sarcinilor, diviziunea muncii, utilizarea mijloacelor indirecte de comunicare conduc la slăbirea contactelor individului cu micile grupuri, la reducerea *contactelor sociale* și a comunicării de la persoană la persoană, o slabă participare la unele activități colective de utilizare a timpului liber.

Sosirea în oraș a unui contingent important de populație rurală, ca și faptul că reminiscentele modului de viață rural se resimt în ansamblul citadin chiar și la cei născuți în oraș, își găsește expresia în persistența obișnuințelor, comportamentelor rurale, mai ales în privința vieții domestice și a folosirii timpului liber, în „subutilizarea” echipamentelor culturale existente. În aceste condiții, „integrarea culturală” manifestă o tendință de rămânere în urmă față de dezvoltarea structurii economice și a cadrului edilitar al orașului. Din convorbirile aprofundate cu un număr de subiecți rezultă că fenomenul ține, pe de o parte, de carențele din activitatea instituțiilor culturale locale (lipsă de atractivitate, insuficienta popularizare a manifestărilor), iar pe de altă parte de inadaptarea migranților rurali la formele urbane de utilizare a timpului liber. Este izbitoare, după cum se vede din tabelele care urmează, proporția mare — în bugetul de timp — a preocupărilor pentru treburi gospodărești atât la cei veniți din rural, cât și la cei născuți în Slatina, în detrimentul activităților culturale.

În ce privește utilizarea timpului liber, se constată o scăzută audiență. În cazul orașului cercetat, a formelor colective, ilustrată prin frecvența slabă a manifestărilor culturale locale, mai ales a programelor și activităților de la casa de cultură.

Tabelul nr. 4

Activități preferate în timpul liber

Profesiunea	Născuți în oraș									Veniți din rural								Total
	Lectură, studii	Pîimbări	Sport	Teatru, cinema	Program TV, radio	Vizite și primiri de oaspeți	Treburi gosp.	Alte	Total	Lectură, studii	Pîimbări	Sport	Teatru, cinema	Program radio, TV	Vizite și primiri de oaspeți	Treburi gospod.	Alte	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Muncitor tehnician	16,1	8,2	14,2	6,1	10,2	—	51	4	39,8	28,4	7,9	11,3	9,1	7,9	4,3	28,4	4,5	49,7
Funcționar	23,8	—	19	14,3	4,8	—	33,3	4,8	17,1	31	3,4	6,8	20,7	6,8	—	20,7	10,3	16,4
Intelectual	40	10	20	10	—	—	20	—	8,1	53,9	—	15,4	—	7,7	—	15,4	7,7	7,3
Pensionar + casnică	26,3	5,2	2,6	5,2	2,6	—	50	7,9	30,9	14,7	8,8	—	5,8	2,9	—	61,7	5,8	19,2
Alte	—	—	40	—	—	—	40	20	4,1	30,8	7,7	—	—	—	—	61,6	—	7,4
Total	17,9	5,7	13	6,5	6,5	—	44,7	5,7	123 (100%)	22,6	6,7	7,9	91	6,2	1,1	35,1	5,6	177 (100%)

să adopte cu mai multă rapiditate comportamentele vieții de oraș. Un argument în plus pentru a vorbi nu numai de „urbanizarea” migrantilor sosiți din rural dar și a vechilor orășeni. Dar nu numai atât. Se pare că unele categorii de vechi orășeni sînt mai degrabă purtătorii și continuatorii modurilor de viață tradiționale, adaptîndu-se mai lent condițiilor mediului urban modern. Se creează chiar o discordanță vădită între „vechiul oraș”, cu obiceiurile și mentalitățile populației sale și „noul oraș”, aflat în evident avans în ce privește dezvoltarea urbană și generalizarea comportamentelor citadine.

Utilizarea timpului liber în zilele de duminică arată, de asemenea, participarea scăzută la formele colective de activitate culturală, insuficiența comunicării și a contactelor sociale, tendințe de izolare în căminul familial. Un procent de 43,9 subiecți (născuți în oraș), respectiv 42,9 (veniți din rural) folosesc duminica pentru odihnă acasă.

Și în acest caz nu apar diferențe semnificative între cei proveniți din rural și cei născuți în oraș, cu excepția unor obiceiuri (vizite la rude în oraș sau la țară) care indică o persistență mai puternică a legăturilor cu satul și a deprinderilor formate în mediul rural la cei veniți de curînd din agricultură. Același fapt este relevat și de datele privind frecventarea spectacolelor după medii de proveniență (urban sau rural). Și în acest caz (a se vedea tabelele următoare), factorul care introduce diferențieri (pe lingă cel al categoriei sociale, presupus și confirmat de toate datele) este *tipul de locuință*. Influența mediului de proveniență și a vechimii în oraș acționează asupra comportamentelor, asupra intensității și formelor de relații interumane mai cu seamă prin — și acest lucru ni l-a relevat abia prelucrarea datelor — tipul de locuit și prin cartierul rezidențial. Însăși participarea la spectacole (cu sau fără familie) și frecvența participării sînt influențate de situația și amplasarea locuinței.

Tabelul nr. 8

Frecvențarea spectacolelor

Situația locuinței	Familia	Familia și prietenii	Prieteni	Căminaj	Singur	Nu frecventează	Total
Bloc	48 (62,34%)	13 (16,88%)	8 (10,39%)	—	2 (2,60)	6 (7,79%)	77
Singur curte	50 (37,60)	15 (11,28%)	5 (3,76%)	—	8 (6,01%)	55 (41,35)	133
Curte comună	28 (38,88)	9 (12,50)	3 (4,17)	1	6 (8,34)	25 (34,72)	72
Alte	7 (40)	4 (22,32)	1	—	2 (11,11)	4 (22,22)	18
Total	133 (44,30)	41 (13,66)	17 (5,66)	1	18 (6)	90 (30)	300

Se observă procentul mare de frecvență a spectacolelor (92,21 %) în cazul celor care locuiesc în bloc. Aceasta se explică, în primul rând, prin faptul că majoritatea locatarilor din blocuri sînt noi veniți în oraș și, ca atare, au mai puțin dezvoltate forme de relații de grup și interpersonale (rudenie, vecinătate, prietenie), fiind astfel mai înclinați spre adoptarea formelor colective de folosire a timpului liber. La aceasta se adaugă, desigur, și faptul că locuitul în bloc necesită mai puțin timp pentru treburi gospodărești. Faptul este evidențiat și prin aceea că cei care au locuințe individuale cu curte frecventează mai puțin spectacolele, ocupîndu-și timpul în proporție crescută cu activități gospodărești sau cu vizite și întîlniri cu vecinii și prietenii.

Am putea trage de aici concluzia că locuitul în blocuri și în mari ansambluri facilitează inserarea oamenilor în viața socială și culturală a orașului, pe cînd locuitul în case individuale înclină spre dezvoltarea relațiilor interumane în cadrul grupurilor mai restrînse.

În primul caz avem de-a face cu o diminuare a contactelor interpersonale, iar în cel de-al doilea cu o mai mare bogăție a acestui tip de relații. Locuința devine astfel un factor care extinde sau restrînge relațiile sociale ale oamenilor de la oraș, apropiindu-i de o societate tradițională (rurală) sau, din contră, de una urbană.

Tabelul nr. 9

Frecvențarea spectacolelor pe modal de proveniență

Urban

Situația locuinței	Familia	Familia și prietenii	Prietenii	Cunoscuți	Singur	Nu frecventează	Nr.
Bloc	16 (76,2)	1	3 (14,3)	—	—	1	21
Singur curte	23 (33,8)	5 (7,3)	3 (4,4)	—	3 (4,4)	34 (50)	68
Curte comună	11 (47,30)	3 (11,54)	1	—	3 (11,54)	8 (30,80)	26
Alte	2 (25)	—	1	—	1	4 (50)	8
Total	52 (42,15)	9 (7,26)	8 (6,50)	—	7 (5,09)	47 (33)	123

Tabelul nr. 10

Rural

Situația locuinței	Familia	Familia și prietenii	Prietenii	Cunoscuți	Singur	Nu frecventează	Nr.
Bloc	32 (57,14)	12 (21,43)	5 (8,93)	—	2 (3,57)	5 (8,93)	56
Singur curte	27 (41,53)	10 (15,40)	2 (3,07)	—	5 (7,70)	21 (32,30)	65
Curte comună	17 (36,25)	6 (13,04)	2 (4,34)	1	3 (6,52)	17 (36,95)	46
Alte	5 (50)	4 (40)	—	—	1	—	10
Total	81	32	9	1	11	43	177

Mai semnificativ este nu atât faptul că cei proveniți din sa frecventează mai puțin spectacolele, cât rolul crescut al grupului familial în cazul celor care locuiesc în bloc în ce privește participarea la activități culturale colective. Rezidenții din blocuri merg în proporție de 89,61% cu familia la spectacole, pe când cei cu locuințe individuale numai în proporție de 37,60 la sută.

În cartierul nou de blocuri am organizat o anchetă specială pentru investigarea amănunțită a relațiilor de vecinătate (în funcție de ritmurile de viață, de raporturile umane zilnice, de relațiile dintre familii, dintre generații, dintre categorii sociale diferite), atât de importante pentru a avea o imagine clară asupra adaptării la normele conviețuirii citadine.

Rezultatele anchetei indică, după cum se poate vedea din tabelul de mai jos, relații de vecinătate mai frecvente și mai strinse în cazul celor care au trecut direct din rural în urban (ceea ce se poate explica, de data aceasta, printr-un transfer de obișnuințe din mediul rural în noul context urban, ca și prin faptul că majoritatea celor care locuiesc în blocuri lucrează de regulă, în aceleași întreprinderi).

Tabelul nr. 11

Ruta urbană și relațiile de vecinătate ale locatarilor din cartierul nou „Evlina”

Ruta urbană a locatarilor (capi de familie)	Total locatari	Cunoscuți în bloc			
		Ca simple cunoștințe	Prieteni apropiați	Colegi de muncă	Rude
Rural-urban	73	588	131	119	27
Urban-rural-urban	3	17	0	1	0
Urban-urban	28	162	5	23	3
Intraurban	8	78	5	13	3
Total	112	845	141	156	33

Întrucit transferul la oraș comportă, în general, o schimbare de statut social și de nivel economic în sens pozitiv, el este însoțit de un sentiment de satisfacție, fiind considerat ca o promovare socială. Aceasta și explică, probabil caracterul ireversibil al trecerii la urban pentru cvasitotalitatea celor stabiliți în oraș, chiar a celor instalați foarte recent. În trecut, referința la un model parțial sau chiar total negativ de acomodare profesională și psihosocială urbană era un fapt curent. Majoritatea celor veniți la oraș considerau acest transfer ca o stare de provizorat, trăind cu nostalgia satului și cu dorința de a reveni aici. Ideea menținerii rezidenței rurale persistă și acum la navetiști și la cei care se află în situația hibridă de muncitori-țărani. A dispărut însă la cei stabiliți în oraș, chiar dacă s-au instalat de curând. Desigur, detașarea ireversibilă de sat și de agricultură nu implică pentru toți un atașament necondiționat față de oraș. Ni se pare semnificativă pen-

tru gradul de integrare urbană corelația răspunsurilor date de cei 177 de subiecți (capi de familie proveniți din mediul rural) din eșantionul nostru la întrebările:

1. Viața pe care o duceți la oraș corespunde sau nu așteptărilor pe care le-ați avut cînd ați părăsit satul?
2. Regrețați plecarea din sat?
3. Intenționați să vă reîntoarceți în sat?

Tabelul nr. 12

Satisfacerea și învălășorîl față de oraș. Dorința de a reveni în sat

Viața de oraș corespunde așteptărilor dv.?	Regrețați plecarea din sat?		Intenționați să vă întoarceți în sat?		
	Da	Nu	Nu	Cît mai curînd	La pensie
Corespunde 163 (92,1%)	3	160	156	2	5
Nu corespunde 14 (7,9%)	2	12	14	—	—
Total 177 (100%)	5	172	170	2	5

Este concludent, credem, faptul că, din 177 de capi de familie, numai 14 arată că viața pe care o duc în oraș nu corespunde așteptărilor și că numai 5 dintre ei regreță plecarea din sat. Numai doi subiecți au răspuns că doresc să se reîntorcă cît mai curînd în sat, iar 5 la pensie, restul de 170 răspunzînd că nu doresc.

Se poate trage concluzia că, în cazul orașelor de talia și configurația urbană a Slatinei, însușirea comportamentelor citadine și abandonarea celor rurale (în materie de amenajare a locuinței, de folosire a timpului liber, de viață culturală, de participare la activitățile generale din oraș), procesul este diferențiat nu numai după mediul de proveniență al locuitorilor (rural sau urban), ci, mai ales, după categoria lor socială și după felul în care locuiesc, precum și în funcție de cartierul rezidențial. Noul cartier de blocuri constituie un puternic factor de integrare citadină, avînd un rol hotărîtor în modelarea comportamentelor și inserarea în mediul urban.

Considerăm și noi, ca și specialiștii din alte țări, că, folosind metode și tehnici variate și complementare — analiză ecologică, studii de morfologie socială, demografie, stratificare, mobilitate, observațiile calitative de tip etnologic asupra unor grupuri sau medii citadine, marile sondaje statistice asupra atitudinilor, opiniilor și comportamentelor, studii de caz, cercetările de documente —, se poate schița un tablou de sinteză al acestei vaste mutații care este urbanizarea și al integrării culturale, cu caracteristicile și ritmurile specifice fiecărei țări, chiar fiecărei zone. Nu mai puțin important este să se ajungă la o cît mai bună conlucrare, în echipe mixte, între planificatori, urbaniști, sociologi și alți reprezentanți ai științelor despre societate, pentru că numai în acest fel problemele sociale și umane pot deveni centrul de interes și de referință în abordarea urbanizării, în prognozele și construcția urbanistică.

H. Lefebvre, ca și alți sociologi, accentuează, pe bună dreptate, asupra utilității cercetărilor de sociologie pentru a se pune de acord evoluția urbanizării și a construcției urbanistice cu aceea a modului de viață, cu nevoile și aspirațiile oamenilor și a se evita dezacordul lor.

Urbanismul care se dezvoltă acum, de la construcția spațiilor de locuit pînă la distribuția echipamentelor sociale și culturale cere să se realizeze în oraș o veritabilă comunicare nu numai de la persoană la persoană, dar și între populație și puterea publică, între cetățeni și creatorii noilor orașe. Sociologiei îi revine un rol esențial în mijlocirea acestui dialog, în realizarea comunicării necesare dintre factorii de planificare urbană și cerințele colectivității umane, ale omului urban de astăzi și mai ales de mâine.

F E N O M E N E D E D E V I A N Ț Ă

Fenomenul infracțional, sub raportul cauzelor generale și particulare, al condițiilor de apariție, al modalităților de producere și al metodelor de prevenire, este obiectul de studiu al criminologiei. În sociologie se conturează însă o disciplină de ramură, sociologia devianței, a dezorganizării sociale, în cadrul căreia studiul delincvenței — ca abatere de la legile juridice — și al crimei — ca delict în general, nu doar ca ucidere — apare ca o subramură. Urmează deci că problematica sociologiei devianței include și depășește mult sfera de preocupări a criminologiei.

Depășirea unei medii poate face din starea infracțională o stare anormală. Tocmai pentru faptul că delincvenții, deși au alte reguli de conduită decât ceilalți membri ai societății, nu sînt în afara regulilor de conduită, așa cum indică termenul anormal, astăzi se apreciază devianța ca fiind un fapt nu «anormal», ci «anomic». Caracterul parțial al crimei se referă la faptul că delincventul nu este un «monstru uman» și nu este la «marginea vieții sociale» decât în anumite laturi. Caracterul colectiv este subliniat prin aceea că poate exista în realitate «un mediu criminogen», localizat geografic, care impune impregnarea unor anumite «atitudini colective» în raport cu ierarhizarea valorilor. Se poate vorbi de crimă ca de o „maladie” a societății — de caracterul „patologic” al ei — înțelegînd prin aceasta că se produce o dezorganizare în raport cu statuturile și rolurile sociale, cu presiunea socială, nereușindu-se integrarea anumitor oameni în cadrul vieții sociale. Delincvența poate fi privită ca un fenomen de inadaptare socială datorit fie individului, fie unor anume împrejurări sociale specifice. Acești doi factori ai inadaptării nu pot fi net despărțiți niciodată și mai ales nici unul din ei nu poate explica complet fenomenul devianței. Recunoscînd importanța condițiilor sociale pentru integrarea individului, nu le putem considera pe acestea ca unicul factor responsabil al inadaptării. Sînt de semnalat și factorii de origine biologică, apoi personali-

tatea umană nu este niciodată pasivă. De aceea este necesar să se studieze structura personalității delincvenților.

Pentru sociologi este interesantă nu numai repartitia statistică a fenomenelor de devianță, nu numai urmărirea dinamicii lor, ci și compararea lor în timp și în spațiu cu alte fenomene anomice, pentru că, în cele din urmă, toate aceste fenomene sînt manifestări ale inadaptării sociale, cu implicații privind conflictele cu macrostructurile sau microstructurile existente și, în consecință, cu normele etice și juridice (ca fenomene speciale) consacrate prin comportament generalizat și sancționate de norme morale și penale¹.

Inadaptarea exprimă o stare conflictuală izvorită din „discordanța între ideal, sistemul valoric al individului și posibilitățile concrete oferite de societate (cadrele microstructurale și, în primul rînd, condițiile concrete de muncă)”². Desigur, pentru apariția fenomenului de devianță pot fi incriminați factori cauzali imediați, cu valabilitate „la nivelul observației și generalizării empirice”³. Ne referim, în primul rînd, la familiile dezorganizate, consumul abuziv de băuturi alcoolice etc. Analiza cadrului social este indispensabilă pentru înțelegerea fenomenului de devianță; totuși rămîne deschisă o întrebare: de ce în condiții sociale identice numai un număr restrîns devin delincvenți?

Răspunsul la această întrebare indică factorii de personalitate. Unii autori consideră că delincvenții se recrutează cu predilecție din rîndul persoanelor extravertite, care, psihologic, prezintă dificultăți de condiționare și care sînt caracterizate prin insuficiența elaborării reflexelor condiționate. Între actul infracțional și pedeapsă în timp, există un apreciabil decalaj; uneori pedeapsa lipsește cu desăvîrșire. În aceste situații, condiționarea este deficitară pentru un extravertit. Fără îndoială că și intravertiții pot deveni delincvenți. Ei însă apar din rîndul familiilor și mediului viciat tocmai datorită faptului că sînt ușor condiționabili. S-a ajuns la concluzia (H. J. Eysenck) că extravertitul tipic se caracterizează prin faptul că îi plac petrecerile, are mulți prieteni, îi displace lectura solitară, caută senzaționalul și își asumă ușor riscul, este impulsiv, lucru evidențiat de lipsa de control asupra actelor de conduită și de limbaj, este totdeauna gata de replică, amator de farse, acționînd sub impresia momentului, este lipsit de grijă, iubitor de variație și schimbare, agresiv.

Încercarea de identificare a unor structuri ale personalității responsabile de apariția infracționismului ni se pare însă puțin fructuoasă. Noi considerăm că infracționismul se naște la intersecția unei anumite structuri a personalității cu o anumită situație socială specifică, aceasta din urmă fiind dominantă și urmînd a fi cercetată cu precădere.

¹ G. Basiliade, *Cercetarea criminologică a delincvenței juvenile*, în *Tineretul — obiect de cercetare științifică*, București, 1939, p. 236.

² I. Iordăchel, *Unele probleme metodologice ale cercetării juvenile*, în *Tineretul — obiect de cercetare științifică*, București, 1969, p. 279.

³ *Ibidem*, p. 277.

1. COORDONATELE METODOLOGICE

Urmărind procesul de urbanizare, ne interesează însă mai puțin devianța în sine decât „stabilirea” parametrilor drumului de trecere din mediul rural în cel urban și evidențierea, la fiecare etapă, a nivelului și a dinamicii fenomenului de devianță în zona Slatina. Se înțelege că, în această situație, studierea datelor statistice ne este indispensabilă. La fel convorbirile cu „informatorii autorizați”. Cercetarea psihologică a delincvenților este și ea necesară. Psihologia oferă mijloace adecvate în acest scop. În afara conversației și a observației directe, comune de altfel și sociologiei, pot fi folosite testele proiective, de inteligență și de aptitudini. Pentru stabilirea coeficientului intelectual pot fi folosite testul Wechsler - Bellevue, ca și unele probe scurte (completări de șiruri numerice, cuvinte ascunse, substituiri etc.). Dintre testele proiective, se pare că testul Rorschach este mai indicat decât T.A.T.-ul, care nu realizează totdeauna proiecția⁴. S-ar putea ca testul Rosenzweig să dea informații interesante cu privire la echilibrul emoțional și la agresivitatea delincvenților. În ceea ce privește testele de aptitudini, ele pot fi folosite fără restricție.

Din perspectiva psihosociologică, cea mai fructuoasă ni se pare metoda conversației. În acest sens, am alcătuit un ghid de conversație, care ne-a permis efectuarea unor interviuri calitative.

2. STAREA INFRAȚIONALĂ

În legătură cu aceasta, în județul Olt, se pot distinge câteva faze. În perioada dintre cele două războaie mondiale, județul Olt se afla din punctul de vedere al delincvenței, la nivelul general al țării, putându-se însă semnala existența unor bande, ca de pildă cea „faimoasă pe vremuri care oprea trenul în comuna Corbu, la o curță, unde se reducea mult viteza, punind păcură pe calea ferată, astfel că roțile se învârtau în gol. Jeluiau trenul, intrau în case și înjunghiau camenii” (din declarațiile unui informator autorizat).

Odată cu declanșarea procesului de urbanizare a crașului Slatina, dezvoltarea unor construcții industriale precum și punerea în funcțiune a unor întreprinderi a necesitat aducerea unui mare număr de camenii, din diferite regiuni ale țării, astfel că putem constata și la Slatina fenomenul statistic general, specific unor asemenea situații de aglomerare de camenii insuficient încadrați social, neașezați statornic, în special tineret despărțit de familie și provenit din mediul rural, anume creșterea frecvenței cazurilor de „anomie socială” concretizate în abateri de la normele care reglementează relațiile sociale. Fără a depăși totuși un anumit nivel, fenomenul a determinat luarea unor măsuri de prevenire și sancționare.

⁴ Cf. Miltred Cristescu, *Investigația psihologică în studiul delincvenței la minori*, în *Tineretul — obiect de cercetare științifică*, București, 1969.

Era vorba, în special, în această perioadă de infracțiuni de natură economică. În 1964 de pildă, starea infracțională în șantierele de construcție ale fabricii de aluminiu consta de regulă din infracțiuni mărunte, operate de oameni veniți din toate părțile țării, mulți transferindu-se deseori, de pe un șantier pe altul.

Au fost de asemenea semnalate unele cazuri de abatere de la normele de conviețuire socială, acte de huliganism, provocate de cei proveniți din mediul rural, intrați într-un mediu social în care presiunea opiniei publice era mai scăzută, iar instituțiile și formele de primire și încadrare socială a masei de tineri nou veniți la oraș nu erau încă suficient de dezvoltate.

Perioada aceasta de primă adaptare la viața urbană și la munca industrială, cu aspectele ei neplăcute din punctul de vedere al delinvenței a fost depășită, pe măsură ce populația s-a stabilizat, și-a format familia, intrând pe un făgaș normal de viață.

Totuși nu trebuie să neglijăm faptul că adaptarea muncitorilor de origine rurală la modul de viață urban presupune parcurgerea unei distanțe sociale și culturale apreciabile, precum și realizarea unei ajustări comportamentale în vederea asimilării la un nou tip de cultură. Se nasc probleme diferite, după cum este vorba de migrație (trecerea definitivă de la sat la oraș) sau de navetism (pendularea sat—oraș). Este de presupus că migrația facilitează adaptarea la munca industrială: părăsirea definitivă a mediului rural și asimilarea noii culturi (industrial-urbană) constituie o premisă a adaptării rapide la munca industrială. Problemele legate de adaptarea la munca industrială nu sînt independente de apariția fenomenelor de devianță, pe care le considerăm ca fiind expresia inadaptării sociale.

Pe lângă asigurarea unor condiții materiale celor veniți în oraș și organizarea activităților cultural-educative integratoare — mai ales în cazul tinerilor — un rol important îl au integrarea cît mai bună în grupele de muncă, participarea activă la viața unității respective. Intensificarea contactelor interumane face ca gradul general de angajare să fie simțitor sporit. Sentimentul de „noi” devine evident. Închegarea cît mai strînsă a colectivelor de muncă contribuie atît la o bună desfășurare a producției în întreprindere, cît și la dezvoltarea sentimentului de „securitate” oferit de grupă.

Tot la nivelul grupelor de muncă se poate acționa — pe linia ergonomiei sistemului „oameni-mașini” — prin stabilirea tipului de conducere în raport cu cerințele membrilor colectivului. În cercetările noastre s-a evidențiat dorința realizării în întreprinderile industriale din mediul rural a unei conduceri de tip participational. Considerăm că, acolo unde este posibil, acest tip de conducere ar trebui totdeauna realizat.

În aceeași ordine de idei, se pune problema privind omogenitatea grupelor din punct de vedere al vîrstei. În echipele neomogene ca vîrstă, am constatat o medie a indicelui statusurilor sociometrice mai scăzută la tineri decît la cei maturi. Acest lucru are influență negativă asupra adaptării psihosociale la munca industrială a tinerilor din mediul rural.

La stabilirea gradului de inadaptare se pot lua în considerație atât factorii obiectivi: absenteismul, nerealizarea normelor de producție, nerespectarea sistemului de roluri și de status-uri din întreprindere, conflictele, abaterile de la regulamentele de ordine interioară, cât și factorii subiecțivi: insatisfacția față de munca realizată, nerespectarea normelor vieții în grup, indiferența față de echipa sau întreprinderea în care se desfășoară activitatea.

Semnificativ este faptul că după intrarea în producție a Uzinei de aluminiu și închegarea colectivelor de muncă, o dată cu creșterea stabilității populației, o dată cu multiplicarea contactelor și relațiilor interumane, nivelul stării infracționale a scăzut.

Indiciu al inadaptării sociale, furturile și daunele aduse proprietății sociale și personale constituie, atât în fostul raion Slatina, cât și în orașul Slatina, categoria de infracțiuni cu frecvența relativ mai mare.

În oraș, dacă furturile din locuințe — în ultima vreme — au scăzut, la fel ca și furturile de păsări din curte, s-au înmulțit furturile de biciclete; au apărut furturi de butelii de aragaz. Frecvența furturilor de biciclete este semnificativă. Naveta zilnică a unor muncitori se realizează cu bicicleta. Atât în oraș, cât și la Uzina de aluminiu, se înregistrează relativ frecvent furturi de biciclete.

Statistic, furturile din avutul personal sau particular, în orașul Slatina, înregistrează, cu excepția anului 1965, când se dublează, o frecvență egală din 1963 până în 1969, deși în acest interval de timp populația orașului s-a mărit considerabil. Trebuie luate în considerație atât activitatea organelor administrative și obștești, cât și dezvoltarea conștiinței cetățenilor. Se impune însă să fie activizată în continuare opinia publică. În ziarul local „Oltul” își poate găsi ecou o rubrică specială care să informeze despre cazurile de infracțiuni ce apar. Pentru mobilizarea opiniei publice este interesantă nu înfățișarea nudă a faptelor, ci sublinierea biografiei sociale a infractorului, ca și prezentarea consecințelor sociale grave atât pentru victimă cât și pentru infractor. Dacă în cadrul infracțiunilor de natură economică, împotriva avutului obștesc, se fac sesizări și muncitorii colaborează pentru stabilirea prejudiciilor, în celelalte cazuri opinia colectivă se manifestă încă insuficient.

În afara măsurilor menite să faciliteze adaptarea la munca industrială se impun măsuri pentru facilitarea adaptării la modul de viață urban. Cluburile pentru tineri, casele de cultură, comitetele de bloc sau de cartier, acțiunile colective pentru amenajarea spațiilor verzi, a terenurilor sportive, a strandurilor de la Olt, organizarea la nivelul întreprinderilor a cât mai multor manifestări: audiții muzicale, simpozioane, mese rotunde, vizionări de filme, inițierea unor cercuri de tele-radioamatori, a unor cercuri de perfecționare, pentru fete și băieți, în diferite activități pot contribui la o rapidă integrare a celor veniți din rural în urban, pot facilita adaptarea urbană. În blocurile de burlaci, grija pentru frumos

trebuie să fie în atenția comitetelor de administrație. Factorii de conducere din întreprinderi trebuie să privească pe cel ce intră în munca industrială ca pe un om dornic de relații sociale : aceste relații trebuie organizate.

Cercetările sociologice au pus în evidență corelația existentă între urbanizare și delincvență⁵. Influența urbanizării asupra dinamicii fenomenului de devianță trebuie însă privită totdeauna prin prisma anumitor structuri sociale. Acest lucru ne face să credem că studiul relației urbanizare — delincvență în zona Slatina prezintă unele note specifice, în afara celor generale, potrivit cărora „criminalitatea crește mai lent decât urbanizarea”. În zona Slatina, date fiind ritmul rapid al industrializării și al urbanizării, precum și activitatea organelor administrative și munca educativă a organizațiilor de masă, decalajul dintre ritmul creșterii nivelului urbanizării și al fenomenelor de devianță devine și mai marcant⁶.

⁵ Szabo Denis, *Crimes et villes. Etude statistique de la criminalité urbaine et rurale en France et en Belgique*, Ed. Cujas, 1960, p. 2, apreciază o corelație de 0,465 între „urbanizare” și „criminalitate”.

⁶ Unele rezultate mai detaliate ale cercetării au fost prezentate în cadrul simpozionului „Cunoașterea personalității și problemele reeducării și reintegrării infractorilor minori”, București, 26—27 VI 1970.

FORMAREA DISCIPLINEI DE PRODUCȚIE LA MUNCITORII UZINEI DE ALUMINIU SLATINA

1. LOCUL DISCIPLINEI ÎN ANSAMBLUL PRODUCȚIEI

Producția de tip industrial, ca domeniu specific al existenței sociale, determină cu necesitate manifestări corespunzătoare în viața spirituală a celor antrenați în sfera sa de activitate, începând cu conducătorul de unitate și terminând cu ultimul muncitor.

Departate de a fi stereotip, procesul de reflectare a vieții se realizează pe o arie largă, în forme variate, unele din aceste forme vor apărea ca simple reflexe, ca ogindiri spontane, în care elementul inconștient ocupă o mare suprafață, în timp ce altele se vor constitui pe baza cunoașterii și a reflexiei.

Această lume „derivată”, născută în procesul real al vieții industriale, va însoți necondiționat activitatea practică desfășurată în întreprindere și, evident, va ființa ca „ecou” în celelalte activități, în viața de toate zilele.

În cercetarea noastră am urmărit manifestările din domeniul conștiinței sociale în prima lor ipostază, ca latură inseparabilă a procesului de producție.

Pentru a surprinde mișcarea elementelor spirituale legate de producție, ne am orientat atenția spre fenomenul disciplinar.

Disciplina nu este o realitate de sine stătătoare, autonomă, motiv pentru care etica o studiază în cadrul unor alte capitole, precum „principiul privind atitudinea față de muncă”, „principiul colectivismului”, categoria de „datorie” etc.

Ea se manifestă în forme variate, începând cu disciplina de producție și terminând cu comportarea civilizată. În funcție de realitatea concretă a modalităților sale, de sectorul social în care viețuiește, disciplina capătă valori diferențiate prin implicațiile sociale. Este indubitabil însă că dis-

ciplina de producție constituie unul din fragmentele cele mai importante ale fenomenului.

Disciplina muncii reprezintă modalitatea concretă de trecere, aproape nemijlocită, din domeniul existenței imediate și sociale în cel al conștiinței individuale și colective, și invers, de retroacțiune a acestora din urmă asupra vieții materiale. Ea apare ca inel ce leagă realitățile economice de cele psihologice și ideative, momentul prin care are loc obiectivarea subiectivității și educarea subiectului. Ea reprezintă, dintr-un unghi de vedere, locul de întâlnire al ansamblului de idei și norme care caracterizează conștiința individuală și socială a subiectului. Tot aici vom constata nivelul motivațiilor materiale și spirituale ale comportamentului, în ce măsură cointeresarea materială acționează ca pirghie eficientă și dacă la aceasta se adaugă forțe motrice de altă natură.

Am încercat aceste câteva considerații generale pentru a motiva de ce am urmărit mișcarea reflexă a procesului de tip industrial în conștiința oamenilor prin prisma disciplinei, prin analiza comportamentului uman în raport cu aceasta.

a) STABILITATE ȘI FLUCTUAȚIE – CONDIȚIE ȘI EXPRESIE ALE FENOMENULUI DISCIPLINAR

Ca în orice unitate nouă, structura muncitorilor de la Uzina de aluminiu este, după cum s-a văzut, destul de eterogenă. Ea cuprinde atât muncitori cu înaltă calificare, cât și necalificați sau în curs de calificare, atât orășeni, cât și muncitori proveniți din mediul rural etc. Evident, o atare situație implică probleme complexe privitoare la disciplină. Aceasta manifestă tendințe centrifuge, o mișcare sinuoasă cu înaintări rapide, întâzieri și reculuri.

Una din coordonatele sistemului disciplinar constă în gradul de stabilitate a muncitorilor în întreprinderea dată, în ce măsură este asigurat momentul de continuitate pentru un corp determinat de salariați. Urmărind mișcarea anuală a muncitorilor încadrați, pe baza unui eșantion, am ajuns la constatările exprimate în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Dinamica încadrărilor și plecărilor pe anul în luna iulie

1956	1966		1967		1968		1969	
	plec.	inc.	plec.	inc.	plec.	inc.	plec.	inc.
81	25	56	12	44	6	38	3	35
		+38	14	24	5	19	2	17
		94		+32	5	27	3	24
				100		+44	6	38
						128		114

Oprindu-ne atenția la colectivitatea inițială (formată din 81 de muncitori), constatăm scăderea ei de la an la an. În momentul analizei noastre, respectiv în iulie 1969, găsim numai 35 de muncitori din acest lot; el a scăzut deci la mai mult de jumătate (43%).

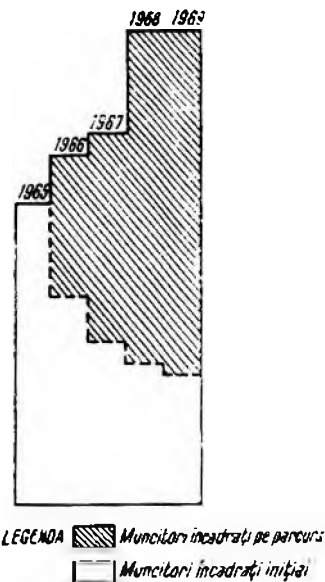
Analiza stării disciplinare implică luarea în considerare a eterogenității salariaților nu numai după coordonatele profesiei, provenienței etc., ci și în funcție de vechimea întreprinderii dată. Pentru că, evident, există diferențe de integrare în fluxul productiv al unei unități industriale și în raport cu stagiul salariaților în unitățile respective. În consecință, apropierea de o imagine relativ fidelă privitoare la reflexele subiective determinate de procesul obiectiv, care să evidențieze regularități într-un asemenea proces, impune studierea diferențiată, pe grupe de încadrare.

Corespunzător cu trecerea timpului se vor manifesta o integrare mai bună a muncitorului și, respectiv, o creștere a nivelului său disciplinar. În cazul de față avem grupări variate după durata stagiului. Ca atare, se pune problema raporturilor dintre aceste grupuri. Care grup determină tendințele generale ale disciplinei? Care acționează pozitiv și care negativ? Cum reacționează unul față de altul? Este de presupus că grupul încadrat în 1965, prin selecția la care a fost supus, comportă un nivel superior de integrare. Dar se pune și întrebarea dacă nu cumva acest grup este integrat în masa noilor veniți — cu un comportament disciplinar relativ scăzut, masă care crește cu fiecare an, astfel încât în momentul cercetării este mai largă decât a grupului inițial. (vezi graficul nr. 1).

Numărul muncitorilor nou veniți față de totalul muncitorilor (deci în raport cu cei care au o vechime mai mare de un an) este de 40% în 1966, 32% în 1967, 35% în 1968 și 1969. În genere, se poate estima că uzina are, de fiecare dată, peste o treime din efectivul său de muncitori, nou încadrați, care, firesc, vor opune o anumită rezistență procesului de integrare și care realizează, totodată, o presiune, cu consecințe disciplinare față de grupul cu o vechime mai mare.

Pentru a detalia și concretiza cercetarea noastră, am procedat la chestionarea unui grup de salariați care reprezintă în linii mari eșantionul general stabilit.

Ținând seama de vechimea muncitorilor în întreprindere, constatăm că nu există o diferență prea mare între cei cu un stagiul mai mare de trei ani și cei a căror vechime se încadrează între 1 și 3 ani, în ceea ce privește, după propria lor declarație, cunoașterea regulilor de disciplină: 94,70%

Graficul nr. 1

din primul grup și 95,46 % din al doilea declară că cunosc regulile de disciplină. Dorind să aflăm în ce măsură afirmația făcută reflectă realitatea, am pus o întrebare de control, în care ceream să fie enumerate câteva cerințe privind disciplina. De data aceasta, diferența este mai clară. În timp ce primul grup nu a indicat nici o cerință, în proporție de 6%, cel de-al doilea grup nu a răspuns în proporție de 11%, deci aproape dublu. Solicitați să facă propuneri pentru ridicarea nivelului de disciplină, primul grup ne răspunde în proporție de 37%, iar al doilea de 59%. Analiza pe baza răspunsurilor din chestionar s-ar putea prelungi. Ea nu ar face însă decît să reproducă relativ aceleași diferențe care au apărut și pînă acum. De aceea ne vom opri aici.

Revenind la faptul că, anual, efectivul întreprinderii cuprinde un lot de muncitori nou încadrați, aproximativ egal cu o treime din totalul muncitorilor și că deci există diferențe reale în înțelegerea și respectarea cerințelor disciplinare, am putea spune că factorii de conducere au de rezolvat probleme de disciplină cel puțin de aceeași importanță cu cele de tehnologie. Munca cu oamenii trebuie, într-un fel, luată meru de la cap. Ar fi util, în această privință, un studiu adîncit al raporturilor dintre pierderile valorice determinate de o atare situație și necesitatea suplimentării unor fonduri pentru evitarea lor. Nu este exclus ca „economii” realizate prin lipsa de preocupare pentru stabilizarea, operativă și dirijată, a forței de muncă să reprezinte pierderi. Pentru că, de fapt, se pune problema dacă nu cumva investițiile pentru calificare, integrare la locul de muncă etc. pentru un quantum de forță de muncă ce se pierde în fiecare an sînt mai mari decît eventualele suplimentări bănești pentru menținerea salariatului la locul de muncă.*

Problema nu trebuie privită numai în sine, ci și prin implicațiile sale de ordin educativ. Sînt greu de prins în cifre raporturile reale, variate, de ordin calitativ, care există între grupul muncitorilor cu vechime mai mare și cu o integrare superioară față de cerințele disciplinare și noii veniți. Fapt este că între asemenea grupuri apar tensiuni, interacțiuni contradictorii. Iar dacă grupul cu funcționalitate pozitivă în procesul de formare și menținere a disciplinei devine minoritar, integrat în masa noilor veniți, poate suporta el însuși o anumită influență negativă.

Problema în discuție manifestă și un alt aspect: muncitorii care vor să părăsească uzina dovedesc prin însăși această intenție neintegrarea lor. Neintegrarea poate fi rezultatul unui comportament disciplinar scăzut, dar și o condiție a unui asemenea comportament. Ideea părăsirii locului de muncă, a provizoratului etc. este urmată de o slabă disciplină. Deși această masă de indivizi acționează spontan, fiecare pe cont propriu, ei formează totuși un grup real, care trage înapoi, direct sau prin influență, procesul de optimizare a disciplinei. Efectele pot fi proporționale cu intensitatea intențiilor, dar și cu dimensiunile grupului. Un sondaj adresat muncitorilor

* Situația din 1968 cînd a fost efectuat acest studiu este astăzi schimbată în urma introducerii unui nou sistem de salarizare și unei noi reglementări a disciplinei în muncă.

care au părăsit întreprinderea în anul 1969 arată că 61 din ei au plecat prin transfer, deci în limitele cerințelor disciplinare, și 68 (deci mai mulți) din motive disciplinare; alți 36 de salariați nu s-au mai prezentat pur și simplu la lucru. Este de presupus deci ce fel de disciplină au manifestat aceștia în perioada premergătoare deciziei finale. Dar, spuneam mai sus, efectele sînt în funcție și de dimensiunile grupului. Din datele chestionariului se poate estima că 45% din salariații uzinei doresc să-și schimbe locul de muncă, deși unii dintre aceștia nu intenționează să părăsească uzina. Dar aceasta nu afectează prea mult ipoteza cu care operăm în fond, aproape o jumătate din forța de muncă angrenată în această unitate economică încearcă, manifestă sau urmărește cu consecvență ideea că locul la care muncește este necorespunzător. Aceasta, evident, constituie o condiție defavorabilă procesului de desfășurare a disciplinei. Muncitorii doresc schimbarea locului de muncă în proporție de 55%, tehnicienii de 30% iar inginerii de 16%.

Fluctuația încadrărilor nu reprezintă numai o coordonată condițională a disciplinei, ci și o manifestare a acesteia, care poate fi socotită un indicator al procesului de formare a unei conștiințe specifice producției de tip industrial. După cum s-a arătat, una din sursele forței de muncă din întreprindere este populația rurală. Acomodarea muncitorilor proveniți din satele din jur la condițiile muncii uzinale nu se realizează rectiliniu, iar uneori nu se realizează de loc. Unele plecări din întreprindere sînt totodată retrageri din sfera producției industriale. Este cazul acelor muncitori proveniți din mediul rural care se reintorc la ocupațiile lor anterioare, agricole.

Nu am reușit, deși am încercat, să surprindem motivele care i-au determinat pe cei care au plecat să ia această hotărîre. Dacă mai mult de un sfert din cei plecați nu au solicitat transferul, deci respectivii nu aveau nevoie de el la o nouă încadrare, este de presupus că aceștia, în majoritatea lor, vor fi fost din mediul rural. Un salariat cu o existență socială specifică muncitorimii industriale nu renunță la transfer, nu acceptă cu ușurință desfacerea contractului de muncă. Existența de tip agrar însă favorizează un asemenea comportament.

Analiza tabelului privind plecările evidențiază totuși un proces continuu de stabilizare a forței de muncă, momentul de continuitate prevalînd, în ultimă instanță, asupra discontinuității. Urmărind mișcarea grupului inițial încadrat, constatăm o descreștere accentuată de la an la an. Ea se desfășoară aproape matematic ($25 > 12 > 6 > 3$). Descreșterea plecărilor se manifestă și pentru grupurile încadrate în anii următori. Rămînera în întreprindere a unui număr relativ progresiv de muncitori pentru o perioadă mai îndelungată, în condițiile unei fluctuații așa de mari, constituie o dovadă a creșterii elementelor de conștiință și psihologie muncitorească, a preponderenței lor în raport cu altele.

Ocupîndu-ne de problema noilor veniți și chestionînd mai mult de jumătate dintr-un lot de muncitori încadrați în acest an, rezultă că aceștia doresc să rămînă definitiv în întreprindere în proporție de 75%. Așadar,

se poate ști mai dinainte că un sfert din cei angajați doresc să părăsească uzina. Cine sînt acești oameni și care sînt motivele intenției lor? Cu toții sînt tineri: 9 dintre ei nu au împlinit nici 20 de ani, iar restul, tot 9, au între 20 și 30 ani. Din 10 tineri veniți care au sub 20 de ani, numai unul singur dorește să rămînă în întreprindere. Toți cei care vor să părăsească uzina, în număr de 18, cu excepția unuia singur care se gîndește să plece pentru a fi mai aproape de familie, motivează intenția lor prin dorința de a urma studiile, în special studiile superioare. Acest fapt aduce o nouă lumină asupra fluctuației cadrelor. De data aceasta nu acțiunea existenței de tip agrar sau de altă natură se interferează negativ peste existența de tip industrial, ci condițiile optime pe care le creează societatea tinerei generații. Semnificativ este și faptul că cei încadrați cu proveniențe rurale intenționează să rămînă definitiv în întreprindere. Depășirea unei anumite limite de vîrstă, în care coordonata școlară nu mai apare ca element motivațional, deci cînd statutul individului din acest punct de vedere se stabilizează, constituie o condiție favorabilă pentru limitarea fluctuației cadrelor.

Rămîne însă în picioare problema împrejurărilor specifice producției industriale, sau exterioare ei, care intervin pe parcurs în determinarea acelei părți din salariați care nu intenționează, dintr-un început, să părăsească întreprinderea, să-și schimbe hotărîrea inițială.

b) ABSENȚE ȘI ÎNVOIRI DE LA LUCRU

Disciplina de producție se manifestă pe o arie destul de largă, asermonena unei unde al cărei nivel minim ar trece, în imaginea noastră, prin domeniul reprezentat de dinamica absențelor și prezențelor la lucru, iar maxima ar fi expresia preocupărilor conștiente și responsabile pentru deservitul fabricii, al uzinei, ale producției în genere.

Tabelul nr. 2

Dinamica absențelor pe luni, în procente, față de total muncitor-șile

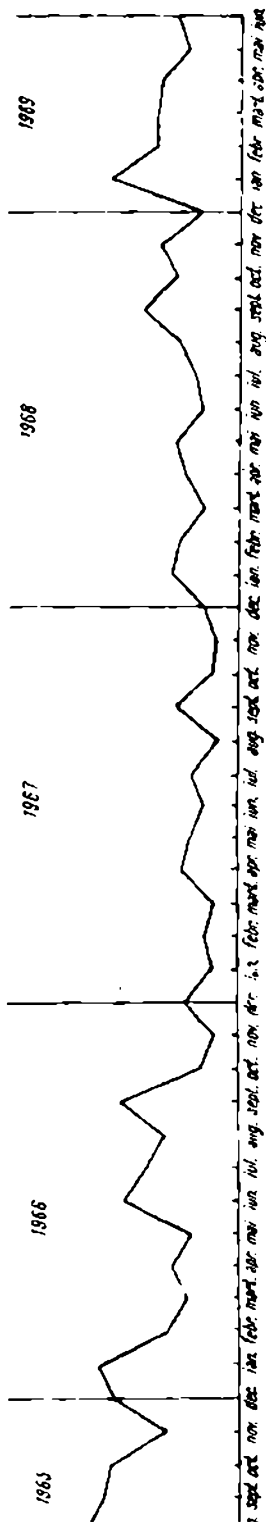
Luna	1965	1966	1967	1968	1969
Januarie	—	0,43	0,09	0,21	0,38
Februarie	—	0,23	0,11	0,19	0,25
Martie	—	0,17	0,08	0,11	0,25
Aprilie	—	0,21	0,18	0,17	0,24
Mai	—	0,15	0,15	0,20	0,16
Iunie	—	0,35	0,11	0,12	0,19
Iulie	0,32	0,28	0,15	0,14	—
August	0,46	0,23	0,07	0,19	—
Septembrie	0,41	0,36	0,20	0,30	—
Octombrie	0,39	0,12	0,09	0,20	—
Noiembrie	0,22	0,08	0,08	0,25	—
Decembrie	0,38	0,17	0,11	0,12	—
Media	0,36	0,23	0,12	0,18	0,24

Oprindu-ne asupra evoluției numărului de absențe, inițial constatăm o descădere, ceea ce este de așteptat. În mod firesc, se pune problema cunoașterii factorilor care întirzie scăderea mai rapidă a absențelor și respectiv înlăturarea lor, sau contracararea prin măsuri adecvate. Spunem aceasta pentru că, în condițiile producției socialiste, nu mai avem o serie de factori coercitivi, de domeniul existenței sociale, care limitează domeniul absențelor, pozitivi deci, sub acest aspect, inumani însă prin natura lor, precum: concurența, concedierea arbitrară, șomajul, falimentul, criza ș.a. Elementul subiectiv are o pondere sporită în desfășurarea producției, și în măsura în care el acționează spontan, ca manifestare liberă a voinței organelor de conducere, sau responsabile din întreprindere, efectele nu pot fi decît negative.

Afirmația noastră, avansată ca ipoteză, capătă o anumită întemeiere din însăși analiza tabelului, care ne arată că, începînd din 1968, media anuală a absențelor, în loc să scadă față de media anului precedent, crește (0,18, față de 0,12) etc. Prelucrînd aceste date, în toamna anului 1968, am fost tentați să credem că este vorba numai de o abatere explicabilă, întrucît nu se încadra în sistemul legilor dinamice. Într-o comunicare ținută afirmam că „este de așteptat ca în anii ce vor veni numărul absențelor va continua să scadă. Și dacă sub acest aspect abaterea nu neliniștește, ea intrigă totuși”.

Culegerea datelor în vara anului 1969 a evidențiat însă creșterea în continuare a procentului de absențe, ceea ce ne-a îndemnat să credem că nu este vorba de o simplă abatere. Media pe primele șase luni ale anului este mai mare comparativ cu mediile celorlalți ani precedenți (0,24% față de 0,18%, 0,12% și 0,23%). Am revenit la anul al doilea de la demararea uzinei: Curba descrescîndă, în primii trei ani, care indică scăderea absențelor, s-a ridicat din nou în ultimii trei. De data aceasta constatăm regularități, și nu abateri.

Totuși fenomenul reprezintă o abatere, dacă încercăm să interpretăm acest fapt. Evident, s-ar putea să fie vorba de o oscilație și

Graficul nr. 2

ca, în ultimă instanță, curba să coboare. Problema care se pune însă este de ce, începînd din 1967, asistăm la un mers ascendent al curbei. Ce s-a întîmplat? Poate să fie vorba de manifestarea efectivă a fenomenului de integrare a muncitorilor cu vechime mai mare în producție de către noii veniți despre care aminteam mai sus? Nu am cercetat acest aspect al problemei și nu ne pronunțăm. Ne-am orientat însă atenția spre un alt aspect: spre rolul factorilor de aplicare a normelor disciplinare.

Așa cum spuneam, producția socialistă nu cunoaște factorii coercitivi, inumani, specifici producției capitaliste. Ea se realizează în cadrul unor legități obiective, exprimate în legi și norme juridice-administrative. Acestea prind viață, ca orice lege socială, prin activitatea oamenilor, prin indivizi concreți. Și, în funcție de nivelul de conștiință al factorilor care operează cu aceste legi și norme, de modul în care le minuiesc, acestea devin elemente educaționale, cu influență pozitivă sau negativă pentru disciplina unității. Conștiința cadrelor se reflectă direct, dar de cele mai multe ori indirect în conștiința maselor de salariați. Deci disciplina muncitorului de rînd se reflectă în prezentă, lucru efectiv, ordine, responsabilități etc. În cazul organelor de conducere, nivelul disciplinar se manifestă în mare măsură prin comportamentul celorlalți.

Or, revenind la problema mai sus amintită, se pare că, pe neobservate, s-au strecurat elemente cu efecte disciplinare negative în raporturile de la conducători la muncitori. Din discuțiile avute cu persoane cu sarcini de răspundere rezultă lipsa unei unități de acțiune (dezacorduri între maiștri și șefii de secții, de pildă), lipsă de consecvență etc. Ilustrativă se pare a fi, în această privință afirmația pe care o făcea un membru al comitetului sindicatului referitor la creșterea numărului de absențe. Conform regulamentului, după trei zile consecutive absențate nemotivat urmează desfacerea contractului de muncă. Dar, ca urmare a creșterii presiunii elementului indisciplinar care ar fi dus la tot mai multe concedieri, conducerea s-a găsit în fața unei alternative: sau procedează la aplicarea regulamentului, ceea ce ar fi însemnat sporirea fluctuației sau la neaplicarea lui strictă. S-a optat pentru ultima alternativă. Dar odată luată această măsură, ea a sugerat ideea că poți lipsi consecutiv mai multe zile fără ca aceasta să se soldeze cu îndepărtarea din întreprindere. Elementul subiectiv — opțiunea direcțiunii pentru nedesfacerea contractului de muncă — a cedat în fața factorului obiectiv spontan, presiunii elementului indisciplinar. Devenind probabil, o regulă, practica la care ne-am referit a constituit un factor stimulator pentru creșterea absențelor. Nu negăm posibilitatea unei anumite elasticități în înțelegerea normelor disciplinare; necontrolarea fenomenului însă, nesesizarea proporțiilor pe care le ating efectele unei asemenea elasticități au constituit, probabil, o condiție a creșterii absențelor, care s-a amplificat prin ea însăși, cu scurgerea timpului.

De aceea, prevederea din Legea organizării și disciplinei muncii în unitățile socialiste de stat, care precizează că „organele de conducere ale

unităților socialiste de stat... răspund în fața statului și a colectivelor de salariați din cadrul acestora... pentru respectarea principiilor și normelor disciplinei socialiste" răspunde unor necesități reale și majore pentru procesul producției socialiste.

Pentru detalierea cercetării am procedat la studierea secției de anozii, care prin numărul de muncitori prezintă o pondere de aproximativ 16% din totalul muncitorilor uzinei

Datele analitice evidențiază împărțirea absențelor în două categorii: prin învoiri și fără. Mișcarea acestora după ani și luni se prezintă astfel:

Luna	1965		1966		1967		1968		1969	
	neinv.	inv.	neinv.	inv.	neinv.	inv.	neinv.	inv.	neinv.	inv.
Januarie	—	—	—	2	3	8	1	2	—	—
Februarie	—	—	1	10	3	2	14	2	34	8
Martie	—	—	5	—	3	4	9	8	26	—
Aprilie	—	—	6	5	1	6	21	14	65	16
Mai	—	—	4	—	—	12	13	15	27	8
Iunie	—	—	4	2	7	9	13	5	47	8
Iulie	2	—	11	2	2	3	8	8	—	—
August	—	8	1	20	3	1	5	11	—	—
Septembrie	—	14	9	41	14	11	15	31	—	—
Octombrie	26	9	4	7	1	2	13	11	—	—
Noiembrie	16	9	—	1	7	8	6	8	—	—
Decembrie	19	1	2	3	8	117	20	7	—	—
TOTAL	63	41	47	93	33	183	138	112	199	40

Urmărind dinamica cifrelor privind absențele, constatăm creșterea absolută a numărului lor de la an la an (104, 140, 236, 354, 239 numai pe cinci luni). Această secție nu contribuie la scăderea generală a numărului de absențe. Ea ar putea constitui obiectul unei atenții sporite în vederea ridicării nivelului disciplinar.

Analiza raportului dintre absențele invoite și cele neinvoite (care pot fi motivate sau nemotivate) nu surprinde o regularitate anume. Constatăm totuși că învoirile sînt mai puține în anii 1965, 1968 și 1969 și mai numeroase în 1966 și 1967 decît celelalte absențe din anii respectivi. Încercînd o corelație, aflăm că anii cu absențe multe prin învoiri coincid cu anii în care numărul absențelor în genere tinde să scadă, și invers. Analizînd această problemă, constatăm că tendința obiectivă de scădere a numărului de absențe din anii de mijloc (care coincide cu tendința generală pe uzină) este contracarată de intervenția faptului subiectiv manifestat prin acordarea de învoiri. Absențele din acest an ar fi fost și mai puține dacă organele de conducere și răspundere ar fi fost mai exigente cu prezența la lucru. Indulgența tot mai crescută duce pînă la situația cînd în 1967 (an cu media cea mai mică de absențe) sînt învoiți într-o singură lună nu mai puțin de 117 oameni—zi, aproape de două ori mai mult decît în cursul anului. Dacă vom aminti și faptul că această lună este decembrie, cred că nu mai este nevoie de o analiză suplimentară pentru a găsi un răspuns. Față de numărul de 129 de muncitori încadrați în aceeași lună, procentul învoiri-

lor este de 90 sau, altfel spus, dacă toți ar fi lipsit într-o singură zi, atunci în secție ar fi rămas numai 12 oameni.

Problema învoirilor este o realitate cu două fețe. Pe de o parte, ea este un fapt pozitiv, pentru că muncitorul nu mai părăsește lucrul oarecum arbitrar, ci prin încuviințarea șefului. Dar această încuviințare se poate transforma dintr-un factor educativ într-un motiv de scădere a nivelului de disciplină când cantitatea se transformă în calitate. Nu este exclus ca înmulțirea absențelor, începând din 1968, despre care am vorbit și mai sus, să fie provocată și de fenomenul învoirilor. În mod direct, numărul lor crește de la an la an (41, 93, 183, 112, 40 în primele cinci luni) și, indirect, sugerând ideea că nu se întâmplă nici o nenorocire dacă se lipsește.

Pusă în practică și neîntâmpinând acțiunea coercitivă corespunzătoare din partea factorilor responsabili, absențele vor crește progresiv.

Către ideea scăderii efortului pentru menținerea nivelului disciplinar ne conduce și constatarea faptului că între datele care exprimă pontajul și cel din statele de funcții nu există concordanță în ceea ce privește numărul absențelor. În genere, în state (deci unde este vorba de retribuție), cifrele privind absențele sînt mai mici. De unde această diferență? Maistrul, care are obligația de a preda zilnic situația absențelor, are posibilitatea să intervină cu rectificări în această situație pînă în ziua salariului; ceea ce și face: cu acest prilej, el motivează sau radiază o serie de absenți. Această stare de fapt are o întemeiere obiectivă cînd maestrul, neinformată operativ, poate nota greșit ca „absenți” anumite persoane, fapt care impune corectarea.

Dar aceeași practică sugerează și creează posibilitatea unor intervenții incorecte. Întrucît radierea absenței este urmată de retribuirea muncitorului pentru ziua respectivă, este de presupus că există presiuni și cedări pe această direcție.

Scăderea nivelului de exigență față de disciplină se manifestă, într-un fel, chiar în opinia muncitorilor.

Prin prelucrarea rezultatelor chestionarului aplicat eșantionului, se poate estima că 17% din salariați consideră aplicarea cerințelor disciplinare ca fiind „prea severă”, 19% ca „nesatisfăcătoare” și 64% ca „satisfăcătoare”. Răspunsurile nu sînt edificatoare, deși se constată, dacă ne vom referi la aprecierile extreme, o ușoară pondere a răspunsurilor care caracterizează aplicarea regulilor de disciplină ca necorespunzătoare. Ar fi fost interesant de văzut cum s-ar fi repartizat răspunsurile dacă în chestionar s-ar fi prevăzut numai două în loc de trei posibilități, respectiv dacă cei chestionați ar fi avut de ales între a considera ca „severă” și ca „nesatisfăcătoare” aplicarea cerințelor de disciplină. S-a observat însă în momentul completării chestionarului că subiecții oscilau între aprecierea de „satisfăcător” și „nesatisfăcător” (în sensul că se procedează cu prea multă blîndețe). De aceea pe chestionar apar indicații corelative între aceste posibilități, notate de anchetatori. Semnificativă se pare a fi, în această privință, întrebarea întoarsă anchetatorului de către un subiect, oarecum

intrigat, care se interesa dacă nu cumva urmărim sporirea exigențelor disciplinare prin inițiativa noastră

Pornind de la aceste premise, fără a încerca o cazuistică, inclinăm să credem că muncitorii nu au prezentă în conștiința lor, în suficientă măsură, acțiunea fermă de aplicare a cerințelor disciplinare pe care trebuie s-o desfășoare cu consecvență și la un nivel sporit, forurile responsabile. În sprijinul acestei idei vine și faptul următor: membrii de partid consideră într-o proporție mai mare decât nemembrii că urmărirea disciplinei este nesatisfăcătoare. Din totalul de 35 de răspunsuri care apreciază ca prea blândă aplicarea regulilor, 23 aparțin comuniștilor, care, evident, sînt mai puțin numeroși. Fenomenul slăbirii exigențelor este deci prezent în conștiința membrilor de partid.

Notăm totodată că nici un inginer și nici un funcționar din aparatul administrativ nu consideră că aplicarea regulilor disciplinare ar fi „prea severă”. Inginerii apreciază în procent de peste 50% că ea este „nesatisfăcătoare”.

La întrebarea: „ce credeți că s ar putea face pentru îmbunătățirea regulilor de disciplină?”, foarte mulți subiecți au dat un răspuns care ar putea fi formulat astfel: „control mai operativ și mai eficient”.

Semnificativ se pare a fi și faptul că 19% din salariați consideră drept cauză a faptului că muncitorii nu folosesc integral timpul de muncă „indulgența șefilor”. Să ținem seama că o întrebare care vizează și un asemenea răspuns implică motive serioase de abțineri. Nu este exclus deci ca procentul răspunsurilor de acest gen să fie mai mic comparativ cu ce gîndesc oamenii.

Am încercat această analiză pentru a constata, pe de o parte, o larghețe prea mare în modul de înțelegere și de aplicare a disciplinei de producție și care apare ca o condiție explicabilă a efectelor negative în comportamentul disciplinar, dar totodată și pentru a evidenția că apare o reacție conștientizată a unor factori de importanță, cum ar fi comuniștii, corpul ingineresc etc., care sînt preocupați de această problemă, ceea ce, evident, constituie un element pozitiv, novator pe direcția perfecționării procesului.

c) DINAMICA SEZONIERĂ A ABSENTELOR

Revenind la analiza dinamicii absențelor pe ani și aruncîndu-ne privirea asupra modului în care se dispun acestea pe luni, constatăm acțiunea negativă a unor factori obiectivi însemnînd la fiecare lună cu + (plus) în dreptul procentelor care depășesc media anului, cu - (minus) în dreptul celor care se studiază sub nivelul acestei medii și cu 0 (zero) situațiile de egalitate, constatăm următoarele (vezi tabelul nr 3).

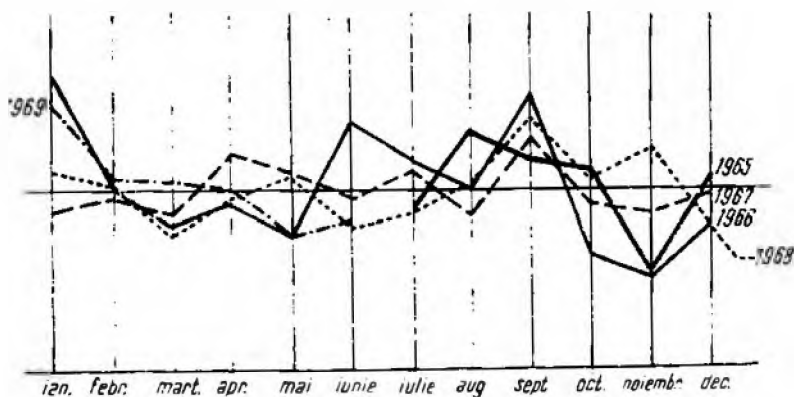
Făcînd abstracție de diferențele reale existente între mediile procentuale pe ani ale absențelor, pentru ca, printr-o mișcare de translație, să suprapunem liniile care le reprezintă, vom avea imaginea comparativă a abaterilor lunare pozitive și negative față de medie.

Analiza evidențiază detașarea lunilor de toamnă care depășesc procentul mediu al anilor în 7 cazuri din 12 posibile (7/5). În celelalte timpuri, numărul de luni cu un procent de absențe superior procentului

Tabloul nr. 3

Luna	Raport	1965 (0,36%)	1966 (0,28%)	1967 (0,12%)	1968 (0,18%)	1969 (0,24%)
Ianuarie	3/1	—	+	—	+	+
Februarie	2,5/1,5	—	0	—	+	+
Martie	1/3	—	—	—	—	+
Aprilie	1,5/2,5	—	—	+	—	0
Mai	2/2	—	—	+	+	—
Iunie	1/3	—	+	—	—	—
Iulie	2/2	—	+	+	—	—
August	2,5/1,5	+	0	—	+	—
Septembrie	4/0	+	+	+	+	+
Octombrie	2/2	+	—	—	+	+
Noiembrie	1/3	—	—	—	+	+
Decembrie	1/3	+	—	—	—	—

anuale este mai mic. O primă concluzie: atenția organelor de conducere și educaționale trebuie să se orienteze spre perioada de toamnă și în special spre luna septembrie, care se detașează cu mult, prin numărul

Graticul nr. 3

absențe, în raport cu celelalte luni. În 1965, ea a dat 0,41% absențe față de media anului de 0,36%, în 1966 — 0,36% față de 0,23%, în 1967 — 0,20% față de 0,12% și în 1968 — 0,30% față de 0,18%

Ponderea crescută a absențelor în această perioadă a anului se explică prin solicitările muncitorilor agricultori față de salarii în întreprinderii care trăiesc în mediul rural. Evident, acestea își exercită influența și în celelalte luni (cu excepția celor de iarnă), dar într-o proporție mai mică, datorită procesului mai înaintat de mecanizare în cazul lucrărilor de primăvară

vară. La acestea trebuie adăugat și faptul că lotul personal al cooperativitorilor este folosit în primul rînd pentru cultura porumbului, ceea ce implică pentru luna septembrie prezența la cules. În acest caz, existența de tip agrar își manifestă preponderența față de cea de tip industrial.

Numărul mare de absențe în aceste luni poate sugera și o altă explicație. Fiind vorba de o regiune cu vii, pruni etc., s-ar presupune că absențele s-ar datora băuturii. Nu este exclus ca aceasta să contribuie într-o anumită măsură la indisciplina¹. Privind însă mișcarea absențelor din lunile septembrie, octombrie și noiembrie, constatăm că, în timp ce luna septembrie dă în fiecare an un procent superior mediei anuale, luna octombrie cunoaște un echilibru în această privință, iar noiembrie depășește media numai într-un singur an (1968). Așadar, ultimele două luni, în care în mod normal efectele băuturii ar trebui să se mențină și chiar să crească, se caracterizează printr-o situație disciplinară relativ bună (de cinci ori prezența este mai bună decît media anului și numai de trei ori sub aceasta).

Tabelul indică și faptul că, după lunile de toamnă, urmează, în ceea ce privește ponderea crescută a absențelor lunile de iarnă. Fenomenul se explică prin condițiile dificile de transport.

Reapare din nou însă fenomenul slăbirii exigentei. Dacă în primii trei ani absențele sînt peste medie de 3,5 ori și sub medie de 4,5 ori în ultimii doi ele sînt peste medie de 4 ori și numai o dată sub aceasta. În acest an se manifestă și efectele condițiilor extrem de dificile pentru transport determinate de iarna grea a anului 1969. Elementul subiectiv se împletește, așadar, cu elementul obiectiv pe aceeași direcție de acțiune.

Analiza graficului ne prilejuiește și constatarea că anul cu cele mai mari oscilații în jurul mediei este 1966. Este momentul înfruntării puternice a celor două tendințe. Aceasta sugerează ideea unei perioade de instabilitate pentru orice început de producție industrială. O asemenea afirmație poate fi emisă și fără cercetări speciale. Ceea ce trebuie să intereseze este studierea duratelor acestor perioade, a caracteristicilor, a coordonatelor, precum și a efectelor lor. O analiză de acest gen nu s-a făcut și, după cît ni se pare, efectuarea ei constituie o necesitate, dacă ținem seama că în țara noastră intră în producție, în permanentă și în număr foarte mare, noi unități industriale. După cum se vede, în cazul U. A. S., această perioadă a durat aproximativ un an și jumătate.

d) CONDIȚIILE DE MUNCĂ ȘI DISCIPLINĂ

În șirul factorilor care acționează negativ asupra disciplinei se înscriu condițiile de muncă, dificultățile acesteia în modul de organizare a producției, condițiile de salarizare, situația familială, relațiile interpersonale etc. Nu ne am propus o analiză multilaterală a acestor factori. Unele elemente însă sînt demne de reținut: 22% din salariați consideră că munca lor

¹ Subiecții chestionați afirmau într-un procent foarte mare (43%) că indisciplina s-ar datora unei asemenea cauze.

este ușoară, 62% că este grea, iar 16% că este foarte grea. De remarcat că, din ultimul grup, 60% sînt salariați veniți din alte întreprinderi. Atrăși probabil, de o serie de condiții avantajoase (locuință, salariu mai mare etc.), fără să cunoască suficient natura procesului de producție a aluminiului, aceștia întâmpină dificultăți reale în adaptare, fapt care poate fi urmat de efecte comportamentale negative. Muncitorii acuză dificultățile muncii relativ proporțional cu înaintarea în vîrstă și într-o proporție mai mare dacă sînt cu domiciliul rural (26% față de 13% cit dă urbanul).

În ceea ce privește modul de organizare al producției, constatăm că aproape 20% din salariați sînt nemulțumiți în această privință.

Faptul constituie dovada simțului critic dezvoltat al muncitorilor, dorința unei părți dintre ei de a optimiza procesul de producție, dorință care poate lua forma unor propuneri de raționalizare, a unor inovații etc. Pe de altă parte, acest fapt reprezintă o realitate negativă, o expresie a nivelului scăzut de conștiință a celor de care depinde organizarea producției și totodată o condiție favorizantă pentru formarea unor trăsături negative, ca muncă neritimică, dezordine, întîrziere în îndeplinirea sarcinilor etc. Muncitorii sînt nesatisfăcuți de organizarea producției în procent de 17, tehnicienii de 18, iar inginerii de 42. Cînd aproape de jumătate din corpul ingineresc interogată reclamă o mai bună organizare a procesului de producție, deducem că există probleme reale și serioase în această privință, care se cer soluționate.

Subiecții care au declarat că ar dori să schimbe locul de muncă motivează intenția lor în mod variat. Se exprimă în aceste motive acțiunea negativă (sau indirect pozitivă) a unor elemente în realizarea progresivă a factorului disciplinar. 23% din eșantion acuză condițiile grele de muncă specifice întreprinderii care îi determină să dorească schimbarea postului; cu excepția unui singur tehnician, ceilalți toți sînt muncitori. După domiciliu, cei care locuiesc în oraș doresc să-și schimbe locul de muncă în proporție de 16%, iar cei din rural de aproape 40%. Diferența dintre nivelul de integrare a celor două categorii de salariați față de specificul muncii industriale este evidentă. Interesant este faptul că nici o femeie nu a exprimat o asemenea idee, ceea ce demonstrează o bună încadrare a lor, dacă nu chiar o expresie a grijii față de ele.

Un alt fapt indicat drept motiv al intenției privind schimbarea locului de muncă este salarizarea. Sînt nemulțumiți de salariul primit pentru munca prestată în postul în care sînt încadrați numai 21 de subiecți anchetați. Din aceștia, 2 sînt tehnicieni, iar restul muncitori. Femeile se declară mulțumite, toate, cu retribuția lor. Cei din mediul rural sînt nesatisfăcuți de remunerarea în proporție de 10%, iar cei din mediul rural în proporție de 16%. Din totalul subiecților anchetați, 27% declară că situația și preocupările din familie au efecte negative asupra activității desfășurate în muncă. De reținut că femeile nu indică situația familială, preocupările domestice drept o cauză negativă pentru achitarea în bune condiții a sarcinilor de producție.

e) DISCIPLINĂ ȘI CONȘTIINȚĂ

Disciplina de producție nu se supune integral unei analize directe. Așa cum spuneam, ea nu este o realitate de sine stătătoare, ci exprimă un ansamblu de idei, aspirații, mentalități, structuri psihice etc. și se exprimă pe o arie comportamentală largă, de la efectele materializate din producție pînă la raporturile interindividuale. În această gamă de manifestări, elementul „conștiință” prezintă nivele deosebite. Disciplina poate fi rezultatul stereotip al condițiilor spontane de muncă, o problemă obișnuită de conformism, dar și rodul unor idei elaborate, expresie a unor motivații superioare care depășesc interesul personal nemijlocit. Încercarea de abordare exhaustivă a fenomenului vizează pretențiile unei lucrări speciale. De aceea, în cazul de față, ne-am referit numai la câteva aspecte, care ni se par semnificative în această privință.

În creșterea a o serie de indicatori ai procesului de producție trebuie să vedem, între altele, și o expresie a evoluției elementului subiectiv, a unui proces de lărgire continuă a cunoștințelor tehnice și a modului în care sint înțelese și îndeplinite cerințele disciplinei de producție.

Privind, de pildă, situația rebuturilor, pe ani, exprimată valoric (în mii de lei), se constată o descreștere de la an la an :

1965	—	1 373
1966	—	2 782
1967	—	2 134
1968	—	1 213 *
1969	—	82 **

Situațiile obținute de la Cabinetul tehnic evidențiază un număr destul de mare de salariați ai uzinei care au făcut propuneri de invenții, inovații și raționalizări. Fără să analizăm în ce măsură au fost aplicate aceste propuneri și cum au fost aplicate, fără să urmărim eficiența lor, constatăm totuși un număr destul de mare al muncitorilor care au venit cu propuneri. Ei reprezintă, în raport cu inginerii, tehnicienii și maeștrii, 44% în 1966, 44% în 1967 și 39% în 1968. Nu vom nega, în cazul de față, existența unor stimulente materiale care explică preocupările salariaților, ale muncitorilor pentru optimizarea procesului de producție. Totodată însă, constatăm că această realitate denotă o legătură tot mai strinsă între om și locul lui de producție, integrarea acestuia în mecanismul procesului de muncă, intervenția factorului conștient cu funcționalitate morală într-o proporție tot mai mare. Analiza problemei pe această direcție ar putea continua. Deși s-ar putea face unele constatări semnificative,

* Numai pentru ultimele 6 luni ale anului

** Începînd cu luna septembrie, deșeurile de anozii se înregistrează la prețul de 300 de lei/tona, în loc de 900 de lei ca pînă la această dată, ceea ce înseamnă că, evaluînd după prețul vechi, suma totală pentru 1968 este de 1 371 de lei, iar pentru primele 6 luni ale anului 1969 de 246

ele nu se pot proba nemijlocit, nu se pot cuantifica. De aceea vom reveni la prelucrarea chestionarului.

Așa cum arătam mai sus, subiecții anchetați declară în proporție de 95% că știu care sînt cerințele disciplinei de producție. Din cei 9 muncitori care recunosc necunoașterea cerințelor disciplinare, 8 sînt proveniți din agricultură. Pentru a constata dacă răspunsul afirmativ nu este formal, în ce măsură sînt cunoscute aceste cerințe, am operat prin întrebări de control, ale căror răspunsuri arată următoarele: 14 subiecți n au putut indica nici o singură cerință privind disciplina, deși au afirmat că le cunosc.

Un lot de 63% dovedește prin răspunsurile date o cunoaștere elementară, formală („Să-ți faci datoria la locul de muncă”, „Să fie ordine la locul de muncă” etc.). Uneori, răspunsurile sînt tautologice („Să dai dovadă de disciplină”). Reține atenția că în această categorie de răspunsuri se numără și unele care aparțin inginerilor. La alți subiecți, disciplina apare ca ceva exterior individului. („Să respecti ordinele date de șefi”, „Să lucrezi așa cum îți comandă inginerul”, „Să nu comentezi ordinele”, „Să nu te certii cu șefii” ș.a.).

În această privință nu se manifestă nici o deosebire între cei de proveniență rurală și cei care locuiesc în oraș. Numărul celor care înțeleg disciplina într-un mod superior, ca o cerință interioară, legată de cerințele planului de producție, de responsabilitatea respectivului în cadrul colectivului întreprinderii etc., evident va fi mai redus. Procentul celor din mediul rural este însă mult mai mic decît cel dat de mediul urban (10% față de 35%).

Din cele de mai sus rezultă că procesul de formare a disciplinei are oarecum un caracter spontan, „disciplina se realizează mai mult din mers”². Preocupările speciale pentru conștientizarea și cu atît mai mult pentru formarea unor convingeri lăuntrice nu se realizează în mod sistematic ca o acțiune specială cu masa mare a muncitorilor. Interogați cu privire la mijloacele educative desfășurate în vederea ridicării nivelului de disciplină, 17% din cei anchetați nu au indicat nici unul. Interesant este și faptul că răspunsurile la această întrebare se împart egal în ceea ce privește indicarea unor mijloace de ordin material (recompense bănești, penalizări la salarii etc.) și de ordin spiritual — educativ (convingere, popularizare etc.).

Acțiunea „ordonatoare” a disciplinei se realizează, am spune, pe verticală — între șefi și subalterni — și pe orizontală — între salariați cu statut de egalitate. În ceea ce privește primul canal de interacțiune, nu există dubii. Ne a interesat încă și faptul că dacă muncitorii acționează sau nu unii asupra altora, dacă rămîn indiferenți sau nu la manifestările nedisciplinare ale tovarășilor lor de muncă. În acest scop le-am cerut să ne răspundă dacă au intervenit sau nu în cazul în care s-a încălcat într-un fel sau altul disciplina. Nu am fost prea optimiști în ceea ce privește realitatea sondată. Este știut că există un anumit indiferentism față de cei de lingă

² Mi se pare semnificativ faptul ca multe din răspunsuri seamănă cu formulele cazonne despre disciplină („Să respectați ordinele superiorilor”). Nu este exclus ca o asemenea mentalitate să și aibă originea în perioada de instruire militară.

tine sau o rețineră, o jenă în a face observații celor din jur. „Fiecare cu treaba lui” ar fi formula care ar exprima asemenea stare de fapt. Cu toate acestea, am constatat că un număr destul de mare (78%) afirmă că a intervenit în situații cu implicații de disciplină.

Din diferitele categorii de salariați, muncitorii acționează în 76 de cazuri din 100, tehnicienii în 88 de cazuri, iar inginerii în toate cazurile. S-ar putea crede că nu toate răspunsurile reflectă realitatea și că deci procentul este prea mare. Cât de mare poate fi diferența dintre situația reală și cea constatată nu putem spune. Este un fapt cert însă că, alături de acțiunea desfășurată de sus în jos pentru asigurarea disciplinei, se adaugă cea exercitată de la salariat la salariat în relațiile interpersonale. O dovedește și faptul că, întrebând subiecții eșantionați dacă în afara șefilor le-a mai atras cineva atenția (respectiv ceilalți muncitori) pentru abaterile disciplinare, am primit un răspuns afirmativ de la aproape un sfert din eșantion. De data aceasta am crede că datele constatate sînt sub nivelul realității, știut fiind că nu convine nimănui să afirme că a primit observații.

Complexele prin conținutul, forma, dinamica lor, relațiile interpersonale constituie țesătura reală pe care se brodează întreaga activitate desfășurată în întreprindere. Nu ne am propus elaborarea unei sociomatrice în care să citim dispunerea indivizilor unii în raport cu alții, atitudinile de apropiere sau respingere etc. Am încercat să surprindem însă în ce măsură relațiile de simpatie, de respect reciproc etc. depășesc cadrul particular și devin trasee prin care se manifestă și realități de interes social, dacă aceste relații capătă valențe pentru procesul de producție.

Pe această linie am încercat să aflăm în ce măsură relațiile nu rămîu în planul oficialului, nu au numai o natură administrativă. Fără să fi detaliat prea mult cercetarea problemei, ne-am putut da seama că, în genere, salariații se simt atrași, sînt respectuoși, responsabili etc. față de alții nu numai pentru că ultimii sînt șefi, că dau ordine, au studii superioare etc., ci pentru că se simte că aceștia sînt în primul rînd oameni care înțeleg greutățile celorlalți, care vin în întîmpinarea dorințelor lor și contribuie la depășirea dificultăților, care dovedesc capacități deosebite în muncă fără ca aceasta să-i distanțeze de restul muncitorilor. Legătura aceasta, rațională pe anumite direcții, dar saturată de sentiment constituie un teren fertil pentru optimizarea activităților pe direcția disciplinei. Mulți ingineri, maiștri și chiar muncitori de rînd cu experiență de muncă și de viață nu știu în suficientă măsură, așa cum rezultă din cercetarea noastră, că sînt stimați, că pot fi urmați în depășirea unor dificultăți pentru că cer ei aceasta, că oamenii li se adresează, cînd este cazul, mai ales lor, deși ar putea să se îndrepte și către alții.

Disciplina este o coordonată necesară și majoră a procesului de producție. Ea reprezintă un reflex al acestuia și, totodată, un factor determinant. De aceea mi se pare că în înțelegerea conceptului forței de muncă trebuie cuprinsă și această dimensiune. În stadiul actual al dezvoltării producției, cu particularitățile pe care aceasta le presupune, disciplina apare ca o componentă esențială în determinarea calitativă a forței de

muncă alături de intensitatea efortului, de un anumit nivel de cunoștințe, pricepere și abilități în muncă.

Documentele de partid au scos în evidență faptul că există un decalaj între gradul de înzestrare tehnică a procesului de producție și rezultatele obținute, ceea ce în unele situații nu sînt pe măsura mijloacelor de producție. Punerea acestei probleme a stimulat cercetarea științifică și a determinat orientarea ei, precum și a presei noastre către elementul „forță de muncă”. După cum este și firesc atenția este atrasă în special de latura tehnică și de gradul de experiență pe care-l posedă muncitorul într-un anumit moment dat. Dar, dacă nu la același nivel cel puțin imediat după aceasta se situează indicele de disciplină existent. Materialele critice pe care ni le pun în față televiziunea, radioul și presa se referă la realități deficitare, care se explică nu atît prin lipsa de experiență, ci datorită carențelor disciplinare. În condițiile societății noastre, disciplina este unul din parametrii optivi pentru măsurarea gradului de experiență și, totodată, un moment prin care aceasta se transpune în fapt într-un mod mai mult sau mai puțin satisfăcător. Într-un fel, deși nu există criterii obiective anticipat stabilite, ea ar trebui să intre ca un indicator în stabilirea calificării muncitorului și, în consecință, să îndeplinească un rol de criteriu în remunerarea salariatului.

PERSPECTIVELE DEZVOLTĂRII ECONOMICE, SOCIALE ȘI CULTURALE A JUDEȚULUI OLT

În anii construcției socialiste, politica științifică a partidului și guvernului de repartizare justă a forțelor de producție în toate zonele și-a pus puternic amprenta și în viața economică și social-culturală a județului Olt. Dacă în regimul burghezo-moșieresc nici nu se putea vorbi de existența pe acest teritoriu a unei industrii în adevăratul sens al cuvântului, existind doar câteva mori și o fabrică de cherestea, astăzi județul Olt pulsează alături de întreaga țară în ritmul puternicului dinamism industrial.

Peisajul industrial, adânc ancorat în realitatea socială, a dobândit valențe multiple, capabil să oglindească efortul continuu spre realizarea obiectivelor majore. O cifră elocventă prin ea însăși: în județul Olt, industria de azi a depășit-o pe cea din 1938 de aproape 110 ori.

Anul 1965, anul intrării în funcțiune a Uzinei de aluminiu din Slatina, a însemnat nu numai situarea țării noastre printre marile producătoare ale metalului alb, ci și situarea județului Olt pe coordonatele industrializării.

ALRO — un nou produs românesc — a impus Slatina în conștiința țării, câștigându-și un prestigios renume peste hotare, chiar și în țări cu o veche tradiție în fabricarea aluminiului. Iată explicația dezvoltării vertiginose a uzinei slătinenene: de la 50 000 de tone cite s-au realizat în 1966, în 1970 se vor realiza 100 000 de tone.

Aluminiul este reprezentantul materializat al spiritului creator al oamenilor de aici, ajuns departe în lume, în 13 dintre cele mai avansate țări ale: Anglia, Belgia, Franța, Suedia, R.F. a Germaniei, Statele Unite ale Americii etc.

Biografia aluminiului românesc s-a contopit cu biografiile oamenilor de aici, istoria uzinei identificându-se cu noua tinerete a bătrînului oraș

de pe malul stîng al Oltului, considerat astăzi „Cetatea aluminiului românesc”.

Lîngă Uzina de aluminiu se profilează cu tot mai multă măreție un alt pilon industrial al metalului alb — Uzina de prelucrare. Aici aluminiul va fi valorificat în mod superior, sub formă de bare, țevi, tablă, benzi, folii, tîmplărie mecanică etc. În acest an, anul intrării în funcțiune, vor lucra în uzină peste 1 000 de salariați, iar pînă în 1975 numărul lor va crește la 2 500.

Fabrica de produse carbonoase ce se înalță pe platforma industrială a Slatinei va livra, la sfîrșitul acestui an, primele șarje de electrozi, blocuri carbonice pentru furnale, blocuri catodice și plăci pentru electroliza aluminiului, mase și paste carbonice etc.

Nu de mult a intrat în funcțiune un alt obiectiv industrial: Fabrica de osii și boghiuri Balș. Prin ea se pun bazele industriei constructoare de mașini pe meleagurile județului Olt. Din două în două minute, în urma unui proces tehnologic mecanizat și automatizat, în mare parte, montajul va primi de pe bandă o roată pentru vagon. Anual urmează să se producă aici o cantitate ce întrece de trei ori pe cea atinsă pînă acum în producția de vagoane.

Anul 1969 a constituit anul intrării în circuitul economic național a încă două mari obiective industriale: Fabrica de zahăr și Tăbăcăria minerală, ambele în orașul Corabia.

Fabrica de zahăr este una dintre cele mai moderne unități din țară cu acest profil. Procesul de fabricație este complet automatizat. Ea produce anual peste 56 000 de tone de zahăr, care, raportată la populația țării, ar reprezenta aproape 3 kg de zahăr pentru fiecare locuitor.

Intrată în circuitul economic național în 1969, cea mai mare tăbăcărie minerală a țării va lucra în acest an cu 70% din întreaga capacitate proiectată, urmînd ca în final să prelucreze zilnic 40 de tone de piei.

Abundența de materii prime furnizate de agricultură a creat posibilitatea dezvoltării industriei alimentare, care este reprezentată prin întreprinderile de morărit și panificație, întreprinderile de industrializare a laptei și a cărnii din Slatina, Fabrica de brînzeturi și Fabrica de conserve din Caracal etc.

Alături de noile fabrici și uzine, în județ, s-a dezvoltat sistematic industria locală, cooperația meșteșugărească. Unitățile de acest gen au menirea — așa cum le prezintă și titulatura — de a acoperi pe scară locală unele cerințe ale întreprinderilor republicane și ale unităților agricole, de a satisface populația — mai ales — cu o serie de produse și prestări de servicii. De aici și profilul lor extrem de complex și divers.

O amploare deosebită a luat, în cadrul acestor întreprinderi, mai cu seamă în ultima vreme, ramura materialelor de construcții. Noile obiective industriale aflate în construcție sau pe planșa proiectanților, construcția de locuințe din fondurile statului și a celor proprietate personală, noile școli și celelalte lăcașuri de cultură sau cu caracter social solicită mereu mai multe

materiale. În acest scop au fost ridicate noi fabrici de cărămidă, s-au deschis noi balastiere pe văile riurilor, secții de prefabricate etc.

Este deosebit de semnificativă dinamica industriei locale. Producția globală, de pildă, a crescut în anul 1969 la I.I.L. Slatina și I.I.L. Balș de șase ori față de 1959, la Corabia de trei ori, la Caracal de peste două ori, iar numărul muncitorilor a crescut, ajungându-se la peste 3 400.

Ciurești, Potcoava, Iancu Jianu și multe alte sate din împrejurimi s-au impus în țară ca localități petroliere; a început să se încetățenească o nouă tradiție, o adevărată metamorfoză în viața oamenilor, a așezărilor. Agricultorii din tată în fiu au devenit sondori, sondori-șefi, maștri, ingineri. Astăzi peste 95% din cei 3 017 muncitori care extrag „aurul negru” sînt localnici. Este o raritate să afli la Ciurești, de pildă, o gospodărie, o familie fără cel puțin un petrolist.

Acolo unde au apărut sonde au apărut drumuri asfaltate, sate electificate, blocuri, magazine, cluburi, cinematografe, televizoare.

În această privință Potcoava, Ciureștiul, Iancu Jianu etc. sînt cazuri tipice de metamorfoză socială generată de procesul de industrializare socialistă.

Datorită ajutorului acordat de partid și de stat, agricultura a făcut progrese însemnate. 142 000 de familii de săteni s-au unit în 159 de cooperative de producție care dețin 340 000 ha de teren.

Averea obștească a ajuns în prezent la peste 900 milioane de lei. Este demn de menționat în acest sens că, în întreaga țară, numai șapte județe dețin o avere obștească egală sau mai mare ca a cooperativelor din județul Olt.

Datorită aplicării în agricultura județului a unor măsuri care s-au dovedit a fi eficiente și dintre care amintim: afinarea solului cu subsolierul, însămînțarea porumbului în cultură dublă după orzul boabe, introducerea anumitor culturi în zonele cele mai favorabile, extinderea irigațiilor etc., s-au obținut rezultate bune.

Cu toate că în anii actualului cincinal, condițiile climaterice nu au fost favorabile, cooperativele de producție din județul Olt și-au dovedit capacitatea de a obține producții mereu sporite. În cei patru ani ai actualului cincinal, producția de porumb la hectar a crescut cu 1 365 kg, la floarea-soarelui cu 689 kg, iar producția totală de legume s-a dublat față de anul 1965.

La obținerea unor producții sporite, un rol important l-au avut creșterea continuă a gradului de dotare tehnică a agriculturii, extinderea mecanizării, chimizării și irigațiilor. Aproape 4 000 de tractoare, peste 2 400 de combine, 2 700 de semănători asigură un procent ridicat de mecanizare a lucrărilor, la unele culturi acesta fiind de sută la sută.

Alături de tractoarele normale, destinate marii culturi, un număr de aproape 150 de tractoare legumicole și pomiviticole ajută mecanizarea, în mare parte, a lucrărilor din podgorii, livezi și grădini.

Dezvoltarea multilaterală a agriculturii județului, efectuarea mecanizată a unui însemnat număr de lucrări a necesitat sporirea continuă a

numărului de specialiști cu studii superioare și medii, mărirea numărului mecanizatorilor. Astfel, în agricultura din județ își desfășoară activitatea peste 500 de ingineri, aproape 600 de tehnicieni de specialitate și peste 3 700 de tractoriști.

Desigur, existența întreprinderilor agricole de stat, a întreprinderilor de mecanizare a agriculturii, introducerea unor elemente puternice de modernizare a acestei ramuri au produs în modul de gândire și de muncă al țărănimii schimbări profunde. Acestea au contribuit la lărgirea continuă a zestrei sale de cunoștințe, la ridicarea gradului de cultură și, în ultima instanță, la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste.

Dezvoltarea economică impetuoasă ce a avut loc în județul Olt, mai ales în ultimii ani, cu toate implicațiile ei sociale, s-a integrat în tabloul general al dezvoltării. Una din consecințele acestei evoluții este reprezentată de accentuarea procesului de urbanizare, determinat de formarea unor zone industriale în jurul orașelor Slatina, Balș, Caracal și Corabia, care au atras o parte din populația rurală, provocând mutații importante în structura populației. Pentru ilustrarea acestui fenomen, o singură comparație: în 1948, din totalul de 442 442 de locuitori ai județului 47 928 locuiau în mediul urban; în 1968, din totalul 485 370 de locuitori, 85 912 locuiau în orașe. Procesul de urbanizare este continuu accelerat de intrarea noilor obiective industriale în producție.

Acestea vor face ca în viitorii cinci ani (1971—1975) numărul de locuitori ai orașelor să se dubleze.

Pe lângă modificările structurale care au avut loc în repartizarea populației pe medii, au loc modificări substanțiale și în ceea ce privește ocupația locuitorilor.

Comparativ cu anul 1938, numărul salariaților din județ a crescut în 1968 de peste 100 de ori. Din totalul populației apte de muncă, 86% este ocupată în sfera producției materiale și în celelalte sectoare.

Dezvoltarea industriei, a agriculturii, a învățămîntului, a rețelei sanitare a determinat o creștere substanțială a numărului de intelectuali. În prezent, în județul Olt își desfășoară activitatea peste 4 200 de cadre didactice, 4 248 de ingineri, economiști și tehnicieni, peste 300 medici, 135 juriști.

Munca unită a țăranilor în cooperativele agricole a dus la creșterea nivelului lor de trai.

Civilizația și bunăstarea pătrund tot mai larg în toate comunele și satele județului Olt. În fiecare comună au fost construite brutării, majoritatea covârșitoare au lumină electrică, au fost construite cămine culturale, școli noi, la fiecare trei case, două au fost ridicate în ultimii zece ani.

Așezat la răspîntie de drumuri, județul Olt a adunat în el nenumărate comori de artă din cele mai vechi timpuri, căpătînd forme variate și nuanțe deosebite, amplificîndu-se și diversificîndu-se într-o artă populară și un folclor minunat.

Aducem cu noi din cele mai vechi timpuri dansul călușului, care are în județul Olt 11 echipe reprezentative, mesagere ale dansului ce se pierde în negura vremilor, unic în lume.

La îmbogățirea vieții spirituale a satului, o contribuție au și cele 860 de formații artistice care activează pe lângă căminele culturale.

Se observă însă o creștere a exigenței artistice atât din partea spectatorilor, cât și a interpreților. Sint cerute tot mai multe forme noi, mai elevate. Pe această linie se înscriu cele 7 ansambluri folclorice, dintre care amintim pe cele de la Scornicești și Stoicânești, ce au dus faima cîntecelor și a jocurilor pe multe meridiane ale globului, dar și orchestrele de muzică de cameră de la Potcoava, Drăgănești etc.

JALOANE DE VIITOR

În amplul program de dezvoltare a societății românești elaborat de cel de-al X-lea Congres al partidului, județului Olt îi revin sarcini de mare importanță. Prin intrarea în funcțiune a obiectivelor industriale aflate în construcție și a celor care vor fi construite în următorul cincinal, prin sporirea capacităților de producție ale unităților existente, prin consolidarea economică-organizatorică a cooperativelor agricole și mărirea producției agricole, județul Olt va participa mai intens la circuitul economic național, sporindu-și contribuția la creșterea potențialului economic al țării. Producția globală industrială va fi în 1975 de 6,5 ori mai mare față de cea realizată în 1968 și de 20 de ori mai mare față de cea realizată în anul 1965. O dezvoltare mai accentuată se prevede în ramura metalurgiei neferoase, construcției de mașini, alimentare și industriei ușoare, care vor asigura în 1975 peste 95% din întreaga producție industrială a județului.

În perioada 1971—1975 vor fi alocate investiții care se ridică la peste 12,08 miliarde lei, ceea ce înseamnă 210% față de perioada 1966—1970. Din aceste fonduri, sint destinate industriei peste 9,8 miliarde de lei și aproape 1,9 miliarde de lei agriculturii.

Eforturile îndreptate în acest sens vor fi materializate printr-o producție globală industrială în 1975 de 11,6 miliarde lei, adică de peste trei ori mai mare decît cea realizată în ultimul an al actualului cincinal. Dacă în anul în curs în industria județului lucrează peste 15 000 de persoane, în 1975 în activitatea industrială vor fi cuprinse peste 36 000 de persoane.

Industrializarea socialistă — operă grandioasă concepută și condusă înțelept de partidul comunistilor — ridică tot mai edificator localitățile de pe aceste meleaguri la noi ritmuri de viață, integrîndu-le activ în viața economică și socială a țării.

Orașele Slatina, Caracal, Corabia, Balș și Drăgănești vor cunoaște în viitorul cincinal o puternică dezvoltare industrială. Cetatea aluminiului românesc va realiza în 1975 o producție globală industrială de peste 3,15 miliarde de lei, adică mai mult decît întreaga producție industrială a județului din acest an.

Directivile Congresului al X-lea prevăd ca în 1975 producția de aluminiu să ajungă la 180 000 — 200 000 de tone, acest lucru realizându-se concomitent cu creșterea gradului de prelucrare.

Este un salt remarcabil, dacă ținem seama mai ales de tinerețea producției românești de aluminiu.

Celălalt obiectiv industrial — Uzina de prelucrare a aluminiului va valorifica superior resursele materiale și umane, creînd produse a căror valoare va fi cu 40% mai mare decît a aluminiului lingou.

De asemenea, noi capacități de producție sînt prevăzute și la Fabrica de carboanose care va ajunge în final la 16 000 de tone produse anual.

Demn de remarcat este și faptul că, datorită înaltului grad de rentabilitate, întreaga investiție alocată va fi recuperată în patru ani jumătate.

Platforma industrială a Slatinei va cunoaște o continuă dezvoltare prin construirea altor fabrici și uzine.

În 1972 va intra în funcțiune Fabrica de cabluri forță cu o producție de 20 000 km/an cabluri electrice de forță, la care în 1973 se vor adăuga peste 10 000 tone/an filate aluminiu. În 1975, producția industrială a acestei fabrici va fi de peste 620 milioane de lei.

Pînă la sfîrșitul anului 1973 va fi realizată Uzina de utilaj alimentară frigorific, în care vor lucra aproximativ 1 500 de salariați. Capacitatea de producție a uzinei se estimează a fi de 11 000 de tone pe an.

Așa cum se spune despre Slatina că renaște sub impulsul vertiginos al industrializării, același lucru se poate spune și despre Balș, orașul care altădată era considerat un tîrgușor în inima cîmpiei.

În cincinalul pe care-l începem în 1971 este prevăzută extinderea Fabricii de osii și boghiuri, care în 1975 va produce 20 000 de bucăți pe an boghiuri, 40 000 de tone piese de oțel turnat și 65 000 de tone de oțel lingouri, pe lîngă cele 50 000 de osii monobloc și 100 000 de roți. Cînd va funcționa la întreaga capacitate, în fabrică vor lucra peste 7 000 de oameni. Întregul volum de investiții va fi recuperat în trei ani și șapte luni. Iată, așadar, o dovadă de înaltă eficiență economică.

Dacă acum se vorbește de „salba industrială” a Slatinei ori a Corabiei, nu peste mult timp afirmația va fi aplicabilă și orașului Caracal.

Deocamdată, aceste proiecte continuă să se materializeze, pe planșele proiectanților. Curînd, ideile acestora vor îmbrăca forme geometrice de oțel, beton, sticlă. Aici se va construi o uzină constructoare de vagoane marfă cu o capacitate finală, în 1972—1973, de 4 800 de bucăți pe an vagoane marfă pe patru osii. În modernă uzină vor lucra aproximativ 3 800 de muncitori.

O mare amploare va cunoaște în județul nostru industria alimentară. Este un lucru firesc într-o puternică zonă agricolă, care asigură, din belșug, diverse materii prime.

Alături de Fabrica de conserve Caracal și Fabrica de zahăr Corabia, în peisajul industrial al județului vor apare noi unități ale industriei alimentare

La Corabia va începe în 1972 construcția unei fabrici de lapte praf cu o producție de 2 000 de tone pe an. Ea va intra în funcție în anul 1974. La Drăgănești, în anul viitor, se va pune temelie unei fabrici de ulei și în 1975 a celei de bere, iar la Slatina va intra în funcțiune în anul 1973 un depozit de condiționat și imbuteliat vinuri cu o capacitate finală de 480 de vagoane.

Pentru a se valorifica superior resursele locale, materiale și de forță de muncă, în viitor în multe localități din județ se vor amplasa obiective ale industriei ușoare, în care vor lucra cu precădere numeroase femei. La Drăgănești, se va construi o filatură de bumbac, care va produce 4 000 de tone bumbac fire pe an, iar la Caracal Fabrica de tricotaje, care va fi dată în folosință în 1973, va avea o capacitate de producție anuală de 19 milioane de bucăți tricotaje de bumbac.

La Slatina, în viitorii ani vor fi începute lucrările unei fabrici de tricotaje, filatură și țesătorie, cu o producție anuală de 4 000 de tone de fire tip bumbac, 25 milioane metri pătrați țesătură crudă, 50 milioane metri pătrați capacitate finisate, unde vor lucra aproximativ 3 800 de muncitori.

Măsurile complexe pentru modernizarea agriculturii, parte integrantă a programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, stabilit de Congresul al X-lea al partidului, își vor pune amprenta și pe teritoriul județului Olt.

Așezarea sa geografică oferă condiții favorabile pentru extinderea lucrărilor de îmbunătățiri funciare, pentru dezvoltarea legumiculturii, zootehniei și a altor ramuri ale agriculturii.

Relieful, condițiile de climă și de sol permit distingerea a trei mari zone: de nord, cuprinsă între localitățile Vitomirești și Poboru; de mijloc, cuprinsă între Curtișoara și Bălănești; de sud, cuprinsă între Osica și Dunăre.

În fiecare din aceste zone există mari posibilități de extindere a suprafețelor irigate, de sporire a efectivului de animale și de îmbunătățire a raselor.

Potrivit programului național de îmbunătățiri funciare, în perioada anilor 1971 — 1975, în județ vor fi irigate în sisteme mari 57 600 ha. Este vorba de amenajarea sistemului Sadova-Corabia pe o suprafață de 24 000 ha și în Terasa Corabiei a 33 600 ha.

De asemenea, sint prevăzute irigații locale pe o suprafață de 17 000 ha.

Se va ajunge astfel la sfârșitul anului 1975 la o suprafață irigată de 112 000 ha, ceea ce reprezintă 30% din suprafața globală a județului.

Pentru înlăptuirea acestui îndrăzneț program vor fi folosite atât apele Dunării, ale Oltului, ale Oltețului, cât și resursele locale de apă prin construirea unor bazine de acumulare și a unor rețele de derivație.

Totodată se vor întreprinde acțiuni pentru combaterea eroziunii solului, desecarea unei suprafețe de 6 300 ha din zona Drăgănești, Potelu, Corabia, ameliorarea unei suprafețe de 6 000 ha în zona Doba, Balș, Dobroteasa, fertilizarea a peste 10 000 ha nisipuri din zona Corabiei

unde se vor cultiva legume, plante furajere de mare randament, porumb sfeclă de zahăr, se vor planta pomi fructiferi etc.

Toate acestea vor face ca producțiile la hectar să sporească, ajungând la sfârșitul cincinalului la obținerea unor producții medii de 4 000 kg de porumb boabe și 3 200 kg de grâu la hectar.

Creșterea ponderii ramurii zootehnice, va asigura ca o mare parte a producției cerealiere să fie transformată în producție animală, chiar în județul Olt. Crearea unor complexe de tip industrial pentru creșterea animalelor, concentrarea și specializarea producției în ferme zootehnice, folosirea de nutrețuri combinate, construcția de instalații pentru deshidratarea și granularea furajelor verzi vor face ca la sfârșitul anului 1975 efectivul de bovine din cadrul cooperativelor agricole de producție să ajungă la 86 000 de capete, din care 38 000 vaci și juninci, iar la gospodăriile populației să avem un număr de 80 000 de capete de taurine, din care 40 000 vaci și juninci. Acestea înseamnă mai mult decât dublarea efectivelor existente.

Amenajarea a peste 10 000 ha de lucerniere, irigarea în totalitate a suprafețelor prevăzute pentru furaje, ameliorarea raselor va contribui la obținerea unor producții medii la lapte pe cap de vacă furajată în întreprinderile agricole de stat de peste 3 000 de litri, iar în cooperativele agricole de producție de 2 050 de litri.

Paralel cu creșterea efectivelor de bovine se vor dezvolta și celelalte sectoare din zootehnie, în special o dinamică ascendentă vor cunoaște efectivul de porcine, ovine și păsări. Numai în gospodăriile populației se prevede ca numărul de porcine să ajungă în anul 1975 la peste 100 000 de capete.

Sursa permanentă de apă, precum și condițiile de climă și sol au favorizat cultura legumelor, județul Olt devenind un puternic bazin legumicol. Cultivăm peste 10 500 ha cu legume, a căror producție asigură nu numai nevoile de hrană ale populației din județ și materie primă necesară conservelor, dar creează și importante disponibilități pentru aprovizionarea altor județe și pentru export. Valorificarea superioară a producției de legume reprezintă un izvor de venituri pentru unitățile cultivate, un mijloc de ridicare continuă a valorii normei de muncă.

Celor 16 ha de sere de la Scornicești și celor aproape 200 ha de solaruri se vor adăuga în viitorul cincinal importante suprafețe care vor totaliza peste 500 ha.

Folosirea rațională a terenurilor cu fertilitate redusă din centrul și nordul județului, precum și a terenurilor din sud, a determinat creșterea și dezvoltarea sectorului pomiviticol. În planul de perspectivă, până în 1980 este prevăzută dublarea suprafeței cultivate cu pomi fructiferi și creșterea cu aproximativ 80% a suprafeței destinată sectorului viticol. Aceasta va permite o valorificare superioară a acestor terenuri, realizându-se venituri de peste 5-6 ori mai mari decât cele obținute în prezent.

Succesele de seamă obținute în toate domeniile vieții economice au creat condiții pentru ridicarea continuă a bunăstării celor ce muncesc pentru satisfacerea nevoilor lor materiale și spirituale mereu crescînde.

Ritmul înalt de dezvoltare al economiei județului în viitorul cincinal atrage după sine însemnate mutații în viața socială și spirituală a locuitorilor orașelor și satelor județului.

O atenție deosebită va fi acordată pregătirii necesarului de cadre, care să asigure atât construirea și punerea în funcțiune a noilor obiective industriale, cât și realizarea unor produse la nivelul tehnicii și calității celor similare de pe plan mondial.

În acest sens va fi extins numărul liceelor de specialitate, al școlilor profesionale, vor fi adoptate metode și procedee eficiente de calificare la locul de muncă, de integrare rapidă a lucrătorilor veniți din diferite medii, precum și a absolvenților în procesul de producție. Numai la Slatina, de pildă, vor fi construite două localuri pentru centrul școlar cu profil al industriei chimice, pentru care sînt alocate fonduri de peste 20 milioane de lei. Alte 48 de săli de clasă vor fi construite în orașe și sate tot din fondurile statului, la care se adaugă încă cîteva zeci de săli ridicate din fonduri locale.

Silueta blocurilor, care vor însuma peste 9 000 de apartamente, extinderea spațiilor verzi, amenajarea falezii Oltului în zona Slatinei, continuarea, extinderea modernizarea falezii de la Dunăre vor întregi peisajul urbanistic al orașelor.

Modernul spital cu 650 de locuri a cărui construcție va începe în orașul Slatina se înscrie, alături de policlinica ce se va ridica în orașul Caracal, ca unul din principalele obiective de ordin social menit să asigure sănătatea oamenilor muncii veniți din toate colțurile județului și din alte părți, atrași de puternicul nucleu industrial din multisecularul oraș de pe malul Oltului.

De altfel, sporirea vertiginoasă a numărului de locuitori din reședința județului (în anul 1975 va depăși 50 000) se datorește și reîntoarcerii slătinenilor „acasă”, fenomen deja început. Orașul polarizează o însemnată cantitate de forță de muncă.

Creșterea populației urbane, ridicarea continuă a nivelului de cultură al oamenilor impun luarea de măsuri pentru a găsi cele mai bune mijloace de influențare cultural-educativă. Pe această linie se înscrie construirea la Slatina a unui impunător lăcaș de cultură cu aproape 800 de locuri și un stadion cu o capacitate de peste 15 000 de spectatori.

Satele se înscriu cu pregnanță, în viitorul cincinal, pe o orbită mai aproape de nivelul de dezvoltare al localităților urbane. Alături de acțiunea de construcție de brutării în fiecare comună, care practic s-a încheiat, vor fi date în folosință băi populare, se va extinde în toate satele rețeaua electrică, se vor moderniza centrele civice ale comunelor, se vor construi numeroase parcuri, locuri de prezentare a spectacolelor în aer liber, va începe astfel să și arate roadele acțiunea de sistematizare a localităților rurale.

Etapă pe care o va parcurge județul Olt în viitorul cincinal va fi una din cele mai reprezentative din istoria sa, izvorită din voința poporului, din hărnicia și cutezanța lui dintotdeauna.

C O N C L U Z I I

La sfârșitul acestui studiu asupra orașului Slatina și zonei sale, recapitulăm în ce consistă „modelul” care ne-a servit ca îndrumător în lucru în studierea procesului de urbanizare. Logica lui interioară era următoarea :

Implantarea unei mari uzine aduce după sine o creștere a populației locale, necesitând construirea de clădiri industriale, școli, locuințe și așezăminte publice.

Pentru a face față producției, sînt necesare : atragerea forței de muncă și o profesionalizare a oamenilor, o calificare și recalificare a forței de muncă, ceea ce aduce după sine o schimbare a poziției lor în producție ; consecutiv și o ridicare a veniturilor, urmată de o prefacere a modului lor de trai.

La rîndul lor, toate aceste schimbări ivite în existența socială modifică conștiința socială ; acțiunea reciprocă a acestora trebuie de asemenea examinată atent.

În linii mari, este deci vorba de un proces social complex, caracterizat în esență printr-o adîncă restructurare socială, de trecere dintr-o clasă în alta, de la o profesiune la alta, de luptă și întrepătrundere între rural și urban, de noi corelații între clase și pături sociale, între generații și între sexe.

Potrivit acestei scheme teoretice, am strîns deci, în cursul a trei campanii de cercetare a orașului Slatina și a zonei sale, documentele necesare pentru a analiza, pe concret, mecanismul procesului de urbanizare.

În capitolele închinatе problemei existenței sociale, după un scurt istoric merit să arate cit de important a fost saltul *industrializării socialiste*, s-a scos în relief rolul hotărîtor pe care l-a avut aportul factorilor de decizie care au hotărît ca în Slatina să fie construită marea Uzină de aluminiu, precum și o altă serie de întreprinderi iar, prin ultima lege de reorganizare teritorial administrativă, să se acorde acestui oraș și calitatea de capitală a unui nou și întins județ.

Totalul investițiilor făcute în Slatina în perioada 1965—1968 (de 1 066 089 000 de lei) este, desigur, impresionant, în special dacă ținem seama de proporția de 90% acordată industriei. (965 703 000) Uzina de aluminiu, intrată în producție încă din 1965 cu 50 000 de tone anual, și care se află în continuă sporire prin punerea în funcție a unor noi hale, planificată fiind să atingă în final o producție anuală de 200 000 de tone.

Aceasta arată, dintru început, ce pondere poate avea o asemenea întreprindere nu numai în economia țării, ci și ca factor local declanșator al unui proces social în lanț, menit să restructureze cadrul social al însuși orașului și zonei sale. Iar la Slatina s-au implantat *numeroase întreprinderi* de primă însemnătate.

În paralel cu acest proces de industrializare a orașului, aceiași factori de decizie au procedat și în hinterlandul său rural la investirea sumelor necesare pentru o mecanizare a agriculturii, organizate în sistem cooperatist socialist. La schimbarea ruralului contribuie de altfel și influența locală a orașului industrial, manifestată prin două mari trăsături: mai întâi, prin organizarea acestui hinterland ca rezervor de forțe de muncă în navetă, recrutate din disponibilul creat prin mecanizarea agriculturii și, în al doilea rând, prin adaptarea profilului economic al producției agricole și zootehnice la nevoile de consum ale orașului, aspect care însă, deocamdată, nu este încă ajuns la nivelul cerut.

Două tendințe noi se manifestă în mediul rural al zonei Slatina.

Prima tendință de o însemnătate deosebită este cea a *industrializării satelor*, a dezvoltării unor unități de producție care să prelucreze produsele agriculturii. Astfel, la Gircov a început construcția unui complex pentru creșterea și îngrășarea porcilor cu o capacitate de 30 000 de capete/an, care este construit de mai multe cooperative agricole și va fi dat în funcțiune în 1971. Până în 1974 vor mai fi construite trei complexe cu o asemenea capacitate.

Tot *prin acțiuni intercooperatiste* se vor construi în județul Slatina cinci complexe de tip gospodăresc pentru creșterea și îngrășarea porcilor cu o capacitate de 10 000 de capete/an fiecare, iar în 1971 vor începe lucrări pentru încă 6 complexe de acest fel. În perioada 1972—1973 se vor construi patru îngrășătorii de tineret taurin, cu o capacitate totală de 11 000 de locuri. În perioada 1973—1975 se vor crea două complexe avicole pentru pui, carne și ouă.

În cincinalul 1971—1975 se vor construi 15 complexe-vaci cu o capacitate totală de 7 500 de locuri.

Toate aceste lucrări și construcții se vor împlini prin mijloacele C.A.P., în cadrul unor acțiuni intercooperatiste, cu sprijinul statului sub forma unor credite de investiții.

Pentru viitor este prevăzut ca în fiecare C.A.P. să existe un centru de conservare și de valorificare a fructelor și legumelor.

Ținem să menționăm în mod deosebit însemnătatea creării în sate a 102 brutării proprietate a C.A.P. și 17 proprietate a cooperativelor de consum; în acest mod, în fiecare comună există una sau două brutării.

După calculele Consiliului Economic Județean, existența acestor brutării în sate reprezintă o mare economie de muncă (înlocuind un număr însemnat de ore de muncă în gospodăria casnică), precum și o economie de combustibil (mai ales de lemne) și o simțitoare economie de cereale, care sînt mult mai rațional și igienic întrebuințate*.

Existența acestor brutării în sate permite o serioasă sporire a nivelului de trai și de aprovizionare a satelor în județul Slatina.

C.A.P.-urile vor dezvolta și fabrici de cărămizi (3 fabrici a câte 3 milioane de bucăți cărămizi există deja, iar 6 fabrici a câte 3 milioane de bucăți de cărămizi fiecare vor fi date în folosință în acest an).

În perioada 1971—1975 se vor mai construi alte unități, în așa fel ca la 4 comune să existe o fabrică de cărămidă. De asemenea, într-un număr de C.A.P.-uri funcționează secții de prefabricate din beton, teracotă etc.

Concomitent, această acțiune de industrializare a satelor se desfășoară și pe linie de stat. Astfel, industria locală are 4 fabrici cu o capacitate totală de 22 milioane de bucăți cărămidă și cu un număr de 225 de muncitori permanenți, la care se adaugă și un număr de muncitori ziliberi pentru scos și macerat pământ; de asemenea două secții de prefabricate din beton, cu o capacitate existentă de 19 000 m³, fiind deservite de un număr de 250 de muncitori.

În acest an va începe construcția unei noi secții de prefabricate, cu o capacitate de 3 000 m³.

Pe lângă fabricile materialelor de construcții, care au o însemnătate deosebită în această perioadă de largi investiții, statul va dezvolta și întreprinderi de prelucrare a produselor agricole, pomicole, viticole.

Subliniem în mod deosebit această industrializare a satelor, desfășurată atât de cooperative, cât și de stat, pentru că ea are o mare perspectivă în ridicarea nivelului economic, tehnic, cultural al satelor și contribuie la procesul de urbanizare a acestora.

Considerăm că *activitatea întreprinsă de mai multe cooperative în cadrul unor acțiuni și investiții comune are o deosebită semnificație pentru viitor*. Încurajarea de către organele locale de partid și de stat a acestei activități este mai mult decît necesară, pentru că ea reprezintă germenele unor profunde transformări economice și sociale.

Aici sînt importante pirghii pentru ridicarea nivelului de civilizație și cultură al satelor, care stimulează procesul de urbanizare a maselor rurale, urbanizare ce trebuie înțeleasă în chip complex, nu neapărat al mutării în oraș, ci al transformării întregii zone, al schimbării modului de viață al maselor rurale în sens urban.

Aceste mari schimbări intervenite în industrie și în agricultură au provocat ample procese demografice.

În datele statistice privitoare la populație se menționează doar populația nocturnă, adică cea înregistrată prin recensăminte, care țîn seama doar de cei care locuiesc în oraș; dar la aceasta trebuie adăugată și popu-

* Într-o comună de circa 4 000 de oameni se realizează o economie de cereale pe an de 400 de tone (calculul C. J. Olt al P.C.R.).

lația „diurnă” a celor circa 5 000 de navetiști, care lucrează în Slatina, ceea ce ridică populația efectivă a orașului la nivelul de peste 30 000 de locuitori.

Nu este vorba deci doar de un spor natural în această importantă creștere a volumului demografic al Slatinei, ci și de un proces de strămutare de populații, cerut de apariția noilor șantiere și fabrici, în special de transportare a unor rurali în cuprinsul razei orașului fie definitiv, cu domiciliu și cu familie cu tot, fie numai ca loc de muncă.

Asemenea strămutări de populație, în special de forță de muncă bă. bătească, este firesc să aducă după sine o oarecare dezechilibrare temporară în structura pe vârste și pe sexe a populației, restabilirea unui spor normal demografic urmînd a se înfăptui lent, pe măsură ce noile stări de lucruri se vor așeza și perioada de „criză de creștere” va face loc perioadei de „stabilizare”.

PROCESUL DE PROFESIONALIZARE

Dar și profesional este firesc ca procesul industrializării să aibă consecințe prin crearea unei serii întregi de noi poziții în procesul de producție, ceea ce aduce după sine și o „mobilitate socială”, de trecere de la o clasă la alta, din clasa agricultorilor la cea a muncitorilor, de la o pătură socială la alta, de la un sector economic la altul (în special din sectorul I agricol la sectorul II industrie și sectorul III servicii).

Reținem, de pildă, faptul concludent că salariații, care dețineau în 1956 o pondere doar de 26,5%, aucau în 1966 ponderea de 50,3%, iar astăzi de aproape 60%.

Un studiu special este închinat „navetiștilor”, pentru a scoate în relief faptul că, deși disponibilul de forță de muncă din județ fusese încă de mult solicitat de diverse șantiere și orașe ale țării, abia după procesul de industrializare socialistă s-au cristalizat curente statornice de migrație de muncă spre orașele locale, concurente ale Slatinei, majoritatea navetiștilor tinzînd totuși spre Slatina, care se vădește astfel, și din acest punct de vedere, a fi principalul centru de atracție și de asimilare la urban a populației rurale (27,9% din totalul migranților din întreg județul și 97% din hinterlandul propriu-zis al orașului Slatina).

Analiza pe baza unui eșantion în 7 din satele hinterlandului Slatinei constată că fac naveta în special bărbații, ponderea femeilor fiind minimă, de-abia 5,17% din total.

Aceste strămutări ale populației din rural spre centrul industrial provoacă și în demografia satelor respective restructurări importante, o scădere în zonele imediat apropiate de oraș a densității pe km², uneori chiar a volumului de populație, precum și o proporție exagerată de femei față de numărul bărbaților, mai ales zonele din platforma Cotmenii, mai sărace, fiind afectate de această împuținare demografică a populației active masculine. *Ceea ce pune de altfel problema destul de importantă a găsirii*

unui echilibru între nevoile de forțe de muncă ale industriei și ale agriculturii, prin ceea ce s-ar putea numi tehnica „dispeccratului demografic-social.”

Uzina de aluminiu din Slatina își sporește numărul salariaților de la 1 038 în 1965 la 1 512 în 1967; prin analiza unui eșantion de 495, s-a scos la iveală faptul că doar 9,1% din salariații Uzinei de aluminiu erau slătineni, restul fiind nou veniți în oraș, maxima venirii acestora căzând în perioada 1960—1966.

Toată această masă de oameni integrați unei munci de înalt nivel tehnic urma deci să fie profesionalizată.

Analiza procesului de școlarizare și profesionalizare a dus la constatarea că racordarea învățămîntului la nevoile reale ale orașului nu este încă deplin asigurată.

Există în Slatina un liceu de cultură generală, un centru agricol, amîndouă deservind nu numai orașul, ci și județul întreg. Există și o școală profesională de chimie, creată în 1963, care ar avea rostul să pregătească specialiștii necesari nu numai Uzinei de aluminiu, dar și celei de alumina din Oradea, precum și Uzinei chimice și Combinatului petrochimic din Pitești și multor altor întreprinderi ținînd de Ministerul Chimiei.

Analiza făcută permite indicarea nu numai a unor deficiențe actuale, ci și în special necesitatea de a lua în considerare perspectiva de viitor, făcîndu-se o prognoză a dezvoltării industriale și agricole a zonei Slatina, pentru a se pregăti din vreme specialiștii și tehnicienii care vor fi foarte curînd necesari, sarcină pe care actuala rețea școlară nu o poate îndeplini.

Odată încadrați în întreprindere, problema care se pune rămîne cea a „integrării profesionale”, studiată atît cu privire la grupul tehnicienilor cu superioară calificare, cit mai ales la masa întreagă de salariați. Diversele probleme ale „disciplinei în muncă”, cu specificarea stadiului actual atins și a modalităților prin care se poate asigura o cit mai rapidă adaptare, la ritmul și stringențele muncii industriale, a proaspeților rurali angajați în uzină, formează astfel un capitol important al procesului de urbanizare.

Problema e deosebit de complicată în special cu privire la muncitorii șantierelor de construcții, aceștia fiind în covârșitoarea lor majoritate rurali navetiști, locuind temporar în barăci și neavînd decît în prea mică măsură intenția de a se califica și angaja permanent în munci uzinale. Analiza unui eșantion de 441 de salariați de pe șantiere face dovada că acest grup de muncitori formează o masă mai puțin stabilă decît cea a muncitorilor din întreprinderile industriale, dar avînd tendința de a trece la ocupații industriale.

Schimbări importante se petrec și în cele două cartiere mărginașe ale orașului, în care pînă de curînd populația mai era ocupată în special cu agricultura, dar care în momentul de față se află într-un proces de trecere de la rural la urban, oamenii avînd deseori o dublă profesune, tranziția de la vechiul rural la noul urban avînd un caracter de „continuum”, adică de trecere lentă, de confruntare a centrului urban și indus-

trial al oraşului cu marginile lui păstrătoare încă de rămăşiţe rurale, izvor, desigur, şi al unor conflicte între mentalităţi şi moduri de viaţă.

O problemă deosebit de complexă este aceea a organizării teritoriale a forţei de muncă; este oare necesar ca forţa de muncă să fie toată concentrată în oraşul Slatina sau în alte oraşe? Iată cazul *Uzinelor de aluminiu*, care primesc forţa de muncă din următoarele sate: *Valeu Marc, Turia, Recea, Bălceni, Vilcele, Perieţi, Schitu, Coteana, Bălăneşti, Izvoare, Brebeni, Mălcov, Găneasa, Curtişoara* şi altele. Distanţele sînt de maximum 30 km (după cum se poate vedea pe schiţa, „Centrele preorăşeneşti care asigură forţa de muncă necesară întreprinderilor industriale din oraşul Slatina”)*.

Între 1966 şi 1970 s-au construit şi dat în folosinţă în Slatina 1832 noi apartamente.

O parte din oameni care lucrează la uzină doresc să rămână însă în satele lor de baştină.

Concentrarea în oraş a miilor de salariaţi necesari nu numai uzinelor de aluminiu, ci şi fabricilor de prelucrare a aluminiului, de produse carbonose, de cablu, de utilaj alimentar, de filatură şi ţesătorie etc. ar duce la o prea mare aglomerare urbană şi la o dezvoltare explozivă a oraşului. Ar trebui în cîteva ani să se construiască locuinţe şi servicii pentru noi mii de salariaţi, veniţi la noile unităţi industriale. Pentru a nu supraaglomera oraşul şi a asigura o dezvoltare armonioasă a întregii zone Slatina, pentru ca mijloacele statului, dar şi fondurile proprii ale cetăţenilor să fie cît mai raţional folosite, s-a examinat o altă ipoteză.

Ar fi folositor să se întreprindă o acţiune de radicală îmbunătăţire a sistemului de drumuri din această zonă; asigurînd autobuze moderne, rapide şi confortabile, oamenii din toate satele pe care le-am menţionat ar putea fi transportaţi în cîteva zeci de minute, în orice caz în mai puţin de o oră, la unităţile lor de producţie.

Procedînd la o reorganizare a comunelor, conform legii teritorial administrative din 1967, dotînd satele cu echipamentul tehnic şi cultural necesar, sprijinînd tendinţele de industrializare a satelor, dezvoltînd construirea unor noi unităţi industriale prin asocierea intercooperatistă, comunele din jurul Slatinei ar putea deveni adevărate *cartiere rezidenţiale* ale muncitorilor din fabrici*.

În felul acesta s-ar împleti activitatea industrială cu cea agricolă, iar populaţia comunelor ar participa atît la dezvoltarea industriei, cît şi agriculturii socialiste. Întreaga zonă cuprinzînd Slatina şi hinterlandul său s-ar dezvolta în mod armonios.

De asemenea, aceasta ar uşura şi ieftini acţiunea oraşului Slatina pentru construirea de noi blocuri, ar permite o mai raţională folosire a fondurilor uzinelor şi ale Consiliului popular pentru construirea de noi cartiere ale oraşului.

* Vedeţi harta de la pagina 17.

CITEVA PROPUNERI

Din cercetările colectivului sociologic s-au desprins :

a) Pentru stabilizarea forței de muncă venite în spațiul industrial (atît la locul de muncă, precum și în oraș) este necesar să se stabilească un program ferm de calificare a lucrătorilor veniți din agricultură.

Avînd în vedere că în orașul Slatina apare o adevărată „centură industrială” prin construirea noilor obiective industriale de importanță republicană, este necesară o lărgire a posibilităților orașului de a satisface nevoile profesionale și medico-sanitare ale noilor salariați. Propunem studierea posibilităților de a utiliza mai bine și de a lărgi spațiul de învățămînt (îndeosebi profesional) și spațiul de spitalizare (acum insuficient).

b) De asemenea, problema profesionalizării în tehnici agricole urmează să fie studiată și soluționată în chip corespunzător, ținînd mai ales seama de excepționalele posibilități de a se folosi lunca Oltului în sistem de legumicultură irigată, conform proiectelor de dezvoltare aprobate de forurile de resort. Pe mari suprafețe, legumicultura irigată, extrem de productivă, necesită însă o mînă de lucru foarte divers profesionalizată (electricieni, mecanici, specialiști în construcția și întreținerea canalelor, legumicultori pe felurite specialități etc.)

Potrivit planurilor de perspectivă, profesionalizarea tuturor celor ce vor lucra în acest sector trebuie începută din vreme.

c) Deși cercetările efectuate de noi în întreprinderi au arătat că la locul de muncă disciplina și calitatea lucrărilor efectuate de către femei sînt apreciate pozitiv, se constată încă rezerve în privința promovării lor în muncă de răspundere.

Sprîjinul acordat pe plan local femeilor salariate care au copii deși important, este încă sub nivelul necesităților. Ca urmare, solicitarea femeilor în activități extrafamiliale a atras după sine o sporire a dificultăților, cărora acestea trebuie să le facă față.

Majoritatea femeilor salariate lucrează în întreprinderi și acasă în medie 13 pînă la 14 ore zilnic în detrimentul timpului acordat activităților obștești și celor culturale și recreative.

Dat fiind că în perspectivă numărul femeilor salariate din oraș va crește considerabil, este necesar să se ia de pe acum în considerare problema serviciilor publice (spălătorii, bucătării de bloc, „Gospodina” etc.) și mai ales problema creșelor care sînt inexistente în oraș. În condițiile actuale ale sporirii rapide a natalității în zona Slatina, numărul de paturi cu care este dotată maternitatea (110) este departe de a satisface cerințele

Ar fi util să se construiască o întreprindere economică cre să dea de lucru femeilor din cele două cartiere.

d) În legătură cu rețeaua comercială, în general se apreciază ca pozitivă dezvoltarea acestei rețele, dotarea cartierului Crișan cu magazine noi,

moderne, calitatea și cantitatea mărfurilor etc. Se semnalează totuși și unele deficiențe privind :

— cantitatea și calitatea unor produse alimentare (insuficientă carne, insuficient mălai) ;

— amplasarea unor magazine în diferitele cartiere ;

— magazinele de textile, confecții, tricotaje fiind amplasate în centrul orașului, cetățenii din cartierele mărginașe întâmpină greutăți în aprovizionare ;

— asemenea magazinele de piine și alimentare sînt rare în cartiere ca Tudor Vladimirescu și Clocociov.

Diversitatea mărfurilor este redusă mai ales în privința pantofilor și a țesăturilor — se semnalează o anumită monotonie la țesăturile de vară ; numeroși cetățeni își exprimă dorința să li se ofere posibilitatea de a cumpăra în rate și mărfuri de calitate mai bună (costume hărbățești superioare celor de 300—400 de lei care se vînd acum în rate).

Dacă majoritatea magazinelor noi au un aspect frumos și curat, în magazinele vechi nu sînt întotdeauna respectate condiții de igienă alimentară (halatele vânzătorilor sînt murdare, pe alimente se plimbă muștele, observații din anul 1967—1968) ; la acestea se mai adaugă și faptul că uneori vânzătorii nu au o purtare corespunzătoare față de cetățeni (s-au formulat nemulțumiri față de vânzătorii de la carne, de la magazinul de încălțăminte din centru, de la confecții și tricotaje).

e) Crearea unui spațiu corespunzător pentru depozitarea mărfurilor la O.C.L. înainte repartizării lor la magazine. Ținerea lor în curte, ca în prezent, face imposibilă evidența lor, în plus mărfurile se degradează.

f) Mai mulți cetățeni sesizează că instalațiile igienice-sanitare de la blocurile de locuință nu satisfac cerințele. Amploarea pe care o va lua orașul în viitor face necesară revederea capacităților actuale de alimentare cu apă (caldă și rece).

Este necesar ca punctele sanitare din cartiere (de exemplu Clocociov) să fie întreținute realmente igienic.

Ar fi necesar să se construiască fîntini igienice sau să se introducă apeducte în cartier pentru a introduce în fiecare locuință robinetele cu apă potabilă.

g) Actualul hotel „Oltul” este necorespunzător, avînd în vedere numărul mare de persoane care trec zilnic prin oraș. Este necesară amenajarea unui nou spațiu hotelier în oraș.

În anul 1970 începe construirea unei Case de cultură, unui nou spital, unui nou hotel și a magazinului universal.

Este necesar un studiu amănunțit al cererilor și al sesizărilor oamenilor muncii (nu numai a celor înaintate spre organele locale, ci și a celor reformulate ca atare, exprimate ca opinie), pentru a se putea întreprinde măsuri care să vină direct în întîmpinarea nevoilor reale.

PERSPECTIVE

Planurile și programele de construcție urbanistică cu aspectele lor edilitare, administrative nu pot fi doar expresia unei raționalități tehnice și funcționale, ci trebuie să anticipeze cerințele întregii evoluții sociale, familiale, care își are propria sa dialectică internă. În acest scop sînt necesare cercetări complexe: *studii generale asupra urbanizării la nivelul întregii țări, monografii speciale ale unor orașe sau zone urbane, studii diferențiate asupra diverselor categorii de probleme sociale suscite prin dezvoltarea orașelor*. Asemenea cercetări capătă o importanță specială în condițiile unei societăți ca a noastră, care are avantajul de a coordona — printr-o planificare unitară — dezvoltarea economică, pregătirea și folosirea forței de muncă, distribuirea amplasamentelor economice, a dotărilor social-culturale, a mijloacelor de promovare a culturii de masă.

Pe plan mondial, studierea aspectelor sociale ale urbanizării sînt direcționate asupra a două tipuri mari de probleme: 1. cercetarea sociologică asupra structurilor sociale, relațiilor și transformării mediilor sociale în viața urbană. Asemenea cercetări privind evoluția societății urbane urmăresc să definească structurile sociale care se nasc progresiv, cele care se degradează sau se modifică și, pe de altă parte, instituțiile și amenajările care corespund noilor necesități. (Pentru a observa, în modalități complexe, transformările sociale în viața orașelor, unii sociologi, ca cei francezi, de pildă, și-au diversificat cercetările spre cuprinderea structurilor sociale și a instituțiilor, a comportamentelor noilor grupe sociale, a relațiilor sociale); 2. studii complexe economice precum și asupra organizării și planificării urbane; 3. studii psihosociologice asupra evoluției nevoilor și aspirațiilor populației în curs de urbanizare.

În astfel de cercetări se abordează, printre altele, modul de viață al unui grup urban, viața sa cotidiană în raport cu munca, cu locuința, cu relațiile sale sociale. Multe dintre anchetele referitoare la transformarea structurilor sociodemografice în orașe, la evoluția familiei și a locuinței sînt destinate să servească nemijlocit autorităților și urbanistilor în cadrul acțiunilor de pregătire și întocmire a planurilor, evaluării echipamentelor necesare, precum și la elaborarea programelor pentru marile ansambluri sau aglomerări. Printre altele, aceste anchete pot oferi soluții pentru o dezvoltare urbană care să răspundă exigențelor adaptării orașului la nevoile, aspirațiile și sistemele de valori ale diferitelor categorii sociale. În acest sens, ele trebuie să se oprească cu prioritate la aspecte privind funcțiile, structurile, spațiul social, *comunicarea și conviețuirea* în aglomerările urbane, mai vechi sau mai recente.

Școala românească de sociologie are o bogată tradiție în privința cercetărilor interdisciplinare, la care participă oameni de știință de diferite specialități. Încă din perioada dintre cele două războaie, cercetătorii români au făcut numeroase investigații de această natură. Cercetările au fost re-luate în ultimul deceniu și sînt în curs. Urmărind cu atenție ceea ce se realizează în acest domeniu în alte țări (Franța, U.R.S.S., S.U.A., Polonia),

noi vom continua investigațiile cu *propriile noastre metode și tehnici de lucru*, întemeiate pe concepția materialistă și dialectică a societății și istoriei.

În încheierea acestei cărți, constatăm :

a) Cercetarea timp de 3 ani de către un colectiv la care au participat sociologi, economiști, geografi, istorici, psihologi și studenți a permis surprinderea *dezvoltării realității sociale în mișcarea sa dialectică*. În această acțiune s-au cristalizat metode de muncă, tehnici și forme de anchetă, o experiență utilă.

b) Procesul de urbanizare cuprinde tot mai profundă zona Slatina, toate orașele și satele din care oamenii vin la șantiere și fabrici. Examinând toate fazele acestui proces de la primul șantier până la completarea platformei industriale, pe de o parte, și de la recrutarea primelor forțe de lucru până la constituirea unor puternice colective de muncitori calificați și tehnicieni în oraș și cartierele rezidențiale ale centrului industrial, pe de altă parte, rezolvarea problemelor *alcătuirii și închegării colectivului de producție, sudării și perfecționării lui* formează cea mai complicată și importantă sarcină.

c) Cartierele noi (blocurile) din orașe ridică serioase probleme *sociale și psihologice*, nu numai urbanistice și constructive; populația lor, de origine foarte diversă, este în curs de asimilare și urbanizare, dar acest proces este destul de complicat și contradictoriu, fără a schimba sau altera tendința generală.

d) În mediul rural se produce o transformare profundă, mai ales în satele de unde forța de muncă merge spre unitățile industriale; în faza finală a urbanizării, aceste sate pot deveni adevărate *cartiere rezidențiale ale centrelor industriale*. Cercetarea sociologică a acestui fenomen poate duce la unele modificări în politica de investiții, impunându-se la un moment dat soluția mai economică a modernizării comunelor, a asfaltării drumurilor, a legăturilor prin autobuze rapide față de soluția construirii de locuințe costisitoare în centrul industrial.

e) Județul Olt și zona Slatina se ridică din punctul de vedere al nivelului de civilizație și cultură și sînt în continuă mișcare de progres. Una din caracteristicile acestei transformări este cererea mereu crescîndă de cadre cu studii superioare: ingineri, arhitecți, medici, economiști, profesori, tehnicieni etc. Venirea acestor cadre din orașele mari, universitare, în aceste centre contribuie atît la *dezvoltarea cerinșelor culturale noi*, cît și la găsirea *căilor și metodelor pentru satisfacerea acestora*.

f) Planurile republicane de dezvoltare a economiei naționale au, desigur, o importanță decisivă în distribuirea teritorială a tuturor județelor, îndeosebi a celor mai puțin industrializate. Dar nu mai puțin importante sînt planurile locale, elaborate de organele județene de partid și de stat, pe baza directivelor superioare și a unei temenice cunoașteri a realității. Aceste planuri județene mobilizează, atunci cînd sînt bine întocmite, în bună măsură resursele și mijloacele locale existente.

R É S U M É

Au terme de cette étude sur la ville de Slatina et la zone attenante, rappelons ici le « modèle » sur lequel nous nous sommes guidés dans notre analyse du processus d'urbanisation. La logique intérieure de ce modèle était la suivante :

L'implantation d'une grande usine entraîne un accroissement de la population locale, ce qui comporte la construction de bâtiments industriels, d'écoles, de logements et d'établissements publics divers.

Pour faire face à la production il est indispensable d'attirer la main d'œuvre nécessaire, d'assurer sa formation professionnelle et une qualification ou requalification adéquate des travailleurs, ce qui impose des changements d'attributions et de fonctions dans leur activité productive et a pour conséquence une augmentation de leurs revenus, suivie d'une modification de leur mode de vie.

Tous ces changements qui s'opèrent dans l'existence sociale modifient à leur tour la conscience sociale, et il convient d'examiner attentivement l'action réciproque de ces deux facteurs.

Dans l'ensemble, il s'agit donc d'un processus social complexe, caractérisé essentiellement par une profonde restructuration sociale, de transfert d'une classe à une autre, d'une profession à une autre, de lutte et d'interpénétration de l'élément rural et de l'élément urbain, de nouvelles relations entre classes et couches sociales, entre générations et entre sexes.

Nous guidant sur ce schéma théorique, nous avons recueilli au cours de trois campagnes de recherches à Slatina et dans la zone attenante, les documents qui nous permettaient d'analyser de façon concrète le mécanisme du processus d'urbanisation.

Dans les chapitres consacrés à l'existence sociale, après un bref historique appelé à démontrer combien important a été le bond de l'industrialisation socialiste, nous nous sommes attachés à mettre en lumière le rôle et l'apport essentiels des facteurs auxquels appartenait la décision de faire construire à Slatina une grande usine d'aluminium ainsi qu'une série d'autres entreprises, et qui, par la récente loi de reorganisation territoriale et administrative, ont promu la ville au rang de chef-lieu d'un nouveau département.

Le chiffre total des fonds investis à Slatina au cours de la période 1965-1968 (1.066.089.000 lei) est impressionnant, surtout si l'on tient compte de la quote-part de 90 % consacrée à l'industrie (965.703.000 lei). L'usine d'aluminium, entrée en service dès 1965 avec une production annuelle

de 50 000 tonnes est en cours d'agrandissement par l'adjonction de nouveaux ateliers et devra atteindre finalement une production de 200 000 tonnes par an.

Ceci montre de prime abord l'importance d'une telle entreprise, non seulement pour l'économie du pays, mais aussi comme facteur local d'un processus social en chaîne, appelé à restructurer le cadre social de la ville et de la région. De même à Slatina on a implanté plusieurs entreprises de première importance.

Parallèlement à ce processus d'industrialisation de la ville, les mêmes instances supérieures ont également procédé dans l'*hinterland* rural aux investissements nécessaires à la mécanisation de l'agriculture, organisée en système coopératif socialiste. L'influence de la ville industrielle contribue d'ailleurs, elle aussi, à la transformation du milieu rural sous deux aspects essentiels : 1° en faisant de cet *hinterland* un réservoir de main d'œuvre recrutée dans les disponibilités créées par la mécanisation de l'agriculture ; 2° en adaptant le profil économique de la production agricole et zootechnique aux besoins de la consommation urbaine, ce qui n'a pas encore été réalisé entièrement.

Dans le milieu rural de la zone de Slatina deux nouvelles tendances se font jour.

La première, d'une importance exceptionnelle, est celle de l'*industrialisation des villages*, du développement d'unités de production destinées à transformer les produits de l'agriculture et à pratiquer l'élevage selon des méthodes modernes. Ainsi plusieurs coopératives construisent en commun à Gircov une ferme pour l'élevage et l'engraissement des porcs, d'une capacité de 30 mille têtes par an, laquelle entrera en service en 1971. Trois autres porcheries de la même taille seront construites jusqu'en 1974.

C'est également par la collaboration de quelques coopératives que seront construites dans le département de Slatina cinq fermes pour l'élevage et l'engraissement des porcs d'une capacité annuelle de 10 mille têtes chacune, et six autres seront mises en chantier en 1971.

La construction de quatre étables pour l'engraissement des taurillons d'une capacité totale de 11 mille places, est prévue pour la période 1972—1973 et celles de deux grandes fermes avicoles pour la période 1973—1975.

Enfin 15 établissements pour l'élevage des vaches et la production laitière, d'une capacité totale de 7.500 places, seront créés au cours du plan quinquennal 1971—1975.

Tous ces travaux et constructions seront réalisés par les moyens des C.A.P.¹ dans le cadre d'actions intercoopératives avec l'appui de l'Etat sous forme de crédits.

De plus, un centre pour la conservation et la mise en valeur des fruits et des légumes est prévu pour chaque C.A.P.

Il y a lieu en outre de relever l'importance des boulangeries créées dans les villages, dont 102 appartenant aux C.A.P. et 17 aux coopératives de

¹ C.A.P. = Cooperatives agricoles de productions

consommation, de sorte que chaque commune possède actuellement une ou deux boulangeries.

Selon les calculs du Conseil Economique départemental ces boulangeries villageoises permettent de réaliser une économie de travail considérable en réduisant le temps consacré aux travaux domestiques, ainsi qu'une économie de combustible (de bois notamment) et une économie sensible de céréales, celles-ci étant utilisées d'une façon plus rationnelle et hygiénique.²

L'existence de ces boulangeries contribue au relèvement substantiel du niveau de vie et à un meilleur approvisionnement de la population rurale du département de Slatina.

Les C.A.P. multiplieront aussi le nombre des briqueteries (3 existent déjà, produisant chacune 3 millions de briques par an, et 6 autres de la même capacité entreront en service dans le courant de l'année).

De nouvelles briqueteries seront construites au cours de la période 1971—1975, de façon à ce qu'il y en ait une pour quatre villages. Enfin quelques C.A.P. sont dotées de sections d'éléments préfabriqués en béton, terre cuite, etc.

Cette œuvre d'industrialisation des villages se poursuit aussi, de façon concomitante, sous l'égide de l'Etat. Ainsi l'industrie locale dispose de 4 fabriques d'une capacité annuelle totale de 22 millions de briques et occupe 225 ouvriers permanents, auxquels vient s'ajouter un certain nombre de journaliers employés à l'extraction et à la macération de la terre; elle dispose en outre de 2 sections d'éléments préfabriqués en béton, d'une capacité annuelle de 19 mille m.c., lesquelles occupent 250 ouvriers.

La construction d'une nouvelle section d'éléments préfabriqués, d'une capacité de 3 000 m.c., sera commencée cette année. En plus des fabriques de matériaux de construction, de première importance dans cette période de grands investissements, l'Etat créera également des entreprises pour la transformation des produits agricoles, des fruits et du raisin.

Nous insistons tout particulièrement sur cette œuvre d'industrialisation des villages réalisée aussi bien par les coopératives que par l'Etat, car elle est un facteur de première importance pour le relèvement du niveau économique, technique et culturel de la population rurale et contribue au processus d'urbanisation des villages.

Nous estimons que l'œuvre entreprise par plusieurs coopératives dans le cadre d'actions collectives et à frais communs revêt une signification particulière pour l'avenir. L'encouragement de cette activité par les organes locaux du parti et de l'Etat est des plus nécessaires, car elle est le germe de profondes transformations économiques et sociales bénéfiques.

Ce sont là des leviers de première importance pour le relèvement du niveau de civilisation et de culture des villages, ce qui a pour effet de stimuler le processus d'urbanisation de la population rurale, urbanisation dont il faut saisir la signification complexe: celle-ci, en effet, n'implique pas forcément un exode du village à la ville, mais aura pour effet de transformer

² Pour une commune de approx. 4.000 personnes l'économie en céréales se chiffre à 100 tonnes par an (les calculs de Comité départemental OIT du P. C. R.)

toute la zone, de changer le mode de vie des masses rurales, pour le rapprocher de celui de la population citadine.

Les changements radicaux qui se sont opérés dans l'industrie et l'agriculture ont provoqué d'amples processus démographiques.

Les statistiques ne font état que de la population pour ainsi dire « nocturne », c'est-à-dire de celle enregistrée par les recensements, lesquels tiennent compte uniquement des personnes qui habitent la ville à demeure ; à celles-ci il convient d'ajouter la population « diurne » des quelque 5.000 habitants des villages voisins travaillant à Slatina, où ils viennent chaque matin, ce qui fait que la population effective de la ville dépasse 30.000 habitants.

Cette forte augmentation du chiffre de la population de Slatina ne correspond pas à une simple poussée démographique, mais elle est aussi le résultat d'un processus de déplacement de populations engendré par l'apparition de nouveaux chantiers et de fabriques nouvelles, et plus spécialement par le transfert de nombreux éléments ruraux venus s'installer définitivement à Slatina avec leurs familles, ou simplement y travaillant.

De tels déplacements de populations, et surtout celles de la main-d'œuvre masculine, devaient naturellement entraîner un déséquilibre temporaire dans la structure de la population répartie par âges et sexes, le retour à une croissance démographique normale ne pouvant être réalisé que graduellement, à mesure que le nouvel état de choses se consolidera et que la « crise de croissance » fera place à la période de « stabilisation ».

LE PROCESSUS DE FORMATION PROFESSIONNELLE

Mais l'industrialisation devait également avoir des conséquences sur le plan professionnel du fait de la création de toute une série de nouveaux emplois dans le processus de la production, ce qui entraîne, entre autres, une « mobilité sociale », due au passage d'une catégorie à l'autre, — de celle des agriculteurs à celle des travailleurs industriels, — d'une couche sociale à l'autre, d'un secteur économique à l'autre — notamment du secteur primaire (agriculture) aux secteurs secondaire (industrie) et tertiaire (services).

Ainsi nous releverons ce fait concluant, que la proportion des salaires par rapport à la population totale de la ville était de 26,5% seulement en 1956, qu'elle atteignait 50,3% en 1966 et qu'aujourd'hui elle atteint presque 60%.

Une étude spéciale est consacrée à ce que nous nommerons les « navettistes »² pour mettre en saillie le fait que, bien que la main-d'œuvre disponible du département ait été sollicitée de longue date par nombre de chantiers et de villes de différentes régions du pays, ce n'est qu'après la mise en œuvre de l'industrialisation socialiste que se sont cristallisés des courants durables de migration de la main-d'œuvre vers les villes du département, concurrentes de Slatina. La majeure partie des « navettistes » tendent néan-

² Ouvriers qui font la navette entre leur domicile rural et leur lieu de travail, en ville.

moins vers Slatina, qui de ce fait, apparaît, sous ce rapport également, le principal centre d'attraction et d'assimilation de la population rurale (27,9 % du total des migrants du département et 97 % de l'*hinterland* proprement dit de la ville).

Un sondage fait dans 7 villages de l'*hinterland* de Slatina a montré que ce sont surtout les *hommes* qui font la navette entre leur commune et la ville, la proportion des *femmes* étant de 5,17 % seulement.

Ces déplacements de la population de la campagne à la ville entraînent également d'importantes modifications de la structure démographique des villages respectifs, où l'on constate notamment une diminution de la densité de la population par km², voire du chiffre total de la population dans les zones les plus proches de la ville, ainsi qu'un nombre disproportionné de femmes par rapport à celui des hommes, les zones les plus pauvres de la plate-forme de Cotmenii étant particulièrement affectées par cette diminution de la population masculine active. *Ceci pose d'ailleurs le problème, qu'on ne saurait sous-apprécier, d'un équilibre judicieux entre la main-d'œuvre industrielle et la main-d'œuvre agricole, par ce que l'on pourrait nommer la technique du « dispatching socio-démographique ».*

Le nombre des salariés de l'Usine d'Aluminium est passé de 1038 personnes en 1965, à 1512 en 1967 ; un test qui portait sur 495 salariés a montré que de ceux-ci 9,1 % seulement étaient originaires de Slatina, les autres étant des nouveaux venus, dont la plupart s'étaient établis ici entre 1960 et 1966.

A tous ces ouvriers intégrés dans un travail d'un niveau technique élevé il est par conséquent indispensable de donner une formation professionnelle adéquate.

L'analyse du processus de scolarisation et de formation professionnelles a conduit à cette constatation, que l'adaptation de l'enseignement aux besoins réels de la ville n'est pas encore entièrement satisfaisante.

Il existe à Slatina un lycée de culture générale et un Centre agricole, tous deux desservant non seulement la ville, mais aussi tout le département. Il existe en outre une école professionnelle de chimie, créée en 1963, qui pourrait former les spécialistes nécessaires non seulement à l'Usine d'Aluminium de Slatina, mais aussi à l'Usine d'Alumine d'Oradea, à l'Usine chimique et au Combinat pétrochimique de Pitești et à nombre d'autres entreprises relevant du Ministère de la Chimie.

L'analyse à laquelle nous avons procédé a révélé non seulement certaines déficiences actuelles, mais encore et surtout qu'il est indispensable de prendre en considération les perspectives d'avenir et d'établir un pronostic du développement industriel et agricole de la zone de Slatina, afin de former en temps utile les spécialistes et techniciens dont le besoin se fera très vite sentir, tâche que le réseau scolaire actuel ne peut remplir.

Le personnel une fois encadré dans l'entreprise, le problème qui se pose reste celui de l'*intégration professionnelle*, qu'il convient d'étudier tant pour le groupe des techniciens d'une qualification professionnelle supérieure, que pour l'ensemble de la masse des salariés. Les divers problèmes de

la discipline du travail, avec indication du stade atteint actuellement et des modalités propres à assurer une plus prompte adaptation aux rythmes et aux contraintes du travail industriel des ruraux fraîchement engagés à l'usine. Ils forment par conséquent un important chapitre du processus d'urbanisation.

Le problème est particulièrement compliqué pour les ouvriers de chantiers de construction, qui sont en majeure partie des ruraux faisant la navette entre leur village et le chantier ou qui sont logés temporairement dans des baraquements et n'ont que rarement l'intention de se qualifier professionnellement et de s'engager de façon permanente à l'usine pour y faire un travail proprement industriel. L'analyse d'un échantillon de 44 salariés de chantier atteste que ce groupe forme une masse moins stable que celle des ouvriers des entreprises industrielles, mais ayant néanmoins tendance à passer à des occupations industrielles.

D'importants changements se produisent également dans les deux quartiers marginaux de la ville dont, récemment encore, la population s'alimentait principalement à l'agriculture, mais qui se trouve actuellement engagée dans un processus de passage du milieu rural au milieu urbain, les gens exerçant souvent une double profession, le glissement du rural à l'urbain ayant un caractère continu, de passage lent, de confrontation du centre urbain et industriel de la ville avec ses quartiers périphériques où persistent encore des vestiges ruraux, source inévitable de conflits entre mentalités et modes de vie différents.

Un autre problème des plus complexes est celui de l'organisation territoriale de la main-d'œuvre : est-il vraiment nécessaire que toute la main-d'œuvre se trouve concentrée à Slatina ou dans d'autres villes ? Prenons le cas des Usines d'Aluminium, lesquelles occupent de la main-d'œuvre venue des villages suivants : Valea Mare, Turia, Recea, Bălteni, Vilcele, Perieți, Schitu Coteana, Bălânești, Izvoare, Brebeni, Milcov, Găneasa, Curtișoara, et d'autres encore. Aucun de ces villages ne se trouve à plus de 30 km de la ville (comme il ressort de la carte des « Centres pré-urbains fournissant la main-d'œuvre nécessaire aux entreprises industrielles de la ville de Slatina »).

Une partie des gens occupés à l'usine désirent continuer d'habiter leur village.

Dans les dernières années on a construit à Slatina 1832 appartements.

La concentration dans la ville même des milliers de travailleurs nécessaires non seulement aux Usines d'Aluminium mais aussi aux fabriques de transformation de l'aluminium, de l'industrie charbonnière, aux fabriques de câbles, d'outillages pour l'industrie alimentaire, aux filatures, aux entreprises de tissage, etc., entraînerait une trop forte agglomération urbaine et un développement explosif de la ville. Il faudrait quelques années pour construire des logements et organiser des services pour les milliers supplémentaires de salariés attirés par les nouvelles entreprises industrielles. Pour éviter le surpeuplement de la ville et assurer un harmonieux développement de toute la zone de Slatina, ainsi que pour une utilisation aussi rationnelle que possible des fonds de l'Etat et de l'avoir personnel des citoyens, une autre hypothèse a été envisagée. Une vaste opération de

refection et de reorganisation du reseau routier de cette zone serait tres utile : disposant d'autobus modernes et confortables, les habitants de toutes les communes enumerees plus haut pourraient se rendre en quelques dizaines de minutes, en moins d'une heure en tout cas, à leur lieu de travail.

En procedant à la reorganisation des communes conformément à la loi d'aménagement administratif du territoire de 1967, en dotant les villages de l'équipement technique et culturel necessaire, en encourageant les tendances à l'industrialisation des campagnes et la construction de nouvelles entreprises industrielles par des associations de cooperatives, on pourrait faire des communes des environs de Slatina de *veritables quartiers residen-tiels* des ouvriers des fabriques de la ville.*

De cette maniere l'activité industrielle irait de pair avec l'activité agricole, la population rurale participerait aussi bien à l'essor de l'industrie qu'à celui de l'agriculture socialiste, et toute la zone de Slatina et de son hinterland connaîtrait un developpement harmonieux.

Ceci faciliterait la tâche de la ville et lui permettrait d'edifier à moindres frais de nouveaux groupes d habitations, et contribuerait en outre à une utilisation plus rationnelle des fonds des entreprises industrielles et du Conseil populaire pour la construction de nouveaux quartiers.

QUELQUES PROPOSITIONS CONCRÈTES

se degagent des recherches du collectif de sociologie :

a) Pour assurer la stabilite de la main-d'œuvre venue dans l'espace industriel (et cela tant dans les entreprises qui l'emploient que dans la ville), il est indispensable d'élaborer un *programme ferme pour la qualification professionnelle des travailleurs provenant de l'agriculture*.

Etant donne que du fait de la construction des nouvelles usines et fabriques d'une importance nationale, Slatina est entouree d'une veritable ceinture industrielle, il est indispensable de pourvoir la ville de tous les moyens necessaires pour repondre aux besoins professionnels, medicaux et sanitaires des nouveaux salariés. De meme, il convient d'etudier les possibilites d'une meilleure utilisation et d'une extension des etablissements scolaires — d'enseignement professionnel notamment — et des services hospitaliers, qui disposent actuellement d'un nombre insuffisant de lits.

b) Le probleme de la formation professionnelle en matiere de technique agricole demande à etre etudie et resolu de façon adequate, compte tenu notamment des possibilites exceptionnelles qu'offre la vallée de l'Olt pour la création d'un systeme de culture maraichere irriguee, conformément aux projets de developpement approuves par les autorites competentes. Pratiquées sur de grandes surfaces, la culture maraichere irriguee, extremement productive, exige néanmoins une main-d'œuvre d'une formation professionnelle variée : electriciens, mécaniciens, spécialistes de la cons-

* Voir la carte sur la page 17

truction et de l'entretien des canaux, maraichers de différentes spécialités, etc.

Eu égard aux prévisions des plans de perspective, la formation professionnelle de tous ceux qui sont appelés à travailler dans ce secteur doit être entreprise à temps.

c) Nos enquêtes dans différents établissements industriels nous ont permis de constater que, bien que la qualité du travail exécuté par les femmes et le sens de la discipline dont elles font preuve soient favorablement appréciés, une certaine réserve persiste encore lorsqu'il s'agit de promouvoir une femme à un emploi qui implique un certain degré de responsabilité.

L'appui accordé sur le plan local aux mères de famille, bien qu'important, demeure encore insuffisant. De ce fait la femme appelée à des activités extra-familiales voit s'accroître les difficultés auxquelles elle doit faire face.

La durée totale du travail des femmes dans les entreprises et dans leur ménage est de 13 à 14 heures par jour en moyenne, au détriment du temps qu'elles peuvent consacrer à des activités civiques, culturelles et récréatives.

Etant donnée qu'à Slatina le nombre des femmes salariées est appelé à s'accroître considérablement, il est nécessaire d'envisager dès à présent la création de certains services publics (blanchisseries, cuisines d'immeubles, rayons de mets cuisinés et semi-préparés, etc.), ainsi que de crèches, aujourd'hui inexistantes. Par rapport à l'accroissement rapide de la natalité dans la zone de Slatina, le nombre de lits (110) de la maternité de la ville est tout à fait insuffisant.

Enfin il serait utile de créer une entreprise économique qui fournisse du travail aux femmes des deux quartiers périphériques.

d) Le développement du réseau commercial de la ville — approvisionnement, qualité des marchandises, nouveaux magasins modernes du quartier de Crişan — peut être considéré comme satisfaisant dans l'ensemble. Quelques déficiences sont néanmoins à signaler :

— Certains produits alimentaires laissent à désirer sous le rapport de la quantité et de la qualité : il y a souvent pénurie de viande de boucherie et de farine de maïs ;

— L'emplacement de certains magasins ne correspondent pas toujours aux besoins de la population.

Ainsi les magasins de tissus, de confections, de bonneterie sont concentrés au centre de la ville, de sorte que les habitants des quartiers périphériques ont du mal à faire leurs achats.

Les boulangeries et les épiceries sont rares dans les quartiers de Tudora Vladimirescu et de Clocociov.

Les assortiments sont pauvres pour nombre de marchandises, les chaussures et les tissus notamment ; on constate le manque de diversité des tissus d'été. Beaucoup de citoyens désirent pouvoir acheter à température

des marchandises de bonne qualité, notamment des complets pour hommes de meilleure qualité que ceux qui se vendent actuellement.

Si la plupart des nouveaux magasins sont attrayants et propres, par contre, dans les anciens, les conditions d'hygiène ne sont pas toujours observées pour les produits alimentaires : les blouses des vendeurs sont quelquefois sales, les mouches se promènent sur les denrées, souvent la charcuterie n'est pas de première fraîcheur. De plus, certains vendeurs ont une attitude inconvenante à l'égard des clients ; on s'est plaint notamment des vendeurs des boucheries et du personnel du magasin de chaussures du centre de la ville, de celui des magasins de confections et de bonneterie. (Observations faites en 1968).

e) L'aménagement d'un espace adquat pour le stockage des marchandises à l'Office du Commerce local (O.C.L.) avant leur repartition aux magasins de détail est indispensable. Actuellement ces marchandises sont déposées dans la cour de l'Office, de sorte qu'il est impossible de tenir à jour un état précis des stocks, et de plus elles se dégradent.

f) Plusieurs citoyens se plaignent de ce que les installations sanitaires et la plomberie des immeubles d'habitation sont insuffisantes et de mauvaise qualité. Compte tenu du développement futur de la ville il est nécessaire de revoir tout le système d'adduction d'eau et d'accroître la capacité actuelle d'alimentation en eau froide et en eau chaude.

Les installations sanitaires des quartiers (de celui de Clucociov notamment) doivent être entretenues d'une façon réellement hygiénique.

Il serait nécessaire de construire des fontaines d'eau potable ou d'installer des conduits pour amener l'eau potable dans chaque logement.

g) Etant donné le grand nombre de personnes de passage dans la ville, l'actuel hôtel « Olt » est insuffisant et l'aménagement d'une nouvelle surface d'hébergement hôtelier s'impose.

En 1970 on commence la construction d'une Maison de Culture, d'un hôpital, d'un nouvel hôtel et d'un magasin universel à Slatina.

Les réclamations, doléances et propositions des travailleurs doivent être examinées avec la plus grande attention, afin de pouvoir arrêter des mesures adéquates.

PERSPECTIVES

Les plans et programmes d'urbanisme avec leurs aspects édilitaires et administratifs ne peuvent être uniquement l'expression d'une rationalité technique et fonctionnelle, mais doivent anticiper les besoins de toute l'évolution sociale, familiale, etc., qui a sa propre dialectique interne. Des recherches complexes sont nécessaires à cette fin : *études d'ensemble sur l'urbanisation au niveau du pays tout entier, monographies particulières de quelques villes ou zones urbaines, études différenciées des diverses catégories de problèmes posées par le développement des villes.* Ces recherches revêtent une importance particulière dans une société telle que la nôtre, laquelle a l'avantage de coordonner, par une planification unitaire, le développement économique, la formation et l'utilisation de la main d'œuvre, la repartition

géographique des institutions et établissements économiques, des institutions sociales et culturelles, des moyens destinés à la culture des masses.

Sur le plan mondial, l'étude des aspects sociaux de l'urbanisation est axée sur deux grandes catégories de problèmes :

1. Etude des structures sociales, des relations et de la transformation des milieux sociaux dans la vie urbaine. De telles recherches sur l'évolution de la société urbaine ont pour objet de définir d'une part les structures sociales qui prennent naissance progressivement, celles qui se dégradent ou se modifient, et, d'autre part, les institutions et les aménagements qui correspondent aux besoins nouveaux. (Pour observer sous leurs aspects complexes les transformations sociales de la vie des villes, certains sociologues — les sociologues français notamment —, ont diversifié leurs investigations, les étendant aux structures sociales des institutions, au comportement des nouveaux groupes sociaux, aux relations sociales) ; 2. études complexes économiques et aussi sur l'organisation et sur la planification urbaines.

3° Etude psychosociologique de l'évolution des besoins et des aspirations de la population en cours d'urbanisation.

Ces recherches abordent, entre autres, le mode de vie d'un groupe urbain, son existence quotidienne en rapport avec son travail, son habitat et ses relations sociales. Beaucoup d'enquêtes portant sur les structures socio-démographiques des villes, l'évolution de la famille et de l'habitat, sont appelées à servir aux autorités et aux urbanistes pour la préparation et l'élaboration des plans et l'évaluation des équipements nécessaires, ainsi que pour l'élaboration des programmes de grands ensembles et agglomérations. Ces enquêtes peuvent notamment offrir des solutions adéquates en vue d'un développement urbain qui tienne compte de l'adaptation nécessaire de la ville aux besoins, aspirations et systèmes de valeurs des différentes catégories sociales. En ce sens elles doivent s'arrêter avant tout aux aspects qui ont trait aux fonctions, aux structures, à l'espace social, à la *communication* et à la cohabitation dans les agglomérations urbaines anciennes ou de date récente.

L'école roumaine de sociologie possède une riche tradition en matière de recherches interdisciplinaires auxquelles participent des hommes de science de différentes spécialités. Des l'entre-deux-guerres les chercheurs roumains ont procédé à de nombreuses investigations de cette nature. Les recherches ont été reprises au cours de la dernière décennie et continuent. Suivant attentivement ce que l'on réalise dans ce domaine en d'autres pays (en France, en U.R.S.S., aux U.S.A., en Pologne) nous continuerons nos investigations *par nos propres méthodes et techniques de travail*, fondées sur la conception matérialiste et dialectique de la société et de l'histoire.

Quelques constatations s'imposent en guise de conclusion :

a) Les recherches poursuivies pendant trois ans par une équipe dont faisaient partie des sociologues, des économistes, des géographes, des historiens, des psychologues et des étudiants, ont permis de saisir sur le vif le *développement de la réalité sociale dans son mouvement dialectique*. Dans cette entreprise se sont cristallisées des méthodes de travail, des techniques et des formes d'enquête et, par-dessus tout, une précieuse expérience

b) Le processus d'urbanisation transforme de plus en plus profondément la zone de Slatina et s'étend à toutes les communes urbaines et rurales dont les habitants viennent travailler sur les chantiers et dans les fabriques de la ville. Si l'on examine les phases de ce processus, depuis le premier chantier créé, jusqu'à l'achèvement de la plate-forme industrielle d'une part, et depuis le recrutement des premiers contingents de travailleurs, jusqu'à la constitution d'équipes nombreuses d'ouvriers qualifiés et de techniciens dans la ville et les quartiers résidentiels du centre industriel d'autre part, on constate que les problèmes *liés à la constitution d'une main-d'œuvre hautement qualifiée et homogène* forment la tâche la plus importante et la plus compliquée.

c) Les nouveaux quartiers des villes, dotés de grands immeubles d'habitation, soulèvent de sérieux problèmes *sociaux et psychologiques*, et non pas uniquement des problèmes d'urbanisme et de construction. Leur population, d'origines fort diverses, est en voie d'assimilation et d'urbanisation, mais ce processus est assez complexe et contradictoire, sans toutefois que la tendance générale en soit affectée.

d) Le milieu rural subit une transformation profonde, en particulier dans les villages qui fournissent de la main-d'œuvre aux entreprises industrielles. Dans la phase finale de l'urbanisation, ces villages pourront devenir de véritables *quartiers résidentiels des centres industriels*. L'étude sociologique de ce phénomène peut conduire à apporter certaines modifications à la politique d'investissements et imposer à un moment donné la solution plus économique d'une modernisation des communes, de l'asphaltage des routes, de transports rapides par autobus, solution moins coûteuse que la construction de nouveaux immeubles d'habitation dans le centre industriel.

e) Le département d'Olt et la zone de Slatina sont en pleine ascension sous le rapport du niveau de la civilisation et de la culture, et ne cessent de progresser. L'une des caractéristiques de cette transformation est la demande croissante de cadres ayant des études supérieures : ingénieurs, architectes, médecins, économistes, professeurs, techniciens, etc. Leur présence stimule l'essor culturel de la région et contribue à trouver les voies et moyens propres à satisfaire les besoins de la population dans ce domaine.

f) Les plans républicains de développement de l'industrie nationale ont incontestablement une importance décisive dans la distribution territoriale de tous les départements, et plus particulièrement des départements les moins industrialisés. Non moins importants sont cependant les plans locaux élaborés par les organes départementaux du parti et de l'Etat en concordance avec les directives supérieures et fondés sur une connaissance approfondie de la réalité. Lorsqu'ils sont bien conçus ces plans départementaux mobilisent en bonne partie les ressources et les moyens locaux existants.

РЕЗЮМЕ

В конце этого исследования, касающегося зоны, повторим, в чем состоит „образец“, который мы имеем в работе при исследовании процесса урбанизации. Логика была следующей:

Внедрение большого завода влечет за собой рост населения. При этом необходимо строительство промышленных предприятий, жилищ и общественных заведений.

Для обеспечения производства необходимо привлечь рабочую силу и дать профессию людям, необходимо квалифицировать рабочую силу, что влечет за собой перемещение населения из сельской местности в заводские районы; за этим следует повышение доходов, что улучшает жизнь.

Все эти изменения, происшедшие в их обществе, в свою очередь, меняют общественное сознание; необходимо проанализировать их взаимодействие.

Следовательно, в общих чертах, речь идет о процессе, который, в своей сущности, характеризуется социальной перестановкой, переходом от одного класса к другому, характеризуется борьбой между сельским и городским, новыми соотношениями между социальными слоями, между поколениями, между полками.

Итак, в соответствии с этой теоретической схемой мы провели кампанию по исследованию города Слатины и его окрестностей.

изводящий еще с 1965 го года 50.000 т. ежегодно с планируемой конечной ежегодной продукцией в 200.000 т.

С самого начала это показывает, какое значение может иметь подобная предприятие не только для экономики страны, но и как местный фактор, решающий непрерывный социальный процесс, призванный реорганизовать социальные кадры самого города и его окрестностей. А в городе Слатина были вкоренены многочисленные предприятия первой значимости.

Параллельно с этим процессом индустриализации города те же гамме решающие факторы действовали и в сельском гинтерланде в том, что касается вложения необходимых сумм для механизации сельского хозяйства, организованного по кооперативной социалистической системе. Местное влияние промышленного города также способствует перемене села, это влияние выражается в двух основных чертах: во-первых, путем организации этого гинтерланда как резервуара кочевой рабочей силы, рекрутируемой из палачности, созданной благодаря механизации сельского хозяйства, и во-вторых, путем приспособления экономического профиля сельскохозяйственной и зоотехнической продукции потребительским нуждам города, что пока еще не достигло желаемого уровня.

В сельскохозяйственной среде зоны Слатины проявляются две новые тенденции.

Первая тенденция, имеющая особенное значение, пролвляется в *индустриализации сел*, в развитии продуктивных единиц, которые будут перерабатывать сельскохозяйственные продукты. Так, в Гыркове началось строительство сооружения для роста и откорма свиного поголовья с производительностью в 30-ть голов ежегодно. это сооружение, осуществленное несколькими сельскохозяйственными кооперативами, войдет в строй в 1971-ом году. До 1974-го года будут построены еще три комплекса с подобной же производительностью.

В уезде Слатина будут сооружены пять комплексов хозяйственного типа для роста и откорма свиного поголовья с производительностью 10-ть тысяч голов ежегодно каждый, также путем *межкооперативных действий*, а в 1971-ом году начнутся работы по созданию 6-ти комплексов такого же типа. В период между 1972—1973-им годами будут построены четыре сооружения для откорма молодняка (телят) с общей производительностью в 11-ть тысяч мест. В период между 1973—1975-ым годами будут созданы два птицеводческих комплекса для производства куриного мяса и яиц.

За пятилетие (1971—1975-ий годы) будут построены 15-ть комплексов для коровьего поголовья с общей производительностью в 7.500 мест.

Все эти работы и сооружения будут осуществлены средствами производственных сельскохозяйственных кооперативов в рамках межкооперативных действий с помощью государства, проявляющейся в форме кредитов по вложениям.

В будущем предусмотрено, что в каждом производственном сельскохозяйственном кооперативе будет существовать центр по консервированию и переработке фруктов и овощей.

Особенно мы хотим указать назначение, которое имеет создание в селах 102-ух пекарен, являющихся собственностью производственных сельскохозяйственных кооперативов и 17-ти пекарен — собственностью потребительских кооперативов; в этом смысле в каждом селе существуют одна или две пекарни.

Существование этих пекарен в селах, по подсчетам Уездного Экономического Комитета означает большую экономию в труде (путем замещения в домашнем хозяйстве значительного количества трудовых часов), а также экономию в топливе (особенно дров) и существенную экономию в зерновых культурах, которые используются намного рациональнее и гигиеничнее.¹⁾

Существование этих пекарен в селах способствует серьезному росту жизненного уровня и снабжению сел уезда Слатины.

Производственные сельскохозяйственные кооперативы будут развивать и фабрики по производству кирпича (уже существуют 3-и фабрики с производством в 3-и мл. штук кирпичей, а 6-ть фабрик с производительностью в 3-и мл. штук кирпичей каждая войдут в строй в этом году).

В период между 1971—1975-ым годами будут построены и другие единицы, таким образом, чтобы на каждые 4-и села приходилась одна фабрика по производству кирпича. В 25-ти производственных сельскохозяйственных кооперативах действуют также цеха полуфабрикатов из бетона, терракоты и т.д.

Эта деятельность по индустриализации сел развивается одновременно и по государственной линии. Так, местных промышленность располагает 4-мя фабриками с общей производительностью в 22 мл. штук кирпичей и с 225-ю постоянными рабочими, к которым присоединяется определенное число однодневных рабочих для выкапывания и разрыхления земли; существуют также 2-а цеха полуфабрикатов из бетона с производительностью в 19-ть тысяч куб. м., которые обслуживают 250 рабочих.

В этом году начнется строительство нового цеха полуфабрикатов с производительностью в 3.000 куб. м.

Государство будет развивать помимо фабрик строительных материалов, имеющих особое значение в этот период широких вложений, и предприятия по переработке сельскохозяйственных, плодовых, виноградарских продуктов.

Мы особенно подчеркиваем эту индустриализацию сел, проводимую как кооперативами, так и государством, поскольку она предусматривает большую перспективу в повышении экономического, технического и культурного уровня сел и способствует процессу их урбанизации.

Мы считаем, что деятельность в рамках общих действий и вложениях, предпринятая большим числом кооперативов, имеет особенное значение для будущего. Поощрение этой деятельности со стороны местных

¹⁾ В селе с производительностью 1000 ил. изделий осуществляется экономия зерновых культур в 100 т ежегодно (подсчитано уездным комитетом Олт при Р.К.П.)

партийных и государственных органов являясь, поскольку она представляет собой зародок социальных преобразований.

Здесь заложены важные движущие силы цивилизации и культуры сел, стимулирование масс; эту урбанизацию надо понимать в смысле переселения в город, а в смысле образования образа жизни сельских масс по

Эти большие изменения, происходящие в сельском хозяйстве, привели к широким де

В статистических данных, касающихся сельского населения, т.е. зарегистрированное население учитывает только тех, кто проживает в населенном пункте, к населению прибавляется и население, работающее в Слатине, что поднимает население города до уровня свыше 30.000 жителей.

Значит, здесь идет речь не только о значительном увеличении демографического процесса перемещения населения, в особенности сельских жителей в зону города, переезда отдельных домохозяйств и семей, либо в качестве места жительства на новостройках и фабриках.

Естественно, что это перемещение рабочей силы, влечет за собой нарушение равновесия в возрастной и половой структуре населения, становление нормального демографического процесса постепенно, по мере того, как образуется период „стабилизации“ заменит собой период „

раньше подвергалась запросам со стороны различных стран, только после осуществления процесса социализации выкристаллизовались постоянные течения местным городам. конкурентам Слатины, однако больше устремляются к Слатине, из чего, таким образом вы точки зрения Слатина является главным центром пряди сельского населения с городом (27,9% из всех уезда и 97% из собственно гинтерланда города Слатины).

Анализ, проведенный на основе образца, составленного гинтерланда Слатины, устанавливает, что кочевников в основном мужчины, процент женщин минимален, он составляет 5,17%.

Эти перемещения населения из сельской местности к городским центрам вызывают и в демографии соответствующие изменения, а именно, уменьшение плотности на км². в расположенных в непосредственной близости от города, уменьшение объема населения, а также чрезмерную пропорциональность к числу мужчин; особенно затронуты в том, что касается физического уменьшения активного мужского населения в окрестности платформы Котменей. Таким образом, дословно именуемую проблему, состоящую в том, чтобы между нуждами в рабочей силе в промышленности и при помощи того, что можно было бы назвать технико-демографического диспетчера".

Аллюминиевый завод Слатины увеличивает численность с 1038-ми в 1965-ом году до 1512-и в 1967-ом году; по составленному на 495 человек выявилось, что только 10% работников аллюминиевого завода являются слатинянами, остальные 90% являются приезжими в городе, большинство из них пришло в город в 1966-ым годами.

Всю эту массу людей, включенных в труд вышеуказанного уровня, следовало бы профессионально обучить.

Анализ процесса шедьшого и профессионального

и сельского хозяйства зоны Слатина, но в техников, которые очень скоро будут перешкольная сеть выполнить не может.

После включения в штат предприятия "профессиональной интеграции", исследования с высшим образованием, так и особенно образом, важную главу процесса урбанизации проблемы "дисциплины труда" с указанием видов и способов, с помощью которых можно способление только что принятых на завод ваниям промышленного труда.

Особенно сложна проблема в отношении сколько они в подавляющем большинстве проживают временно в бараках и в меньшицироваться и постоянно занятая на завод составленного на 441-го служащего новостр рабочих составляет менее устойчивую по сленных предприятий массу, однако она об на промышленные занятия.

Важные перемены происходят и в обо в которых до настоящего времени населениским хозяйством; однако в настоящий мо в процессе перехода от сельского к городе ную профессию; скольжение от старого, се обладает характером "постоянности", а сопоставления городского и промышленно ностями, еще сохранившими остатки села, в ником конфликтов между привычками и

Территориальная организация рабоче жной проблемой; необходимо ли концен в городе Слатина или в других городах? дов, получающих рабочую силу из следу Речя, Бэлтень, Вылчеле, Периешь, Скиту,

Была исследована другая гипотеза для того, чтобы население города и обеспечить гармоничное развитие в том, для того, чтобы как можно более рационально были использованы государственные средства, так и собственные накопления.

Люди из всех вышеуказанных сел могли бы быть заняты только десятков минут, в крайнем случае меньше, чем на производственных объектах современными, быстрыми и удобными.

Села окрестностей Слатины могли бы стать настоящим постоянным местожительством фабричных рабочих при организации в соответствии с территориальными административными от 1967-го года, при условии надления сел необходимыми культурным оборудованием, поддержки тенденции индустриального развития строительства новых промышленных объектов кооперативного объединения.

Таким образом, промышленная деятельность не только сельскохозяйственной, а население сел участвовало бы в развитии промышленности так и социалистического сельского хозяйства, включая Слатину и Гинтерланд, развивалась бы гармонично.

Также, все это облегчило бы и сделало бы более доступность города Слатины по строительству новых многоэтажных домов, позволило бы более рационально использовать предложения городского совета по строительству новых кварталов в городе.

НЕСКОЛЬКО ПРЕДЛОЖЕНИЙ

Из исследования социологического коллектива нами

а) Для стабилизации рабочей силы, пришедшей в город, пространство (как на место работы, так и в город) не только

б) Также должна быть изучена и проблема профессионализации в сельском хозяйстве, учитывая исключительные возможности образовательной системы орошения в соответствии с утвержденным ведомственными органами обычно продуктивного приращивания очень многочисленный ручной труд и в точки зрения профессионализации (электростроительстве и содержании каналов, орошения и т.д.).

Профессионализация всех тех, кто должна быть начата во время в соответствии

в) Установлен факт сдержанности в отношении на руководящую работу, хотя нами на предприятиях показали, что дисбаланс работ, выполняемых женщинами

Хотя помощь, оказанная в местном имеющим детей, значительна, она еще не вательно, привлечение женщин к внесению собой рвет трудностей, которым они дол

Большинство служащих женщин ра 13-ти до 14-ти часов на предприятиях и до общественной и культурной деятельности

Необходимо уже в настоящее время общественного обслуживания (прачечные домов, „Хозяйка” и т.д.) и особенно проживающих в городе, так как в перспективе число значительно вырастет. В современных условиях в зоне Слатины число кроватей, су (110), еще далеко от того, чтобы удовлетв

Было бы полезно построить экономическое предоставило бы рабству женщинам из об

многочисленные граждане выражают желание, чтобы была обеспечена возможность покупать в кредит и товары более дорогие (напр., мужские костюмы, превосходящие костюмы столичных городов, которые в настоящее время продаются в кредит).

Если большинство новых магазинов чистые и красивые, в старых магазинах не всегда соблюдаются правила гигиены (у продавцов грязные халаты, по продуктам мухи, наблюдения 1967—1968 годов); к этому надо добавить, что продавцы ведут себя несоответствующим образом с точки зрения гигиены (жалобы продавцами мясного магазина, центрального магазина и магазина одежды и трикотажа).

д) Необходимо выделение соответствующей площади для хранения товаров в системе местной коммерческой организации и прием их в магазины. Хранение их в настоящее время в условиях, не обеспечивающих их учет, а кроме того, товары портятся.

е) Многие граждане жалуются, что гигиено-санитарные условия в жилых домах не удовлетворяют запросов. Необходимо обеспечить современные возможности по снабжению водой (теплой и холодной) имея в виду размах города в будущем.

Необходимо, чтобы санитарные узлы в кварталах содержались реально гигиенично;

Было бы необходимо построить гигиеничные колодези в квартал водопроводы для того, чтобы установить в каждом доме доступ к питьевой воде.

ж) Имея в виду большое число лиц, ежедневно приезжающих в город, современная гостиница „Олтул” не удовлетворяет потребности в номерах. Необходимо устройство в городе новой гостиницы.

В 1970 году начинается строительство дома госпитализации, новой гостиницы и универмага.

Для того, чтобы можно было принять меры, идущие в соответствии с реальными нуждами, необходимо детально изучить заявления граждан (на основе их жалоб) и принять меры по их удовлетворению.

вания приобретают специальное значение, которое обладает преимуществом в возможное реальное, подготовку и использование экономических расстановок, социально-культурно внедрению культуры в массы путем ед

В мировом плане исследование социальное направлено на два больших вида проблем: изучение социальных структур, отношений и условий жизни в городской среде. Целью подобных исследований является определение проблемных структур, тех, которые деградируют с течением времени, учреждений и устройств, соответствующих им. (Для того, чтобы как можно более многообразными преобразованиями в жизни города, например, французы, разнообразили их и создавали новые социальные структуры и учреждения, поведенческие нормы, общественные отношения) 2. Комплексные исследования городской организации и планирования; 3. Исследования о развитии запросов и желаний нас

В другого рода исследованиях, помимо изучения быта определенной городской группы населения в соотношении с работой, жильем, сексуальностью, касающиеся преобразования социodemographic эволюции семьи и жилищца, служат важным материалом в их деятельности по оценке необходимого оборудования, а также в решении больших архитектурных ансамблей или других проблем, эти анкеты могут предоставить, способного ответить требованиям потребности, стремлениям, системам ценностей реализовать в этом смысле, они должны, в первую оче

можно подметить развитие социальной действительности движения. В этой деятельности выкристаллизовались рамки и анкетные формы, полезный опыт.

б) Процесс урбанизации все более глубоко охвачен, все города и села, из которых люди приходят на Исследуя все фазы этого процесса от первой стройки до промышленной платформы, с одной стороны, от набора персонала до создания мощных коллективов квалифицированных промышленного центра, с другой стороны, мы установили проблем составления и укрепления промышленного коллектива и совершенствование является самой сложной

в) Новые кварталы (многоэтажные жилые дома) имеют не только урбанистские и строительные, но и социальные и психологические проблемы; их население, самого разнородного, находится в процессе ассимиляции к урбанизации, будучи достаточно сложным, и противоречивым, искажает общую тенденцию.

г) В сельской среде происходит глубокое преобразование в селах, откуда рабочая сила направляется к промышленности в конечной стадии урбанизации эти села могут стать базами-резиденциями промышленных центров. Социологическое исследование этого явления может привести к определенным изменениям вложениях, выдвигая в определенный момент более экстенсивную модернизацию сел, асфальтирования дорог, установление транспортных связей по сравнению со строительством дорог в промышленном центре.

д) С точки зрения уровня цивилизации и культуры Слатины растут и находятся в постоянном прогрессивном

69. Sandu Dumitru 1968 - 69.	77. Tîhobol Nistor 1969.
70. Stău Constanția 1969.	78. Tohă Valeria 1969.
71. Suedea Nurelşa 1968 - 69.	79. Tudor Maria 1969
72. Tismăneanu Margareta 1967 - 68.	80. Tudor Cornelia 1968 - 69.
73. Tohă Lucia 1967 - 68 - 69.	81. Vasiliu Florina 1968
74. Turcu Liviu 1967	82. Vasi Liliana 1968 - 69.
75. Tureală Dumitru 1967.	83. Zărnescu Vasile 1969.
76. Turcu Mimi 1968 - 69.	84. Zuharbu Maria 1968 - 69.

Cercetările făcute în Slatina și zona rurală de către membrii corpului didactic al Catedrei de Sociologie a Facultății de Filozofie din București, au beneficiat și de colaborarea următorilor cercetători:

- Gh. Constantin* (Secretar al Comitetului județean P.C.R. Slatina).
I. Băcănușu (Institutul de Geologie și Geografie).
P. Stănculescu, inginer agronom.
Costea Ștefan (Ministerul Învățămîntului).
Florian Georgescu (Institutul de Educație fizică și sport).
C. Enache (Academia de Arhitectură).
Ion Mateș (Centrul de cercetări sociologice).
Golu Pantelimon (Facultatea de Filozofie).
Leon Țopa (Institutul de științe pedagogice).
Haralamb Culca (Institutul de Filozofie).

CUPRINS

CAPITOL INTRODUCATIV

MIRON CONSTANTINESCU	5
--------------------------------	---

CAP. I. — PROCESUL DE FORMARE A ECONOMIEI SOCIALISTE 19

1. *Industrializarea ca factor determinant al urbanizării oraşului şi zonei Slatina* 19

a. Evoluţia vechilor funcţii urbane ale oraşului Slatina, H. H. STAHL	19
vama Slatinei şi vechimea sa	19
- caracterul agrar-rural al vechii Slatine	20
- Slatina, centru comercial-meşterugăresc, de caracter rural)	21
- Inceputurile industrializării oraşului, P. GRIGORESCU	21
b. Prima etapă a punerii bazelor industriei socialiste, P. GRIGORESCU	23
c. Realizarea planului de industrializare	23

2. *Transformarea socialistă a agriculturii, P. STĂNCULESCU 29*

a. caracterizarea generală a zonei agricole	29
b. modul de utilizare a teritoriului	30
c. influenţa mecanizării lucrărilor agricole	32
d. repartizarea consumului de zile-muncă pe ramuri şi sectoare de producţie	34
e. resursele de muncă	35
f. participarea cooperatorilor la lucru	37
g. veniturile cooperatorilor	42

3. *Agricultura cartierelor marginase din oraşul Slatina, V. CONSTANTINESCU 44*

CAP. II. PROBLEMELE DEMOGRAFICE ALE ORAŞULUI ŞI ZONEI SLATINA

1. *Transformări în vîndurile vechii populaţii a oraşului, P. GRIGORESCU 51*

a. mişcările migratorii ale populaţiei Slatinei	55
b. mişcarea naturală a populaţiei Slatinei	56
c. structura populaţiei pe sexe, categorii şi grupe de ocupaţii	61
d. populaţia industrial-urbană	68

	<i>Pag.</i>
2 „Populația de zi” și „populația de noapte” a orașului Slatina, H. H. STANU	72
a. ponderea Slatinei în sistemul de arie de recrutare a forței de muncă	72
b. poziția Slatinei în rețeaua urbană a județului Olt	73
c. statistica navetiștilor	74
d. ariile hinterlandurilor rurale ale orașelor din județul Olt	77
e. delimitarea ariei de recrutare a forței de muncă necesară Slatinei	79
f. analiza a 7 comune din aria periurbană a Slatinei	82
3 <i>Transformări în studiurile populației rurale din zona</i> , H. H. STANU	81
a. vechile migrații de caracter agrar din zona Slatina	85
b. începuturile unor migrații cu caracter industrial	86
c. cristalizarea curentelor migratorii spre Slatina	87
d. aspectul demografic al problemei	89
e. strămutări ale populației rurale	95
4 <i>Problema continuumului ru-ru-urban la Slatina</i> , V. CONSTANTINESCU	98
a. profesionalizare și reconvertiri de profesioniști la subiecții din zonele rurur- bane	99
b. dotaj rezidențial și condiții materiale de ordin utilitar	106
c. percepția de sine și percepția altuia la subiecții din zonele rurur- bane	116

CAP. III. IMPLANTAREA INDUSTRIEI ALUMINIULUI

1 <i>Constituirea spațiului industrial. Amplasarea uzinei de aluminiu</i> , P. GRIGORESCU	125
2 <i>Probleme sociale radicale de necesitatea recrutării forței de muncă</i>	131
3 <i>Pregătirea forței de muncă prin școlile profesionale și tehnice</i> , ȘT. COSTEA	138
a. educația, sistemul școlar și urbanizarea. Ipoteze de lucru	138
b. liceul de cultură generală „RADU GREBEANU”	140
c. centrul agricol din Slatina	141
d. școala profesională de chimie din Slatina	146
e. analiza critică a rețelei școlare locale	151

CAP. IV. PROBLEMELE SOCIALE ALE MUNCITORILOR DIN CONSTRUCȚIE

1 <i>Dezvoltarea șantierului de construcție din Slatina</i> , I. ŢOANĂ	163
2 <i>Descrierea unui grup de 441 navetiști</i>	165
3 <i>Calificarea muncitorilor din construcție</i>	174
4 <i>Viața în baracă</i>	179
5 <i>Între C.A.P. și șantier; între sat și oraș</i>	182

CAP. V. UNELE ASPECTE ALE RELAȚIILOR ȘI STRUCTURILOR SOCIALE ÎN ORAȘUL SLATINA

P. GRIGORESCU, V. CONSTANTINESCU

1 <i>Dinamica structurii sociale</i> , P. GRIGORESCU	187
2 <i>Formarea și dezvoltarea muncitorilor ca principală grupă socială</i>	193
3 <i>Relațiile dintre generații</i> , P. GRIGORESCU	200
4 <i>Mobilitatea verticală în grupul social al intelectualității tehnice</i> , STELA CERNEA	201

CAP. VI. SCHIMBĂRI ALE STRUCTURILOR FAMILIALE ÎN CADRUL PROCESULUI DE URBANIZARE NAȚIONALĂ DAMIAN

1. <i>Aspecte metodologice</i>	209
2. <i>Structura eșantionului</i>	213
3. <i>Structura cuplurilor familiale</i>	215
a. instrucția	215
b. profesioni	218
c. mediul de origine	224
4. <i>Familia slătineană și locuința</i>	227
creșterea fondului de locuințe	229
densitatea familiilor pe unitate de locuit	231
curte, grădini și livezi	234
amenajări gospodărești și sanitare	235
răcordarea la rețeaua electrică, apă potabilă, canalizare	236
creșterea de animale	237
înzestrarea cu mijloace tehnice de cultură-informare	240
înzestrarea gospodăriilor cu tehnică menajeră	240
5. <i>Relații de vecinătate</i>	242
6. <i>Opinii despre locuință</i>	244
7. <i>Fenomene sociodemografice</i>	245
închegarea căsătoriei	246
fecunditatea	247
structura pe generații	248
relații cu rudele rurale	250
8. <i>Concluzii</i>	251

CAP. VII. PROCESUL DE ANSAMBLU AL INTEGRĂRII INDUSTRIAL-URBANE A CARACU

1. <i>Integrarea industrial-urbană: delimitări conceptuale</i>	255
2. <i>Indicatori ai procesului de integrare industrial-urbană a forței de muncă</i>	259
a. ruta rezidențial-profesională	260
b. dinamica stabilizării urbane a forței de muncă	263
c. modul de viață de tip urban	265
d. structuri rezidențiale	267
e. nivelele ale navetismului	270
f. mobilitate genealogică	272
g. motivele angajării în munca industrială	273
h. gradul de informare asupra muncii industriale	277
i. stabilitatea la locul de muncă	278
3. <i>Integrare și urbanizare</i>	284
4. <i>Indicatori ai stării urbane a forței de muncă industriale</i>	287
a. ruta urbană a grupului familial	287
b. relații de vecinătate	288

c. relații de prietenie	291
d. relații de rudenie	292
e. dotările de tip urban	295
f. raportul loc de muncă-rezidență	296
g. satisfacții și insatisfacții familiale în mediul urban	297
h. compartimente culturale	299
5. <i>Concluzie</i>	300
CAP. VIII INTEGRAREA SOCIOCULTURALĂ MENTALITĂȚI ȘI COMPORTAMENTE CITADINE ÎN FORMARE I. DRĂGAN	
1. <i>Industrializare și integrare urbană. Probleme sociale ale dezvoltării urbane.</i>	301
2. <i>Factori de accelerare a integrării urbane în condițiile României</i>	305
3. <i>Aspecte ale integrării socio-culturale.</i>	312
CAP. IX FENOMENE DE DEVIANȚĂ ȘI CURECĂ	
1. <i>Condonatele metodologice.</i>	327
2. <i>Starca infracțională</i>	327
CAP. X FORMAREA DISCIPLINEI DE PRODUCȚIE LA MUNCITORII UZINEI DE ALU- MINIU SLATINA	
1. <i>Locul disciplinei în ansamblul producției, FL. GEORGESCU</i>	331
a. stabilitate și fluctuație – condiție și expresie ale fenomenului disciplinar	332
b. absențe și învoiri de la lucru	336
c. dinamica sezonieră a absențelor	341
d. condițiile de muncă și disciplină	343
e. disciplină și constrângere	345
CAP. XI PERSPECTIVELE DEZVOLTĂRII ECONOMICE, SOCIALE ȘI CULTURALE A JUDEȚULUI OLT	
	GH. CONSTANTIN
CONCLUZII	MIRON CONSTANTINESCU
RÉSUMÉ	359
PEZIOME	369
NOTĂ	381
	393

Redactor: ROZICA ADLER

Tehnoredactor: PETRU FRUMĂ

**Bun de tipar 30. 08. 1970. Hirtie scris I A,
format 16/700 x 1000, de 80 G/m². Coli de tipar 25.
Planşe 1. C. Z. pentru biblioteci mari şi mici**

**{ 301 175(498.122)(082)
338 924(498 122)(082)
312 921(498 122)(082)**

**Întreprinderea Poligrafică „Informația”, Bucureşti,
str. Brezoianu nr. 23 – 25. Republica Socialistă
România**

